

MENKİBE

düşünce ve kuram

2 / güz - 2024

Düşünce ve Kuram Dergisi | Sayı: 2

menkibe

Düşünce ve Kuram Dergisi
Sayı:2
Güz -2024

Kapak Resmi

Father Arthur Poulin-Sunburst.

İletişim

www.menkibedergi.com
menkibe@proton.me
<https://x.com/menkibe0>

İÇİNDEKİLER

4

EDİTÖRDEN...

5

KIŞLA KÜLTÜRÜ, YÜRÜRLÜKTE OLAN SİYASET VE SOL'UN TEMEL ALDIĞI MİRAS

Ali Fırat

19

GÜNCEL BİR HESAPLAŞMA OLARAK KAYYUM POLİTİKASI

Sinan Altın

27

İSLAM VE DEMOKRASİ: DEMOKRATİK İSLAM

Hafız Ahmet Turhallı

40

GÜNÜMÜZ EMPERYALİZMİ ÜZERİNE ÖN DÜŞÜNCELER

Derya Doğan

53

TOPLUMCU PERSPEKTİFTEN DİJİTAL ÇAĞ VE TEKNOLOJİ

Xebat Zahir

65

SİYASETİN YENİDEN BÜYÜLENMESİ: ABDULLAH ÖCALAN, DEMOKRATİK KONFEDERALİZM VE MAKULİYET SİYASETİ

Patrick Huff - Menkıbe Çeviri Kolektifi

78

SINIFIN HETEROJENLİĞİ: SANAYİSİZLEŞME SONRASI SINIF ANALİZİ VE SINIF OLUŞUMU

Gabriel Winant - Menkıbe Çeviri Kolektifi

96

NE YAPMALI? NASIL YAPMALI? / RÖPORTAJ

Sebahat Tuncel - Menkıbe Dergi

EDİTÖRDEN...

20. Yüzyıl ezilenlerin politik mücadelesi marksizm veçhesiyle bir heyyula olarak bütün dünya halklarına yön vermekteydi. Bu devasa direniş odağı kurumsal olarak yenilgiye uğramış olsa da bıraktığı mirası Ortadoğu'da sırtlayan başka bir öznelik gelişmişti. Kürdistan Özgürlük Hareketi onun yarattığı devrimci değerleri en layıkıyla taşıma gayretine girişmiş ve buna kudret göstermişti. Kobanê direnişi ile dünyanın egemen kapitalist bloğuna ve onun bir başka yüzü olan gerici islamcı bloğuna karşı bir filizi suladı. Bu filiz "yeni yaşami" çağırın kudretiyle yeni dünyaya "ölmedi, kol geziyor bu heyyula" demektedir. Bizler Kobanê direnişini zafere taşıyan Miştenur tepesinin fedai devrimcileri olan Arîn Mîrxan ve Paramaz Kızılbaş şahsında bu yolda düşen, dövüşen bütün devrimcileri saygı ve minnetle anıyoruz.

KIŞLA KÜLTÜRÜ, YÜRÜRLÜKTE OLAN SİYASET VE SOL'UN TEMEL ALDIĞI MİRAS

Ali Fırat

Kürdistan somutu açısından bu konu ne denli fazla bilince çıkarılırsa, devrimci gerçekliğe ulaşma da o denli olanaklı hale gelir. Kışla kültürü konusu tüm özellikleriyle bilince çıkarılmadan bu kültürün ekonomiden politikaya kadar bütün alanlar ve sol hareket üzerindeki etkinliği ve egemenliği kırılmadıkça devrimci, yurtsever, demokratik ve sosyalist akımların güç kazanmaları ve özellikle Kürdistan sorununda gelişme kaydetmeleri mümkün değildir. Şimdiye kadar yaşanan deneyler bunu açıkça göstermektedir. Bu gerçek, Türkiye sosyalist ve demokratik hareketi için özellikle geçerlidir.

Kemalizm'in sadece Kürdistan halkı üzerinde değil, Türkiye halkı üzerinde de yürüttüğü kışla militarizminin egemenliği parçalanmadıkça ve bu militarizme hizmet temelinde oluşturduğu kültürün "asker-millet" edebiyatı ve asker kültürünün halk kitleleri üzerindeki etkileri kırılmadıkça demokratik ve sosyalist bilincin gelişmesi son derece zor olacaktır. Tersini durumda Sol'da kuyrukçu anlayışın egemenliği sürüp gittikçe, Kemalizm'in "Sol'dan uzantısı biçimindeki sahte solculuğun çok güçlü olan etkilerinden yakasını kurtarmadıkça, demokratik ve sosyalist hareketin yıkımı ve imhası kaçınılmazdır. Çünkü bu durumda demokratik ve sosyalist hareket, kendi gerçek silahlarıyla değil kendisine ait olmayan silahlarla kuşanmış ve sahte hedefler için savaşmaya zorlanmıştır. Bunun sonucunda da herhangi bir gelişme yaratamayan sol, yenilgilere uğramıştır. Bu durum Kürdistan sorununda daha da yakıcı bir hal almaktadır. Baskı ve vahşetin döşendiği Kürdistan üzerinde kapitalist-sömürgecilik temelinde ekonomiden

ahlaka kültürden dile varana kadar faşist Türk militarizmi, açık bir ulusal imhayı gündeme koymuştur. Bu gerçeği daha açık yönleriyle kavramak açısından Dersim somutunu örnek almamız bir tesadüf değildir. Kürdistan için düşündüğü ve uygulamak istediği ulusal imhayı en iyi bir biçimde Dersim'de denemiştir. Daha ana kucağından alınan bebeler, adeta camekanlarda bitki yetiştirircesine Kemalizm'in bahçesinde yetiştirildiler. Boş bir kâğıda istenen şeklin çizilmesi gibi bu bebelerin beyin hücrelerine Kemalizm şiringa edildi. Böylece Cumhuriyet kültürü Kürdistan'da bu nesile dayanarak kurumlaştırıldı. İdeolojisi, kültürü ve her türlü kurumlarıyla ilk kez burada vücut bulan Kemalizm, böylece ilk çiçeklerini de Dersim'de açmış oldu.

Denilebilir ki maddi ve manevi imhanın ağır etkisi altında artık herkes Kemalizm'in Kürdistan'da kesin egemenlik sağladığında hemfikiridir. Betonlanmış bir halk gerçekliği yaratılmış, yıkılmış ve inkâr edilmiş Kürdistan'da artık "sosyalist" de "komünist" de bunu kabullenmekle kalmamış TC'nin Kürdistan'daki vahşi uygulama ve katliamlarına "vahşi Kürtler eziliyor, uygarlığın gelişmesi için Kürtlerin ezilmesi gerekir" diye fetva çıkararak bu zulme alkış tutabilmişlerdir. Bu durumda Kürdistan'da artık resmi Türk devlet siyasetinin sağında ve solunda yer almak öyle zor bir şey değildir. Kemalizm'in çizdiği çerçeve içinde, sadece CHP ve DP gibi resmi siyaset biçimleri için değil, Kürdistan'ı inkâr temelinde olmak koşuluyla yeni türeme sol için de yer vardır. Kemalist rejim, artan toplumsal muhalefeti düzen sınırları içinde tutmak ve köklü devrimci değişiklikleri

önlemek için artık anayasa ve yasalar çerçevesinde "sol" ve "sosyalist" partilerin kurulmasına izin vermiştir. Anayasa ve yasalarda nasıl devrimci komünizme sınırlar kapalı tutulmuş ve sahte sola bütün kapılar sonuna kadar açılmışsa inkâr edilmiş Kürdistan temelindeki "solculuk" ve "demokratçılığa" izin vermekte de ciddi bir sakınca görülmemiştir. 1970'lerdeki tarihin dile getirilişi böyledir, Kemalizm'in tarihinin geldiği nokta budur.

Bu tek yanlı olan baskı, işkence ve katliamlarla geliştirilmiş, kışla kültürüyle beslenmiş ve Kürdistan'a zorla dayatılarak egemen kılınmış bir tarihtir. 1970'lere gelindiğinde gözlerimizi açmaya başladığımız ayağa kalkmaya çalışırken dökülen betonlara başımızı çarptığımız ve bu betonu parçalayıp parçalayamayacağımızı kendimize sorduğumuz zaman, Kemalist gerçeklik kesinlikle inkâr edilemeyecek bir tarzda Kuzey Kürdistan'da böylesine başarı kazanmış bir durumdadır. Kemalizm bu yıllarda Kürdistan üzerinde egemenliğini görkemli bir biçimde sürdürmektedir. Ne denli güçsüz olursa olsun tarihi baştan başa direniş olan, direnen ama başarı kazanamayan, zaferi görmeyen ama hep yüreği ağzında umut eden bir halkın yaşadığı 1970'lerin Kürdistan'ında ve Türkiye'sinde bir demokrasi ve sosyalizm türküsü tutturulur. Ama oluşturulan şey Kürdistan'ın Ağrı dağına "meftun" edilmesi gibi 1921 yılında boğdurularak Karadeniz'in azgın sularına "meftun" edilen Mustafa SUPHI ve yoldaşlarının ortadan kaldırılmasıyla, Kemalizm'in soldan bir uzantısına dönüştürülen ve onun "Misak-i Milliciliği" ve ilericiliğinin propagandasıyla eylemini sınırlandıran bir sahte TKP solculuğudur bu. Henüz gün yüzüne çıkmaya çalıştığı sırada bebek halindeyken öldürülen TKP'nin de bir karikatürü çıkarılmıştır. Böylece komünist hareket içinde, Kemalizm'in 'TKP' biçiminde bir

maketi oluşturulmuş ve piyasaya sürülmüştür. TKP bu biçimiyle Komünist Enternasyonal'e de bulaştırılmak istenmiş, ama başarılı olunamamıştır. Enternasyonal komünizm elbiseleri içindeki, "sol" Kemalizm'i, sosyal-patriyonizmi ve struceviliği hemen fark etmiş ve saflarından kovmuştur. Buna rağmen yine de ruhu ölmemiştir, hep Kemalizm'in solunda yer almıştır. İktidardaki Kemalizm tarafından devrimci demokrasiye saldırtılır "vahşiler" dedirtilerek Kürtlere karşı harekete geçirilir. On yıllarca mültecilik yapmak zorunda bırakılır. Ama o bildiğinden şaşmaz. Çünkü bir kez beynine Kemalizm'in zehri şırınga edilmiştir, beyni ve ruhu soldan Kemalizm'i üretmekle meşguldür.

1940'lara doğru Dersim Katliamı henüz yeni sonuçlandırıldığında, ilercilik adına bu katliama alkış tuttuğu ve "vahşiler eziliyor, irtica yok ediliyor, ilerici uygarlık geliyor" diyerek o korkunç soy tüketimini açıkça desteklediği zaman, TKP kendi yıkımını ve tasfiyesini de resmen onaylamıştır. Aynı yıllarda patlak veren ikinci emperyalist paylaşım savaşının tehlikeli koşullarında Türk burjuvazisi egemenliğinin devamı için birlik ve bütünlüğe ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden de Kürt tehlikesinden ve TKP belasından kurtulmak istemektedir. Kemalizm'in TKP içindeki uşakları da bunu onaylarlar. Burjuvaziye karşı direnmez ve sınıf savaşımını yükseltmezler. Kürt direniş hareketine saldırırlar. Ve ne acıdır ki direnmesiz bir biçimde kendini tasfiye etme, kendi kendini katletme eylemi, dünya komünist hareketi içinde ilk defa ve en alçakça bir tarzda TKP'nin şahsında gerçekleşmiş olur.

Dünya halkları bu yıllarda proletarya partilerinin önderliğinde görülmemiş ulusal ve toplumsal kurtuluş sürecine girerlerken, TKP son nefesini vermektedir. Mevcut koşullar nasıl izah edilirse edilsin saflarındaki dürüst öğeler kimler olursa olsun, TKP ideolojik ve politik bir yapı olarak artık

fosilleşmiştir. Artık burjuvazinin ve Kemalizm'in soldan sağlam bir eklentisi haline gelmiştir. Böyle bir özelliğin sonucu olarak ulusal ve sınıfsal kurtuluş mücadelelerinin bastırılmasında üzerine düşeni başarıyla yerine getirmektedir. Ama daha sonra bundan da kesilir, adı ve sanıyla da olsa artık anılmaz olur. Böylece Kemalizm, boydan boya "Ülkesi ve milleti ile bölünmez bir bütün" olan Türkiye'de ekonomik temelden ideolojik üst yapıya kadar kapkara bir şovenizm dalgasının her yana yayıldığı bir ulusal bütünlük içinde İnönü'sü, Bayar'ı, Demireli ve Ecevit'yle egemenliğini icra eder.

Dünya çapında demokrasi ve ulusal kurtuluş mücadelelerinin en hızlı geliştiği yıllar olan 1960'larda çağdışı Bayar-Menderes diktatörlüğüne küçük bir darbe vuran o azgın tekelleşme hareketine karşı küçük ve orta burjuvazinin küçücük bir fikesi olarak ortaya çıkan 27 Mayıs Anayasası katıksız Kemalist temeller üzerinde şekillense de sınırlı anti-tekelciliği itibarıyla bir anlamda ilerici bir nitelik taşır. Ama belirtildiği gibi tabanında Kemalizm vardır, bu anlamda da gericidir. Böylesine ikili karakteri bir arada barındıran bir anayasası vardır. Ancak bütün yetersizliğine rağmen yine de bir gelişme ortaya çıkmış küçücük de olsa bazı çatlaklar belirmiştir. Egemen sınıfların kendi aralarında ve orta sınıflarla tekeli burjuvazi arasında bir dalaşma başlamıştır. Bu noktada ortaya çıkan çatlaklardan demokratik ve sosyalist düşüncenin ilk kıvılcımları fişkırmakta gecikmez. 1965-70 yılları arasındaki dönem, gerçek demokrasi ve sosyalizmin, ilk ama son derece sınırlı kıvılcımlarının Türkiye ve Kürdistan topraklarına saçıldığı yıllardır. Bütün baskılara, her türden yabancılaştırma çabalarına ve süzgecinden geçirildiği tek yanlı burjuva eğitim sistemine rağmen yüreğinde ve beyninde doğruyu kavrayabilme cevahirini taşıyan devrimci gençlik, bu yıllarda çok sınırlı da olsa

gerçeğin ışığını halklarımızın üzerine serpmekte gecikmez.

Evet, bu dönemde Türkçülük olgusu Türkiye'nin sosyal ve siyasal zeminine olanca gücüyle egemendir. Aynı egemenlik Kürdistan'da daha da katı bir biçimde sürdürülmektedir. Ama yine de bu egemenliğin surlarında ilk çatlaklar açılmıştır. Demokrasinin ilk kıvılcımları doğmuş, bir ulusun varlığı sorunu ilk defa tartışmaların gündemine girmiştir. Kemalist tarih tartışmaya sunulmuş, T.C. alt ve üst yapısıyla yeni bir değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çok sınırlı bir biçimde de olsa bazı gerçekler ortaya çıkarılmıştır. TKP ve "sol Kemalizm" aşılmaya başlanmış, kelle koltukta savaş alanına atılan genç devrimciler, sıcak mücadelenin ortasında ve idam sehparalarında sosyalizme olan inançlarını ve Kürt-Türk kardeşliğinin gerçekliğini haykırmışlardır. Ulusal sorun resmen sosyalist literatüre girmiş demokratik tartışma platformuna sokulmuştur. Ve bir kez daha tekrarlırsak, bütün bu olumlu gelişmeler kelle koltukta sağlanmıştır.

Kısacası Kemalizm'in Türkiye temelinde demokrasiye ve Kürdistan'da ulusal soruna vurduğu inkâr zincirleri, dayattığı duvarlar ve koyduğu yasaklamalar yavaş yavaş kırılır. Ama bütün bu gelişmelere rağmen yürürlükte olan yine de resmî ideolojidir, sağ ve soluyla Kemalizm'in egemenliğidir. Kemalizm sağda Demirel'den Türkeş varyantına kadar uzanan kesimler içinde tüter, ortada ise Ecevit de has adamını bulur. Soldaki duruma gelince, demokrasi ve sosyalizm tartışmalarına Kemalizm'in damgasını vurması gerçeği sürüp gider. Yine de çelişkili ve çatışmalı bir durum yaşanmaktadır. Bunlar değişen maddi zemine uygun olarak ortaya çıkan çelişkiler ve çatışmalardır. Türkiye'de küçük, orta ve tekeli burjuva kesimlerdeki gelişmeler, bu kesimlerin kendi aralarındaki çıkar

çatışmalarını da beraberinde getirmektedir. Kürdistan'da da objektif temel gelişmiş, proletarya ve yoksul köylülüğün sömürgeci güçler ve yerli işbirlikçi sınıflarla çelişkileri olanca yoğunluğu ile ortaya çıkmıştır. Görüldüğü gibi burada da çelişkiler vardır ve eski maddi zemin artık parçalanmaktadır. Bu durum elbette düşünce ve politikaya da yansımacaktır. 1970'ler, Türkiye'nin ulusal ve toplumsal çalkantılarının en fazla geliştiği yıllardır; Kemalizm'in sol üzerinde ister faşizm eliyle ister Ecevit'in sahte sosyal-demokratçılığı ve isterse sol hareket içindeki ajanları olan sosyal-şovenler vasıtasıyla giriştiği tüm dayatmalara ve engellemelere rağmen soylu çıkışların gerçekleşmesi yine de engellenemez. 12 Mart faşist askeri darbesi işte bu soylu çıkışlara karşı girişilen en üst düzeyde bir tepkidir. Ama darbeye rağmen gelişmelerin önüne geçilemez.

12 Mart darbesi ertesinde ve özellikle 1975'ten itibaren bu çatışmalar daha da yoğunlaşır. Dökülen beton artık delinir. Devrimci demokrasi sorunu daha güçlü bir biçimde tartışılır, ulusal kurtuluş problemi kendisini daha güçlü bir biçimde duyurmaya başlar. TC'nin zırhı adamakıllı delinmiştir. Peki gerçeklik böyle olmasına rağmen hala duruma damgasını vuran nedir? Sağda faşizmle bağlantılarını en iyi bir biçimde özümseyen Kemalizm, bu karakterini dört başı mamur bir faşist diktatörlüğe dönüştürmek için orduda, devlet kurumlarında ve siyasal partiler içinde faşist kurumlaşmayı tırmandırırken; Demireller ve Türkeşler bu çabalara alabildiğine olanak ve katkı sağlar ve önderlik yaparken, ortada Ecevit'in sahte sosyal-demokratçılığı, faşizmin değirmenine su taşır, öte yandan bütün bu karşı-devrimci çabaları boşa çıkarmakla yükümlü olan ve 12 Mart rejimine ve daha sonraki faşist tırmanışa karşı devrimci direnmeyi geliştirmesi gereken sol ne yapmıştır? Türkiye'de devrimci-demokratik bir yolda ve Kürdistan'da ulusal kurtuluş temelinde bir direnmeyi ortaya

koymak zorunluluğu varken, emekçi halklarımızın, çeşitli emekçi sınıf ve tabakaların devrimci direniş temelinde ve birleşik cephe çatısı altında örgütlenmeye ve eyleme seferber edilmesi hayati bir zorunluluk iken, solun bu görevler karşısındaki tutumu ne oldu?

Açıktır ki Türkiye solu, en temel sorun olan devrimci demokrasi sorununda reformizmi aşamadı. 27 Mayıs Anayasasının yasal çerçevesi içinde biçimlenen bu sol, bu çerçevenin dışına çıkmaya çalıştığı ve çıktığı anda çoğu zaman bireysel terörizme düşmekten kurtulamadı. İhtilalciliği ve devrimci direnişçiliği geliştirmede oldukça cılız kaldı. Türkiye zemininde kendisini düzenin çizdiği sınırlar içine hapsetmiş olan yasal sol, yasadışılığa geçemedi, geçse bile gerekli olanı yerine getiremedi. Bunun en temel nedeni Sol'un resmi zeminde doğmasıydı. 27 Mayıs Anayasası temelinde doğan, bu anayasayı kendisine temel alan ve bu anayasaya bağlı olan bir solun gücü ne olabilir? Kaynağını 27 Mayıs Anayasasında bulan Sol'un bu anayasanın aşılmasıyla birlikte kendisinin de aşılabacağı açık değil midir? Ama bunu görmeyecek kadar öngörüsüz ve inisiyatifsiz devrimci-demokrasiyi geliştirmek yetkinleştirmek ve uygun strateji ve taktiklere kavuşturılmaktan uzak, tüm kahramanca özverilere ve soylu direnmelere rağmen yine de reformizmi, 27 Mayıs Anayasasının çizdiği sınırları ve dolayısıyla Kemalizm'i aşamayan bir sol. İşte Türkiye Sol'unun durumu budur.

Türkiye solunun, Türkiye sosyalist ve demokratik hareketinin kendisi için temel aldığı tarihsel miras nedir? Hemen belirtelim ki Türkiye solu, TKP'nin esas aldığı tarihsel miras ve politikadan bir adım ileriye geçebilmiş değildir. Tarihi yorumlamaya çalışır, ama gücü yetmez; politikada devrimciliğe ulaşmak ister, ama bunda yeterince başarı sağlayamaz; başarmaya çalıştığı anda da kontrgerilla ve 12 Mart

faşizminin sert darbeleriyle karşılaşır ve ezilir. Soylu çıkışlar yapmak ister, ama sonunda kendisini darağacında bulur. Şimdi de Türkiye solunun Dersim somutunda Kürdistan'a yansımalarına bakmak gerekir.

Daha önce de değindiğimiz gibi, Dersim'de kurulan kışlalar sadece askeri yerleşim noktaları, açılan okullarda sadece bebelerin devşirildiği modern "yeniçeri ocakları" değildir. Dersim zemininde yıllar ilerledikçe ve kırklar ellilere, elliler altmışlara merdiven dayadıkça Türk dilinin öğrenilmesine cumhuriyetin militarist kültürü de eklenir. Bunun da ötesinde, sorun artık Türkçenin öğrenilmesi ve Türk kültürünün özümsemesi olmaktan çıkar. Sorun, tarih boyunca işgalci ve istilacı güçlere hiçbir zaman boyun eğmeyen ve özgürlüğünü koruyabilmek için sürekli didinme halinde olan eski Kürt mertliği, yiğitliği ve direnişçiliğinin yerine, kendi katliamcısını ilerici görece kadar gerçekliğinden uzaklaşan, kendisini imha eden siyasal organizasyon olan CHP'ye dayanmayı ilerencilik sanan ve hatta komünizm adına buna alkış tutan yeni bir kişiliğin ve yeni bir ahlakın oluşturulmasıdır.

Hiç kimse bu anlayışın korkunç niteliğini inkâr edemez. Böyle bir anlayış, bağrında en vahşi katliamların gizlendiği bir anlayıştır. Yine şurası da açık bir gerçektir ki, içinde katliamları barındıran bu tür bir anlayış eğer katliamlara sahne olmuş topraklar üzerinde egemenliğini kurmuşsa, eğer ihanet olgusu bu biçimde bir gelişme sağlamışsa ve daha da kötüsü insanlar buna karşı tavırsız kalabiliyorlarsa, o topraklar üzerinde yaşayan halkın iflah olması artık son derece zorlaşmıştır. Ortada bir daha yeni baştan dirilmek ve ayağa kalkmak artık büyük bir sorun haline gelmiştir. Düşüş ve alçalma denilen şey, insanlığın kesinlikle kabul edemeyeceği boyutlara ulaşmıştır. Dersim'de geçmişte Rayberler eliyle direnişe dayatılan teslimiyetin yeni koşullarda

Şahinler'e, Yıldırım'lar'a devredilmesi, teslimiyetin ve yıkıcılığın yeniden hortlatılması, Semir iblisinin o korkunç aşiret çekişmelerinden yıkıcılığı için muazzam oranda yararlanması ve insanların bir hücrelerini bir diğerine karşı çıkartmada bu denli bir gelişme sağlaması bütünüyle yüzyılların işgalcisi ve istilacısının uygulamalarının o zeminde en son çiçek açması değil midir?

Evet, kurulan kışlalar ve her yana serpiştirilen okullar üzerinde Kürdistan'da ve onun bir parçası olan Dersim'de bir talan ekonomisi örgütlenmiş ve bunun sonucunda giderek yoksullaşan insanların topraklarından hızla koparılması dönemi başlatılmıştır. Kendi topraklarını terk etmek zorunda bırakılan Kürdistan insanı, Anadolu'nun dört bir yanına serpiştirilmiştir. Daha sonra Avrupa ülkelerine açılan işgücü göçü kapısından geçiş üstünlüğü, Kürdistan'da öncelikle bebeleriyle birlikte Dersimlilere tanınmıştır. Ekonomik kuşatma altına alınan Dersim'de, insanlar yaşamak için yurtlarından kaçmak zorunda bırakılmıştır. Soykırımın ekonomik yönü böyledir. Kurtuluş için açık bırakılan kapı Kemalizm kapısıdır. Tıpkı Kâbe kapısından içeri girer gibi bu kapıdan içeri girildikçe ve Kemalizm tarafından her şeyi ile kabul edildikçe insanlar için yaşama hakkı vardır. Bu açıdan Dersim'de hemen herkesin Kemalist kesilmesi anlaşılır bir şeydir. Bu durum politikaya da hemen hemen böyle yansır. Yoksa katıksız CHP'li olmak başka ne anlama gelebilir? Açık ki, CHP'li olmak tek çıkış yolu olarak dayatılmıştır. Siyasal alanda yaşamak, CHP kapısından geçmekle ve CHP'nin mirasını temsil etmekle mümkündür. Bu yüzden, CHP Dersimde çok köklüdür ve bugün de hala öyledir, herkes hala o kapıya doğru koşmaktadır. Kısacası politik alanda da Kemalizm kendisinden başka hiçbir açık kapı bırakmamıştır. Bütün Dersim, Kemalizm'e açılan ve kendisinden başka hiçbir gerçekliği kabul etmeyen

bu kapıdan geçmeye zorlanmıştı.

Dersim'de egemen ahlak anlayışının da çok ilginç bir görünümü vardır. En has Kemalistler bu alanda yetişen aydınlar arasında devşirilir. Türkçülüğün en iyi öğeleri, en güzel Türkçeyi konuşanlar, Türk kültürünü en iyi özümseyenler, Dersimli aydınlar içinde boy verir. Kemalizm, Dersim somutunda kültürel ve ahlaki alanda da kendisi dışında açık tek kapı bırakmamıştır. Bu kapıdan en iyi bir biçimde geçenler, Türk kültürünü en iyi bir biçimde özümseyenler T.C. binasında en iyi yerleri alabilirler. Tıpkı eskinin yeniçeri ocağından geçenlerin sadrazamlığa kadar yükselmeleri gibi burada da bazıları devletin en üst kademelerine kadar tırmanabilirler.

Düzen açısından durum bu iken, peki sözüm ona düzene muhalefet eden solun durumu nasıldır? Kendi gerçekliğini bu zeminde nasıl sergilemektedir?

Dersim'de sergilenen solun mayasında, solun temel aldığı mirasla zafer kazanmış olan Kemalizm vardır. Kürdistan'ın bu en son zapt edilen kalesi üzerinde geliştirilen Kemalist imhanın mirası, solun da temel dayanağı, kaynağı ve altın cevheri olmuştur. Yani anılan sol Dersim'e bu temelde girmiş, bundan bir millim bile sapmaksızın, Kemalizm'le aşiretçiliğin geçmişte yarattıkları yıkımı temel almış, onu miras olarak benimsemiştir. Kırk parçalı görüntüsüyle saf Türkiye solu, Dersim'i Kürdistan'dan ve tarihinden Nuri DERSİMİ'den ve onun intikam çağrısından habersiz, düzenin resmi partilerinin ve bu arada CHP'nin ilerisinde sözüm ona solculuğun bir kalesi haline getirmiştir. Öyle ki, artık kırk parçalı Türkiye solunun her çeşidini burada bulmak mümkündür.

Dersim, Kürdistan'ın en yoksul yörelerinden biridir. Bir avuç aşiret reisi ve seyit takımı dışında yöre halkının ezici kesimi yoksuldur. Bu yüzden yoksul köylülüğün çıkarlarını

temsil eden bir örgüt proletaryanın yakın bir müttefiki olarak Dersim'de rahatlıkla gelişebilir ve onu çok iyi bir biçimde temsil edebilir. Dersim halkı böylesi direnişçi bir örgüte sonuna kadar temel teşkil edebilir. Özellikle kışla kültürünün henüz egemen olamadığı kırsal alanlar, köylülüğün zorlanmaksızın tarihle bağının kurulmasıyla böylesine soylu bir devrimci-yurtsever örgütün yaman bir kalesi haline getirilebilir.

Ama hele 1975'ten sonraki yıllarda yapılan şey gerçekten de böyle midir? Kesinlikle hayır! Bir kısmı Kürdistan gerçekliğine ve hemen hepsi de sosyalizm adına yola çıktıklarını söylemelerine rağmen sosyalizme yabancı, her birinin başını bir "solcunun" çektiği aşiret sayısı kadar parçalara bölünmüş grupların sergiledikleri somut pratik bunun tam tersidir. Böylelikle Dersim'de, halkın somut tarihsel gerçekliğine uygun olmayan bir solculuğun, egemen kültürün küçük-burjuva sınıf temeli üzerinde adeta ne denli yıkıcı ve dağıtıcı rol oynayabileceğinin ilginç bir örneği sunulmuş, iyi bir maketi geliştirilmiştir. Dersim'de yükselen bu "sol", yalnızca Kürdistan Ulusal Kurtuluş Mücadelesine kapalı olmakla, ulusal kurtuluşun kapılarını Dersim'e kapalı tutmakla yetinmemektedir. O aynı zamanda Türkiye proletarya hareketine, sosyalizme ve sosyalist sisteme de yabancıdır. Dersim'de bu "sol" eliyle bir yandan Kürdistan düşmanlığı, öte yandan sosyalizm düşmanlığı geliştirilmektedir. İşte bu katıksız Kemalizm'in ta kendisidir. Zaten Kemalizm'in de böyle iki temel tarihsel özelliği vardır. Bu, 1920'lerdeki Kemalizm'in 1970'lerde sol içinde gerçekleşmiş biçimidir. İntikama susamış olan yoksul Dersim'de hangi gerekçeyle olursa olsun yamalı bohça misali kırk çeşit fraksiyon tarafından, "sol" işte böyle temsil edilmektedir.

Abartmaksızın denilebilir ki, her fraksiyonun içinde yer alanlardan onlarcası kariyeristtir, hizipçidir, provokatördür ve hatta birçoğu

ajandır, sanki aşiretçilik eliyle lime lime edilmesi yetmezmiş gibi Dersim insanına bir de bunlar ağulu iğnelerini batırırlar. Kırk tane "solcu" örgütün yoksul bir yöre halkının üzerinde nasıl türediği, neden habire bölündükleri ve kendi aralarında neden birlik kuramadıkları düşünülmemektedir. Partizan, Halkın Birliği, Devrimci Halkın Birliği, Bolşevik Partizan, Halkın Yolu, Devrimci Halkın Yolu vb... Her grubun kendi içinde yeni grupçuklara bölünmesi bu biçimde sürüp gitmektedir. Peki gerçekte halk mı birlikte yana değildir? Halkın birliğe ihtiyacı yok mudur? Ama halkın birlikten yana olduğunu, bunun için acil ihtiyaç duyduğunu hiç kimse inkâr edemez. O zaman, bu habire parçalanmanın halkın çıkarlarını yansıttığı kesinlikle söylenemez. Bu parçalanma sadece Dersim alanında değil, ulusal-inkârcı bir temelde dalga dalga tüm Kürdistan üzerinde ve hatta demokratik ve sosyalist bilinci ve işçi sınıfı hareketini inkâr etme temelinde Türkiye'de geliştirilmektedir. Demek ki Kemalizm, bu alanda sadece kendi düzen kurumlarını en ideal bir biçimde geliştirmekle kalmamakta, Türkiye devrimci demokratik hareketi ile Kürdistan Ulusal Kurtuluş Hareketini tasfiye etmek için de sağlam bir üsse kavuşmuş olmaktadır. Ankara ve İstanbul gibi politik merkez durumundaki büyük kentlere doluşan hizipçilerden bazıları ve örgüt şeflerinin önemli bir kesimi Dersim zemininden yetiştirilmiştir. Türkiye işçi sınıfı hareketi bunlar vasıtasıyla zehirlenmektedir. Sanki böylesi görevler için özel okullarda yetiştirilmişçesine alınıp Türkiye'ye yollanmakta ve bütün bu solu bölmekte, parçalamaktadırlar.

Kürdistan Özgürlük Hareketi, Dersim'e daha ilk adımlarını atarken, içinde kırk tane grupçuk yaratılarak kendisine karşılık verilmesi istendi. Her birinin içinde, sanki özel olarak yetiştirilmiş elemanlanmış gibi bazı unsurlar kendisine dayatıldı. Bu bir rastlantı eseri olabilir miydi? Hayır. Belli ki bu, bilerek

ya da bilmeyerek "sol" saflarda egemen olan Kemalizm'in Kürdistan Özgürlük Hareketi içinde de hortlatılmasıydı. Kemalizm'in, Dersim zemininde yarattığı ağır tahribatın Kürdistan Özgürlük Hareketi bünyesinde de patlatılmak istenmesiydi. Genelde sola egemen olan bu durum, Kürdistan Özgürlük Hareketi içinde de ortaya çıkarılmak istendi ve çıkarıldı da. Hem de en açık bir biçimde Dersim merkezinde, cezaevlerinde ve Avrupa'da çıkarıldı. Adeta kırk başlı ejderha gibi bir yapıyı, parti içinde bir anlayış ve bir felsefe durumuna getirmenin çalgınca savaşımı yürütüldü. Hiçbir kural tanımama ve hatta sadece siyasi kuralları değil, ahlaki kuralları dahi tanımama siyasal yaşamın en gelişmiş biçimi olarak dayatılmak istendi. Bu alanda soysuzluğun, ahlaksızlığın ve toplumdışı kalmışlığın en düşküncü ürünleri sunulmaya ve Kürdistan Özgürlük Hareketi bir daha dirilmemesine yıkılmaya çalışıldı.

Bu anlayışın altında Kemalizm vardır. Kemalizm'le aşiretçiliğin çok ilginç bir sentezi yatmaktadır. Bir halkın birliğe en çok ihtiyaç duyduğu bir zamanda, çok başlılığı savunan bir anlayışın partiye ve halkın kurtuluş davasına büyük zararlar vereceği açık değil midir? Ama buna rağmen grupçuluk savunulmaktadır. Herkesin bir grupçu gibi hareket etmesi, insanların iliklerine dek işlemiş bir grupçuluğun sergilenmesi, tek tek ailelerine dek inmiş bir grupçuluğun savunulması, hemen herkesin kendisine özgü bir örgüt anlayışı ve felsefesinin olması gibi, dünyada hiçbir ulusun bünyesinde ve hiçbir sınıf hareketinde görülmemiş bir olay Dersim zemininde ortaya çıkabilmektedir. Bu durum provokasyonun ne kadar derinliğine geliştirildiğini ve Kemalizm'in sadece düzen sınırları içinde değil düzene muhalif olan kesimler arasında da provokasyonu hortlatmaya ne kadar muktedir olduğunu göstermektedir. Bu, halk kitlelerine de böyle dayatılmakta ve halk böylesine çok başlılık

altında bölük-pörçük edilmektedir. Dersim halkı gibi en büyük katliamlardan geçirilen, birliğe ve bilime herkesten daha çok ihtiyacı olan bir halka, solculuk maskesi altında Kemalizm işte böyle dayatılmaktadır. Açık ki bu korkunç bir yanılgıdır. Bilerek ya da bilmeyerek içine düşürülmüş tehlikeli bir "solculuk" türüdür. Böyle çok-başlı bir anlayış ve yapı, emekçi halka büyük zararlar verir. Türkiye demokratik ve sosyalist hareketi ile Kürdistan Ulusal Kurtuluş Hareketini sürekli olarak zehirleyen bir merkez durumuna dönüşür. Cezaevlerinde ortaya çıkan Şahin-Yıldırım ihanet ekibinin, sadece Kürdistan Özgürlük Hareketi bünyesinde değil, tüm Kürdistan gerçekliği üzerinde kustuğu çok iyi bilinmektedir. Aynı ihanet ekibinin, teslimiyet ve ihaneti bütün örgütlerin bünyesinde egemen kılmak için Evren çetesi tarafından nasıl önder düzeyde görevlendirildiği ve "Genç-Kemalistler" biçiminde cezaevlerinden dışarıya nasıl adam yolladığı göz önüne getirilirse, buradaki tehlikenin hiç de küçümsenmemesi gerektiği, Kemalizm'in bu alanda bir hayli derinliğine kök saldığı; ama buna rağmen, muazzam bir direnişçilikle bu duruma karşılık vermenin de kesin bir zorunluluk olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır.

Bu arada 70'li yılların başlarında kışla kültürünün Kuzey-Batı Kürdistan'daki milliyetçi yapılanmalar üzerindeki etkileri ve tahribatlarına da kısaca değinmek gerekir. Bu yıllarda Kuzey-Batı Kürdistan'da uzlaşmacılığın ve teslimiyetin büyük kuvveti, ulusal inkarcılığın dört başı mamur bir egemenliği hüküm sürmektedir. Böyle bir ortamda son derece zayıf bir ulusal sorun tartışması yapılmaktadır. Kürdistan'ın bu parçasında, Güney Kürdistan'dan kaynaklanan ilkel milliyetçiliğin zayıf soluğu esmektedir. Ama böyle bir milliyetçiliğin gücü ne olabilir? Hele hele 1970'lerin ortalarında yenilen, ezilen ve sonunda emperyalizme teslim olan bu milliyetçilik, çok daha gelişmiş objektif

koşullara sahip olan Kuzeybatı Kürdistan'a ne verebilir? Kemalizm'in Kürdistan toplumuna yansıtıcıları olan son derece cılız Kürt küçük burjuva aydınlarının bu topluma verebilecekleri şey ne olabilir? Güney Kürdistan'dan kaynaklanan ilkel-milliyetçilikle reformist ve revizyonist Türkiye solunun Kuzey-Batı Kürdistan'daki izdüşümünden ibaret olan küçük-burjuva uzlaşmacılığı ne kadar gelişme sağlayabilir? "Özgürlük Yolu"nda ve "Rızgari'de dile gelen, "DDKO"da ve "DDKD"lerde örgütlenen bu "solculuk" ne kadar Kürdistanlılaşabilir? Kendisini Kürdistan'ın o yüzyıllardan beri gizli kalmış tarihine ne kadar dayandırabilir? Metropol kentlerine taşınan, orada Kemalizm'in imbiğinden geçirilen ve kışla kültürünün bir ürünü olarak ortaya çıkan küçük-burjuva aydınları, kendi öz gerçekliklerine ne kadar yönelebilirler? Özbenliklerine yönelmek bir yana, bunun için adım atacak cesaretleri olacak mıdır? Asimilasyon zırhını delmeye cesaret edebilecekler midir?

Buna inanmak son derece zordur, bir hayli zayıf bir olasılıktır bu. Çünkü bütün bunlar için her gün her saat kelle koltukta savaşmak gerekir. Ama bu aydınların birçoğunun içinden geldikleri sınıf ve tabakaların niteliği bellidir. Çoğu teslim alınmış aşiret ileri gelenlerinden ve toprak ağalarından gelmedirler. Zaten Ankara ve İstanbul gibi kentlerde, ancak aşiret reislerinin ve ağaların çocukları olan küçük-burjuva aydınları yüksek öğrenim görebilirler. Daha başından beri çok cılız bir biçimde doğan küçük-burjuva reformizmini temsil eden, son derece cılız ve teslim alınmış bir sosyal yapıya dayanan Abdülhamid'in aşiret reislerinin çocukları için İstanbul'da açtığı okullardan daha kötü temeller üzerinde kurulan sömürgeci eğitim kurumlarında, Kemalizm'in manevi katliamından geçirilen ve teslim alınan bu aydınların oluşturdukları "DDKO", "DDKD", "Özgürlük Yolu" ve "Rızgari" gibi yapılanmalar ne yapabilirler?

Bu yıllarda bu tür yapılanmaları, Kemalist tarih ve politika içinde erimekten ya da Kemalizm'in soldan uzantıları haline gelmekten başka, bir ucu ölüm, öteki ucu ise teslimiyet olan bir ikilem arasında gidip gelmekten başka bir kader bekleyebilir mi? Kısacası ölüm çemberini kırarak devrimci direnişin sonsuz girdabında yaşamaya yetecek güçleri var mıdır? Bağımsız ve özgür temellerde ulusal kurtuluşun sınır tanımayan yoluna girilecek mi? 75'lerden sonra sorulan sorular bunlardır.

Türkiye Sosyalist Hareketine damgasını vuran 60 yıllık "sol", Kemalizm ve burjuvaziye kuyrukçuluk politikası aşılacak, tamamen devrimci-demokratik nitelikte olan bir gelişme yoluna girilecek midir? Reformizme karşı devrimcilik egemen kılınacak mıdır? Türkiye Sosyalist ve Demokratik Hareketinin olumlu bir tarzda yanıtlamakla yükümlü olduğu soru budur. Elbette bu konuda soylu çabaların varlığı inkâr edilemez. Yeni mezardan çıkmış olan ve aynı isimle siyasal arenaya giren TKP'den Dev-Yol' a kadar birçok örgütün bünyesinde bazı olumlu çıkışlar mevcuttur. Ama bu iyi niyetli çıkışlar kendi basma gerçek devrimci yola girmeye yetecek kadar güçlü müdür? Kürdistan sorununa ilişkin olarak da bazı iyi niyetli yaklaşımları görmek mümkündür. Ama bütün bunlar, TC'nin Kürdistan üzerindeki egemenlik zırhını delecek kadar, bu zırhı parçalayarak doğru yolda yürümeye yetecek kadar güçlü müdür? Hemen belirtelim ki, bunlar olumlu yanıtlamakta bir hayli zorlandığımız sorulardır.

Ama yine de maddi zemin üzerinde süregelen bir mücadele vardır ve bu yaşam mücadelesidir. Mücadelesiz yaşam olamaz, yaşamın mücadelesiz gelişmesi düşünülemez. Özellikle 1975-80 yılları, bu tür soruların giderek artan bir biçimde sorulduğu ve uygun yanıtlar verebilmek açısından gerek Türkiye ve gerekse Kürdistan'da mücadelenin yoğun bir

biçimde sergilenmesi gerektiği yıllardır. Sorulan sorular bitip tükenmez, ama olumlu yanıtları da bir türlü tam olarak verilemez.

12 Mart darbesi ile devrimci hareketi ezen, tekel-dışı güçleri önemli ölçüde siyasal ve ekonomik güçten düşüren, devlette ve ekonomide tekelciliği artan oranda kökleştiren işbirlikçi-tekelci burjuvazi amaçlarına esas olarak ulaştığı için darbeyi kalıcı bir faşist-askeri diktatörlüğe dönüştürmemiş, yeniden sivil yönetime geçmede ciddi bir sakınca görmemiştir. Bunun sonucu olarak ifadesini Ecevit'in sahte sosyal-demokratçılığında bulan burjuva demokratik muhalefet iktidar olmuş, Ecevitçilik devletleşmiştir. 1980'li yıllara doğru gelindiğinde, Kemalizm'in bu yeni biçimi olan Ecevit solculuğu sendikalarda ve siyasal partilerde demokratik ve sosyalist hareketi boğma noktasına gelmiştir. Ecevitçilik, iktidar olmayı faşizmi geliştirme pahasına sağlamaya çalışmış, devrimci solla ve sosyalizme azgın bir biçimde saldırmıştır. Maraş Katliamı aynı iktidar döneminde tezgahlanmış, ardından hemen resmi sıkıyönetim ilanına başvurulmuş ve bir müddet sonra sıkıyönetim tüm ülke çapında yaygınlaştırılmıştır. Böylece askeri yönetime ve bu biçimde iktidar olan faşizme davetiye çıkarılmıştır. Bununla Ecevitçilik, en alçakça bir biçimde kendisini inkâr etmiş ve kendi sonunu kendi eliyle hazırlamıştır. Demirel'den bile daha alçakça bir biçimde kendi partisini ve rejimini kendi eliyle faşist generallere terk etmiştir. Dünyanın çeşitli ülkelerinde adı sosyal-demokrata çıkmış partiler ve liderleri belki bir ölçüde namuslu davranabilmişlerdir. Şili'de, Salvador Allende'nin ve Pakistan'da Zülfikar Ali Butto'nun faşist-askeri darbe karşısındaki tavırları buna örnek verilebilir. Ama Ecevitçilik, bu namusun tek bir damlasından bile yoksun olduğunu kanıtlamış, tek bir mermi sıkmadan faşizme teslim olmuştur. Kendisi teslim olmak bir yana, devleti ve

demokrasinin kırıntılarını da faşizme teslim etmiş ve rahatça köşesine çekilip oturmuştur. Böylelikle devletin birliği ve bütünlüğüne en büyük iyilik ve hizmet, bu sosyal-demokrasi sahtekarlığı ve onun sahte solcu lideri tarafından yapılmıştır. Ve ordu içinde ve devletin öteki kurumlarında 1978'den itibaren tırmandırılan ve 12 Eylül'e doğru daha çok hız kazanan faşist gelişmenin, 12 Eylül 1980'de doruğa ulaşarak dört başı mamur bir askeri-faşist diktatörlükle noktalanmasına karşılık, kuyrukçu sol da Ecevitçilikle suç ortaklığı içinde devrime ve halka ihanet etmiştir. Solun reformizmde, kuyrukçulukta ve uzlaşmacılıkta utanmazca ısrarı, bu yüzden devrimci direnişçiliğe yönelmemesi, faşizme karşı halklarımızın birleşik direniş cephesini yaratma görevinden kaçması, Kürdistan halkının ulusal direnişe yönelip onun bitmez tükenmez direniş kaynağını açığa çıkaramaması, bütün bu konularda başarısızlık üstüne başarısızlığı söz konusudur. Ve sonuç; 12 Eylül'de Kenan Evren çetesinin devlet yönetimim gasp etmesi, Kemalizm'in bu sefer maddi zeminde ve üst yapıda tam bir faşist diktatörlük biçiminde hortlatılması ve zaferi olmuştur.

Görüldüğü gibi, Kemalizm'in bu biçimdeki gelişmesi sonucunda faşizmin zafer kazanması öyle kendiliğinden bir gelişme değildir. Mademki faşist gelişmeye karşı direnen bir devrim hareketi vardı karşı-devrime karşı bir devrim söz konusuydu o zaman devrimci güçler diye tabir edilen güçler, faşizm karşısında neden kollarını bile kıpırdatamayacak kadar hemen yenilgiyi kabul ettiler? Neden kendilerinden beklenen direnişi ortaya koyamadılar? Açık ki, durum hem Türkiye'de ve hem de Kürdistan'da solun dayandığı tarihsel temellerle çok yakından bağlantılıdır. Her şeyden önce bu güçler, halklarımızın bağımsız ve özgür temellerdeki çıkarlarını formüle eden programlara dayalı örgütlenmeler

değillerdi. Tarihi anlamadılar, tarihle oynadılar. Devrimin ideolojik ve politik temellerini kavrayamadılar. Bununla oyun oynadılar.

Kimilerinin iddia ettiği gibi, solun yenilgisi sadece sol güçler arasındaki çekişme ve çatışmaların bir ürünü müdür? Hayır, değildir. Kendi gerçek sınıfsal dayanaklarını bulan ve ideolojik-politik temellerini sağlam bir biçimde atan sol güçler, neden kendi aralarında iyi anlaşmasınlar? Burjuvazi, kendi içinde devrime karşı temelde anlaşığına göre, aynı durum sol açısından da neden geçerli olmasın? Eğer gerçekten halkın çıkarları temsil ediliyorsa -ki halkın çıkarları en soylu çıkarlardır- neden sonuna kadar bu çıkarlara bağlı kalınmasın? ideolojileri ve programları bu çıkarlara yol gösteriyorsa doğru olan bu temellerde neden birleşmesinler? Eğer Türkiye'de sosyal-şovenizm zırhını delmişler ve Kürdistan'da uzlaşmacılığı aşmışlarsa, her iki ülkenin güçlerinin devrimci temellerdeki birlikleri neden mümkün olmasın? Eğer dürüstlerse sayıları bir hayli kabank olan TKP benzeri örgütlerden biri niçin buna önderlik etmesin? Faşizmin canavarca işlediği suçların tüm halk kitlelerinde yarattığı kin ve öfke ortamında, neden sıradan birlikler bile geliştirilmesin? Eğer bu güçler gerçek sosyalizmi, demokrasiyi ve ulusal kurtuluşçuluğu temsil ediyorlardıysa, neden bunları yapamadılar? Yoksa kendileri yapmak istediler de hep Kürdistan Özgürlük Hareketi mi engel oldu? Ama Kürdistan Özgürlük Hareketi, henüz yeni doğmuştu. Daha bir yılını bile doldurmadan bu güçlerin kendisine karşı geliştirdiği "kutsal ittifaklarla" karşı karşıya kalmıştı. Bu güçler ittifaklar kurmak için toplantı üstüne toplantı düzenliyorlar, "UDG"ler teşkil ediyorlardı. Peki, neden bu çabalarında başarılı olamadılar? Hepsinin kovanına çomak sokan Kürdistan Özgürlük Hareketi miydi? Bu kadar güçlü müydü Kürdistan Özgürlük Hareketi? O halde bu güçler yukarıdaki soruları

kendilerine sormalı ve dürüstçe yanıt vermelidirler.

Bu güçler, 12 Eylül faşizmi karşısında yenildikleri zaman tutarlı bir sınıf temelinden yola çıkmıyorlardı. İdeolojik ve politik temelleri yetersizdi, doğru değildi. Faşizme karşı çıkacak kadar güçlü olmaktan uzaktı. Gerek demokrasi ve gerekse sosyalizm sorununda devrimci değillerdi, revizyonist ve oportünist bir nitelik taşıyorlardı. Reformculukta ve -ister bilinçli ister bilinçsiz olsun- düzenin soldan kuyrukçusu olmada birleşmişlerdi. Bu yüzden ağır bir yenilgiye uğradılar.

Demokratik ve sosyalist örgütler olduklarını iddia eden güçler, gerçekten de böylesi örgütler olmanın gereklerini tam bir içtenlik ve devrimci dürüstlikle yerine getirmek istiyorlarsa, kendi içinde bütünleşmek ve kurumlaşmak isteyen 12 Eylül rejimine karşı neden her düzeyde başarılı direnmeler geliştirilmesin? Neden direniş örgütleri ve direniş birlikleri yaratılmasın? Eğer devrimci hareketin krizi ya da solun bunalımı olarak tabir edilen kriz ve bunalım bir türlü aşılamıyorsa, bunun en belli başlı nedeni solun kendi içsel, bünyesel zayıflıkları değil midir? Krizin ve bunalımın nedenlerini, solun dayandığı ideolojik ve politik muhtevada aramak gerekmez mi? "İyi geçinemedik, birbirimizle hep çatıştık" gibi birer sonuç olan şeylerle solun yenilgisinin nedenlerini tahlil etmek mümkün müdür? Peki, ama iyi geçinememenin nedenleri nelerdi?

Kendilerine demokratik ve sosyalist unvanlarını yakıştıran çeşitli güçler, gerçekten de taşıdıkları bu unvanlara layık mıdır? Hayır. Kürdistan Özgürlük Hareketi'nin gerçekçi tahlillerinden de açıkça anlaşılacağı gibi, Türkiye Sosyalist ve Demokratik Hareketi kendi içinde düzenle olan bağlarını tümüyle koparamadı. Demokrasi sorununda devrimci bir hata tam olarak yerleşemedi. Ulusal sorunda

sosyal-şovenizmi ve reformizmi aşamadı. Halklarımızın bağımsız ve özgür temellerdeki birliğinin yaratılması konusunda dürüst davranmadı, yeterince kararlılık göstermedi ve üzerine düşeni yerine getirmekten kaçındı. Devrimci bir program geliştirmede. Faşist karşı-devrimin terörüne devrimci şiddetle karşılık vermeye çalışırken ya terörizme ya da pasifizme düştü.

Sağda reformizm ve pasifizmin, solda ise bireysel terörizmin egemenliği, devrimci ve reformist kanatlarıyla birlikte Türkiye sosyalist ve demokratik hareketini sonuçta faşizm karşısında ezilmeye ve yenilgiye götürdü. Her iki sapmaya da düşmeden, tutarlı devrimci-demokratik bir programa, bir strateji ve taktikler dizisine sahip olamadıkları ve özünde halkın temel devrimci çıkarlarına sahip çıkamadıkları için sol güçler birleşemediler, örgütlenemediler ve faşizm karşısında darmadağın kaldılar. Her şeyden önemlisi proletaryanın öz örgütünü yaratamadılar, öz direnmelerini ortaya koyamadılar. Koyanlar ise bireysel olmaktan öteye gidemediler. Çok soylu direnmelerin de olduğunu asla inkâr etmiyoruz. Ama hangi örgüt bu direnmelere tam bir yeterlilikle sahip çıkabildi? Cezaevlerinde de güçlü direnişlere tanık olundu. Ama mevcut örgütler içinde hangisi bu direnişin altını çizerek, onu bir siyaset haline getirebildi? Hangi örgüt siyasetinin temel içeriğine cezaevi direnişlerini koyabildi, ona sahip çıktı ve onun gerekli kıldığı ideolojik ve politik yenilenmeyi gerçekleştirebildi? Belli ki bu yapılamadı, tersine cezaevlerinde direnen devrimciler sahipsiz bırakıldılar.

Tüm önerilerimiz ve dayatmalarımıza rağmen, bu örgütler geleceğe yönelik olarak faşizme karşı alternatif oluşturmada hangi programı ortaya çıkardılar? Direnmek istediler mi? Ve bunun için neleri temel aldılar? Sol hareketin yenilgisi üzerine edebiyat döktürmekten, yenilginin

nedenleri konusunda birbirlerini suçlamaktan, bunun için sahte nedenler sergilemekten ve bunun doğal sonucu olarak yenilgi yıllarını en iyi bir okul yapmak yerine sosyal-demokratizmin, euro-komünizmin ve revizyonizmin değişik varyantlarını geliştirmekten öteye gidemediler. Bugün Avrupa'da 1970'lerin devrimci ruhundan, Türkiye soluna egemen olan devrimci değerlerden, Mahirler, Denizler ve İbrahimlerden geriye ne kalmıştır? Böyle bir alana tüneyenler, kokuşmuş bir gericiliğe hizmet etmekten, kişisel yaşamlarını güvenceye almaktan ve bunun için devrimcilere sövmekten başka ne yapıyorlar? Gericilikten başka neyle uğraşıyorlar? Kendi iğrençliklerini gizlemek için Kürdistan Özgürlük Hareketi'ne saldırmak Kürdistan Özgürlük Hareketi'nin etrafında yeniden tecrit ve imha duvarları oluşturmak neyi kurtarabilir? "Her şeyde bozgunculuk yapan, her işi bozan Kürdistan Özgürlük Hareketi'dir" demekle, acaba halka ve devrime yaptıkları ihaneti gizleyebilecekler mi? Bu ihanetin üstü ne zamana kadar örtülebilecek? Kürdistan Özgürlük Hareketi, "sol hareket, Kemalizm'in tarihsel temellerini aşamadığı, ideolojide ve politikada reformizmden uzaklaşmadığı için bu duruma düşmüştür" derken haksızlık mı yapmaktadır?

Peki, sözüm ona o Kürt sosyalist ve demokratik örgütlerinin durumu nedir? Ya bu yerli milliyetçilerimizin sosyal-şovenizmle birleşerek, her iki ulusun egemen sınıfların kendi aralarında kurdukları ittifakın bir benzerini de solda ortaya çıkarmalarına ne demeli? Bu konuda işbirlikçi Kürt egemen sınıflarını geride bırakmalarına ne ad verilmeli? Şimdiye dek bu güçler ulusal kurtuluşçulukta ne kadar ilerleme sağlayabildiler? Türk sömürgeciliğine karşı ne kadar direndiler? Cezaevlerindeki direniş pratiklerini ortaya koyabilirler mi? Her şeyi açıkça ortaya koyabilecek cesaretleri var mıdır? Hangi sömürge ülkenin devrimci ve

yurtsever örgütleri, kendi merkez komiteleri, sekreterleri ve üyeleriyle birlikte, kuzey kutbuna bu kadar çok yakın bir yerde günlük yaşamlarının güvencesiyle uğraşmışlardır? Hangi sömürge ülkenin yurtsever evlatları bu kadar utanç verici bir duruma düşmüşlerdir? Halkımızın durumuna bakmadan daha kaç yıl oralarda kalacaklar? O alanlarda ürettikleri ideoloji ve politikaların içeriği nedir? Kürdistan gibi bir ülkede barış politikasının geçerli olabileceğine ve şiddetsiz bir devrimcilik yapılabileceğine gerçekten inanıyorlar mı? Kürdistan halkı devrimci şiddet olmaksızın, günlük kişisel ve ailesel çıkarını ve namusunu bile savunabilir mi? Ülkemizin mevcut somut ortamında, ulusal çıkarlar ve toplumumuzun uzun vadeli çıkarları barışçıl yöntemlerle nasıl savunulabilir? Belki de "biz, şimdi değil ama gelecekte şiddet kullanmayı düşünüyoruz" diyeceklerdir; diyelim ki şimdiye kadar on yılı böylece geçirdiler. Peki, daha kaç on yıl böyle yaşayacaklar? O zaman bunun için ömürleri yetebilir mi? Partilerin ve kişilerin değişim ve gelişim sürecindeki rolleri bu denli belirsiz bir geleceğe ertelenebilir mi? Ne zaman ortam güllük gülistanlık olacak da kendileri de Kürdistan'da arz-ı endam edecekler? Bu mümkün olabilir mi? Kürdistan'ın devrimci ve yurtsever güçleri olduklarına kimleri, daha ne zamana kadar inandırabilecekler? İnsanları ne zamana kadar kandırabilecekler? Bu tutumlarının gerisindeki kültür ve politika nedir?

Evet. Kürt küçük-burjuva reformistleri, 12 Eylül'e gelinceye kadar, Türkiye'nin metropol kentlerinde kışla kültürünü en zengin bir içerikle sundular. Şimdi de bunu Avrupa'da tamamlamaya çalışıyorlar. Belli ki hiçbir ülkenin yurtseveri ve demokrati böyle davranamaz, bu denli alçaltıcı durumlara düşemez, bu tür edebiyatları dökemez. Kürdistanlı hiçbir yurtsever ve demokrat, Kürdistan Özgürlük Hareketi'ni baş suçlu sandalyesine oturtup, kendisini namuslu

ilan edemez. Haydi Kürdistan Özgürlük Hareketi görevini yapamadı diyelim, üzerine düşeni layıkıyla yerine getiremedi, hatta varsayalım ki Kürdistan Özgürlük Hareketi her şeyi bozdu. Ya Kürdistan Özgürlük Hareketi'nin yapamadığını kendileri neden gerçekleştiremediler? Mücadele meydanı açık değil mi? Kürdistan'ın kapılarını kendilerine kapatanlar mı vardır? Mevcut örgüt merkezleri ve sekreterlerini güçlü ordular kurmaktan ve bu meydana savaşmaktan kimler alıkoyuyor? Küçük burjuva reformizminin kıdemli önderi olan Bay Burkay, bitimsiz bir çaba içinde birlikler oluşturuyor; "5"li, "6"lı birlikler kuruyor. Peki, bugüne kadar savaş meydanlarında dövülecek kaç birim kurmuştur? Bu birlikler içinde kendisine ait kaç tane savaş eri vardır? Askeri birlikler bir yana, siyasal birliklerinin durumu nedir? Tüm bu soruların yanıtını vermek zorundadır.

Bu güçler, ne zaman Kuzey kutbundan inecekler? Kürdistan'dan on binlerce kilometre uzakta bulunmalarının nedeni Kürdistan Özgürlük Hareketi korkusu mudur? Kürdistan Özgürlük Hareketi mi Kürdistan'ı kendilerine zindan etti? Bunun böyle olmadığı açık değil midir? Kürdistan Özgürlük Hareketi'nin elinden bir iki dengesiz unsuru kurtarmak amacıyla Birleşmiş Milletler'e, İnsan Hakları Komisyonu'na başvurup ve tüm güçlerini bunun için seferber ederken, aynı şeyleri halkımız için neden yapmıyorlar? Avrupa ile Ortadoğu arasında bu kadar çok sayıda hava köprüsü kurmak için gerekli maddi kaynağı nereden sağlıyorlar? Bu kadar yüksek meblağlar tutan parayı kimler kendilerine veriyor? Paraları, pasaportları nereden ve nasıl alıyorlar? Yoksa malum birtakım çevrelerin finansmanı ve desteği olmadan kendi başlarına bütün bunları yapamayacaklarının bilinmediğini mi sanıyorlar? Eğer bir parça dürüstlükleri kalmışsa bu sorularımızı yanıtlamak

zorundadırlar. Bu solculuk ne tür bir solculuktur, bu ulusalcılık nemanem bir ulusalcılıktır? Sömürge bir ülkenin yurtsever insanı, yazarı, çizeri ve politikacısı böyle davranabilir mi? Ho Chi Minh, Castro ve Cabral gibi örnek alınıp izlenmesi gereken o büyük devrimciler ve yurtseverler nasıl yaşadılar? O zaman bu güçlerin durumunu sağcılıktan da öteye, teslimiyet rüzgârı önünde savrulup giden yapraklara benzetmemek mümkün müdür? Kürdistan Özgürlük Hareketi'nin kendisini dev aynasında gördüğü, kendi gücünü abarttığı türündeki iddiaları kendilerini kurtarmaya yetebilir mi? Bu sövgüleri ve çirkin demagogileriyle hitap ettikleri kitleleri daha ne zamana kadar ellerinde tutabileceklerini sanıyorlar? Yeter artık! Kürdistan'da yaptıkları yetmiyormuş gibi şimdi de yurtdışında devam ettirdikleri bu şarlatanlığa kesin bir son vermeleri gerekiyor.

Bu güçlerin içinde buldukları mevcut durumun maddi temeli, kışla kültürünün bu kez Avrupa zemininde çiçek açması değil midir? Bu kaçış ve teslimiyet, kışla kültürünün kaçınılmaz bir sonucu değil midir? O kışla kültürü ki, bir türlü halkımıza mal ettirilemedi. Köylülerimiz var, merttir, yiğittir; köylümüz var, mertliğin ve yiğitliğin kaleleridir. Dağlarımız var, hiçbir sömürgeci gücün kolay kolay fethedemeyeceği zapt edilmez kalelerdir. Neden Kürdistan dağlarına çıkmıyorlar? Oralarda yaşayan halkımız sayıca az mıdır? Coğrafyası mı elverişsizdir? Halkımız direnmek mi istemiyor? Eğer bu tür gerekçelerle kendilerini savunmaya kalkışarlarsa, belli ki dünyanın en adi yalancıları olacaklardır. Kürdistan halkı direniş diye bağırıyor mu? Ülkesinin ve kendisinin sömürgeci zalimlerden kurtarılmasını istemiyor mu? Her gün, her saat bu çağrılan yinelemiyor mu? Örgütlerin önderleri, parti sekreterleri ve merkez komiteleri niçin bu çağrılara olumlu yanıt vermiyorlar? Neden Kürdistan'a

dönmüyorlar? Eğer Kürdistan'a nasıl gelineceğini bilmiyorlarsa, biz kendilerine yardımcı olup getirelim. "Ama Kürdistan Özgürlük Hareketi, bizi vurabilir" diyorlarsa, bunun da kocaman bir yalan olduğunu söyleyeceğiz. Hayır, Kürdistan Özgürlük Hareketi kendilerini vurmuyacak. Eğer istiyorlarsa kendileri için koruma birlikleri teşkil edecek. Yeter ki bu güçler birliklerini Kürdistan Özgürlük Hareketi'ne karşı değil, faşist sömürgeciliğe karşı kursunlar. Yeter ki siyasal kararlarını Kürdistan Özgürlük Hareketi'ne karşı mücadele üzerine değil, faşist sömürgeciliğe karşı direnme üzerine alsınlar...

Bu reformist çevreler, kendi aralarında kurdukları "5'li,"6"lı birlikleri şimdiye kadar nasıl harekete geçirdiler? Bu birlikler beş yıldır neler yaptılar, düşmana kaç tane mermi sıktılar. Dünyanın birçok sömürge ülkesinde, beş yıl gibi uzun bir süre içinde çeşitli birlikler kurulmuş, yine aynı süre içerisinde bu birlikler sömürgeci egemenliğe karşı küçümsenmeyecek savaşlar vermişlerdir. Ya kendi birlikleri düşmanla kaç kez savaşa tutuştu? Nerede, nasıl ve ne kadar direndi? Sadece askeri çatışmalar anlamında değil, siyasal anlamda da olsa faşist sömürgeciliğe karşı kaç tane çarpışma düzenlendi? Bunun için örnek sunabilmeleri mümkün müdür? Ama sıra Kürdistan Özgürlük Hareketi'ne karşı düşmanlık geliştirmeye gelince, hepsi birden birer aslan kesilebiliyorlar. Kürdistan Özgürlük Hareketi aleyhinde barut misali bildiriler dağıtıyorlar. Eğer güçleri yetebilse ve silahlarına güvenebilseler, ilk zaferlerini Kürdistan Özgürlük Hareketi'ne karşı kazanmaları işten bile değildir. Ama ne yazık ki, güçleri buna yetmiyor; çirkin sövgülerden öteye gidemiyor. O halde bu durumlarını nasıl izah edeceklerdir? Belki de kendileri kışla kültürünün siyasetleşmesinden küçük-burjuva aydın bozuntularında yansımaları bulan kışla kültürünün siyaset

haline gelmesinden başka bir şey değillerdir. Belki de sosyalist ve demokratik sözcüklerini yanlış yere ağızlarına almışlardır. 27 Mayıs Anayasasının elverdiği koşullar içinde, "sol" Kemalizm'e ve Ecevit'in sahte sosyal demokratlığına duydukları güvenden ötürü bu unvanları kendilerine takmışlardır; Kemalizm'e güvenerek, adlarını Kemal koymuşlardır. Ama bugünün Türkiye'sinde artık "sol" Kemalizm ve Ecevitçilik yoktur. Bu yüzden de zor durumda kalmışlardır. Şimdi ikircikli bir durumu yaşıyorlar sıkışıyorlar ve "bu neden böyle oldu?" diye soruyorlar. Nedeni var mı? Belli ki, ya gerçeği olduğu gibi ele alacaklar ve anlayacaklar ya da başlarını taşa çalacaklar, sahte ve rezilce bir yaşamın batağına yuvarlanıp gideceklerdir. Yoksa böyle demokratik olamaz. Böyle ne yurtsever ne de sosyalist ya da komünist partisi olunabilir.

GÜNCEL BİR HEŞAPLAŞMA OLARAK KAYYUM POLİTİKASI

Sinan Altın

Egemen siyasetler toplumsal yaşam içerisinde direniş ve mücadele umudu oluşturabilecek her türlü gelişme ve kazanımlara karşı güvenlikçi ve baskıcı politikalar izlerler. Çizdikleri kağıttan kaplan imajlarında oluşacak tek bir yırtığın bile kendilerinin sonunu getireceğini bilen egemen siyaset akli halkların en ufak kazanımlarını direkt olarak varlığına yönelmiş tehditler olarak ele alır ve ontolojik bir krizle bu kazanımlara saldırır. Devrimci mücadelelerin bir çatlaktan sızarak çoğalabilme potansiyelini de defalarca yaşayarak öğrenmek zorunda kalan egemenler oluşabilecek herhangi ufak bir kazanıma dahi yok olma korkusuyla bakar ve yaşadıkları bu korku ile düşmanlık siyasetine yönelirler.

Demokratik konfederalizmi inşa etmeye çalışan bir hareket olarak Özgürlük Hareketi'nin devlet dışı toplumsal örgütlenmeleri genişletme ve yaşamı toplumsal dokuya göre yeniden inşa etme hedefleri de egemenlerin oluşabilecek bir çatlağın yayılmasıyla yıkılacak sistemlerinin ontolojik krizini kaşımıştır. Bu krizi kaşıyan toplumsal örgütlenmeler ile yeni yaşama giden yolda mücadele eden Özgürlük Hareketi'nin demokratik siyasi kanadının 1972 Hilvan seçimlerinde aldığı ilk başarı ve ardından 1994 seçimlerinden bu yana yerel ve genel seçimlerde elde ettiği başarılar sisteme tam karşıdan açık bir şekilde ben burdayım diyerek ortaya koyduğu meydan okumalarıdır. 1994 yılında Batman Belediyesi'ni kazanarak başarılarını siyasi alana da taşıyan Özgürlük Hareketi bu süreçte ele aldığı yerel iktidar ile ideolojisinin izdüşümü olan bir toplumsallığı yeniden yaratmak ve canlandırmak için belediyelere

hakim olmaya başladı. Edip Solmaz ile başlayan Özgürlük Hareketi belediyeciliği ilk filiz anında da saldırıya uğramış Edip Solmaz faili devlet bir cinayet sonucunda katledilmiştir. Özgürlük Hareketi'nin yerel iktidarla topluma temas etmesinden ve bu temasla topluma ulaşarak bir karşılık elde etmesinden korkan ve Edip Solmazın faili olan devlet akli her zaman yerel yönetimleri hedefine aldı. Her dönem yerel yönetimlere karşı sürdürdüğü operasyonlar 2009 KCK siyasi soykırım operasyonları gibi belirli dönemlerde uç noktasına ulaşmış 2016 yılında 20 Temmuz'da ilan edilen OHAL'den sonra çıkarılan KHK'ler ile de bu düşmanlık en somut formuna ulaşarak kayyum rejimi adını almıştır. 2016 yılından bu yana 3 dönemdir (2016- 2019- 2024) kayyum atamaları ile Kürdistan kentlerinde yerel yönetimlere el koyan devlet akli bu politikaları ile sadece belediyeleri kontrol etmeyi değil Özgürlük Hareketi'ni ve Kürt halkını boğmayı hedeflemektedir.

GÜNCELLENMİŞ BİR REJİM OLARAK KAYYUM POLİTİKASI

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ve cumhuriyetin ilanından bu yana Kürdistan kentleri dönemin mevcut egemenleri ve devlet akli tarafından her zaman ülkenin geri kalanından farklı rejim formları ile yönetilmiştir. Coğrafi ve siyasi olarak önemli bir merkez olan Kürdistan kentleri Osmanlı ve cumhuriyetten önce de insanlığa ait değerlerin ortaya çıktığı Neolitik Devrimle birlikte bereket ve verimliliğin getirdiği artı ürünle istilaların merkezi olmaya başlamış, saldırılara uğramıştır. Kürdistan kentlerini kontrol etmeye çalışan tüm egemenler de coğrafi geçiş noktası olması nedeniyle Kürdistan'a büyük önem

vermiş ve bu coğrafyayı ellerinde tutmak için özel uygulama ve rejimlere ihtiyaç duymuştur. Osmanlı döneminde esnek bir özerklik altında yaşayan Kürtlerin Tanzimat Fermanı ile özerkliklerinin kısıtlanması Bedirxani ailesinin isyanıyla sonuçlanmış, isyandan sonra egemen aklın Kürdistan'a bakışı kontrolcü ve merkezi bir noktaya evrilmiş ve Kürdistan'da farklı rejimler inşa edilerek Kürdistan coğrafyası siyasi olarak kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Bu kontrolcü ve merkezîyetçi rejim uygulamaları Kürdün inkarına dayalı olarak temeli atılan Türkiye Cumhuriyeti ulus devleti döneminde de devam etmiştir. 1925 yılında çıkarılan Takrir-i Sükun yasası ile Kürdistan'da sıkıyönetim ilan edilmiş, Şeyh Said isyanının bastırılmasından sonra yeni merkezi otorite boşlukları oluşmaması için 1927 yılında Kürdistan'ın Elazığ, Urfa, Bitlis, Van, Hakkari, Siirt ve Mardin kentlerini kapsayan Diyarbakır merkezli 1.Umumi Müfettişlik kurulmuştur. Bu umumi müfettişliklere verilen yetkiler ile Kürdistan kentleri Türkiye'nin geri kalanından farklı bir rejime tabii tutulmuştur. Bir laboratuvar olarak ulus devlet politikalarının denendiği Kürdistan'da başlatılan umumi müfettişlikler rejimi Türkiye'nin diğer illerine de taşınmış ve dört müfettişlik daha ilan edilmiştir. 1952 yılına kadar Kürdistan kentleri umumi müfettişlikler yolu ile yönetilmiş, geniş yetkilerle donatılan umumi müfettişlikler otoriter uygulamaları ile Kürdistan'da oluşabilecek her türlü karşı koyuşun yollarını kapatmak için çalışmış, fiziki kırımın yanında asimilasyon politikaları ile de ulus devletin homojen toplum hedefine ulaşması için Kürdistan'daki karakolu olarak faaliyet göstermiştir. 1978 yılına gelindiğinde Kürdistan kentlerinde yeniden sıkıyönetim ilan edilmiştir. 12 Eylül 1980 darbesinin ardından 1983'te çıkarılan OHAL Yasası ile sıkıyönetimler yerini olağanüstü hal uygulamalarına bırakmıştır.

1987 yılında Adıyaman, Bingöl, Bitlis, Diyarbakır, Elazığ, Hakkari, Mardin, Muş, Siirt, Tunceli ve Van'da ilan edilen ve daha sonrasında Şırnak ve Batman'ın da dahil edilmesiyle 13 kentte OHAL 46 kez uzatılarak 2002'ye kadar sürmüştür. PKK (Partiya Karkerên Kurdistan - Kürdistan İşçi Partisi) ve T.C. devleti arasındaki çatışmaların doruk noktasına ulaştığı 90lı yıllarda Kürdistan'da uygulanan OHAL rejimi OHAL Bölge Valiliği tarafından yürütülüyordu. Savaşın en yoğun yaşandığı yıllarda köy boşaltmalardan, sivil katliamlarından, faili devlet cinayetlerinden, işkencelerden ve sayısız suçtan sorumlu olan bu OHAL Bölge Valileri merkezi yönetimin ve ulus devlet aklının Kürdistan'daki memurları idi ve geniş yetkilerinden dolayı "süper bölge valileri" olarak adlandırılıyorlardı. Bu "süper bölge valilerinin" birkaçı ve en ünlülerinden Hayri Kozanoğlu daha sonra milletvekili yapılarak devlet tarafından ödüllendirildi.

2002 yılından sonra OHAL ilanları Kürdistan kentlerinin gündemine 2015 yılında girdi. 2015 yılında Kürdistan illerinde ve ilçelerinde Demokratik Bölgeler Partisi (DBP) öncülüğünde halk meclisleri demokratik özerklik ilan etti. Muş'un Varto ilçesinde başlayan özerklik ilanları birçok kentte yapıldı. Demokratik ve siyasi bir talep olarak ortaya konan bu ilanlara devlet akli askeri operasyonlarla yanıt verdi. Eylül 2015'ten başlayarak Mart-2016'ya kadar Cizre, Nusaybin, Silvan, Sur başta olmak üzere birçok yerleşim yerinde OHAL ve sokağa çıkma yasakları ilan edildi. Bu yasaklar boyunca aylarca Kürt kentleri ağır askeri işgal altında hukukun ve demokrasinin askıya alındığı ulaşılamaz bir dönemden geçti.

15 Temmuz 2016 yılındaki askeri darbe denemesinden sonra 20 Temmuz'da Türkiye genelinde OHAL ilan edildi. OHAL'den ve sokağa çıkma yasaklarından yeni çıkan ve bazı mahallelerinde hala da yasağın

devam ettiği Kürdistan kentleri tekrardan OHAL ilanıyla demokrasinin ve anayasanın tamamıyla askıya alındığı bir sürece girdi. 20 Temmuz'daki OHAL ilanının ardından KHK'ler ile ülkeyi yönetmeye başlayan saray rejimi gözünü Kürt Özgürlük Hareketi'nin elindeki Kürdistan belediyelerine dikti. Eylül ayından itibaren başta Amed olmak üzere Kürdistan'daki belediyelerin eş başkanları ve meclis üyelerine kayyum atandı. Bu kayyum atamalarına 2019 yılında yerel seçimlerde Kürt halkı büyük bir cevap vermişse de 2019 Ağustos ayında üç büyükşehir Amed, Van ve Mardin kentlerinin belediyelerine kayyum atanmış bunları takiben toplamda 58 HDP belediyesine kayyum atanmıştır.

2024 Mart ayındaki yerel seçimleri bir kayyum referandumuna çevirerek belediyelerini DEM Parti'ye kazandıran Kürt halkının iradesi bir kez daha tanınmamış ve seçimden 2 gün sonra 2 Mart'ta Van'a kayyum atanmaya çalışılmıştır. Van halkının serhildanı ile geri adım atmak zorunda kalan devlet aklı Haziran ayında Hakkari Belediyesi eş başkanı M. Sıddık Akışi görevden alarak yerine kayyum atamıştır.

Bu haliyle bakıldığında Kürdistan'ın siyasi tarihi bir ikili hukuk rejimi ve istisnalar tarihidir. Olağanüstü hal ilanları ve sıkıyönetim ile yönetilmeye çalışılan Kürdistan'da ulus devlet Kürdistan'ın siyasi durumunu istisna olarak ele alarak normalden farklı bir rejimle bu topraklarda yer almaya çalışmıştır. Bu istisna olma halini deklare eden ve beka histerisiyle saldıran egemenler için Kürdistan sadece kontrol edilmesi gereken bir tehlike kaynağıdır. Kürdistan bir sömürge olarak kaybedilmemesi gereken bir egemenlik alanıdır. Kürdistan'a yönelik bu istisna kılma hali ile sömürge durumuna yasal kılıf yaratmaya çalışan egemen akıl tüm ülkeye taşarak 20 Temmuz 2016'dan sonra KHK'ler yönetilen bir ülke yaratmıştır.

Karl Schmitt istisna halini ilan etmenin egemenin tekelinde olduğunu söyler. Kürdistan denklemine Kürdistan'daki siyasi rejimleri belirleyen ve istisna olarak etiketleyen egemen, ulus devlet aklıdır. İnşa edildiği günden bu yana varlık sorununu neden gösterip kendi meşruiyetini dayadığı hukukun "üstünde" veya "dışında"* konumlanıp Kürdistan'da varlığını sürdürmeye çalışmıştır. İstisna olarak ele alma durumu egemene dilediği gibi bir keyfilik sunarken aynı zamanda kontrol etmeye çalıştığı coğrafyada ve toplumda bir belirsizlik süreci yaratır. Bu belirsizlik süreci de toplumun kırılan bir özne olmasını ve üstünde daha kolay tahakküm kurulacak bir toplumu doğurur.

Bu rejimler her ne kadar istisna olarak adlandırılrsa da istisna ilan etme kavramını (state of exception) ayrıntılı olarak inceleyen İtalyan filozof Giorgio Agamben bu rejimlerin gittikçe hem totaliter hem de demokratik rejimler için olağan haline geldiğini söyler. Ona göre bu istisnalar yeni bir egemenlik rejimine dönüşmüştür. İstisnalar kalıcılaşmıştır. Kürdistan'da yaşanan da Türkiye'nin geri kalanından farklı bir rejimle yönetilmenin olağanlaşması normalleşmesidir. İsimleri değişse de Kürdistan istisna ilan edilerek yönetilmektedir. Her ne kadar 2016'da kayyum atadığındaki iddiaları ve kamuoyundaki karşılığı 2024'te artık kalmamışsa ve kayyum atamaları devrimci demokratik kamuoyunun dışındaki kesimlerce de kabul edilmiyorsa da bu normalleşme ve olağanlaşma durumuna karşı tepkiler daha geniş örgütlenmelidir.

Kürdistan'daki rejim uygulamaları ikili hukuk kavramıyla da ele alınabilir. İkili hukuk, bireyin ve toplumun hukukun getirdiği demokratik uygulamaların ve hakların dışında tutularak sadece ceza ve ödevlere tabii tutulmasıdır. İkili hukuk gereği Kürdistan'da toplumun kendi yönetme kendi belediye

eşbaşkanlarını seçme hakkı yoktur, sadece terörle mücadele yasalarına tabii tutulacak seçimleri ve eylemleri vardır. Bu ikili hukukta da toplum ve birey demokratik birer özne olamaz sadece ve sadece birer suçlu özne olabilir. Edinebileceği tek kimlik budur. Kayyum atamalarına dair bu özel olma istisna olma durumunu dönemin başbakanı Binalı Yıldırım da itiraf etmiştir. 2018 bütçesine dair mecliste yaptığı bir konuşma sırasında kayyumlara dair "HDP'lilerin durumu özel onlara girmiyorum" demiştir. Bu Kürdistan kentlerindeki belediyelere atanan kayyumlara dair uygulanan hukukun net bir itirafıdır. (*Bu hukuki ve siyasi alanın belirsizliğinin ortaya çıkışının hukukun içinde mi kalarak dışında mı kalarak askıya alındığı tartışmaları hukuk doktrinleri arasında sürdürülse de Agamben Schmitt'i işaret ederek bu içinde/dışında toplojisindeki dualizmden ziyade hem içinde hem dışında bir ilişkisellik bir arada olduğunu ifade eder. Burada üstünde kavramı hukuku araçsalaştıran bir noktadan hukuk doktrini tartışmasından bağımsız ele alınmıştır.)

İSTISNA REJİMLER DOĞURAN ULUS DEVLETİN ÇELİŞKİLERİ HALEN GÜNCELDİR

Kürdistan kentlerini umumi müfettişlikler, sıkıyönetim uygulamaları ve OHAL ilanları ile her zaman farklı bir siyasi ve askeri rejimle yöneten egemen devlet aklının bugün Kürdistan kentlerinde uygulamaya koyduğu yeni rejim biçiminin adı kayyumdur. Umumi müfettişliklere, sıkıyönetimlere ve OHAL ilanlarına giden süreçlerde ulus devletin halklarla temel çelişkisi olan ve Türkiye Cumhuriyeti ulus devletinde de en çok da Kürtlerle yaşadığı çelişki olan tekçi, merkezîyetçi karakteri değişmediği için egemen devlet aklı bugün halen geçmişte yürüttüğü politikalara sarılıyor. Egemen devlet aklı halen ulus devletin merkezîyetçi ve tekçi karakterini aşamadığı için Kürt halkını ve Kürdistan'ı özel bir rejimle yöneterek güvenlikçi kontrol altında tutma

isteğinden kurtulamıyor. 1925'te ve 27'de ulus devletin homojen toplum hayali 1924 anayasasında inkar ettiği Kürt halkının varlığına takılınca sıkıyönetim ilan etmiş umumi müfettişliklerle de bu hayaline ulaşmaya çalışmıştır. 1978'de Kürt halkının devrimci arayışlarının dünya sosyalizm mücadelesi ile birlikte yükselmesine karşı yine varlık krizine girmiş, burjuvaların hizmetine verilmiş ulus devlet kendini sürdürürebilmek için sıkıyönetime sarılmış ve 1980 askeri darbesiyle de Kürdistan'daki siyasi mücadeleleri bitirmeyi hedeflemiştir. 1987'de PKK'nin 1984'te başlattığı silahlı mücadelenin ulaştığı boyutlardan korkmuş, 15 yıl sürecek OHAL Bölge Valiliği uygulamasını hayata geçirmiş ve Kürdistan kentlerini düşman hukukuna tabi tutmuştur. 2015'e geldiğinde demokratik ve siyasi yönetim biçimi talebi olan özerklik ilanlarını da ulus devletin merkezîyetçi ve tekçi yapısına karşı tehditler olarak ele almış ve ağır askeri operasyonlarla bu talebi bastırmaya çalışarak çözümsüzlükte ısrar etmiştir. 2016'da kayyum atamalarında da ulus devlet yerel yönetimlerde ortaya konan ve bulunduğu bölgenin toplumsal yapısını ve dokusundaki farklılıkları gözetken arayışlara karşı tekçi ve merkezîyetçi reflekslerle ortaya çıkmıştır. Bu çelişkiler bugün ulus devletin kurulduğu haliyle olduğu gibi o kadar güçlüdür ki Türkiye hükümeti kendi sınırları dışına da taşarak Suriye'de işgal ettiği Afrin ve Cerablus'a da kayyum atayarak o topraklarda da kendini var etmeye çalışmaktadır. Bu kentlere nüfus müdürleri, kaymakamlar ve emniyet müdürleri atayan devlet aklı eğitimden ekonomiye kadar her alana nüfuz ederek kentlerin demografik yapısını da değiştirmeyi hedefliyor.

KAYYUM REJİMİNİN HEDEFİNDE DEMOKRATİK MODERNİTE PARADİGMASI

Her dönemde uygulanan farklı rejimler farklı mücadele ve arayışları hedef aldığı gibi bugün Kürdistan kentlerine kayyum

atanmasının da hedef aldığı bir olgu vardır. Bu olgu bugün Özgürlük Hareketi'nin benimsediği ve PKK lideri Abdullah Öcalan'ın ortaya koyduğu Demokratik Modernite paradigmasıdır. Bu paradigmanın en iyi bir şekilde örgütlenip yaşamsallaşabileceği bir alan olarak yerel yönetimler bu politikanın hedefine girmiştir. Daha önceki rejim uygulamalarında belediyeleri direkt olarak hedef almayan devlet aklı PKK lideri Abdullah Öcalan'ın ortaya koyduğu yeni paradigma ile belediyelerin ve yerel yönetimlerin Özgürlük Hareketi için ulaştığı anlamın farkına varmış ve saldırı konseptinin ve yeni rejim biçiminin içine belediyelere el koymayı da eklemiştir.

PKK lideri Abdullah Öcalan Demokratik Modernite olarak formüle ettiği yeni paradigmasında fikirlerini demokratik ulus, demokratik özerklik ve demokratik konfederalizm kavramları ile açıklamıştır. Demokratik özerklik "devlet + demokrasi" olarak tanımlandığında demokratik özerklik "devletin toplumun dokusunu tanıma ve sorunlarına duyarlı hale getirilmesidir". Öcalan demokratik özerkliği bir beden olarak tanımlayıp bu bedenin ruhunu da demokratik ulus olarak işaret eder. Demokratik ulusu Öcalan şöyle tanımlar "Eğer uluslaşma etnisitenin, halkların, bireylerin birbirleriyle sıkı ilişki ve ortak çıkarlar etrafında örgütlenmesi ise, toplumun konfederal biçimde genişliğine ve derinliğine tümüyle örgütlenmesi o toplumu demokratik ulus haline getirir. Uluslaşma bu biçimiyle daha kapsamlı ve yoğun hale gelmiş olur. Demokrasiyi, eşitliği, adalet ve imkânlarını paylaşan demokratik ulus haline gelir." Öcalan'ın demokratik ulus tanımında en önemli vurgu bireyin ve toplumun devlete değil kendi öz örgütlenmelerine bağlanmasını esas almasıdır. Burada vurgu demokratik uluslaşmanın örgütlenme ile ulaşılır olmasıdır. Bireyin ve toplumun kendi öz örgütlenmelerine bağlanması noktasında

da devreye devlet dışı örgütlenme formu olarak demokratik konfederalizm girer. Demokratik konfederalizm fikrinde de yerelden meclis ve komünlerle tüm toplumsal gruplar ve kimliklerin kendilerini ifade eden siyasi oluşumlarla toplumun öz yönetimini gerçekleştirmesi vardır.

Özgürlük Hareketi de PKK lideri Abdullah Öcalan'ın Demokratik Modernite paradigmasında önemli bir yer tutan siyaset biçimi olarak demokratik konfederalizmde somutlaşan yerel örgütlenmelerin inşa edilebilmesi için elinde bulunan belediyeleri topluma temas ve yerel yönetimlerin demokratikleştirilmesi temelinde kullanmıştır. Yerel yönetimler denildiğinde her ne kadar sadece belediyeler anlaşılıyor olsa da belediyeler bunun sadece bir parçasıdır. Belediyelerin de demokratik karakter kazanabilmesi için belediyenin kararlarına etki eden halk meclisleri ve doğrudan demokrasi formülleri Kürdistan kentlerindeki belediyelerde dönem dönem uygulanmıştır. Demokratik boyutunu toplumun politik özne kılınması ile kazanan yerel yönetimler merkezîyetçi tekçi ulus devleti korkutmuştur. Politikleşerek kendini yönetebilen bir toplum yapısı istemeyen devlet aklı belediyeler aracılığı ile de toplumdan çalınan ve elitlere verilen demokratik siyaset hakkının maskesiz tanrılar katından indirilerek tekrar topluma verilmesini kendi varlığına tehdit olarak ele almıştır.

PKK lideri Abdullah Öcalan'ın yeni paradigması içerisinde yarattığı politik toplum dokusundan korkan devlet aklı Özgürlük Hareketi'nin toplumla temas alanı olan bu bağı keserek hareketin demokratik siyaset ve toplumsal alanını boğmayı da hedeflemiştir. Yerel yönetimler ve onların imkanları ile toplumsal sorunlara çözüm bulan bir demokratik siyasetin toplum nezdinde muhataplığının ve kabul edilebilirliğinin de arttığını gören devlet aklı,

Özgürlük Hareketi'nin bu aracını da elinden alarak onu toplumdan izole bir konuma iterek il ve ilçe örgütlerine sıkıştırıp bir ablukaya almaktadır. Yerel yönetimleri kendi paradigmasının tezahürü olan yeni yaşamı inşa etmek için kullanan, kentlerde bunun örneklerini sunan ve bu sayede olmaz denilenin mümkün olduğunu göstererek toplumsal desteğini arttıran demokratik siyaset karşısında devlet aklının başvurduğu yol kayyum atamaları ile inşa edilen tüm bu toplumsal karşılığın yok edilmeye çalışılması oldu. Bu toplumsal karşılığın ve politik toplum dokusunun yok edilmesi için de belediyeler merkezi yönetimin takımlarına koşuldu.

ULUS DEVLETİN ARZULADIĞI: MERKEZİ İDAREYLE BÜTÜNLEŞTİRİLMİŞ YEREL YÖNETİMLER

Kayyum rejimi, belediyeleri valilelerin ve kayyumların eli ile merkezi idareye bağlamakta ve böylece yerelde de tüm kaynaklar merkezi otoritenin istekleri doğrultusunda kullanılmaktadır. Belediyeler ve merkezi idari birimler adete birleştirilmiş ve Kürdistan kentleri sadece merkezi zihniyetin söz sahibi olduğu bir alana çevrilmiştir. Devlet aklının hizmetine girmiş merkezi idare içinde eritilmiş yerel yönetimler ulus devlet zihniyetinin Kürdistan'daki asimilasyoncu ve düşman hukuku uygulamalarının daha kapsamlı yürütülmesine ve etkilerinin de yayılmasına sebep olmuştur.

Belediyelere atanan kayyumlar kentlerin valileri veya kaymakamları olmuştur. Merkezi idarenin yerel amirleri belediyelerin de başına atanarak bürokratik olarak kentin en geniş yetkili kişileri haline getirilmiştir. Bu hali ile merkezi idareden gelen emirler kentin tüm kurumlarına tek emir merkezinden iletilmiştir. Merkezi idarenin ulus devlet aklı yerel yönetimlerin kurumları ile toplumun kılcallarına kadar yayılmak için bir zemin bulmuştur. Bu zemin üzerinde Kürt halkının

toplumsal varlığına saldıran merkezi idare ve yerel memurları başta politika, kültür, sanat ve ekonomi olmak üzere birçok alanda toplumu boğmak için kolları sıvamıştır.

Kayyumlar 2016 yılında Kürdistan kentlerinin belediyelerine atandıklarında saldırdıkları ilk kurumlar kadın ve gençlik kurumları oldu. Kürdistan toplumsallığının taşıyıcısı ve koruyucusu olan bu iki damara yönelik saldırılar geçmiş yıllarda elde edilen kazanımların yok edilmesi ile başladı. Eş başkanlık uygulaması kriminalize edilerek belediyeler tamamen erkek aklına teslim edildi. Kadınları eş başkanlıktan başlayarak siyasi alandan uzaklaştırmaya çalışan erkek ulus devlet aklı kadının toplum içerisindeki kazanımlarına da tek tek el uzattı. Kadın Yaşam Merkezleri ve Yaşam Evleri kayyumların ilk kapattığı kurumlar oldu. Kadının toplumsal yaşamda yer almasını sağlayan, ekonomik özgürlük sağlayan, anadolide şiddetle mücadele mekanizmalarına erişimini sağlayan tüm kurumlar kapatıldı. Kadınları tekrar eve hapsedmek isteyen tecritçi erkek ulus devlet aklı kadını yaşama katan bu kurumları ilk günden büyük bir intikamla hedef göstererek yapılan tüm çalışmaları kriminalize etmeyi amaçladı. 2016 ve 2019 yılındaki kayyum atamaları sonucu farklı kentlerde içlerinde Van Ayşe Şan Kütüphanesi ve Konukevi, Batman Selis Kadın Danışma Merkezi ve Siirt Berfin Kadın Danışmanlık ve Kadın Yaşam Merkezi gibi kurumların olduğu toplam 37 kadın kurumu kapatıldı.(1)

Kayyum politikalarının en önemli hedeflerinden biri Kürdistan gençliğidir. Toplumsal değerlerin koruyucusu ve direnişlerin yaratıcısı gençliği olmayan bir toplumun daha kolay köleleştirilebileceğini bilen yaşlı kurnaz devlet aklı gençliğin toplumsal hayattan silinmesi için de elinden geleni ardına koymamıştır. Birçok kentte

belediyelere bağılı olarak açılan gençlik kültür merkezleri kapatılmış ya da içeriğı değıştirilerek anlamsızlaştırılarak sisteme hizmet eder konuma getirilmiştir. Kayyumun gençlik düşmanı politikaları kapsamında kültür merkezlerinin kütüphanelerinin kitapları toplatıldı, sayısı azaltıldı ve birçok kütüphane kapatıldı. Gençlik merkezleri ve uyuşturucuyla mücadele merkezleri kapatıldı. Barınma sorununa cevap olabilmek için açılan yurtlar kapatıldı gençler desteklenen tarikat yurtlarına gitmeye mecbur bırakıldı. Yolsuzluk ve talanın adresi olan kayyumlar utanmadan üniversite öğrencilerine ödenen bursları kamu zararı gerekçesi iddiası ile geri istedi.

HAFIZA KIRIM VE ASİMİLASYON ARACI OLARAK KAYYUM REJİMİ

Gençliğin toplum değerlerinin aktarıcısı da olduğunu bilen kayyum rejimleri toplumun politik ve kültürel hafızasını da hedef olarak var olan politik mücadelenin yeni nesillere aktarılmasını engellemek amacıyla çeşitli faaliyetler yürüttü. Asimile edebilmek için önce var olanı yıkmayı hedefleyen kayyum politikaları hafızasızlaştırma amacı ile birçok parkın ve kurumun ismini değıştirdi birçok heykel ve anıtı da kaldırdı. Bununla da yetinmedi ve karşı hafızasını inşa etmek için de kültür kurumlarının içeriğini değıştirdi, türkçeleştirdi ve yapılan festivallerin muhtevasını değıştirerek mekânsal olarak da bu festivalleri kent direnişlerinin yaşandığı Sur, Cizre ve Nusaybin'e taşıdı. Toplam 26 kültür kurumu ya kapatıldı, işlevsizleştirildi ya da içeriğı değıştirildi. Van'da bulunan Nuda Kültür Merkezi kapatıldı. Siirt'te bulunan Celadet Ali Bedirxan Kütüphanesi kapatılırken Amed'te bulunan Cigerxwin Kültür Merkezi'ndeki kitap sayısı 10 000'den 300'e düşürüldü. (1)

Asimilasyon politikalarının başlıca hedefinde çocuklar vardı ve bu amaçla Kürtçe faaliyet yürüten birçok kreş kapatıldı veya

Türkçeleştirilerek çalışanları işten çıkarıldı. Van Gürpınar- Xeyrî Şînik Kreşi, Edremit'in Çiçekli mahallesinde 'Pêşdibistana Taybet İnan (Taybet İnan Kreşi), Diyarbakır, Zarokistan, Xalxalok, Ferzan Kemanger çocuk kreşleri kapatıldı. (1)

Kentlerin önemli meydanlarına ve parklarına verilen isimler de kayyımlar tarafından hedef alındı ve değıştirildi. Mardin Derik'te 21 Kasım 2004'te babası Ahmet Kaymaz ile birlikte polislerce öldürülen 12 yaşındaki Uğur Kaymaz'ın adının verildiği Uğur Kaymaz Parkı'nın adı Sultan Köse olarak değıştirildi. Van Çatak'ta bulunan ve katledilen Amed Barosu başkanı Tahir Elçi'nin adını taşıyan Tahir Elçi Parkı'nın adı "Şehit GK Ali Ogün" olarak değıştirildi. Diyarbakır'ın Lice ilçesinde 2009'da koyunları otlattığı sırada Tapantepe Karakolu'ndan atılan havan mermisi ile hayatını kaybeden Ceylan Önkol'un adını taşıyan parkın adı da değıştirildi. Amed'in Bağlar ilçesinde bulunan ve devletin suçunu ortaya koyan Roboski Anıtı parçalandı ve anıt parktan kaldırıldı. (1)

TOPLUMUN DAYANIŞMA PRATİKLERİNE SALDIRILAR VE KAYYUMUN SOSYAL POLİTİKALARI

Topluma sosyal belediyecilik ve hizmet anlayışıyla ulaşan belediyelerin açtığı ve toplumsal dayanışmayı güçlendiren birçok kurum kapatıldı. Hükümetin başarısız makro ekonomi politikalarından dolayı gündün güne yoksullaşan Kürt halkını devlet yardımlarına muhtaç ve mecbur etmek isteyen devlet anlayışı tüm bu kurumların çalışmalarını durdurdu. İhtiyaç sahiplerinin gıda ve diğer birçok ihtiyacını karşılayan Batman Gıda Bankası, Diyarbakır Sarmaşık Yoksullukla Mücadele Derneğı, Diyarbakır Rojava ile Yardımlaşma ve Dayanışma Derneğı, Siirt Bin Umut Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneğı, Van Yoksullukla Mücadele ve Sürdürülebilir Kalkınma Derneğı (VAN-DER) gibi dernekler

kapatıldı. Aynı zamanda toplumcu, anadilinde ve erişilebilir sağlık hizmeti veren Ağrı-Doğubeyazıt'ta ücretsiz sağlık hizmeti veren Ayşe Zarakolu Tıp Merkezi ve Mayıs 2017 tarihinde babası tarafından ambulans gelmediği için çuvalda hastaneye götürülen 11 yaşındaki Muharrem Taş'ın ismini taşıyan ve belediye tarafından yapılan Muharrem Taş Sağlık Merkezi kapatıldı.

ELİNDE ANKARA HARİTASI KÜRDİSTAN'A YOLLANANLAR GERİ DÖNMEME MECBUR!

Tüm bu tarihsel uygulamalara ve ulus devletin toplumla olan ilişkilerine bakıldığında görülüyor ki egemenler Kürdistan'da kalmak için her zaman farklı rejimlere ihtiyaç duydular. Bu rejimler yolu ile toplumu denetim altına almayı amaçladılar. Geçmişte bu rejimlerin adı OHAL, sıkıyönetim ve umumi müfettişlik iken bugün kayyum adını taşıyor. Kayyum politikası ulus devletin geçmiş ve bugün ilişkilerini içeren güncellenmiş bir yönetim biçimi olarak basit bir atamanın ötesinde bir uygulamalar bütünü bir rejimi ifade ediyor. Kayyumlar eli ile yaşamın toplumun politik dokusuna göre yeniden inşasına müdahale eden, kadın ve gençlik kazanımlarına saldıran, toplum hafızasını yok eden, kültürel soykırım kışkacına alarak asimile etmek isteyen ulus devlet aklı bunları başarabilmek için kayyumlarla Kürdistan kentlerinde güncellenmiş rejimler inşa etmeye çalışıyor. Bu güncellenmiş kayyum rejimi de denenen diğer rejimler gibi Kürt halkının direnişi ve mücadelesi ile başarısızlığa uğramaya mahkum. Elde Ankara haritası ile Kürdistan kentlerine yollanan kayyum memurları haritalarının uyumsuzluğu ile beraber Kürdistan sokaklarında kaybolarak üretildikleri ideolojik merkezlerine dönmeye mecbur.

Kaynakça

1- İrade Gaspı ve Kayyum Gerçekleri, HDP, 2022
<https://drive.google.com/file/d/1kajDMMP6bwTaBAgDJiIDoQDmtV158ys/view>

İSLAM VE DEMOKRASİ DEMOKRATİK İSLAM

Hafız Ahmet Turhallı

İslam ve demokrasi meselesi, İslami camia içerisinde yıllardır tartışılan, farklı bakış açılarını kısmen de olsa ortaya çıkararak bir düzeyi yakalamıştır. Bu tartışma ve münazaraların daha da derinliğe oturtulması ve anlaşılır kılınması geleceğimiz açısından oldukça önemlidir! Münazara ve tartışmaların gerekli karşılığı İslam'a inanan topluluklar arasında henüz hak ettiği bir düzeye ulaşmamıştır. Tartışma ve münazaraların yeterince ve kapsamlı geliştirilememesinin güncel ve tarihi sebepleri vardır. Hem zihni hem de ameli sahalarda yüzlerce yıldır oluşagelen ve hatta bir yaşam biçimi haline dönüştürülen statik bir ahval mevcuttur. Biz Müslümanların tarihi içerisinde yüzlerce yıldır oluşturulan ve sadece iktidar dinciliği için istismar edilen, bu zihniyetin din olarak topluma zor, korku ve aldatma ile dayatılması, Müslüman birey üzerinde kalıcı ve kronik etkiler bırakmıştır. Bu hal Müslüman bireyin yalan ve hile ile oluşturulan hafızası ve akidesi haline getirilmiştir. Ne yazık ki, günümüzdeki hakim İslami anlayış; Kur'an-ı vahye, vahi ile çelişmeyecek bir sünnete, akla, vicdana, ahlak prensiplerine, hakkaniyete, maneviyata ve ilmi bir sorgulamaya dayanmamaktadır.

Piyasa dini olarak isimlendirdiğimiz devlet dinleri, maddeden ve korkudan beslenir, maneviyat ve ahlaktan yoksundur. Devlet ve iktidar dini ise; merhamet, maneviyat, ahlak, ilim, adalet ve demokrasi mefkuresine oldukça uzaktır. Bu iki karşıt hattın, detayları tartışılıp ortaya çıkarılmadan ve bu tartışmaların sonuçlarının İslam toplumlarının önüne açık bir şekilde konulmadan, ciddi ve kalıcı sonuçlar elde etmek olası görülmemektedir.

Araştırma ve tartışmalar ilmi yapılmalı, kıstaslar netleştirilmeli, avamın anlayabileceği sadelikte ortaya konulmalı ve sürekli gündemde tutulmalıdır. Tartışmalar ısrarlı bir şekilde günümüz hakikatlerine uygun, doğru ölçüler çerçevesinde, ilmi olarak gerçekleştirilirse, derinleştirilip, gerekli niteliğe ulaştırılırsa, demokratik İslam'ın İslami toplumlar tarafından kabulü ve içselleştirilmesi de daha kolay gerçekleşecektir. Bu çalışma gerçekleştiğinde nüfusları, iki milyarı aşan ve bütün dünyaya dağılan inanç sahibi Müslümanlar da asrımızın ağırlaşan her türlü sorunlarına ciddi boyutta olumlu katkı sağlamış olacaklardır.

Demokratik İslam mefkuresi globalleşen dünyamızda gerektiği kadar ve aleni bir biçimde tartışılıp konuşulduğunda hem İslam toplumları üzerinde hem de farklı inanç ve görüşlerden insanlarla birlikte kardeşçe, hür, adil, saygılı, hürmetkar, haklarını ve haddini bilen, dayanışma ve barış içerisinde, ortak yaşam kültürünü oluşturma şansı elde edilecek ve bütün taraflar kazanmış olacaklardır. Bu durum hem Müslümanlar için hem de diğer inanç ve mezhepler için muazzam bir huzura ve gelişmeye dönüşebilecektir.

Şimdiye kadar özellikle İslam ve dinler adına hareket ettiklerini iddia edenler hem içte hem de dışta ağır insani sorunların, zaman zaman da insani felaketlerin yaşanmasına öncülük etmişlerdir. İktidar İslam'ının sahneye çıktığı günden bu yana, İslam alemi ve Müslümanlar sürekli bir biçimde din istismarı ile manipüle edilmişlerdir. Bu manipülasyon ve istismar ile, inançlı insanlar, muktedirlerin ve iktidar kullarının

maddi arka bahçeleri haline getirilmişlerdir. Biz Müslümanların en ağır yakıcı ve yıkıcı tarihi ve güncel sorunu; İslam adına iktidar olma ve İslam-ı iktidarlar için ahlaksızca kullanma sorunu olmuştur/olmaktadır. İktidar ve devlet gücüne kul olanların, bu güçle zehirlenenlerin, kendi nefislerinden aile yapılarına, küçük cemaatlerden büyük toplum yapısına kadar, merhamet, ilim, irfan, maneviyat ve ahlaktan yoksun olduklarını tarih ve günümüzün hakikatleri, bizlere yeterince öğretmektedir. Kendi tarihimize gerçekçi ve tarafsız bir gözlemle baktığımızda, trajik ve zulümle dolu bir geçmiş olduğunu çıplak gözlerle müşahade edeceğiz. Yaşatılanları, yaşananları ve yaşatanları, geçmiş ve günceli doğru ve hakikat terazisi içinde tahlil edemeyenler, buna doğru eleştiri yapamayanlar, kendilerini sürekli bir tekrarin içinde bulacaklardır. Dolayısıyla sorunlarını çözen değil, sürekli sorun oluşturan ve sorunların kaynağı olmaya devam edeceklerdir. Müslüman birey ve toplumların, cemiyet ve gurupların günümüzdeki en büyük handikapları ve korkuları bu bakış açısı ve zihniyetten beslenmektedir.

Dini ve Allah'ı iktidara alet edenler hakkında ayeti kerimeler mevcuttur:

“Ey insanlar, hiç şüphesiz Allah'ın va'di haktır; öyleyse dünya hayatı sizi aldatmasın ve aldatici(lar) da, sizi Allah ile (Allah'ın adını kullanarak) aldatmasın”. (Fatır/5) İktidarcı dincilik; din adına bireyleri, aileleri ve toplumları aldatarak çürütmüşlerdir/çürütmeye devam etmekte.

İktidarcı ve devlet dinciliği olarak isimlendirdiğimiz bu anlayış, fetihler adı altında dışa yönelik seferler düzenleyerek, sadece dış yıkımlar ve işgaller gerçekleştirmemiştir. Yöneticisi olduğu toplumunda her türlü hakkına ve hukukuna el koymuştur, vahşet uygulamıştır, sömürmüştür. İktidar dinciliği

stratejik olarak sürekli ve kesintisiz bir şekilde dinler ve mezhepler arasında, milletler ve etnik yapılar arasına, nifak tohumları ekmiş, birlikte yaşam zeminini bir plan ve strateji dahilinde dinamitlemiştir. Bu tür iktidar dinciliğine karşı çıkan vicdanlı ve imanlı hakiki Rehberler, İslam karşıtı gösterilerek haince katledilmişlerdir. İktidarcı zümrelerin zulümlerine ve haksızlıklarına karşı çıkanların bu sorunları dillendiren ve çözülmesine yardımcı olmaya çalışanların akabeti hep aynı olmuştur. İmanını ve ahlakını her şeyin üzerinde tutarak yaşamaya çalışan İslam uleması başta olmak üzere dürüst Müslümanlar iktidar kulları ve onların güçleri tarafından acımasızca elimine edilmişlerdir. Sünni, Şii fark etmeksizin, iktidar dincilerine karşı kelam edenler: zindan, sürgün, itibardan düşürme ve ölüm dışında hiçbir şey yaşamamışlardır. Devlet dinciliği tarafından güncel olarak yaşananlarda hepimizin gözleri önünde cereyan etmektedir. Ortadoğu coğrafyasında gerçek din alimleri ya zindanda ya da mezarlardadırlar.

Fikirsiz, inançsız, felsefi ve ilmi olarak üretmeyi engelleyen bu zihinsel yapı; sürekli zora ve zorbalığa baş vurmaktadır. Ahlakı, ilmi, hakkaniyeti ve dürüstlüğü zayıf gibi gören iktidar dinciliği, İslam'ı atomlarına kadar parçalamış ve bundan iktidarlarının lehine güç devşirmeyi de sürdürmektedir. Bu strateji ve politika ile şahıs, toplum ve toplulukların başlarından akılları alınmış, imanları çalınmış, vicdanları köreltilmiş, düşünce ve amelleri sorgulama yetenekleri yok edilmiş, şahıs, toplum ve topluluklar bu mühendislikle din adına şekillendirilmiştir. Dinleri, vicdanları ve akılları büyük ölçüde dumura uğratılan bu toplumlar, iktidarcı dinciler tarafından koltuk ve maddi çıkarlar için kaldıraç olarak kullanılmışlardır/ kullanılmaya devam edilmektedir. İktidarcı dincilik, yönettikleri toplumlara hiçbir zaman doğru çözümler ve perspektifler geliştirmemiştir.

Yandaşlarını ve tarafgirlerini tutabilmek için de iç ve dış savaşlar ihdas ederek ayakta kalmaya çalışmış, ömrünü bu tür kanlı ve aldatıcı uygulamalarla uzatabilmiştir. Ganimet, gasp, emeksiz ve üretimsiz maddi kaynaklara çökme biçiminde gelişen iktidarcı dincilik ve onun yandaşlığı; şatafat ve lüks yaşam için her türlü günaha ve ahlaksızlığa bulaşmayı, maaşlı din bilgisi satıcılarının aracılığı ile, dinden olamayan yorumlar üreterek gerçekleştirmiştir. Günümüzde yaşananlara baktığımızda sonuçların aynı olduğunu ve sürekli bir biçimde kendini tekrarladığını ve değişmediğini görmekteyiz. Korku ve maddi değerler üzerinden şekillendirilen bu iktidar dinciliği toplumlar içinde suni ve anlamsız çatışmalar üreterek çatıştirma üzerinden iktidarını tahkim etmiştir. Sürekli bir biçimde başkalarını düşmanlaştıran ve ötekileştiren yönetim biçimleri Müslüman toplum ve topluluklar arasında rol model olarak gösterilmiş, günümüzde de gösterilmeye devam edilmektedir.

İsim enflasyonuna uğrayan İslamcılıktan birkaç örnek:

Tarikat İslam'ı, mezhep İslam'ı, milliyetçi İslam, savaş ve ganimet İslam'ı, başkalarının ülkesini işgal eden İslamcılık, saltanat İslam'ı, savaş İslam'ı, radikal İslamcılık, kapitalist ve emperyalist İslamcılık ve bunun gibi birçok adlandırma ile İslam ve Müslümanlık çok rahat adlandırılmıştır, günümüzde de adlandırılmaktadır. Müslümanların tarihinde bu tür isimlerle imparatorluklar, devletler ve yönetimler kurulurken, günümüzde Şii, Sünni diye isimlendirilen akımların da Başkanlık, Krallık, Emirlik gibi yönetim biçimleri kabul edilip bu duruma itiraz dahi edilmemektedir. Hiç tartışılmayan ve çokça da taraftar bulan geçmişin ve günümüzün piyasa İslamcılığı, bu kadar yaygın iken; neden Demokratik İslam denilince dudak bükmeler, kötü gösterme ve tanıtlar, küfürle ithama varan yaklaşımlar çok rahat yapılmaktadır?

Demokratik yönetim biçimini benimseyen Müslüman toplumların Kur'an i hakikatleri idrak etmelerinden korkan ve iktidarlarını koruyamayacaklarının farkında olan maddi güce tahakküm eden bu yapılar: demokratik İslami değerlerden söz edilince; cin çarpmışa dönmektedirler. Ya da Kur'an'ın deyimini ile:

"Böyle iken onlara ne oluyor ki adeta aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi öğütten yüz çevirip kaçıyorlar! Uyarıcılardan öğüt almak yerine onlardan her biri, kendisine, açılmış sayfeler (ilahi vahiy) verilmesini istiyor. Hayır! Aslında onlar ahiretten korkmuyorlar (Çünkü inanmıyorlar)". (Müddesir 49-50-51-52-53)

Demokratik İslam'ı tartışma, münazaralarını ilmi ve dürüstçe yapmak hem Müslümanlar hem de dürüst demokratlar için değerli ve kıymetlidir. Hatta bu tartışmaların cesurca ve tereddütsüz yapılması biz Müslümanlar açısından farzdır. Kur'an defaatle ona inananları düşünmeye ve tartışmaya davet eder. İslam hakikattir ve hakikat korkularla yok edilemez prensibine çağırır!

Bu tartışmalarda gözümüze çarpan başka bir hakikat ise; tarihimiz ve günümüzde İslam adına uygulanan ve yönetim biçimleri olarak bize sunulan, bizlerinde din ve mukaddesat adına peşin olarak kabul ettiğimiz, İslam karşıtı ve İslam'a tamamen zıt olan yönetim biçimlerinin kabulüdür. Neden İslam sultanlar, diktatörler, katiller ve zorbalar tarafından hoyratça ve ahlaksızca kullanıldığı halde, bu sistemler etraflıca tartışılıp İslam'ın mihengine vurulmadı/vurulmuyor? Bir inanca müntesip olduklarını söyleyenlerin dini ve inançları, muktedir zümreler tarafından bu kapsamda teori ve uygulamalarda tahrif edildiği halde, neden ciddi bir biçimde sorgulanmıyor ve hesap sorulmuyor?

İslami yönetim adına yapılan kötülükler, zulümler, vahşetler, talanlar, tarihte ve günümüzde uygulanan ameller, neden ciddi bir biçimde tartışılmıyor? Eleştirilmiyor ve İslam'ın doğruları cesurca sahiplenilmiyor? İşte bu hakikatler, İslam'ın muktedirler ve iktidarlar tarafından rehin alınıp zindana atıldığını ve toprağa gömüldüğünün de ispatı oluyor!

Şüphesiz demokratik İslam konusu önemli ve ciddi bir konudur. Bu durumdan ve hassasiyetten hareketle, delillerimizin ve yaklaşımlarımızın da ilmi, Kur'an i ve akli olması gerekmektedir.

Sorumuz şudur: Gerçekten İslam Dininin Demokrasi ile alakası nedir? Benzerlik ya da karşıtlıkları nelerdir? Bazı kesimlerin iddia ettiği gibi, Demokrasi dinsizlik midir? Ya da başka tarafların iddia ettiği gibi İslam sadece Demokrasi midir?

İSLAM DİNİ: İslam dininin ana kaynağı vahiydir! Vahyi kabul eden ve ondan istifade eden ise akıldır, ona ölçü kazandıran ise vicdandır! Bu durumu bize öğreten de gösteren de Kur'an dır. Vahyin ve aklın hedefi ise dünya ve ahiret mutluluğudur. Madde ve maneviyatın birlikte denge içerisinde tutulup yürütülmesi ve yaşatılmasıdır. İslam bir din ve inançtır, onun insan hayatına ilişkin, maddi, manevi ve ruhi perspektifleri vardır.

İslam'ın yönetim biçimlerine ilişkin tam ve detaylı bir sistem önerdiğini söylemek ve bu sistemden söz etmek doğru değildir. Böylesi bir sistemi iddia etmek, Kur'an ın zamanlar üstü olduğu hakikatinde da boşa düşürülmesidir. Peygamber sonrası Emevilerin öncülüğünde oluşturulan yönetim biçimi araştırıldığında Sasani, Bizans ve Arapların kendi örf ve adetlerinden oluşturduğu milliyetçi bir yönetim biçimi

oluşturdukları ve bunu İslam diye uyguladıkları ise su götürmez bir gerçektir. Ancak yöneticiliğe ve toplumu yönetmeye ilişkin, Kur'an da birkaç prensip ve ilkedен söz edebiliriz. Bunun dışında peygamberimiz Hz. Muhammed'in sünneti yani uygulamaları, hadisleri ve sözleri de mevcuttur. Medine vesikası Medine de ki kısa bir dönem yönetim biçiminin yazım ve yasası olarak bizlere kadar ulaşmıştır. Fakat her ne hikmetse bu vesika hiçbir dönemde tartışılmamış örtbas edilmiştir. Bu vesikada ki maddeler, Kur'an da ki yönetim prensiplerine tamamen mutabıktırlar. Bu belgede Müslümanlardan muhacir ve ensarlar, müşrikler ve yahudiler tek ümmet diye adlandırılmış ve herkes kendi iç işlerinde serbest bırakılmıştır. Peygamber sonrası dönemlerde ise; yönetim saltanat ve sultanlık biçiminde gelişmiştir.

DEMOKRASİ: Bir yönetim biçimidir. Toplumun kendi kendisini yönetme kurallarıdır. Bu yönetim biçimi insanlık tarihinden elde edilen tecrübe olaylardan elde edilmiş bir yönetim sistemidir. Döneme ve insanların gelişim ihtiyacına göre o da gelişim göstermiştir. Demokrasi Helence bir sözcüktür, **DEMOS** Toplum, **KRATIA** Yönetmek demektir. Toplumun kendi kendisini yönetmesi anlamındadır. Kısa ve özcesi: Demokrasi bir din değildir, insan aklının ve tecrübelerinin bir arada yaşamak için ortaya çıkarmış olduğu bir yönetim biçimidir. Şimdi demokrasinin ilkelerini ve Kur'an da ki yönetim ilkelerini karşılaştırmalı bir biçimde ele alalım ve önce demokrasi prensiplerine bakalım:

- Toplumun bütün kesimleri yönetime ilişkin işlerde sorumluluk almalı ve katılım sağlamalıdır.

Bu manada; fakir zengin, okumuş okumamış, kadın erkek, genç yaşlı, toplumun bütün akıl baliğ olanların, yönetime katılım sağlama hakları ve sorumlukları vardır.

- Seçim prensiplerinde eşitlik ilkesi. Hakim, Mahküm, zengin fakir, kadın erkek ve yaşlı gencin oy hakkı aynı değerdedir.
- Azınlık haklarının garanti altına alınması. (Milli, kültürel, etnik, dini ve mezhebi azınlıklar gibi)

Buna göre çoğunluk yönetici olabilir, fakat azınlıkların hakları konusunda onlara haksızlık yapamaz ve temel haklar bazında onlara tahakküm edemez.

- Temel hak ve özgürlükler garanti altına alınmalıdır.
- Yasalar karşısında herkes eşittir ve aynı muameleye tabidir.

Bu beş ilke Demokrasinin esaslarını oluşturur.

İSLAM DİNİN YÖNETİME İLİŞKİN İLKE VE PRENSİPLERİ

Yukarıda İslam'ın bir inanç ve din olduğunu belirtmiştik. Demokrasinin ise, bir yönetim biçimi olduğunu da açıklamıştık. İslam'ın ana kaynağı Kur'an şu ilkeleri yöneticilik ile ilgili bizlere aktarmaktadır.

- Hakkaniyet
- Adalet
- Meşveret (İstişare)
- Ehliyet (Yönetme özellik ve yetenekleri olanlar. Uzman kişiler)
- Merhamet (vicdanlı olabilmek)

İslam'ın ana kaynaklarında (Kur'an ve Sünnet) yönetimle ilgili ve özellikle toplumsal yönetimle bağlantılı kapsamlı bir veri yoktur. Sonraki dönemlerde Kur'an, sünnet, icma, kıyas ve (mesalihul-mursel) toplumsal çıkar adı altında bazı kaynaklar referans olarak ele alınmış ve Müslümanların tarihinde böylesi bir yönetim biçimi icra edilmiştir. Bu yönetim biçimi ise İktidardakilerini koruyan, tebanın can ve malını kendine ait gören, kendisini amelde Allah'ın yerine koyan, bazen kendilerine Allah'ın gölgesi deme cesareti gösteren, bazen yöneticinin kendisini masum ve günahsız adeden bir yönetim mefkuresi olagelmıştır.

Peygamberin Medine vesikasının tam zıddı olan bir yönetim biçimi Müslümanlar arasında sürdürülmüş ve Hilafet adı altında saltanat ve şatafatla sürdürülmüştür.

• 1. ilke

Hakkaniyet ilkesi: sözlükte; gerçek doğru, sabit, esas ve mahiyet gibi anlamlara gelen hakikat sözcüğü, felsefe, mantık, kelam ve ihsan bilim dallarında ise farklı anlamlarda da kullanılmıştır. Seyyit Şerif Cürcani, hakikati kesinlikle sabit olan şey şeklinde tanımlamıştır. Hak aynı zamanda Allah'ın isimlerinden biridir. Hak her şeyi hikmetin gerektirdiği gibi yarattığından Allah'a Hak da denmiştir. Hakikatin karşıtı batıl, Hakkın karşıtı ise delalet olarak tanımlanmaktadır. Hukuksal düşünme metodlarının temel unsurları arasında yer alan hakkaniyet "**adil düşünme yöntemi**" veya adaletsizliklere tepki gösteren hukuk duyuğu ve düşüncesine işaret eder. Hukuk kuralının ve ya kavramının hukuki açıdan değer taşıyan anlamının belirlenmesi ve açıklığa kavuşturulması olarakta tarif edilir. Bu ilke bizlere yüksek sorumluluk anlayışını ve hayatta hassas davranma zorunluluğunu da görev olarak yükler. Ahiretteki hesabın mutlaka görüleceğini bize öğretir. Bundan dolayı Peygamberler bu ilke üzerinden topluma önderlik yapmışlardır. Yöneticilikle meşgul olanların bu ilke üzerinden işlerini yapmaları gerektiğini bizlere tembihlemiştir. Hakkaniyet şunu emreder; asla hakkaniyetin dışında yönetiklerinize ve çevrenize davranmayınız. Hakkaniyetin çizgisinden şaşmayınız, insan olabilmeyin yegane erdemi, hakkaniyet üzerine yaşamı idame ettirmektir der. Toplumsal yöneticilik yapabilmek ancak hakkaniyetin vuku bulması ile güzelleşebilir. Ayeti kerimeler ve peygamberlerin uygulamaları bize hakkaniyetin inceliklerinden bir çok örnek sunar.

Örneğin:

“Rüşdüne erinceye kadar yetimin malına, onun iyiliğine olmadıkça el sürmeyin. Ölçü ve tartıyı hakkaniyetle yapın. Biz herkese ancak gücünün yettiği kadarını yükleriz. Söz söylediğiniz zaman, yakınlarınız hakkında bile olsa, hakkaniyetli olun. Allaha’ya verdiğiniz sözü eksiksiz yerine getirin. İşte düşünüp öğüt alasınız diye Allah size bunları emretti.” (Enam, 152)

“Yarattıklarımız arasında hakka götüren ve o yolda adil davranan bir topluluk da vardır.” (Araf 181)

“İşte bunun için sen çağrına devam et ve emrolunduğun gibi hakkaniyet çizgisini sürdür. Onların arzularına uyma ve şöyle de: “Ben Allah’ın indirdiği bütün kitaplara iman ettim ve bana aranızda adil davranmam emredildi. Allah bizim de rabbimiz, sizinde rabinizdir. Bizim yaptıklarımız bize sizin yaptıklarınız size. Sizde bizim aramızda mesele yok. Allah hepimizi bir araya getirecektir. Dönüş ancak O’nadır.” (Şuara 15)

“Allah, din konusunda sizinle savaşmayan ve sizi yurtlarınızdan çıkarmayanlarla iyi ilişkiler içinde olmanızı ve onlara adaletli davranmanızı yasaklamaz. Allah adaletli olanları elbette sever.” (Mumtahinne, 8)

“Her hak sahibine hakkını ver.” (Buhari, Savm, 51)

Hakkaniyet Yönetime aday olanlarda aranan bir ilke olduğu gibi seçenler ve rıza gösterenler de bu ilke üzeri hareket etmelidirler. Yani yöneticiler, yönetmeyi kendi yetenek ve dürüstlükleri ile hak etmelidirler. Her hak sahibine hakkını iade ettikleri gibi hakkaniyetten, her ne olursa olsun asla taviz vermemelidirler.

• 2. ilke

Adalet ilkesi: Bütün peygamberlerin risalet vazifeleri ve risalet amaçları Kur’an da anlatılırken en çok bu prensip üzerinde durulmakta ve peygamberlerin asli vazifelerinin bu prensibi hayata geçirmek olduğu vurgulanmaktadır. Kur’an’da insanlık iyiler ve kötüler diye iki kısma ayrılmaktadır. İnsanoğlunun arayışları ve bütün ilahi vahiler; adaleti tesis etme, dünya ve ahiretin özgürlük içinde yaşanabilmesine yönelik hedefi gerçekleştirmek ve onların insan yaşamına yerleşmesine yöneliktir. Bu kavramın bireyin ve toplumların başat karakteri haline getirebilmek için peygamberler mücadeleler vermişlerdir. İnsanlık tarihi incelendiğinde, bütün peygamberlerin bu kavramın tecellisi için bireye, topluma ve bütün varlığa uygulanabilmesi için cihad edip çabaladıklarını Kur’an bize haber vermektedir

Bir hadisi Kutsi’de:

Saîd İbni Abdülazîz’in Rebîa İbni Yezîd’den; Rebîa’nın Ebû İdrîs el-Havlânî’den, onun Ebû Zer Cündeb İbni Cünâde *radıyallahu anh*’den; Ebû Zer’in Nebî *sallallahu aleyhi ve sellem*’den; onun da Allah Tebâreke ve Teâlâ hazretlerinden rivayet ettiğine göre Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

“Kullarım! Ben zulmetmeyi kendime haram kıldım. Onu sizin aranızda da haram kıldım. Artık birbirinize zulmetmeyiniz.”

Bu anlamda kullanılmış onlarca ayeti kerime zaten Kur’an’da da mevcuttur.

Adalet nedir? Ferdi ve ictimai (toplumsal) oluşumda düzeni dirliği, hakkaniyet ve eşitlik ilkelerine uygun yaşamayı sağlayan ahlaki ve vicdani erdemdir. **“Adalet”** davranış ve karar vermede doğru ve net davranmak, hakka göre hüküm ve karar vermek, eşit olmak eşit yapmak. Allah için kullanıldığında “şirk koşmamak” gibi anlamlara gelen bir masdar-isimdir. Yine aynı kökten türetilen bir masdar isim olan ve “orta yol, istikamet,

eş, benzer, misli bir şeyin karşılığı" gibi anlamlar içeren adl kelimesi, sıfat olarak kullanıldığında ise **adil** ile eş anlamlı olup, Allah'ın adl isimidir. Adalet kavramı; Kur'an-ı Kerim'de ve Resulullah sav'in hadislerinde çoğunlukla "düzen, denge, denklik, eşitlik, gerçeğe uygun karar verme, doğru yol ve yöntem izleme, takvaya yönelme, dürüstlük, tarafsızlık" gibi anlamlarda kullanılmıştır. Yukarıda izah etmeye çalıştığımız ve Peygamberlerin gönderilme amaçlarını açıklamaya çalıştığımız adaleti yerleştirme ayeti celilesinin meali şöyledir:

"And olsun biz peygamberlerimizi açık delillerle gönderdik ve insanlar arasında adaleti tesis etmeleri (yerine getirmeleri) için beraberlerinde kitabı ve mizanı indirdik." (Hadid 25)

Bu ayeti kerime sadece Muhammed sav ilişkin bir emir ve kesinlik belirtmiyor, aynı zamanda bütün peygamberlerin gönderiliş ve görevlendirme amaçlarını da net olarak gösteriyor. Dinlerin ve onların çağrısını yapan Peygamberlerin, esas vazifeleri adaleti tesis etmedir diyerek mutlak amacı netleştiriyor. Allah; din adına yapılan bütün çağrılar ve amellerin merkezine adaleti koymuştur, Bu ayete göre dindarların esas ve şaşmaz hedefi adaleti gerçekleştirmek oluyor.

"Muhakkak ki Allah adaleti, ihsanı, akrabaya karşı cömert olmayı emreder; hayasızlığı kötülüğü ve zorbalığı yasaklar. İşte Allah, aklınızı başınıza almanız diye size böyle öğüt veriyor." (Nahl 90)

Dikkat edilirse bu ayeti celilede ise her türlü zorbalığın ve kötülüğün Allah adına yasaklandığını, yani haram olduğunu ve adaletin ise emir sigası ile mutlaklaştırıldığı anlatılıyor. Allah ona inanlara adaleti mutlak emir olarak gösteriyor.

"Ey iman edenler! Kendinizin veya anne babanızın ve akrabalarınızın aleyhine bile olsa adaleti ayakta tutun." (Nisa-135)

Bu ayette ise; birey olarak bizlerin en yakınlarımız olan ebeveynlerimizin, akrabalarımızın, zenginlerin, güçlülerin ve her kesin aleyhine dahi olsa, adaletten şaşmamamız gerektiği prensibi vurgulanıyor. Kur'an yüzlerce ayet ile adaleti gerçekleştirmeyi bir sorumluluk ve görev olarak önümüze koyuyor.

Adalet ödev ve ilkesini, hayatına hakim kılacak kaç ehli İslam birey yada toplum İslam, diyarlarında ve insanlık alanında mevcuttur? Neden biz Müslümanlar arasında bu ilke bir tarafa bırakılmış ve hiç kimselerin ilgisini çekmiyor? Kur'an adil davrananların, adaletli davranış ve yaşam tarzının azametinden ve büyüklüğünden bize haber verir. Adalet için mücadele yürütenler vahyi anlamış olan ve kamil insan olma yönünde yürüyen insanlar olduklarını Kur'an bizlere açıklamaktadır.

"Ey iman edenler! Allah için hakkı ayakta tutun, adaletle şahitlik eden kimseler olun. Herhangi bir topluluğa duyduğunuz kin, sizi adaletsiz davranmaya itmesin. Adaletli olun; bu, takvaya daha yakındır. Allaha karşı sorumluluğunuzu yerine getirin. Şüphesiz Allah yaptıklarınızdan haberdardır." (Maide-8)

Günümüzde sürekli bir biçimde dillere dolanan ve dillerden düşmeyen "**takva**" kavramında bu ayetteki anlamı; adaletli yaşam olduğu hakikatidir. Adaletli olmanın takvaya yakınlık olduğunu bizlere bildiren bu ayet, neden hep görmezden gelinmektedir? Adalet için mücadele edenler, Allah'ın sevgisine mazhar olurlar. Takva denilen şeyin bir sufizm yaşam biçimi olmadığı, tersine birey, toplum, çevre ve hayata, adalet ölçülerini oturtmak ve adalet için mücadeleye etmek olduğu anlatılıyor.

“Rabbinin sözü, doğruluk bakımından da, adalet bakımından da tamamlanmıştır. O’nun sözlerini değiştirebilecek yoktur. O, işitendir, bilendir.” (Enam-115)

Kur’an sözünün tamamlandığını ve her şeyin anlaşılır olduğunu bizlere bildirirken, adalet ölçülerinde Kur’an da net ve aşikar olduğu vurgulanıyor. Ne yazık ki günümüz iktidarcı din istismarcıları, bu ayetleri bilinçli bir biçimde çarpıtmaktalar. Allah’ın sözünün tamamlanmadığını bizlere aktarmakta ve kitleleri bu konuda oluşturmuş oldukları paralel İslam ile uyutmaktadırlar. Onlara göre Allah’ın yani yaratıcının sözü tamamlanmamıştır. Dolayısı ile, adaleti de onun adına birileri iktidarı ele geçirerek kendilerine göre tamamlamaları gerekmektedir. Bundan daha büyük çarpıtma ve tahrif hiç bir dinde ve beşeri ideoljilerde yaşanmamıştır.

De ki: **“Rabbim adaletle davranmayı emretti.”** (Araf-29)

Kur’an’a göre adalet ilkesi kesin ve tartışılmaz bir emirdir! Yani muhkem bir hükümdür, kişiye ve mekana göre değişmez. Müslümanım diyenler ister seçilen, ister seçmen olsun bu ilke dışında hareket edenler, Allah’ın emrine karşı çıkmaktalar. Din adına siyaset yaptıklarını iddia edenler ve teokratik yada sultanlık la ilgili yönetim biçimlerini savunanların bu ayetlere göre, Kur’anla ve Allah’la bağları yönetim açısından yoktur. Bir kaç hadisle bu durumu daha anlaşılır kılalım. Şunu aklımızdan asla çıkarmamalıyız: Allah Resulü Kur’an ın bütün emirlerini tebliğ ettiği gibi, hayatında da mutlak anlamda bu emirleri uygulamıştır. Allah’a ve Resulüne itaat edin ayetleri, bu emirlerin uygulanması ile gerçekleşmiş olacaktır.

“Çocuklarınız arasında adaletli davranın, çocuklarınız arasında adaletli davranın.” (Vurgu oluşsun diye iki sefer tekrarlanmış) (Ebu Davud, Buyu, 80)

“Her hak sahibine hakkını ver.” (Buhari, Savm, 51)

“(Herhangi bir konuda)hakemlik yaptığınız zaman adil olun.” (Taberani, el-Mu’cemu’l- evsat, IV, 40-41)

“Yönettikleri insanlara, ailelerine ve sorumlu oldukları kişilere karşı adaletli davrananlar, Allah katında, Rahman’ın yanında nurdan minberler üzerinde ağırlanacaklardır.” (Nesai, Adabu’l-kudat, 1)

Peygamberin Medine vesikası ve onun uygulamaları adalet konusunda bilinmektedir. Yine veda hutbesi sorumluluklar ve haklar konusunda bizler için birer manifesto durumundadırlar. Kur’an adaletin peygamberlerin yegane hedefleri ve amaçlarıdır der. Peygamberler vefat edene kadar: adaletli davranmayı, sosyal, siyasal, iktisadi, toplumsal, bireysel, hayvana ve doğaya karşı davranışlarında büyük bir hassasiyetle uygulamışlar, sorumluluklarını yerine getirmişlerdir.

• 3. ilke

Meşveret (İstişare) ilkesi:

Kelime anlamı itibariyle danışma, müşavere anlamına gelen İstişare Arapça kökenli bir kavramdır. İstişare yönetim biliminde, ticari alanda ve kişisel alanda kullanılan ve kullanıldığı yere göre anlam yüklenen bir kavramdır. Özü itibariyle çoğunluğun hata yapma ihtimali azdır hipotezinden hareketle çoğunluğun özelliklere haiz olmasının doğal sonucu doğru, adil ve rasyonel kararların alınması amaçlanır. İstişare Arapça kökenli kelime olduğu için Araplar istişareye “arı kovanından bal almak” anlamını da vermişlerdir. Arapça gibi zengin dilde kavramların sözlük anlamalarının yanında ıstılahi anlamları da vardır. Bu istişare ve şura kavramlarında olumlu anlam yüklenen iki kelimedir.

“Eğer bilmiyorsanız bilenlere sorun.”(Enbiya 7)

Bu ayette uzmanlara ve bilenlere danışınız denmektedir.

“Allah’ın rahmeti sayesinde onlara karşı yumuşak oldun. Şayet kaba, katı kalpli biri olsaydın etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onlar için bağışlanma dile, işlerinde onlarla istişare et. (Bir konuda) karar verdiğin zaman Allah’a tevekkül et. (Ve onu uygula. Çünkü) Allah, tevekkül edenleri sever.”(Al-i İmran 159)

Bu ayette **“danış”** emir kipinde kullanılmıştır. Müfessirler müşavereyi “herhangi bir iş hakkında konunun uzmanları veya o konuda görüş bildiren kimselerin görüşlerine başvurma” olarak tanımlarken; Şuara’yı ise yöneticilerin kamu görevini yürütürken istişarede bulunması ve istişare sonucu oluşan görüşü ifade eder şeklinde yorumlamışlardır. Belkis ve Süleyman peygamberin hadisesinin anlatıldığı neml suresinde, Belkisin bir yönetici kadın olarak istişare ile toplumunu yönettiği anlatılmaktadır. Bu özelliğin yönetim için doğru olduğu vurgulanmaktadır.

Dedi ki: **“Ey ileri gelenler! Bana bu işimde düşüncenizi söyleyin. Sizin katılımınız olmadan kesin bir karar verecek değilim.”** (Neml 32)”

Zamahşeri tefsiri bu kavramın el feta kökünden geldiğini beyan eder ki Zamahşeri tefsiri dil yönünden muteber ve kaynak bir tefsirdir.

“Onlar Rablerinin (iman ve salih amel) çağrısına icabet eder, namazı dosdoğru kılarlar. İşleri, aralarında istişare iledir. Kendilerine verdiğimiz rızıktan infak ederler.” (Şûrâ 38)

Bu ayette ise doğrudan danışma görüş alma ve mutlak istişareye emir vurgusu yapılmaktadır. İslam dinine inanların yönetim işlerinde istişaresiz iş yapmadıkları vurgulanmaktadır.

“Firavun’un kavminin ileri gelen yetkilileri, konuyu aralarında müzakere edip şöyle dediler: “Bu, gerçekten de çok mahir, çok usta bir sihirbaz! ” (Araf suresi 109)

“Sizi yurdunuzdan çıkarmak istiyor.” Firavun, **“Peki ne buyurursunuz?”** (Araf 110)

Ayette yine istişareye yapılan atıf “ne buyurursunuz (Te’muruu) ne emredersiniz” olarak kullanılmıştır.

Ebu Hureyre den gelen bir rivayette Hz Peygamber şöyle buyurmuşlardır:

“Emirleriniz sizin hayırlılarınız zenginlerinizde cömertleriniz, işleriniz de aranızda şura ile olursa arzın yüzü, içinden sizlere daha hayırlıdır. Emirleriniz şerhleriniz, zenginlerinizde cimrileriniz ise arzın içi, sizin için yüzünden daha hayırlıdır.” (Tirmizi ebu isa) Hadis zayıftır.

Resulullah sav. **“Allah’a imandan sonra aklın başı insanları sevmek, ve meşveretten müstağni kalmamamaktır. Çünkü dünya’da ehli maruf Ahiret’te de ehli maruftur; Dünya da ehli münker Ahiret’te de ehli münkerdir.”** Buyurmuştur. (El-Beyhaki)

“Meşveret eden kimse asla mutsuz olmaz, bir görüşle yetinen kimse de mutlu olmaz.” (El-Kudai) **“Müşavere eden kavim ancak işlerinin en doğrusuna erişirler.”** (İbni-ebu Şeybe Musennef)

İstışareden maksad sadece doğru bilgi sahibi olmak değildir.

Elde edilen doğru bilginin uygulanması da gereklidir. Zira ancak o zaman istişarenin semeresi alınmış olur. İşte bu durumu ifade eden bir nakil şu şekildedir:

Halid ibni Maden Resulullahın şöyle buyurduğunu nakl eder: **"Bir adam Hz. Peygamber'e; fe iza azemte fetewkkel Ale'lâh ayetindeki "azemte" kelimesini sordu? Hz. Peygamber ona "ehli Rey ile müşavere etmen sonra da ona tabi olmandır" diye cevapladı.** (Suyuti ed dururul Mensur)

Seçme ve seçilme durumu bir istişare durumudur. Birileri yönetici olmak istediğini arz ederken, diğerleri onu onaylamak ya da kabül etmeme vazifesini yerine getirmektedirler. Toplumun onayı ile seçilenler aynı zamanda Kur'ani bir emride yerine getirmiş olmaktadır.

• **4. İlke**

Ehliyet / Liyakat İlkesi: Yönetim işlerinde en önemli ilkelerden biride ehliyet yani liyakattır. Yöneticiler seçilirken bu ilkeye dikkat edilmez ise, toplum fesada ve kaosa sürüklenir. Bu fesad sadece o toplum ve toplulukla sınırlı kalmaz çevresini de derinden etkiler.

Ayeti kerimede şöyle buyrulur:

"Allah size, emaneti ehline vermenizi ve insanlar arasında hüküm verdiğiniz zaman adaletle hüküm vermenizi emr eder. Allah size ne güzel öğütler veriyor. Şüphesiz Allah her şeyi işitmekte, her şeyi görmektedir." (Nisa 58)

Bu ayetin sebebi nuzulu: Peygamber rehberliğinde Mekke kapıları Müslümanlara açılınca peygamber sav kabenin içinde ki putları temizletti ve içerisnde namaz kıldı.

"Ey Ebu Talha oğulları! Allah Tealanın bu emanetini, sürekli sizde kalmak ve dürüst hareket etmek üzere alınız!

Onu, zalim olmadıkça hiç kimse elinizden alamaz! Bugün, iyilik ve ahde vefa günüdür." buyurdular ve Kabenin anahtarını tekrar Osman bin Talhaya verdiler." (İbn-i Hişam,)

"Senden önce de ancak kendilerine vahy ettiğimiz kimseleri peygamber olarak gönderdik; eğer bilmiyorsanız bilgi sahibi olanlara sorun." (Enbiya 7 Nahl 43)

"İş, ehli olmayan kişilere verildiğinde, kıyameti bekle, kıyametin kopması pek yakındır." (Buhari İlim, 2.)

Bu hadisinde bizlere bildirdiği gibi emanetlerin liyakat sahiplerine verilmemesi neticesinde, toplumsal düzen bozulur, toplumsal hayat alt üst olur; güvensizlik, vefasızlık, kadir bilme emaneti tanıma ve haklıyı koruma biter. Böylesi bir kaos ortamında birey, Aile ve toplum bir kıyameti ve felaketi yaşar. Emanetin, iş ve görevin liyakat ve ehliyet sahibi kimseye verilmemesi durumunda o işe emanet gözüyle bakılmaz; o işin gereği layıkıyla ve hakkıyla yerine getirilmez. Bu durumda toplumda emanet bilinci zayıflar, insaf ve adalet duygusu azalır; güven ve sadakata dayalı ilişki zedelenir; meşrûiyet ilişkisinde kayıplar meydana gelir. Daha ileri boyutlarda emanete ihanet edilir hale gelir; bu da toplumsal çöküşü hızlandırır.

"İş, ehli olmayan kişilere verildiğinde, kıyameti bekle, kıyametin kopması pek yakındır." (Buhârî, İlim, 2.) hadis-i şerifi bunu çok güzel izah etmektedir. Bu hadisin de açıkça ortaya koyduğu üzere emanetlerin liyakatli ve ehliyetli kişilere verilmemesi durumunda toplumsal düzen bozulur, toplumsal hayat alt üst olur; toplumda güvensizlik, sadakatsizlik, vefasızlık, adaletsizlik ve zulüm yaygınlaşır; güçlü olan haklı, güçsüz olan haksız sayılır. Bu da insan için, fert ve toplum için bir yıkım, kaos ve kıyamete dönüşür.

Yöneticiliğe aday olanlar mutlaka liyakat tecrübe testinden sonra görevlendirilmelidirler. Örneğin: Bir insan çok fazla ibadet ediyor diye yönetici yapılmamalıdır. Yönetim bir yetenektir ve liyakat gerektirir.

• **5. ilke**

Merhamet ilkesi: Sözlükte “acımak, şefkat göstermek” anlamında masdar, “acıma duygusu, bu duygunun etkisiyle yapılan iyilik, lutuf” anlamında isim olarak kullanılan **merhamet** ve aynı mânadaki **rahmet** kelimeleri öncelikle Allah’ın bütün yaratılmışlara yönelik lutuf ve ihsanlarını ifade etmektedir. Bununla birlikte insanlarda bulunan ve diğer canlıların sıkıntıları karşısında duyarlı olmaya ve yardım etmeye sevkeden acıma duygusudur (empatidir). İslâmî kaynaklarda merhamet kavramı genellikle rahmet kelimesiyle ifade edilir. Kaynaklarda Allah’ın rahmân ve rahîm isimleri açıklanırken evrendeki bütün oluşlar gibi insanlardaki merhamet duygusunun da Allah’ın insanlığa lutfu olduğu belirtilir (meselâ bk. Fahreddin er-Râzî, *Mefâtiḥu’l-ğayb*, I, 166-171; *Levâmi’u’l-beyyinât*, s. 119).

Gazalî bir kimseye gerçek anlamda merhametli denilebilmesi, dolayısıyla acıma duygusunun ahlâkî bir değer taşıması için onun acıdığı kişinin ihtiyacını gücü ölçüsünde karşılaması, bunu da hür iradesiyle yapması gerektiğini belirtir (*el-Makşadü’l-esnâ*, s. 38). Hemen bütün tariflerinde acıma, yufka yüreklilik (rikkatü’l-kalb), ilgi ve şefkat (teattuf, in’itâf), elem duyma (teellüm) gibi kavramlarla psikolojik yönüne vurgu yapılan merhamet, insanlar arasındaki duygu birliğinin, dayanışma ve paylaşmanın başta gelen anlamlarından sayılmaktadır.

Kur’ân-ı Kerîm’de merhamet kelimesi bir âyette geçerken (el-Beled 17) **Sonra iman edip birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve acımayı (Merhameti) öğütleyenlerden olmaktadır.**

Rahmet sözcüğü ise toplam 114 defa tekrar edilmiştir. Ayrıca 260 kadar âyette Allah’ın rahmân ve rahîm isimleriyle aynı kökten olan çeşitli fiil ve isimler yer almakta, bu âyetlerin büyük kısmında Cenâb-ı Hakk’ın insanlara ve diğer varlıklara yönelik lutuf ve ihsanlarından söz edilmektedir. Bazı âyetlerde merhamet kavramı insanlar arasındaki acıma duygusunu ve bu duygudan kaynaklanan iyiliği ifade etmektedir. Bir Mümin işine başlarken rahman olan Allah’ın adı ile diye başlar. Biz Müslümanların namaz ibadeti günde 5 vakit ve 17 Rekaat olarak bilinmektedir. Her Namaz kılan Müslüman; günde en asgari 17 defa Allah’ın Rahman ve Rahim (**O, Rahman ve Rahimdir**) (Fatıha /2) olan ismini tekrarlamak zorundadır. Bu ayetler ve Kur’an peygamberimizin merhamet ahlakını anlatmaktadır. Peygamberimizin merhamet için kullandığı ve günümüze kadar akatarılan hadislerinden bir kaç:

“Bu, Allah’ın kullarının kalplerine yerleştirdiği merhamettir ve Allah, ancak merhametli kullarına rahmet eder.” (Müslim, Cenaiz, 11; Buhârî, Merdâ, 9)

“Ben lanetçi olarak gönderilmedim. Ben ancak rahmet olarak gönderildim.” (Müslim, Birr, 87)

“Ben bazen uzatmak niyetiyle namaza başlarım. Fakat bir çocuğun ağlayışını duyar ve annesinin ona düşkünlüğünü bildiğim için namazı kısa tutarım.” (Müslim, Salât, 192)

“Müminler birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet etmeye ve birbirlerine şefkat göstermeye tek bir vücut gibidir. O vücudun bir organı acı çektiğinde, beden diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşırlar.” (Müslim, Birr ve Sıla, 66; Buhârî, Edeb, 27)

“Merhamet, ancak katı kalpli kimselerden çekilip alınır.” (Ebû Davud, Edeb, 58; Tirmizî, Birr ve Sıla, 16)

“Merhametlilere Rahman merhamet eder. Siz yeryüzündekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin!” (Tirmizî, Birr ve Sıla, 16; Buhârî, Edeb, 13)

“Merhamet edin ki, size de merhamet edilsin. Bağışlayın ki, Allah da sizi bağışlasın.” (Ahmed b. Hanbel, Müsned, II. 219)

İlahi vahyi ve Peygamberler: katı, zalim ve merhametsiz olarak yeryüzünde dolaşan ve toplumlara yöneticilik yapanların karşısına dikilmiş ve mücadele etmişlerdir. Merhamet vicdandır! Her konuda merhametli bir yaşam inşa eden peygamberler, rehberleri oldukları toplumları yönetirken o toplumu merhamet ile yönetmiş ve zayıflara karşı merhamet etmeyi insani bir erdem olarak göstermişlerdir. Kur'an anlatımı ile; Calut, Firavun, Nemrut ve Mekke Müşrik yöneticilerin karakterleri merhametten yoksunluk ve azgınlık olarak bizlere kavratılmaktadır. Merhametten uzaklaşmak Allah'tan peygamberlerden ve inançtan uzaklaşmaktır. Yönetici olanlar: yönettikleri toplumun biyolojik, iktisadi, ilmi, güvenlik gibi, gelişme ve gereksinimlerini karşılamak durumunda olmalılar.

İslam Peygamberi: **“Komşusu aç iken tok yatan bizden değildir”** der. Çünkü Peygamber ve dürüst Müminler öyle yaparlar. Topluma yöneticilik yapanlar bu ilkeyi hayatlarına hakim kıldıklarında ancak toplum refah ve huzura kavuşabilir. Allah Rahman ve Rahimdir, Bütün Peygamberlerde beraber yaşadıkları canlılara merhametli davranmışlardır.

Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan yöneticilere de itaat edin. Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız onu Allah'a ve peygambere götürün. Bu elde edilecek sonuç bakımından hem hayırlıdır hemde en güzeldir. (Nisa/59)

Kur'ani ilkeler ve peygamber uygulamaları, yönetim ve yöneticilik konusunda bu bakış açısını inanalarına kavratmaktadırlar. Ayette sizden olan demek; yöneticilik yapanların sizin gibi bir yaşamı benimseyenleri ve sizinle hemhal olanlar demektir. İslam adına yönetici olan Türk, Arap, Fars ve diğer milletlerden olduğu halde, yönetilenler Kürt yada başka milletler. Yöneticiler dini ve mukaddesatı satarak milleti aldatarak zenginleşirler. Yönetilenler ise açlık sınırında sefalet içerisinde yaşama mahkum edilirler. Yönetenler ve çevreleri en iyi okullarda okurlar. Yönetilenler ise okur yazar dahi olamazlar. Yöneticiler ve çevreleri güvenlik ve emniyet içerisinde yaşarlar. Yönetilenler ise her türlü tehlike ile iç içe yaşam sürdürürler. Sağlık ve yaşam standartlarının en iyisini kendilerine kullanan yönetimler, yönettiklerine ise ölümü reva görürler İktidarcı dincilik bu anlamı ile tağutluktur, zorbalıktır, sultanlıktır, lüks ve yoz yaşamdır, şatafattır, toplumu ve yönetilenleri manipüledir, sömürü ve yıkımdır. Bütün bu bilgiler ve değerlendirmeler, aslında İslam'ın sultanlık ve iktidar dinciliği tarafından tamamen rehin alındığını da göstermektedir. İslam yönetim ve yöneticilik anlamında en fazla Demokrasiye yakındır tezimizin kanıtı böylelikle ortaya çıkmaktadır.

ÖZET KARŞILAŞTIRMA:

- Herkes yönetim işine katılmalıdır: Onlar birbirlerine danışılar ayeti ve peygamber uygulamaları.
- Eşitlik ilkesi: Bütün insanlar eşittirler bir tarağın dişleri gibi Hz Muhammed.
- Azınlık haklarının garanti altına alınması: Etnik kimlikleri ve dilleri ayet ve Allah'ın failyeti olarak bildirir. İnanç özgürlüğü ayetlerde defalarca belirtilir.
- Temel hak ve özgürlükler garanti altına alınır: Bu konuda da onlarca ayet ve peygamber uygulamaları mevcuttur.
- Yasalar karşısında herkes eşittir: Peygamber benim kızım Fatima da olsa aynı hükümler uygulanır. Ben peygamber kızımı deyip kendini farklı görme hadisi.

Kuşkusuz bu durumlar bilinen durumlardır. Ama İslam adına hareket ettiklerini ve yöneticilik yaptıklarını söyleyenler, Muhammedi İslamın tam karşıtı uygulamalarla yaşamaktadırlar. Oysa İslam kaynakları incelendiğinde görülecektir ki; İslam sultanlığın, krallığın ve diktatörlüğün tam karşısındadır. Demokrasiye yakındır prensip ve ilkesel olarak, demokratik İslam mefkuresi etrafında birleşmek, Kuran'ı ilkeler ve Medinedeki yönetim vesikasına yakınlaşmak anlamına gelecektir. Tarihimizde ve günümüzdeki devlet dinciliği ise tamamen Kur'an, peygamber ve insanlık karşıtıdır. Demokrasi din değildir ve öyle okunmamalıdır.

İslamın temel kaynaklarının yönetim hakkında bizlere gösterdiği çerçeve ise en fazla Demokrasi çerçevesine yakın olanıdır. Bunun için bizlerde yönetim anlamında demokratik İslamı yaygınlaştırmalı ve İslam istismarcıları olan devlet dini taraflarından kurtulup ağır olan sorunlarımıza çözüm geliştirebiliriz.

GÜNÜMÜZ EMPERYALİZMİ ÜZERİNE ÖN DÜŞÜNCELER

Derya Doğan¹

N EOLİBERALİZM VE HARVEY'E KISA BİR PARANTEZ

Emperyalist kapitalist sistemin, 1974 petrol krizi ile görünür hale gelen, "kâr oranlarında genel bir düşüş, üretimde durgunluk, büyümede yavaşlama dönemi"nden çıkış yolu olarak, neoliberal sermaye birikim rejimine geçildi.² 1979'da ABD ve İngiltere (Demir Leydi Theacher, bu dönemin işçi sınıfı ve emekçilere karşı en saldırgan siyasi figürüydü) neoliberal yeniden yapılandırma politikalarının başını çektiler. 1980'li yıllara geldiğimizde, dünyanın birçok yerinde neoliberalizmin hakimiyetini görürüz. Emperyalizm teorisini güncellemekten bahsediyorsak, milat olarak neoliberalizme geçişi milat alabiliriz. Neoliberalizmin hâkim hale geldiği döneme kadar, ikinci dalga emperyalizm teorilerinin belli yönleriyle açıklayıcı olabildiği³ dünya durumu; bu tarihten sonra tedrici olarak -Sovyetlerin dağılması süreciyle birlikte hızlanarak- değişti. Bugün için ise dünyayı kavramamıza yardımcı olacak ve devrim stratejimizi oturtacağımız bir emperyalizm kavrayışına ihtiyacımız olduğu açıktır. Üretimin uluslararası iş bölümünün bir sonucu olarak sanayi-üretim; ücretleri düşük, sanayi gelişimi geri, ülkelere kaydı. Çünkü değer üretiminde yaşanan tıkanma, ancak ucuz emek gücü üzerinden elde edilecek artı değer sömürsüyle giderilebilmektedir. Sermayenin organik bileşimindeki yükseliş ve kâr oranlarındaki düşme eğilimi, emperyalist ülkelerde krizin tetikleyici unsuru oldu. Yaratıcı yıkım sürecini gerçekleştirme imkanlarının zayıflığı (burada Sovyetlerin olduğu bir dünyadan bahsettiğimizi unutmayalım), krizi derinleştirerek yeni bir birikim rejimini

tetikledi. Neoliberalizm, genişletilmiş yeniden üretim yoluyla birikimde yaşanan tıkanmanın bir sonucu olarak gelişti. Harvey bu süreci, "genişletilmiş yeniden üretim yoluyla birikimden mülksüzleştirme yoluyla birikime kayma" olarak tanımlar ve yeni emperyalizme rengini verenin bu olduğunu söyler. Onun mülksüzleştirme yoluyla birikim konusunda yazdıkları, sermaye için kuralsızlığın kural haline geldiği neoliberalizmi, aynı zamanda -kriz süreçlerinde daha da artan- ilksel birikimle birlikte görmemizi sağlıyor. Genişletilmiş yeniden üretim yoluyla birikimin, emperyalist ülkelerde (sermayenin organik bileşimindeki yükselme ile birlikte) tıkanmış olmasını, tek yönlü ele almasına rağmen, dönemin karakterini kavramak için Harvey'in yeni emperyalizm teorisine bakacağız. Öte yandan o, bütünleşik kapitalist dünyada, emperyalist metropollerde tıkanma yaşanırken, dünyanın bir başka yerinde (bağımlı ülkelerde) üretimin devasa boyutlarda sürdüğünü (yani genişletilmiş yeniden üretim sürecini) ve bunun emperyalizm teorisine etkisini görmüyor. Ayrıca Harvey, artık emperyalizm olmayan bir emperyalizme geçildiğini, mülksüzleştirmenin sonucu biriken öfkenin patlayacağı ve makul olana meyledecek bir şekilde emperyalizmin dönüşeceğini iddia ediyor. O, dünyayı sadece emperyalist ülkeler üzerinden okumakta ve krizden çıkış yolu olarak kapitalizmin aşırılıklarına karşı mücadele ederek yaşanabilir bir dünya tahayyülünü yaymaktadır. Literatüründe devrim yoktur. Burada Harvey'in yeni emperyalizm teorisini ele almayacağız. Sadece günümüz emperyalizmini,

¹Bu yazı, Komün Dergi sitesinde beş bölüm halinde yayınlanan aynı başlıklı yazının dördüncü ve beşinci bölümlerinden oluşmaktadır. Yazının ilk bölümünde teorinin donmuş bir şekilde ele alınmayacağı, emperyalizm teorisinin de bundan muaf olmayacağı vurgulanmıştır. İkinci bölümde, sermayenin uluslararasılaşmasının aldığı formu birlikte emperyalizmin geçirdiği dönüşüm ve emperyalizm teorileri ele alınmıştır. Bu bağlamda emperyalizm ve Marksist değer yasası arasında köprü kurmanın zorunluluğuna işaret edilerek süper sömürü ve eşitsiz mübadele teorilerine değinilmiştir. Üçüncü bölüm de ise Marksist değer yasasını, teorisinin merkezine yerleştiren Latin Amerikalı devrimci teorisyen Marini'nin Marksist Bağlılık Teorisine yer verilmiş, yani sıra emperyalizm-ezilen halklar çelişkisinin bugün geçirdiği dönüşüm ve süper sömürünün zayıf halka tespiti üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir.

²Ayunoç Altay'ın hapisanede yazmış olduğu "Öncesiyle ve Sonrasıyla Kapitalizmin 2008 Krizi" kitabı, sermaye birikim süreçlerini, buna koşut gelişen (elbette hareketin yönü doğrultusunda veya ters yönde etkiye bulunan tarihsel, siyasal, coğrafi, kültürel birçok etmenle birlikte) siyasal süreçleri analiz etmede ve günümüz emperyalizminin nirengi noktalarını kavramada güçlü bir arka plan oluşturmaktadır.

³İkinci dalga emperyalizm teorileri -özellikle Marksist Bağlılık teorisi-, en azından yeni sömürge ve bağımlı ülkelerde yürüten antiemperyalist ve ulusal kurtuluşçu hareketlere, gelişen devrimlere etkiye bulunan, ezilen halkların mücadelelerinin önünü açan bir hat oluşturdular.

yaşanmakta olan birikim süreçleri ve uluslararasılaşan sermaye hareketi ile birlikte kavramanın önemine işaret ediyor, bu noktada ilksel birikimin de görüş alanımıza girmesi gerektiğini düşünüyoruz. Harvey'e de bu bağlamda üretken sermaye (sanayi ve yatırım odaklı sermaye) yerine para sermaye hareketinin öne çıktığı '70'ler sonrasında, sermaye birikim süreçlerinde ilksel birikimin oynadığı rolü (o, "mülksüzleştirme yoluyla birikim"⁴ diyor), ele aldığı için değindik.

Harvey'in yeni emperyalizm teorisi ile devrim yerine çıkış olarak ortaya koyduğu şey, mevcut koşullarda ABD ile Avrupa'nın öncülüğünde yapılacak yeni bir New Deal'dir. (Yeni Anlaşma). O, neoliberalizmin aşırılıklarının giderileceği düzeltilmiş kapitalizm savunucuları arasında en popüler olanıdır. Tıpkı Kautsky gibi "iyi" de bir Marksologtur. Bize Irak, liberal reformistlere yakın olsun. Bakın ne kadar da açık sözlü:

"Bu yeni "Yeni Anlaşma", sermaye dolaşım ve birikimini neo-liberal zincirlerinden kurtararak özgürleştirmek; devlet gücünü daha müdahaleci ve paylaştıracı yönde düzenlemek; mali sermaye gücünü frenlemek; uluslararası ticaretle ilgili görüşleri medyaya dikte ettiren oligopol ve monopollerin ezici gücünü (özellikle askeri endüstri kompleksinin gücünü) demokratik yollardan denetlemek demektir. Sonuçta, Kautsky'nin çok önceden öngördüğü gibi, kapitalist güçlerin koalisyonuyla ulaşılan daha yararlı yeni bir "Yeni Anlaşma" emperyalizmine dönelecektir."⁵

Harvey ve onunla benzer bir dizgede yeni emperyalizm teorilerini savunanlar, Lenin'in emperyalizm teorisinin yanlışlandığını düşünmekteler. Kendi teorik referanslarına göre pek haksız da sayılmazlar. Çünkü emperyalizmi, aynı zamanda hem tekelci

kapitalist sistemin en yüksek aşaması hem proleter devrimler çağı olarak ele almadığınızda, yani dünyayı gelişkin bir diyalektik bütünlük içinde okumadığınızda, mümkünü yok, varılacak yer sistem içi olacak, en ilerisinden neokeynesciliğe demir atılacaktır. Onların yaptığı da budur.

KÜRESELLEŞMEYE VE -HAYALDEN ÖTESİ OLMAYAN- DÜNYA DEVLETİNE DAİR KISA BİR DEĞİNİ

Günümüzde bir ürün; tasarımdan üretime, adeta dünya çapında işleyen bir üretim sürecinin sonucunda üretiliyor. Küresel üretim ve tedarik zincirleri, aynı zamanda işçi sınıfının enternasyonalleşmesi dinamiğini de çok daha fazla içinde barındırıyor. Bir tekel için üretim süreci, parçalara ayrılmış olarak, koşullar hangi ülkede daha uygunsa oraya taşınıyor. Konum sabitlenmesinin olmaması, kârı maksimize etmenin bir yoludur. Koşulların en uygun olduğu yer de en başta, sınıf mücadelesinin daha az geliştiği ve bu yüzden emek gücünün en ucuz olduğu yerdir. Hammadde tedarikinin ve pazara yakınlığın da önemli bir faktör olduğunu kaydetmeliyiz. Keza ekolojik tahribat konusunda sınır ve kısıtların olmaması ya da daha az olması da... Bugün herhangi bir elektronik malzeme, patent sahibi tekelin ülkesinde değil birçok farklı ülkede, iç içe geçen üretim süreçleri sonucu üretiliyor. Dell'in bilgisayar üretiminden bahsedeceksek, dünyanın dört bir yanına dağılmış, üç yüz işletmede üretilen yaklaşık 4.500 farklı parçanın oluşturduğu tümleşik üretim sürecinden bahsetmemiz gerekir.

Üretimin teknik temelinin gelişkinliği; üretim teknolojilerinde, bilişim, iletişim ve enformasyon alanlarında yaşanan değişim; uluslararası düzeyde sermayenin tekelci birikimi ile koşut olarak ilerler.

⁴Öte yandan Harvey'in, "mülksüzleştirme yoluyla birikim" tanımı, ilksel birikimin gerek koşulu olan mülksüzleştirme-proleterleştirme diyalektiğini içermemekle problemlidir. "İlksel birikim, üreticilerin üretim araçlarından kopartılması yoluyla sınıf ilişkilerinde yaşanan dönüşümü ifade eder. Bu, Marks'ın sermayeyi bir ilişki olarak tanımlamasından da çıkışını alan temel bir kriterdir. Böyle değerlendirilmediği koşullarda, özelleştirme ve mülksüzleştirme hamlelerinin hepsi, hiç ayrımsız "mülksüzleştirme yoluyla birikim" olarak ifade edilir. Aslında burjuva sınıf kesimleri arası ilişki ve çelişkilerin ifadesi olan güç mücadelesi, sermaye birikimi ve tekelleşme eğilimi, bu şekilde tanımlandığında ilksel birikim tanımı flulaşır. Bu, aynı zamanda sınıfsal karşıtık yerine, burjuva sınıf kesimleri arası çelişki ve güç ilişkilerine gözünü diken liberal reformist bir hatta savrulmaya da yol açar." (Modern bir ilksel birikim hikayesi: İkizköy/ün zeytinleri - Derya Doğan, <https://komundergi12.com/modern-bir-ilksel-birikim-hikayesi-ikizkoyun-zeytinleri-derya-dogan/>)

⁵David Harvey, Yeni Emperyalizm, Everest Yayınları, sf. 172-3

Sermaye birikim sürecinde konum; iletişim ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan devasa dönüşüm, lojistik ağların gelişmesi sayesinde alabildiğine esnek hale gelmiştir. Anadolu'nun orta büyüklükte, hatta küçük işletmeleri bile artık uluslararası üretim zincirlerinin bir parçasıdır.⁶ Sermaye yoğunlaşması ve tekelleşme, bir bütün olarak dünyanın birçok coğrafyasına ve üretimin her alanına nüfuz etmiştir.

Üretici güçlerin gelişimi de uluslararasılaşmıştır. Bunun en çarpıcı örneklerinden biri; Türkiye'nin askeri sanayi alanında kat etmiş olduğu mesafedir. Dün Türkiye gibi bir ülke, emperyalist işbölümü doğrultusunda, sadece kendisine düşen rolü oynardı ve bu konumlanma, aynı zamanda bağımlılık ilişkisi çerçevesinde, Türkiye'de üretici güçlerin gelişimi için sınır çizgisini oluştururdu. Bugün ise uluslararası işbölümü; ama asıl olarak, bilişim, iletişim ve telekomünasyon alanlarında yaşanan gelişmeler vb. ile -bilginin dünya çapında yayılımı sonucu- başka bir düzlemin içindeyiz.⁷ Ayrıca küresel hegemonya krizinin, Türkiye gibi bulunduğu coğrafyada görece özerk hareket edebilme kabiliyeti olan bir ülkeye tanıdığı imkanları da kaydedelim. Eşitsiz gelişim yasasının çok daha etkin bir biçimde işlemesine yol açan koşulların mevcut olduğunu söyleyebiliriz.

Kapitalizmin dünya çapında bütünsel gelişimi, 1990'lı yıllardan bu yana oldukça popülerleşen bir kavram olan küreselleşme ile tariflendi. Küreselleşme; neoliberal sermaye birikim rejiminin, cilalı imaj çağına uygun adıdır. İmparatorluk da küreselleşen dünyanın siyasal karşılığı olarak öne sürülen bir diğer kavramdı. Emperyalizm; küreselleşme, imparatorluk gibi soyut, sınıfsal karşıtlık eksenini oluşturmayan, adeta sınıflarüstü kavramlarla birlikte anıldı. Kavramlar, yüklenmiş oldukları anlamlarla

birlikte değerlendirilmelidir. Bir kavramın kitlelerin bilincinde çağırdıklarına bigane kalmaz, biz bu temelde değil şu temelde kullanmıştık diyemeyiz. Küreselleşme, yeni emperyalizm teorilerinde, emperyalizmin imlediği sömürü ve tahakküm ilişkisini silikleştirmek için kullanılmaktadır. Sınıfsal çelişki ve çatışmaları perdeleyen; renksiz, adeta muz gibi bir kavramdır. Liberalizmin kavramlar setine başvurarak bugünün dünyasını anlayamaz, sınıfsal karşıtlık eksenini belirginleştiremeyiz.

Yeni emperyalizmi, 1980 sonrası neoliberal sermaye birikiminin öne çıktığı, Washington Uzlaşması⁸, 1990'larda Berlin Duvarı'nın yıkılması, Sovyetlerin çöküşü ve Sovyet Bloğunun dağılması sonrası oluşan dünya durumunu tanımlamak için kullananlar oldu. Oluşan yeni durumu tanımlamak için kullanılmasına hiçbir itirazımız olmaz. Yeter ki dost düşman ayırımını silikleştiren, sınıfsal mevzilenmeyi bulanıklaştıran bir içerikte olmasın. Ancak yeni emperyalizm teorileri, daha çok küreselleşmeciler teoriler üzerinden geliştirildi ve buradan çıkışını alarak öne çıktı. İşte bununla problemimiz var. Devrimsiz, sadece neoliberalizmin aşırılıklarını dert edinen ve en nihayetinde varacağı yer, neo kaustkicilik olan küreselleşme ve yeni emperyalizm teorileriyle ve bu teorileri çağırıştırdığı için yeni emperyalizm kavramlaştırması ile aramıza mesafe koyacağız.

Üretimin dünya çapında toplumsallaşması; sermaye ve meta dolaşımının alabildiğine uluslararasılaşması, iç içe geçmesi demektir. Emeğin payına düşen ise -bağımlı ve yeni sömürge ülkelerde- üretim ve emek süreçlerinin alabildiğine esnekleştirilmesi ile ücretli kölelik koşullarının iyice ağırlaştırılmasıdır; bu da yetmez, emeğin jiletli tellerle, ülke sınırları boyunca uzanan utanç duvarlarıyla bu koşullara mahkum edilmesidir.

⁶Metin Özügürü'nün 2002 yılındaki tez çalışması: "İşçi sınıfının oluşumu üzerine bir çözümleme çerçevesi: Anadolu'da bir "küresel fabrika" doğuşu (Denizli örneği)" bu konuya dair erken dönem yapılan nitelikli çalışmalardan biridir. Çalışma dünyanın farklı coğrafyalarında neoliberalizmle birlikte gelişen "küresel fabrika" oluşumunu konu almaktadır.

⁷Üretici güçlerin gelişimi, devrimci cephe için de birçok fırsat demektir. Kürdistan'da PKK'nin "bilim teknik çağının gerillaclığı" diye ifade ettiği savaş gücünü bu düzlemde değerlendirebiliriz. TC'nin SiHA'ları, KÖH'ün ise Şehit Delal Amed Hava Savunma Gücü var örneğin. Yine Filistin direniş örgütlerinin savaşma kapasitelerini yükselten askeri-teknik gelişimi, 7 Ekim hamlesi ve ABD'nin tüm imkanları ile desteklediği Siyonist İsrail'e karşı sergilediği Gazze direnişi de buna örnektir. Hakeza Yemen güçlerinin, yalın ayaklıların, örneğin 10 bin dolarlık insansız deniz altı ve üstü araçlarla, kamikaze dronlar, kıt kaynaklarla ürettikleri füzelerle uluslararası deniz yolunu rotasından saptıran hamlelerini de anabiliriz. Bu örnekler de devrimci güçler için esinleyici olmalıdır.

⁸Washington Uzlaşması, ABD, IMF, Dünya Bankası ve DTÖ tarafından, 1989 yılında, krizdeki Latin Amerika ülkelerine dayatılan neo-liberal ekonomi politikalarından oluşan anlaşmadır. Daha sonra, krizdeki gelişmekte olan tüm ülkeler için, kredi ve mali yardım karşılığında, şart koşulan neoliberal IMF ve Dünya Bankası programı haline gelmiştir.

Küreselleşme teorisi, kapitalist dünya ekonomisindeki bütünleşme ve iç içe geçme ile ulusal ekonomilerin varlığını koruması çelişmesini ve bu çelişki temelinde ortaya çıkan yeni durumu yok sayıyor ve bütünleşme yönünü sadece görüyor. Bu yaklaşım, aynı zamanda sınıfsal karşıtlık eksenini ortadan kaldırdığı gibi emperyalizme karşı mücadeleyi de ulusalcı ve gerici olarak yaftalamakta; devrim hedefli sınıfsal-toplumsal mücadeleleri arkaik ilan etmektedir.

Bizim emperyalizm kavrayışımız, uluslararasılaşma ve ulus devletlerin çelişkin diyalektik birliği temelinde yükselir. Böylesi bir çelişki kavrayışı olmayan ve süreçleri düz, doğrusal bir çizgide değerlendirip ekonomisiyaset ilişkisini de bu basitlikte ele alan küreselleşme savunucularına karşı, ideolojik-teorik yönden güçlü bir teşhir çalışması, aynı zamanda devrim ekseninin savunulmasıdır.

Küreselleşme ve uluslararasılaşma iki farklı düzlemi ifade eder. Biri ulus devletlerin ve ulusal ekonomilerin aşıldığını veya aşılmaya başlandığını söyler, diğeri ise sermayenin ve üretimin uluslararasılaştığını ve ancak bunun ulusal menşeli sermaye gerçekliğini ortadan kaldırmadığını; uluslararasılaşmanın, tekeller arası rekabet nedeniyle, ulus devletlerle birlikte var olduğunu ifade eder. Ulus devletlerin aşıldığı veya aşılmaya başlandığı tezi, aynı zamanda tek ülkede devrim gerçekliğinden de bizi uzaklaştırır. Burada alt metin, küreselleşmiş bir dünyada tek ülkede devrim yapmanın koşullarının ortadan kalktığıdır. O halde tek tek ülkelerde devrim olamayacaksa ve de iktidar alınamayacaksa, dünya çapında da bunun koşulları olmadığına göre, kapitalizm koşullarında, her yerde kapitalizmin yarıklarından yeni bir yaşama filizlendirmek

ve tekelci kapitalizmin iktidar alanını daraltmak gerekir. Biyoiktidarıcı tez ve yaklaşımlar da buradan filizlenir. Oysa bugün tek ülkede devrim, aynı zamanda bölgesel devrimlere ve dünya devrimine doğru gelişecek bir devrimler silsilesine yol verecek şekilde gerçekleşme dinamiklerini taşıyor.

Öte yandan bugün küreselleşme teorilerinin gündemden düşmesine yol açan birçok gelişme üst üste bindi. Neoliberal küreselleşmenin karşıtına dönüşen bir hareketin, özellikle Ukrayna savaşı sonrası geliştiğini söyleyebiliriz. Bu daha ilk öncü sarsıntıdır. Ancak öyle hafife alınabilecek bir durum da değildir. ABD ekonomisinin ayakta kalmasını sağlayan Çin'in, patlak verecek bir Tayvan krizine ön hazırlık babında, Rusya benzeri yaptırımlarla karşı karşıya kalma olasılığına karşı atmaya başladığı adımları burada sayabiliriz. Yine, doların tahtının sallanmaya başlaması da bu kapsamda ifade edilebilir. Bretton Woods, altın karşılığı olacak şekilde doların dünya rezerv parası olmasını sağlamıştı. 70'li yıllara geldiğimizde, kendi krizine çözüm arayan ABD, piyasaya sürdüğü doların altın karşılığını gösterme zorunluluğunu tek taraflı olarak ortadan kaldırdı. Bu, onun kapitalist dünyayı ekonomik, siyasi, askeri olarak dizayn etmesini perçinleyen bir gelişmeydi. Şimdi ise bu rolü, sarsılmış durumda ve doların rezerv para olmaktan çıkmaya başlaması; küreselleşmenin tam karşıtı bir dalganın geliştiğine işaret olarak da okunabilir.

Emperyalizm; sermayenin (aynı zamanda üretimin) uluslararasılaşması ve ulusallığı çelişmesini içinde barındırır. Ulusallığın aşılması demek olan dünya devletine doğru olan eğilim, ulus devletlerin önemini yitirmeye başlaması, üzerine birçok tartışma yürüyor. Bunun devrimci harekete sirayet

eden boyutları da var. Bu yönlü değerlendirmeler; meselenin salt ekonomik temel üzerinden (o da nesnel hayatın çelişkileri içerisinde değil teorik olarak) ele alındığını gösterir. Bahse konu eğilimin tersine ilerleyen süreçleri görmez. Ve ayrıca böylesi bir eğilim tespitine, salt bir yöne yaslanarak ve çelişkin diğer tüm yönleri yoksayarak ulaşır. Eşitsiz gelişim yasası, varolan emperyalist hiyerarşinin güncellenmiş yeniden üretimini sağlar. Sıralamada tepe noktasında olan ve oyunun kurallarını belirleyen, düzenleyici aktör olarak rol alan ülke, hızlıca alabora olmasa da değişim en nihayetinde olur. Yine dünyanın fetret devri diye okuyacağımız böylesi bir kaos aralığının, sınıf mücadeleleri zemininde ne yöne doğru evrileceği, hangi devrimci imkanlara yol vereceği de kestirilemez. Devrimci özne, çelişkiyi kanırtmaya ve devrime uzanmaya çalışır, devrimin imkansızlığı temelinde gelişen liberal reformist havayı beslemez.

Bugün kimselerin imparatorluk hayallerine kapılabileceği bir dünya yok. Yine "imparatorluk" düzenininin tepe noktasında konumlanacak bir özne de yok. Dün, ABD'nin başını çektiği emperyalist Batı'nın dizayn edebildiği bir dünya vardı. Bugün ise çok kutuplu, rekabet ve çatışmanın kıyasıya sürdüğü bir dünyada yaşıyoruz. Henüz dünyada ekonomik, siyasi ve askeri olarak ABD'nin hegemonyasını bir bütün olarak yok edebilecek bir gelişme olmadı. Ancak 2008 krizi sonrası yaşananlarla, bunun aşındığını söyleyebiliriz. ABD gibi bir gücün, emperyalist Batı bloğunun emperyalist hiyerarşide alaşağı edilmesi, elbette yumuşak geçiş biçiminde olmayacaktır. Doların dünya rezerv parası olmaktan çıkması; IMF, G-7, G-20, DB, NATO vb. tüm kurumların işlevsizleşmesi veya ortadan kalkması öyle kolay bir süreç değildir. Dünya ekonomisinin kurulu olduğu bu sistemin alt üst olması;

dünyada ekonomik, siyasi, sınıfsal/toplumsal, askeri alanda her şeyin ters yüz olması demektir. Bu, kanlı savaşlardan, devrimsel süreçlere kadar birçok gelişmeye de mahal verecektir.

Üretimin bu denli uluslararasılaşmasına rağmen emek gücünün hala ulusal sınırlara hapsedilmiş vaziyette olması, işçi sınıfını güçsüz kılan etmenlerden biridir. Bugün enternasyonal mücadele ve ilişkiler, hiç olmadığı kadar önem kazanmıştır. Önümüze açılan bu yeni dünyanın ve durumun içerisinde, gelişkin bir enternasyonalist mücadele olmaksızın, işçi sınıfının devrimci rolünü oynayabilmesi artık mümkün değildir.

EMPERYALİST KAPİTALİST SİSTEM VAROLDUKÇA REKABET VE SAVAŞLAR, TEKTONİK GÜÇ DEĞİŞİMLERİ DAİMDİR

Küreselleşme teorilerini savunanlar, Sovyetlerin çökmesi sonrası ilan edilen "yeni dünya düzeni"nin ışıltısı ile emperyalistler arası rekabetin aşıldığını ve Lenin'in emperyalizm teorisinin yanlışlandığını iddia ettiler. Artık emperyalizmin lafı bile kulak tırmalayıcıydı bu kesimler için. 2000'li yıllarda, özellikle Afganistan ve Irak işgalleri sırasında, dünyanın ABD'nin arkasında dizilmesi, ABD'nin dünyaya tek başına yön vermesi; bu tarz yorumların popülerleşmesine neden oldu. Ancak 2008 krizi sonrası gelişmeye başlayan güç dengeleriyle birlikte, bu durum farklılaştı. Nitekim Rusya'nın Suriye krizi bağlamında yeniden Orta Doğu'ya inmesi, Ukrayna savaşı, NATO'nun 2030 vizyon belgesini Çin ve Rusya tehdidi üzerinden dizayn etmesi vb. birçok gelişme üzerinden diyebiliriz ki, Lenin'in rekabet üzerine yazdıkları güncelliğini korumaktadır. Hiçbir neokauskyçi teori, bu realitenin üstünü örtemez. Yeni dünya düzeni, ABD'nin tepe noktasında olduğu bir emperyalist güçler hiyerarşisini ifade ediyordu. Kimileri, bu

durumu büyük bir huşu içinde, Amerikan İmparatorluğu yüzyılı olarak tanımladı. Küresel finans sisteminin belirleyici aktörü – doların dünya parası olması ile birlikte- ABD, siyasi olarak da dünyaya hükmedendi. Nitekim yeni emperyalizm teorilerinin savunucuları da ultra emperyalizmin bir biçimi olarak, dünyanın ABD tarafından dizayn edileceğini; yeni bir New Deal dışında bir gelecek projeksiyonuna yer olmadığını iddia ediyorlardı. Artık ne bir dünya savaşı ne de devrimler yaşanacaktı. Bu anlamda neoliberal küreselleşmeye karşı savunulacak tek şey; yeni Keynesyen politikaların yön verdiği bir dünyaydı. Ancak bu teorilerin mürekkebi kurumadan, 2008 krizi patlak verdi. ABD ve AB'nin sarsıldığı, diğer yandan dünyada “yükselen piyasalar” diye ifade edilen Çin başta olmak üzere BRİCS ülkelerinin (ve Türkiye gibi orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerin) ise bu kriz anaforuna uzun süre kapılmadığı, hatta yüksek büyüme rakamlarına ulaştığı bir süreç yaşandı.

2008'de patlak veren ve çıkış emareleri de henüz ufukta görülmemeyen “Üçüncü Büyük Buhan” kriz; kapsam ve etkisiyle 1929 Büyük Buhanı ile karşılaştırılabilir ve bu anlamda olarak nitelendirilebilir. Büyük altüst oluşlarla birlikte yaşanan bu kriz aralığı; ABD'nin ekonomik, siyasi, askeri, ideolojik, kültürel birçok cepheden baskın karakteriyle belirleyici olduğu dünya düzenini sarstı. Geline noktada tek bir hegemon gücün belirleyeceği bir dünya ekonomisinin ve siyasetinin artık söz konusu olamayacağını söyleyebiliriz. Çin'in yükselişi, ABD'nin dünyayı ekonomik, siyasi, askeri olarak belirler pozisyonda olmasını tehdit eder noktaya geldi. ABD'nin her yıl yayınlanan ulusal güvenlik strateji belgesinde de NATO'nun yeni stratejik vizyon belgesinde de büyük tehlike olarak Çin'e (ve şer ekseninin diğer ortağı Rusya'ya) işaret edilmesi, bu

yüzdendir. Kartların yeniden karılacağı bir dünya ile karşı karşıyayız. Her bir emperyalist güç; dünyanın yeni güç diziliminde, kendi payına düşeni istiyor. O da yetmez, yine her biri, bu payı büyütmenin arayışına giriyor. Bu, emperyalist güçler arasındaki rekabetin kızışması demektir. Ve elbette siyasetin en yoğunlaştırılmış ifadesi olan savaşların kaçınılmazlığını da unutmamalıyız. Her büyük buhran, tektonik güç kaymalarına neden olmuştur. Yeni oluşmakta olan güç ilişkilerinin siyasi bir form kazanması ve dünyanın yeniden dizaynı; aynı zamanda yaratıcı yıkıcı süreci radikal bir şekilde işletecek savaşları koşullar

Bugün yaşanan küresel hegemonya krizi; düne kadar dünyayı dizayn eden (siyasi olarak dünya devletine doğru olan eğilimin de ifadesi olan) ekonomik, siyasi kurumların prestij yitiminden de anlaşılabilir. Neoliberal küreselleşme için artık deniz bitti. Daha 15 yıl önce Dünya Ticaret Örgütü'nün raundlarıyla yatıp kalkılıyordu, bugün DB başkanının adını bile bilmiyoruz. Keza IMF için de bunları söyleyebiliriz. Dünyaya yön veren, dizayn eden uluslararası kurumlar, misyon kaybı yaşıyorlar. Ancak henüz ufukta onların yerine dünyaya yön verecek –örneğin Çin ve Rusya'nın, BRİCS'in- başka yapı ve kurumlar da boy vermedi. Ayrıca bu, kimin ön alacağına belli olduğu bir süreç de değil. Zira kapışma sadece emperyalist kapitalist güçler arasında değil asıl olarak sınıflar arasında seyredecektir.

ABD, dünya ekonomisini ve siyasetini belirlemede hala en önemli aktör ama tek belirleyici değil ve gerilemekte olan da bir güç. Diğer yandan Çin ve Rusya'nın yanı sıra, müttefik güçleri üzerinde de hegemonya kaybı yaşıyor. Hatta emperyalist bloklar arasında yaşanmakta olan güç mücadelelerinin de etkisiyle; düne kadar ABD'nin yörüngesinde olan bağımlı

ve yeni sömürge ülkeler dahi, kendi bölgelerinde yer yer ABD'nin hilafına pozisyon alabiliyor.

Dünyanın her yerinde, tekelci mali oligarşinin ulus devletlere ihtiyacını tetikleyen, kıran kırana bir rekabet yaşanıyor; adeta altta kalanın canı çıksın oyunu oynanıyor. Bu güç mücadelesinin; kendisini silahların diliyle ifade etmesi de eşyanın tabiatı gereğidir. Ukrayna Savaşı, bölgesel bir savaşa dönüşme dinamiklerini içinde barındıran Gazze savaşı ve Tayvan üzerinden yaşanacak muhtemel bir çatışma, bunun en yalın işaretidir.

Ulus devletlerin aşıldığı ve gidişatın dünya devletine doğru olduğu yönündeki değerlendirmelere, yeni emperyalizm teorisyenlerinin öbekleştiği her platformda rastlamak mümkündür. Oysa ulus devlet, sermayenin ve üretimin bunca uluslararasılaştığı bir süreçte, emek gücünün ulusal sınırlar içerisinde kalması için bile varlığını koruyacaktır. Çünkü o sınırlar ki, emeğin süper sömürsü için şarttır. Artı değer sömürsünün azamileştirilmesi kâr oranlarındaki düşme eğilimi yasına karşıt yönde gelişen bir hareket olarak ucuz emek gücü, ulusal sınırları gerektirir. Bu anlamda kapitalizmin küreselleşmeyi tamamlayamayacağını, bunun onun sınırı olduğunu söyleyebiliriz. Küreselleşme, neoliberal küreselleşme vb. üzerinden söz kurmaya çalışan devrimci cenaha da yeni emperyalizm teorilerinin sirayet ettiğini söyleyebiliriz. Doğrudan savunmasalar da kadir-i mutlak emperyalist ABD/Batı değerlendirmeleri ile bu zemine düşmekte. Bu, Lenin'in emperyalizm teorisini, sözde olmasa da özde rafa kaldırmanın bir başka ifadesidir. Oysa Lenin, barışçıl dönemlerle güç ilişkileri bağlamında dünyanın yeniden paylaşımı ve dizaynı için yapılan savaşları iç içe ele alır.

Bir emperyalist gücün, ki bu genelde ABD oluyor, kadir-i mutlak güce sahip olduğunu savunmuyorsak, emperyalist kapitalist güçler arası mücadeleyi, rekabeti reddedemeyiz. Ve bunun sonucu olarak emperyalist paylaşım savaşlarının döneminin bittiğini iddia edemeyiz.

Küreselleşme teorileri ve ulus devletlerin aşılması-dünya devletine doğru eğilim üzerine ayrıca yazacağız. Şimdilik konuya kısa bir giriş yapmış; görüşlerimizi, genel hatları ile ifade etmiş olduk.

ALT-EMPERYALİZM TEORİSİ İŞİĞİNDA TÜRKİYE'NİN BÖLGESEL EMPERYALİSTLİĞİ

Bağımlılık okulu teorilerinde emperyalizm, yeni sömürgelerde iç talebi geliştirmez, bu nedenle az gelişmişlik ilişkisinde bir devamlılık vardır. Orta derecede gelişmiş kapitalist ülkelerin gelişim sürecine baktığımızda bile bu teorisinin yanlışlandığını görürüz. Marini bu tezi savunmaz. O iç talep gelişmeksizin de -ihracata dönük üretimi esas alan bir sanayileşmeyle- kapitalist gelişimin sağlanabileceğini savunur. Brezilya örneğini verir. Buradan ilerleyerek, emperyalist kapitalist sistemin hiyerarşik dizgesini açıklayabileceğimiz alt-emperyalizm teorisini geliştirir. Bu anlamıyla Marini'nin Bağımlılık teorileri içerisinde ayrı bir damarı temsil ettiğini söyleyebiliriz. Onun öncülüğünü yaptığı Marksist bağımlılık teorisi, 21. yüzyılı açıklamamızda elimizi rahatlatacak birçok argümanı verir bize. Bu anlamıyla ayrı bir yere konulmayı hak ediyor.

Marini, alt-emperyalizm teorisini ile emperyalist kapitalist sistemin hiyerarşik diziliminde, piramidin üst sıralarında yer alan gelişkin kapitalist ülkelerin yanı sıra orta derecede gelişmiş kapitalist, geri kapitalist ülkelerin konumunu ve bunu belirleyen etmenleri irdeler. Brezilya'yı 65-70'li yıllarda alt-emperyalist olarak tanımlayan Marini;

bağımlı kapitalist ülkelerin hepsinin, aynı torbaya veya piramidin aynı basamağına yerleştirilemeyeceğini savunur. Örneğin o dönem için ağırlıklı olarak ham madde ve tarımsal ürün ihraç eden ve karşılığında sanayi ürünü ithal eden Latin Amerika ülkeleri ile orta gelişmişlikte kapitalist bir ülke olan ve dışarıya sanayi ürünleri ihraç edebilen, pazar ihtiyacı nedeniyle belli bir yayılmacı politika güden, ABD'ye bağımlı olsa da özerk davranabilme kapasitesi ile öne çıkan Brezilya'nın aynı kategoride olmadığını vurgular.

"Her halükarda, hem üretken sermaye dolaşımının hem de para sermaye dolaşımının genişlemesi ve hızlanması, yukarıda bahsedilen dünya krizinden [1929 büyük buhranından, nba.] önce geçerli olandan farklı bir uluslararası işbölümü şemasına dayanan yeni bir kapitalist dünya ekonomisini şekillendirmektedir. Gıda ve hammaddelere karşılık imalat ürünlerinin değiş tokuşu ile karakterize edilen basit merkez-çevre modelinin zamanı geçti. Sanayinin giderek daha belirleyici bir rol üstlendiği bir ekonomik gerçeklikle karşı karşıyayız. Bu, sanayi sermayesi maden çıkarma ve tarım alanlarında genişleyip güçlenirken bile geçerlidir; imalat sanayinin küresel yayılımını ve çeşitlenmesini göz önünde bulundurduğumuzda daha da geçerlidir. Sonuç, kapitalist ülkelerin yeniden ölçeklendirilmesi, piramidal bir hiyerarşiye tabi tutulması ve bunun sonucunda orta ölçekli birikim merkezlerinin -ki bunlar aynı zamanda orta ölçekli kapitalist güçlerdir- ortaya çıkması olmuştur ki bu da bir alt-emperyalizmin ortaya çıkışından söz etmemize neden olmuştur. Aynı zamanda bir entegrasyon süreci olan bu çeşitlenme sürecinin başında hala dünya krizinin ortaya çıkardığı süper güç bulunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri."⁹

Bu tespiti, Marini 70'li yıllarda yapar. TDH'de donmuş olan emperyalizm teorisi ile Marini'nin bu yaklaşımı, tam karşıt yönde bir gelişmenin sonucudur. Latin Amerika'nın devrimci yıllarında, devrimlerin gündemde olduğu bir zaman diliminde, devrimci savaşın önünü açacak bir teorik birikimdir onunkisi. Bu yıllara damgasını vuran Bağımlılık Okulu'nda az gelişmişlik mukadderattır. Ve zaten bu teorinin en büyük boşluğu da buradadır. Oysa Marini, süper sömürü, eşitsiz mübadele, alt emperyalizm ve devletin dönüşümünü içine alan Marksist bağımlılık teorisi ile bu parantezin içinde yer almaz. Onda emperyalist kapitalist dünyayı karakterize eden hiyerarşik piramit, stabil değildir.

Marini'nin Marksist bağımlılık teorisi, diğer bağımlılık teorilerinde olduğu gibi, çevre olarak nitelendirilen bağımlı ülkelerde kapitalist gelişmenin imkansızlığına değil, değer ve artıdeğerin çevreden sistematik olarak emperyalist merkezlere transferine vurgu yapar. Bağımlı ülkelerdeki sermaye birikim ve yeniden üretim süreçlerini (tarihsel ve yapısal karakterini ve bunun etkilerini gözardı etmeksizin); sınıf, sınıf mücadelesi ve devletin emperyalizmle bağı içerisinde ele alır. Bu bağlamda, örneğin emeğin aşırı sömürsü; bağımlı ülke tekelci burjuvazisinin/alt emperyalist ülke burjuvazisinin emperyalist merkezlere değer ve artıdeğer transferi nedeniyle uğradığı "kayıbı" telafi etmesinin zorunlu sonucu olarak gelişir. Marini'nin emperyalizmi kavrayışında temel yapı taşı emeğin aşırı sömürsü-süper sömürüdür. Alt-emperyalizm teorisini bu zemine oturtması; en başta sınıf ilişkilerinin keskinleşmesi ve alt-emperyalist ülkelerde aynı zamanda devrimci isyan ve kalkışma potansiyelinin yüksekliğine işaret eder.¹⁰

⁹ Marini, <http://www.marini-escritos.unam.mx>

¹⁰ Alt-emperyalist ve değer transferinin (eşitsiz mübadele yoluyla) emeğin aşırı sömürsüyle telafi edilmesi arasındaki diyalektik ilişki, zayıf halka tespitine de bağlıdır. Bu çalışmada kısaca değinip geçtiğimiz bu konuyu, Türkiye'yi emperyalist zincirin zayıf halkası haline getiren dinamikler bağlamında ayrıca işleyeceğiz.

Bir ülkenin alt-emperyalist olabilmesi için, sermayenin organik bileşimi önemli olmakla birlikte, tek başına yeterli değildir. Yeni pazar edinebilecek koşullara; sermayenin üretim ve yeniden üretimini gerçekleştireceği mekansal genişlemeyi – yani yayılmacılığı– sağlayabilecek imkana sahip olması gerekir. Burada alt-emperyalizmin ekonomi-politiğinden bahsetmiş oluyoruz. Sadece ekonomik temel üzerinden tanımlamadığımız gibi tarihsel-toplumsal-siyasal-kültürel arka planla geliştirilen her yayılmacılığın da yeterli olmayacağını vurgulayabiliriz. Ekonomi-siyaset ilişkisinin bu kadar iç içe geçtiği bir dünyada, ekonomi politiğin kavranışı çok daha büyük bir önem arz etmektedir.

Emperyalist kapitalist sistemin hiyerarşik diziliminde yeni sömürge veya bağımlı ülke tariflemesine tam oturmayan ülkeleri, nasıl niteleyeceğimiz sorusu önemli bir yerde duruyor. Biz bu soruya alt-emperyalizm teorisi üzerinden yanıt aramaya çalışacağız. Bölgesel güç merkezi olan ülkeler, bu konuma ekonomik, siyasi ve de askeri olarak, emperyalist güçlerin ajandaları ile uyumlu bir hat izleyerek gelebilmektedir. Bu, bağımlılık ve özerklik durumunun iç içe olduğu bir konumlanmadır. Her ne kadar bugün yaşanmakta olan küresel hegemonya krizi, emperyalist güçler arası çelişki ve çatışma alanlarından doğan boşluklar; bu ülkelere daha geniş bir hareket alanı sağlasa ve özerklik derecelerini yükseltse de onlar ara güç durumundadır ve kendi başlarına oyun kurucu olabilecek kapasiteleri yoktur.

Tekelci burjuvazi fitratı gereği; sürekli içeride ve dışarıda, doğal zenginlikten, üretilen değerden, topraktan daha fazla pay kapma arayışındadır ve bunun için gerektiğinde siyasi erkin yol temizliği yapmasını ister; tekelci kapitalist devlet de bunu yapar.

Burada tekelleşme eğilimiyle birlikte sermayenin doğasına içkin olan bir durumdan bahsetmiş oluyoruz. Bu anlamda, Yunan sermayesinin de Mısır sermayesinin de Irak sermayesinin de arzusu budur. Ancak arzu başka, güç başka bir şeydir.

Bir ülkenin emperyalist kapitalist sistemin mimarisindeki yerini; sadece ekonomik gelişimine bakarak değerlendirmek, mekanik bir kavrayışın ifadesidir. Türkiye'nin pozisyonu, salt ekonomik olan üzerinden tartışılmaz. Meselenin, ekonomik olana ek olarak tarihsel-yapısal, toplumsal, siyasi, askeri, kültürel, jeopolitik birçok boyutu var. Türkiye bir zamanlar az gelişmiş olsa da bugün asla geri kapitalist bir ülke değildir. Yine bir zamanlar yeni sömürge olan ama bugün asla emperyalizmle ilişkisi sömürgecilik temelinde tanımlanabilecek bir ülke de değildir.

Karşılaştırmalı bir örnek olarak Güney Kore'yi ele alabiliriz. Güney Kore, ekonomik kapasitesi, ürettiği katma değer, GSYİH'nin yüksekliği ile Türkiye'yi ekonomik olarak geride bırakmasına rağmen, siyasi, askeri olarak ABD'yle ilişkileri (bağımlılık derecesi); jeopolitik konumu itibarıyla yayılmacı bir strateji geliştirme imkanına sahip olmaması nedeniyle alt-emperyalist kategorisinde değerlendireceğimiz bir ülke değildir. Çünkü özerk davranabilme imkanları oldukça kısıtlı. Türkiye ise hem içinde bulunduğu bölgenin durumu, tarihsel-toplumsal etkileşim düzeyi, ekonomik gücü, ama en çok da askeri ve siyasi gücü ve kapasitesi ile küresel hegemonya krizinin yaşandığı dünyamızda, özerk hareket edebilme imkanları artmış bir ülkedir. Türkiye için, alt-emperyalist veya bölgesel emperyalist tanımları yapılabilir. Alt-emperyalizmi referans alarak; ekonomik güçlerini büyüten, bulunduğu coğrafyada emperyal hedefler doğrultusunda politika güden, işgal hamleleri yapan, siyasi ve

askeri olarak bölgeye nüfuz etmeye çalışan Türkiye'yi bölgesel emperyalist olarak değerlendirebiliriz. Özellikle Suriye topraklarında, Rojava ve Güney Kürdistan'da giriştiği sömürgeci işgal hamleleri üzerinden bölgesel yayılmacılığını sivirtmek, karşıtlık eksenini güçlendirmek için bölgesel emperyalist tanımını öne çıkaracağız.

Öte yandan Türkiye'nin ekonomik yayılımı, sermaye ihracı ve ekonomik nüfuz alanları oluşturma çabaları, siyasi etki düzeyi; sadece yakın bölgesi ile sınırlı değildir. Özellikle Afrika ülkeleri ile kurduğu ilişkisi buna örnek verebiliriz. Bu bahiste Somali¹¹ ve Sudan'daki askeri üslerini not etmiş olalım. (Türkiye'nin, askeri varlığının olduğu üçüncü Afrika ülkesi Libya'daki konumlanışı ise üs kurmaktan çok daha ileridedir.) Son zamanlarda, Afrika'da, kölecilik ve sömürgecilik geçmişleriyle halkların haklı nefretinin hedefi olan emperyalist Batı ülkeleri güç kaybederken -Batı Sahel'de gelişen askeri darbelerin hedefi başta Fransa olmak üzere emperyalist Batı oldu- etki alanını daha da artıran Çin ve Rusya ile birlikte, Türkiye'nin de hareket alanı genişledi. Yine Afrika, Türkiye'nin SiHA ve silah ihracatının merkez üslerinden biri oldu. Ama sadece bu değil, Türkiye, birçok cepheden Afrika pazarına göz dikmiş durumda. Bu nedenle, yakın bölgesinde halkların günü ve geleceğine kan doğrayan bir ülke olarak bölgesel emperyalist olarak tanımlarken, etki ve nüfuz alanını daraltmamak için de emperyalist hiyerarşideki yerini alt-emperyalizm biçiminde ifade edebiliriz.

Neoliberal sermaye birikim rejimine geçişle birlikte Türkiye, uluslararası tekellerin büyük ölçekte yatırım yaptığı ve tekelci burjuvaziyle artan düzeyde ortaklıklar geliştirdiği bir ülke oldu. Küresel üretim ve tedarik zincirlerinin ayrılmaz bir parçası; özellikle son yirmi yılda enerji ve uluslararası ticaretin önemli bir

kavşak noktası haline geldi. Tüm bunlar, Türkiye'nin -ki AKP iktidarıyla, hem yönetsel hem de konjonktürel olarak oldukça elverişli koşullara sahip olduğunu da belirtelim- atağa geçmesini sağladı. Bugün ekonomik olarak yaşadığı darboğaz, onun ligden düşmesinin değil, liginin gereklerini yerine getirmede yaşadığı zorlanmalarının sonucudur.

Türkiye, G-20 ülkesi olarak giderek ağırlığı artan bir ekonomik güç ve potansiyele de sahip. Son yıllarda madencilik ve inşaatla sermaye birikiminde sağladığı yükseliş trendi; enerji dağıtımında ve uluslararası ticarete oynadığı rol; askeri-sanayide gösterdiği gelişme ve dünyada en fazla silah ihracatı yapan ülke sıralamasında ilk onda yer alması; uluslararası işbölümünde tekstil gibi ucuz emek gücüne dayalı sektörlerin yanı sıra otomotiv de dahil yüksek teknoloji gerektiren birçok sanayi dalında üretim kapasitesini artırması; uluslararası tekellerle artan ortak yatırımları... ve daha sayabileceğimiz birçok gelişme, Türkiye'nin kabuğunu zorlamasını koşulladı. Küresel üretim ve tedarik zincirlerinin önemli bir halkası olarak, tüketim malları üretiminde kat ettiği mesafe azımsanamaz. Başta TÜSİAD sermayesi olmak üzere, tekelci burjuvazinin emperyalist tekellerle ortak yatırım, işbirliği yaparak yüksek teknoloji üretimde derinleşmesi; konumunun avantajını kullanarak (Akdeniz, Ortadoğu, Kafkasya ve Balkanlar havzalarının kesişim noktasında olmaktan kaynaklı) dış pazara açılabilir olması da altı çizilesi niteliktedir.

Yine Türkiye, NATO'nun en büyük ve savaşma kapasitesi yüksek ordularından (40 yıllık bir savaşın içinde pişmiş) birine sahip olması ile de bölgesinde ve kendi liginde öne çıkıyor. Ayrıca Kürt halkına karşı topyekün sürdürdüğü savaş, onun için aynı zamanda bölgedeki işgal saldırıları ve yayılmacı politikalarına bir tramplen işlevi

¹¹Türkiye'nin Somali'de, 2017 yılından bu yana, en büyük denizası (kara ve hava gücünden oluşan) askeri üssü bulunuyor. Şimdi buna, 8 Şubat 2024'te Somali ile imzaladığı savunma ve ekonomik işbirliği anlaşması da eklendi. Bu anlaşma gereği Türkiye, 10 yıl boyunca Somali'nin tüm deniz kıyı şeridinin güvenlik ve ekonomik süreçlerinden sorumlu olacak. Kızıldeniz'in jeopolitik önemi göz önünde bulundurulduğunda, bu hamlenin öyle basit bir hamle olmadığı anlaşılacaktır.

görüyor. Diğer yandan “terör tehdidi” retoriklerini de aşan bir yayılmacı hatta yürüdüğünü de söyleyebiliriz. Bölgenin istikrar ve istikrarsızlığından etkilenecek bir güç olarak, ortak inanç ve değerlere sahip olmayı da kullanarak, Libya’ya, Afrika’nın derinliklerine doğru uzanan hamlelerine zemin oluşturuyor. Tüm bunları; son dönemde yaşadığı ekonomik krizle birlikte, hatta yer yer krizi yeniden yapılandırma adımları için fırsata çevirerek sürdürüyor.

2008 büyük buhranı, neoliberal sermaye birikim rejiminde yaşanan tıkanma ve emperyalist güçler arası hegemonya mücadelesi; bir yanda Türkiye’nin kriz mekaniğini oluştururken bir yandan da ona sıçrama imkanı sundu. Bugün Türkiye’nin yaşadığı kriz, biz biliyoruz ki; aynı zamanda, sıçrama/güç yükseltimi yönünde yaptığı hamlelerde yaşadığı bir tıkanmadır. Ve bu gerilemenin, geriye düşüşün kendisi, mutlak değil göreceli bir gerileme, geriye düşüştür (Oysa yıllardır, her krizden çöküş bekleyen, Türkiye’yi ha battı ha batacak bir ülke olarak değerlendirenler, bu sonucu çıkarmaktadır).¹² Türkiye, hiçbir zaman jeostratejik konumunu bu denli güçlü bir koza dönüştürmemiştir. Bu, konjonktürün ona sunduğu bir imkan. Halihazırda mevcut ekonomik düzeyi ile emperyalistlerle bağımlılık ilişkisine son verebilecek durumda değil, ancak endüstriyel kalkınma planlarını gerçekleştirebilecek ve dünya ekonomisi içerisinde konumunu farklılaştırabilecek dinamiklere sahip bir ülke. O, bugün içinde bulunduğu coğrafyanın avantajlarını da kullanarak küresel güç paylaşımında bir ara güç olarak konumlanabilmektedir.

Türkiye’nin alt-emperyalist olarak motivasyonunu oluşturan: 1- Sermayenin kendisini gerçekleştirme sürecinin bir sonucu olarak pazar ihtiyacı, 2- Ucuz hammadde ve enerji kaynaklarına sahip olma ihtiyacı, 3- Yayılacağı ülkelerdeki emek

sömürüsüne duyduğu ihtiyaç (Türkiye’nin kendi içinde de bu sömürü mekanizmalarını göçmen nüfus üzerinden sağladığını vurgulayabiliriz.) 4- Beka sorunu haline getirdiği Kürt sorununu, aynı zamanda dört parça Kürdistan’da Kürt halkının kazanımlarını yok ederek, sömürgecilik siyasetini derinleştirerek “çözme” arayışı, 5- Toplumsal/sınıfsal çelişki ve çatışmaların, tarihsel/yapısal çelişkilerle iç içe geçerek yaşanan toplumsal yarılmanın oluşturduğu fay hattındaki enerjisi; baskı ve tahakküm araçlarıyla kontrol altına almaya çalışırken - Kürt halkı ve ezilen ulusal azınlıklara düşmanlığın yanı sıra- büyük devlet mitiyle geliştirdiği şovenizm üzerinden de egemen sınıfın ihtiyaçlarına altlık yapma çabası... belirleyicidir.

Emperyalizmden görece özerk bir konumlanmaya sahip güçlü bir devlet yapısı olmaksızın bir ülkenin, alt-emperyalist/bölgesel emperyalist olması mümkün değildir. Yine sermaye birikim sürecinde, emeğin süper sömürsü anlamına gelen despotik emek rejimini örgütlemek; genişletilmiş sermaye üretim sürecini sürdürenme oluşturup yavaşlatabilecek yapısal-tarihsel etmenleri, toplumsal, siyasal, kültürel süreçleri sermayenin isterleri doğrultusunda dönüştürmek veya kontrol altında tutmak; artan pazar ihtiyacının bir sonucu olarak yayılmacılığı sürdürebilmek; güçlü, merkezi yapısını daha da yoğunlaştırmış bir devleti gerektirmektedir. Bu yönleriyle ele aldığımızda da Türkiye’nin güç yükseltimiyle birlikte bölgesel emperyalist bir ülke konumuna geldiğini söyleyebiliriz.

Bölgesel emperyalist bir ülke olarak Türkiye, yeni sömürge ve bağımlı ülkelerden daha büyük bir ekonomik güce sahip olduğu gibi -başta bölgesinde olmak üzere- dünya jeopolitiğine müdahale kapasitesi gelişmiş bir ülkedir. Oyun kurmaya kalkışan,

¹²Türkiye’de bugün şovenizmin yükselişine yol açan iki damar var: İlki bilindikler, Kürt halkına ve ezilen ulusal azınlıklara düşmanlık temelinde yükselmektedir. İkincisi ise özellikle 2008 krizi sonrası oluşan fırsat kapısını da değerlendirerek bölgede edindiği konum, yeni Osmanlılık hayalleri doğrultusunda attığı adımlar ve bu temelde oluşturulan “büyük devlet” mitidir.

kuramadığında da oyun bozabilen bir ülkedir. Ki oyun kurmasına; yakın zamanda Kafkasya'da güç dengelerini değiştirme potansiyeline sahip hamlelerini örnek verebiliriz. İsrail'le birlikte Azerbaycan'ı destekleyerek başlattığı Karabağ savaşı ve akabinde Azerbaycan'ın Karabağ (Artsakh) işgali, öyle basit bir hamle değildir. Bu, enerjide ve küresel ticaret yollarında alternatif oluşturma yönlü stratejik bir adımdır. Oyun bozan rolüne de Libya'daki varlığı, etki gücü örnek olarak verilebilir. Diğer yandan Türkiye; dünya pazarında hala oldukça geriden gelen konumu, içinde bulunduğu ekonomik kriz, emperyalist Batı ile bağımlılık ilişkilerinin derinliği vb. üzerinden bir geçiş ülkesidir ve bağımlılık ilişkilerini bir bütün olarak kopartabilmesi mümkün değildir.

Türkiye'nin son üç yıldır kimi hamlelerinde boşluğa düşmesi ve yaşadığı ekonomik kriz üzerinden TDH içinde, bırakalım onu bölgesel emperyalist bir güç olarak değerlendirmeyi; batmakta olan bir ülke pozisyonunda değerlendirenler çoğunluktadır. Bu analiz düzeyinin, oldukça problemliliğini düşünmüyoruz. Diğer yandan alt-emperyalizm kategorisi, geçişliliği de içinde barındıran bir kategoridir. Bölgesel emperyalist bir güç olarak sabitlenip sabitlenemeyeceğini, krizinin derinleşmesiyle konum kaybı yaşayıp yaşamayacağını bilemeyiz. Ancak Türkiye, ekonomik yönden sıkışmışlığını jeostratejik önemi, emperyalistler arası güç ve hegemonya mücadelesinin ona açtığı fırsat kapılarını değerlendirerek dengelemeye çalışıyor. Emperyalistler arası kapışmanın, vekil güçler üzerinden savaşlarla sürdüğü bir coğrafyada, tehlike ve fırsatlar hep iç içedir. Türkiye, Ukrayna savaşından olduğu gibi Filistin direnişini bir üst düzeye çıkaran Gazze savaşından da alabildiğine yararlanarak, bölgede emperyal hayallerini gerçek kılmanın arayışı içerisinde.

Ve bunun altı boş bir arayış olduğunu da kimse söyleyemez. Bugün yaşanmakta olan -deyim yerindeyse- "bölgesel rejim krizi" ve bölgeyi yangın yerine çeviren savaşlar; ona ekonomik darboğazını aşma imkanı sunduğu gibi aynı zamanda güç yükseltimi için de fırsatlar sunuyor. Türkiye'nin gücü ve güçsüzlüğü, iç içedir. Bu, bir ikilik değil gerçekliğin çelişkin doğasına uygundur. 3. Dünya Savaşı'nın ön gününde olduğumuz bir dönemde (veya yarın sonuç üzerinden baktığımızda, belki de 3. Dünya Savaşı'nın içinde olduğumuzu söyleyeceğiz), küresel hegemonya krizinin savaştan başka çözüm yolunun kalmadığı bir kesitte, özerk hareket edebilme kapasitesi artan bir ülkeden bahsediyoruz.

Türkiye gibi bir ülke için, ekonomik krizle (ve ayrıca siyasi, toplumsal, kültürel krizle) başa çıkmanın en gerçekçi yolu, dışa açılımdır. Sermaye birikim sürecini (sermayenin kendisini gerçekleştirme döngüsünü) yurtdışını da içine alarak gerçekleştirmektir. Yayılmacılığını tetikleyen etmenlerden biri de budur. Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu organik krizi gerekçe göstererek onun alt-emperyalist konumunu tartışmalı bulanların kavramadığı da budur. Oysa bugün Türkiye'nin yaşadığı kriz, tekelci kapitalizmin, ekonomik, siyasi, askeri olarak dışarıda imkan yoklamalarına daha fazla ihtiyaç duyması anlamına gelir.

Alt emperyalist bir ülkeyi tanımlayacak bir özellik de onun dışa dönük ilişkisini belirleyen tahakküm arayışı ve tabiiyet ikiliğidir. Marini, Brezilya ile ABD'nin ilişkisini "antagonistik işbirliği" terimi ile ifade eder. Bu tanım Türkiye ile Batı emperyalizmi arasındaki ilişkiyi tanımlamak için de elverişli bir kavramlaştırmadır. Dünya ve bölge konjonktürü; Türkiye'nin başta ABD olmak üzere emperyalist Batı ile ilişkisini de belirlemektedir. Bu ilişki; çelişkili, uzlaşmaz ve ama işbirliğini de (bağımlılığı da)

vazgeçilmez kılıyor. Türkiye'nin emperyal yayılcılığının yanı sıra emperyalist merkezlerle kurmuş olduğu ilişki, bu yayılcılığın ardı sıra tabiiyet ilişkisinin gerekleri doğrultusunda alınan pozisyon, bu ikiliğe işaret ediyor. Bugün özerk alanının genişlemiş olması ile birlikte tabiiyet ilişkisinde bir zayıflama beklemek gerekirken, Türkiye'nin yaşamakta olduğu ekonomik darboğaz, onu tersten etkiliyor. Diğer yandan bölgesel gelişmeler, 3. Dünya Savaşı'nın ön gününde olduğumuz bir dünyada, bu ilişki üzerinde -birbirini kesen veya karşıtlaşan- birçok değişkeni, tabloya dahil ediyor.

SONUÇ YERİNE

Teorik-siyasal bir belirleme, sınıf mücadelesinde nasıl konumlanacağınızı belirler. Nesnel gerçeklik değil de ideolojik şablonlar temelinde yapılan belirlemeler ise sizin gerçeklik algınızdaki çarpılmaya işaret eder. Bunun hayat karşısında hükmü olmayacağı gibi kitlelere inandırıcı da gelmez. Biz, nesnelliği sınıf gözüyle okuyabilmeli ve nasıl mevzileneneğimize odaklanmalıyız. Tam da bu nedenle, düşman algısını oluşturacak bir kavramlar seti oluşturmamız, sınıfsal/siyasal varoluşumuzun bir gereğidir. Bunları, TDH'nin Türkiye'yi hala yarı sömürge, yeni sömürge, (hadi değişim az buçuk görülmüş olsun) mali-ekonomik sömürge, ABD'nin maşası/uşağı vb. biçiminde yaptığı değerlendirmelerin artık boşluğa düştüğünü vurgulamak için yazıyoruz. Antiemperyalist mücadelenin dinamikleri ve muhtevası değişmiş olmasına rağmen hala ezber cümlelerle hareket eden yapılar, antiemperyalizm adına anti Amerikancılıkla sınırlı ve bu nedenle ulusalcı bir mücadele hattına savrulabiliyor. Ya da gerçeklik ile paradigma uyumsuzluğunun bir sonucu olarak, siyasal tutum belirleyemiyor; emperyalizme ve antiemperyalist mücadeleye dair cümle kuramaz hale

geliyor. Oysa güçlü bir antikapitalist referansla yürütülecek bir antiemperyalist mücadele, günün yakıcı sorunudur. Öte yandan Türkiye somutluğunda antiemperyalist mücadele; sadece emperyalist kapitalist güçlere karşı mücadele olarak daraltılamaz. Bölgesel emperyalist karakteri nedeniyle Türkiye'ye karşı da yürütülmeli; onun bölgedeki işgal hamlelerine, yayılcı çizgisine karşı bir mücadele stratejisi olarak da gelişmelidir. Bu, ittifak politikasından devrim stratejisine, bölgesel devrim dinamiklerinden sınıfsal mevzilenmeye, işgal ve yayılcı politikaların hedefi olan bölge halkları ile (aynı düşmana vurmaktan gelen) mücadele birliğinden enternasyonal mücadeleye kadar birçok konunun yeniden ele alınmasını şart koşar.

Günümüz emperyalizmi üzerine hazırladığımız bu yazının meramı, genel bir çerçeve çizmek, sorun alanlarına işaret edip tartışma zemini oluşturacak ön düşünceleri koymaktır. Yazının birçok eksik parçası olsa da verimli bir tartışma için yeterli olacağı kanısındayız. Çalışmaya, tablodaki yedi yanlışı bulmaya ayarlı -ki mutlaka bulunur, çünkü vardır- bir tarzla değil, emperyalizm teorisinin güncellenmesine katkı yapacak, devrim programımızı geliştirmeye hizmet edecek bir eleştirel değerlendirme ile yaklaşılması umudu ve dileğiyle...

TOPLUMCU PERSPEKTİFTEN DİJİTAL ÇAĞ VE TEKNOLOJİ

Xebat Zahir

Teknolojinin anlaşılması açısından onun tarihsel kökenlerine, oluşumuna ve hatta insan evrimine bakmak gerekir. Ancak böylelikle “insanın en büyük teknik” olduğunu kavrayabiliriz. Aynı zamanda modern teknoloji algısından dolayı karıştırılan teknoloji kavramının sağaltılmasına da bir nebze olsun açıklık getirmiş oluruz.

TEKNOLOJİ NEDİR? TEKNOLOJİ NASIL GELİŞTİ?

Teknolojinin epistemolojik kökenlerine bakacak olursak; Teknoloji kavramsal açıdan Yunanca kökenlidir. Kavram sanat ve zanaat kavramlarının ortak tanımı şeklinde kendini gösteren “**techné**” sözcüğünden türemiştir. Kavramın kendisi uygulamalı sanatları tanımlamak amaçlı kullanılmıştır.¹

Kavramdan yola çıktığımızda sanatın ve zanaatın birbirinden ayrışmasının MÖ.800-1000 dönemine dayandığını düşünebiliriz. Bu düşünce yersiz olmaz bugün teknolojiyi benzer bir biçimde tanımlamaktan çok da uzaklaşmış değiliz. Fakat kavramın kendisinin “uygulamalılık” üzerine kurulması bile bize maddenin, formüle edilmesi ve daha sonra gerek işlevselliği gerek sanatsallığı ile şekil alması biçimini göstermektedir.

Teknolojinin biyolojik bir varlık tarafından tasarlanmış ve uygulanmış, kullanım eşyalarına dönüşmesi sürecini birçok canlı uygulamaktadır. Doğal koşulları kendi lehine kullanmak zaten evrimin temellerindedir, yine de bunla sınırlı değildir. Biyolojik varlığın bir tasarı sonucu çevresel koşullara müdahale etmesini ve kendi maddesel

veya bedensel varlığının dışında bu müdahaleyi gerçekleştirmesini eklemekte fayda var.

“İnsanlık açısından ilk teknoloji örnekleri taş aletlerdir. Oldowan taş aletlerinin ilk kullanım tarihi olarak günümüzden 2.617-2.644 milyon yıl öncesini gösteriyor. Bu, güncel verilerden 36.000 ile 63.000 yıl daha erken bir tarih. Acheulean taş aletlerin kökeniyse bu modellemeyle en az 55.000 yıl geriye taşınarak 1.815-1.823 milyon yıl önceye gidiyor.”² Taş aletler; kabuklu meyveleri yemek ve yemişlerin içindeki öze ulaşmak amacıyla yapılarak kullanılmıştır. Hayvan ölümlerinden geriye kalan kemiklerin içindeki iliğe ulaşmak amaçlı da kullanılmıştır. Görüldüğü üzere doğal kaynakların tüketimi amaçlı, teknolojik üretim başlamıştır. Fakat taş aletlerin üretilmesi aletin daha işlevsel olması üzerinden kurguyu geliştirmiştir. Bu eş zamanlı sayılabilecek şekilde sanatsal üretimi de geliştirmiştir. Esasında gelişen şey omurganın dikleşmesi ile artan beyin hacmi ve kavramsallaştırmanın başlamasıdır. Daha da temelinde Afrika’nın savanalarında ihtiyaçların karşılanması için örgütlenmek ve avcılarla baş etmekle başlar. Zamanla avcılık şeklinde kendini dönüştürür ve teknik farklı bir boyut kazanır. Taş aletler bir ağaç dalına bağlanır ve topuz halini alır. Bu avcılar leşlerin başından kovmaya veya kendini onlara karşı korumaya yarar.

Yanılgıya kapılmamak gerek, toplumsallaşmanın ilk görüntüleri, totemler ve kutsamalarla olmuştur. Hatta burada büyücülüğün gelişimi bilimin ve tekniğin de toplumsal anlamda örgütlenmesinin temelleridir.

¹Robert Angus Buchanan Sep 10, 2024 history of technology Encyclopædia Britannica

²Key, A. J., Roberts, D. L., & Jarić, I. (2021). Statistical inference of earlier origins for the first flaked stone technologies. *Journal of Human Evolution*, 154, 102976.

Çoğunlukla kadın tarafından Şamanlarla yaşlı tecrübeli erkeklerin ittifakı önemli bir gelişmedir. Aralarına aldıkları bazı genç erkekler üzerinde kurdukları ideolojik güç ile topluluk içindeki konumları giderek güçleniyor. Erkeğin güç kazanmasının niteliği daha çok önem kazanmaktadır. Hem avcılık hem de dışa karşı klanı savunma askeri nitelikte ve öldürmeye, yaralamaya dayalıdır. Bu, savaş kültürünün başlangıcıdır. Ölüm-kalım söz konusu olduğunda, otorite ve hiyerarşiye bağlı kalmayı gerektirmektedir. En yetenekli kişi, sözü, otoritesi en yüksek kişi konumuna geliyor.”³

Anlaşılabileceği üzere tekniğin toplayıcılık üzerinden formüle edilmiş halleri (ilaç yapma, kutsal ayinler adına sanat yapma, toplayıcılığın gelişimi vb.) toplumsal değişim sürecinin bir parçası şeklinde değiştirilmiştir. Artık savaşın bizzat kendisinde kullanılacak şekilde formüle edilmeye başlanmıştır. Çayönü ve Catalhöyük gibi kazı çalışmalarının sonucunda gördüğümüz üzere artık takılar ve ilginç köy mimarileri karşımıza çıkmaktadır. Şiddetin ilk hallerine dair kalıntılar da buralarda görülmüştür. Sonucunda köyler büyümüş şamanlar krallara dönüşmeye başlamıştır.

Zamanla uygarlıklar çağına girilmiş ve uygarlıkların geniş coğrafyalar, halklar üzerinde kurduğu tahakküm ile kölelik gelişmiştir. Kölelikle birlikte akla hayale sığmayacak düzeylerde sermaye birikimi gerçekleşmeye başlamıştır. Sermayeyi elinde bulunduran ve tanrı krallar biçiminde kendisini gösteren en tepedeki sınıf ise farklı yetenekler üzerinde durmuştur. Bunlar pozitif Zamanla uygarlıklar çağına girilmiş ve uygarlıkların geniş coğrafyalar, halklar üzerinde kurduğu tahakküm ile kölelik gelişmiştir. Kölelikle birlikte akla hayale sığmayacak düzeylerde sermaye birikimi gerçekleşmeye başlamıştır.

Sermayeyi elinde bulunduran ve tanrı krallar biçiminde kendisini gösteren en tepedeki sınıf ise farklı yetenekler üzerinde durmuştur. Bunlar pozitif bilimlerin temellerini de atmışlardır. Astronomide, mimaride ve mühendislikte sıçramalar yaşanmıştır. Aynı zamanda ellerinde bulunan büyük insan gücü ile büyük tapınaklar inşa ederek kendi güçlerinin tanrısal boyutlarda görünmesini sağlamışlardır. Zigguratlar ve piramitler bunların en görünür biçimleridir. Tabi ki oluşmuş bu merkezi yapıları beslemek adına geniş su kanalları oluşturulmuş, Nil nehrinin yükselip alçaldığı dönemler incelenmiştir. İncelemelere astronomi de dahil edilmiş ve tam olarak neden olduğu bilinmese bile ay ve dünya arasındaki kütle çekiminin sular üzerinde etkili olduğu keşfedilmiştir. Tarımsal ürünlerin birikiminin denetlenmesi için ise matematikte güçlü atılımlar yapılmıştır. Hatta bazı çevrelere göre Musa Peygamber mısır aristokrasisi içerisinde yetiştiği için iyi bir mühendistir. Esasında Kızıl Denizi değil Nil Nehri’ni ortadan ikiye yarmıştır. Buradaki ortadan ikiye bölmek ise tam anlamıyla ortadan ikiye bölmek değil, Nil Nehri’nin alçaldığı zaman kastedilmektedir. Halk ve teknik arasındaki uçurumun, halkın bilginin mucize olduğunu düşünmesine dahi sebep olmuş olabilir. Tabi ki bununla ilgili somut kaynaklar bulmak zor fakat bir şehir efsanesi biçiminde bile tam anlamıyla güzel ve konumuza ilişkin hoş iddialardır. Şöyle ki Musa Peygamber bir Prometheus sembolü şeklindedir. Tanrı krallardan bilgiyi çalmış ve köleleştirilmiş halk adına kullanmıştır. Onları özgür topraklara götürmek istemiştir. Hatta u efsaneye göre Peygamberlik çıkışlarının tekniğin ilk kez egemenlerin ellerinden çıkarıldığı örnekler olduğunu söylemek bile yanlış olmaz. Yunanistan merkezli mitlerden bir örnek de vermiş bulunduk bu noktadan devam edebiliriz. Mitlerin çoğu sembolizmden kaynaklı kendini göstermiştir. Bu sembolize etme biçimleri kendisini

³Abdullah Öcalan Sosyal Bilimler Akademisi Yayınları, Doğal Toplum

matematikte⁴ de göstermiştir.⁵ Çok derinlikli anlamda burayı incelememize gerek yok sadece bakmamız gereken birkaç nokta var. Bunlardan birisi Yunan aristokrasisinin ve demokrasisinin köleci düzen üzerinden yükselmiş olması, bir diğeri ise zanaat ve sanatın birbirinden ayrıldığı teknik kavramının da ortaya atıldığı, büyük kavram dünyasını açığa çıkarabilmiş olması. Mermer işçiliği üzerinden geliştirilmiş farklı bir mimari yapı sergilemişler, bunu sanata da yansıtmışlardır. Felsefe, Astronomi, matematik ve fiziğin bir sıçrama yaratacak düzeyde geliştiriciliğini yapmışlardır. Hatta köleci ve soykırımcı Roma Uygarlığının yükseldiği temeller burasıdır. Bu dönemlerde maddenin özü hakkındaki savlar 18-19. yy' da ortaya atılmış atom fikriyatına hemen hemen yakındır nerdeyse hiç matematik kullanılmadan bu düşünce akımları ortaya atılmıştır. Bu bize bir nebze olsun pozitif bilimlerin, sistemli düşünce biçimleri üzerine kurulmuş, deneyimsel varsayımlar olduğunu göstermektedir. Bunlar yeni iddialar veya kendiliğinden oluşmuş iddialar değildir. Tam tersine modern okullarda öğretilen bilimsel bilgi tanımları içerisinde, pozitif bilimlerin daha yoğunluklu şekilde nicel araştırma yöntemleri üzerine inşa edildiği söylenmektedir. Görünen o ki; disiplinli bir düşünce biçimi ve deneyimlenmiş sonuçlar üzerinden formüle edilme durumu bir hakikattir. Aynı yöntem çok basit bir tanımla kendisini ayırıp nitel araştırma yöntemleri diye nitelendirilmektedir.⁶

Savaşların derinleşmesi normalleşmesi, yüzlerce uygarlığın oluşması bu temellere dayanmaktadır. Roma İmparatorluğunun kurulması gerçekleşmiş ve üstlendiği aydınlanmacı Yunan felsefesi düşüncesini büyük yıkımlar ve savaşlar yaratmak için kullanmıştır. Kaldı ki bu felsefenin çok ufak bir bölümünü üstlenip taşıyabildi.

Spartaküs'ün Roma'ya isyanı esasında Roma'nın savaş tekniklerini bilip ona karşı bir teknik geliştirmesi sonucunda tarihe geçecek büyüklükte ses getirmiştir. İsyanı kadar halkların kırılması ve demokratik taleplerin baskılanması sonucunda bir enerji birikimi gerçekleşti ve bunun açığa çıkması köle isyanını başlattı. Fakat bu isyanın önderinin doğal bir lider olmasının sebebi, Roma'nın savaş düzenine hâkim olan ve Roma'yı askeri yenilgileriyle sarsabilecek birisi olmasıydı. Spartaküs'ün etrafında şekillenen köleler ordusunun ciddi ve elle tutulur şekilde kölelik düşüncesinden uzaklaşmış olmadığı, bu yüzden yeni bir demokrasinin temellerinin atılamadığı, en fazla kabine ve merkezi bir meclis kurulunun oluşturulduğu savaş meclisi vardı. Roma'nın çok eskiye dayanan tarihsel bir okuması ve deneyimi de mevcuttu. Göz ardı edilen durumlardan birisi de bu gibi gözükmekte. Spartaküs'ün kendisi de Roma'nın savaş tekniğinin karşısına bir direniş tekniği koydu ve böylece Roma ordularını sarsabildi.

İsa Mesih'in çıkışından sonra bölünme yaşayan Roma zayıfladı. Bu dönemde Hypatia'nın bir kadın olarak çıkışı önemlidir. Okurken hataya düşmemek adına Hypatia'nın bir kadın olarak döneminde sadece bilim üretimi yapan kişilik olmadığını söylemek gerekir. Felsefe, astronomi İsa Mesih'in çıkışından sonra bölünme yaşayan Roma zayıfladı. Bu dönemde Hypatia'nın bir kadın olarak çıkışı önemlidir. Okurken hataya düşmemek adına Hypatia'nın bir kadın olarak döneminde sadece bilim üretimi yapan kişilik olmadığını söylemek gerekir. Felsefe, astronomi gibi birçok dalda çalışmıştır fakat yanlış okunmuş ve Hristiyanlık üzerinden gelişen sınıfsal öfkenin dogmatizmine maruz kalmıştır. Bundan önce de Roma'nın eril zihniyeti altında ezilmekten kendini kurtarması tamamen direniş boyutunda çalışmaları ile mümkün olmuştur.

⁴Pozitif bilimler içerisinde temel bilimlerin de temel bilimi şeklinde ifade edilmekte olduğu için matematik denildi, fakat öзде hepsi felsefi düşünme biçimlerinin sonucudur.

⁵Pozitivizmin egemenliği kendisini tanrısal boyutta ifade etmekte. Matematik'in sadece kabullerden oluşan bir dil olduğu da göz ardı ediliyor. Fizik ise bu kabuller neticesinde doğru yol yöntemlerle ifade edilmiş deneyimlerin sonucudur.

⁶Bir basite indirgeme gibi görünüyor olabilir fakat en temel tanımlardaki tek cümlelik farkların yarattığı oluşlardan birisidir. Sermaye-emek ilişkisinde emeğin net bir formülü olmaması tanımla emeğin kapitalist formül üzerinden inşası arasında yaşanan kızıl kıyametin kendisidir.

Tarihe Karanlık Çağ diye geçecek ve Avrupa'da Kilise dogmatizminin yükseldiği bir döneme girildi. Bu tarihlerde İslam dünyasında ve Ortadoğu'da felsefi adımlar atılıyordu. Bu adımların neticesinde yeni bir mimari şehir planlaması ve üretim araçları kendini gösteriyordu. Asya'da ise nerdeyse o yıllardan beş yüz yıl daha eskiye dayanan barut geliştirilmiş ve "ilkel" füzelerin temelleri atılmıştı. Asya'daki egemen uygarlıklar da kendilerine özgü uygarlık çıkışları yakalamış ve mimarilerini buna göre şekillendirmişlerdi. Bu uygarlık çıkışları, kendilerine özgü mimarileri bizzat coğrafi ve merkezi ideolojinin etkisindeydi. Fakat genel hatları ve merkezileşmiş yapıları birçoğunda aynıydı. Örneğin Barut'un Asya'da keşfedilmesi şaşılacak bir şey değildi tamamen coğrafi etkenlerden ötürü buna yatkınlık vardı. Odun kömürü ve güherçilenin çok rastlanır olması bunlardan birisidir.

Sadece nesnel koşulların bir sonucu değil, uygarlık çıkışının yaşanması ve savaşların olması bu koşulların işlenmesi açısından bir düşünce sistemi geliştirmeleriydi. Yine Ortadoğu'da El-Cezeri benzeri mühendislerin varlığı da söz konusuydu. Bunlar savaş için üretim düşüncesine uzaktaydılar. Genel anlamda İslam dünyası ve alimlik adına önemli olan sanat, zaman ve matematik alanlarında çalışmışlardı. Kendisi Türk-İslam sentezi ideolojisi adına propaganda yapılacak özne olmaktan uzak olmasına rağmen çarpıklaştırılıp bu sentez adına propaganda amaçlı kullanılmaktadır. Oysa alimlik ve dervişlik alt yapısına sahip olan Cezeri imparatorluklar ve savaşlarla ilgilenmemiştir. Kendisinin savaşçı ve sömürgeci uygarlığın dışındaki üretimlerinden dolayı onu egemenler için üretimin dışında tutmamız yanlış olmaz.

Rönesans öncesi Avrupa'daki gelişmeler kilisenin baskısı altında ezilmiştir. Galilei

bunun örneklerindedir. Döneminde kendisinin delilikle itham edilmesini, iktidar ve delilik çeperinde okumak gerekir. Dönemin en etkililerinden olan Newton buluşları ve keşifleri ile adeta tarih sahnesinde bir patlama yaratır. Birikmiş sermayenin ve toplumsal gücün bir temsilidir ve onun açığa çıkmasıdır. Kendisinin buluşları daha sonraları felsefi düşünceyi de etkilemiş ve daha önceleri felsefi kurgunun bilimi etkilediği dönem adeta tersine dönmüş. Bilimin düşünce biçimlerini etkilediği pozitivistimin girişini aralamıştır. Kendi buluşlarını askeri stratejiler kapsamında da kullanmıştır. Bu dönemde Da-vinci de ortaya çıkmıştır. Da-Vinci'nin de mühendislik çalışmaları içerisinde savaş için üretimi azdır veya olmasına rağmen hayata geçmemiştir. Sebebi ise üretiminin dönemine göre ayrıksı durması denebilir.

Gemi üretim teknolojisinin gelişmesinden önce sömürgeciliği büyütmek isteyen ve alt yapısını bilimsel zemininden alan Avrupa artık yeni bir çağa girmesi gerektiğinin farkındaydı. Kendisini diğer uygarlıkların elindeki ticaret yollarından kurtarmalıydı. Bunun için teknoloji üretmeye başladı. Devlet ve iktidar aygıtları adına ilk teknoloji üretimi değildi. Çok büyük sömürüler ve krizler yaratacak, büyük keşiflerin ve soykırımların önünü açacak, aynı zamanda artık devlet adına üretimin tamamen ticarileşmesi, tekel haline gelmesi tahayyülünün ilk modeliydi. Uzun yollar yapabilecek gemilerin üretimi, daha sonra sadece keşif yapmak için değil, savaş aracı olacak şekilde büyük toplarla donatılacak bir başlangıçtı. Yeni kıtalar keşfedilmiş ve büyük sömürü yolları oluşturulmuştu.

Fransız Devrimi sadece tek bir sınıfın isyanı ile gerçekleşmemişti. Devrim sırasında burjuvazinin de talepleri olduğu ve isyanın bir noktada teknik finansmanı olduğu da

gerçektir. Çelik bulmak, onu işlemek ve onu modelleyip silaha dönüştürmek ciddi alt yapıya ve örgütlülüğe sahip olmayı gerektirir. Daha o zamandan parçalanmış ve ayrıştırılmış iş bölümüne gömülmüş teknik bilgiler vardı. Hatta taş ustaları bile gizlilikle tekniklerini korurdu. Bunu kapitalist anlamda başlatmamışlardı belki ama yine de bilginin belli başlı özneler tarafından tekelleştirilmesi, saklanması söz konusuydu. Sonuçta zaferler ve iç savaşlar kendisini bir sınıf mücadelesi olmaktan çıkarmış, milliyetçilik ve ulus formuna dönüştürmüşlerdi. Ulus-devletlerin temelleri buralarda atılmış imparatorlukların bölünmesi başlamıştı.

Sömürü ilerledikçe sanayileşmeye doğru gidildi. Petrol çıkarılmaya başlandı, mühendislik artık Da-vinci benzeri çizimlerle formüle ediliyor daha sonra inşa edilmeye başlanıyordu. Silahlar form değiştiriyordu. Doldur at barutlu tüfekler yerini yivli tüfeklere, toplar yerini patlayıcı yüklü toplara, bırakmaya başladı. Bunca teknik gelişimin neredeyse tamamı tahakküm ve savaş aracı olmak dışında geliştirilmemeye başlandı. Sağlıkta büyük krizler yaşanmaya başlandı. Sağıktaki krizler aslında yerleşik hayat ve tarıma geçişten beri kendini gösteriyordu. Buğday tüketiminin büyük kıyımlara yol açtığını, dış çürüklerine yol açtığını, Orta Çağ'da cüzzam gibi hastalıkların yayıldığını, veremin ortaya çıktığını biliyoruz.

Matbaanın icadı ile baskı çıkarma süresi hızlandırılmış ve çok sayıda baskı yapılabilir hale getirilmiştir. Bu icadın kendisi çağlar boyunca hatta dijitalleşme çağında bile çok kritik öneme sahip olacak bir icattır. Tekniğin gözler önüne serebileceği en büyük icatlardan birisi matbaanın kendisidir. Matbaa sayesinde habercilik hız kazanmıştır. Sadece habercilik de değil

propaganda çok daha yaygın hale getirilmiştir. Globalleşmenin temellerinin neredeyse matbaa ile atıldığını söylemek yanlış olmaz.

Birinci ve İkinci Paylaşım Savaşları sürecinde teknik bilgi tam anlamıyla tahakküm aracına dönüştürülmüştür. Atom altı parçacıklardan tutun da basın yayın araçlarına kadar her türlü teknik artık bir savaş ve tahakküm aracı şeklinde topluluklar nezdinde kendini göstermiştir. Kıtalar arası füzeler, atom bombaları, pilsiz dinleme cihazları, jet motorlu uçaklar... Özetle tarih Newton ve Rönesanstan sonra yaşadığı kırılma ile pozitivizme kaymıştır ve teknolojinin ise tahakküm aracı biçimine evrilmesine sebep olmuştur. Örneğin Yolcu uçaklarından önce savaş uçakları dizayn edildi bunun sebebi neydi? Kriz halindeki kapitalizmin ciddi bir savaş ortamı ile üretimi olabildiğince yoğunlaştırıp sıkıştırma çabasıydı. Böylece birbirlerine tahakküm kurmaya çalışacak olan egemen güçler; halkı, doğayı ve değerleri savaş gerçeği karşısında daha rahat sömürebilecekti.

DİJİTALLEŞME VEYA SİBER ÇAĞ

Dijitalleşme doğrudan kullanımında eksik veya yanlış bir kavram olabilir. Dijitalleşme kavramının "digit" yani "sayı" kökeninden ziyade algılanış biçimine bakmak gerekir. Dijitalleşme derken; bilgisayar veya bilgisayarlı teknolojilerin kullanıma başlanması ile onların "0-1"lerden oluşan sayısal temelini ihsas ederiz. Bakıldığında temellendirme de bir hata yoktur. Siber ise doğrudan bilgisayarla ilgili olana yönelir. Buradaki iması ise bilgisayar ve içeriğindeki yazılımsal boyuttur.

İlk bilgisayar; İkinci Paylaşım Savaşı sırasında geliştirilmiş dijital hesap makinesidir. Bu bilgisayar ABD donanması tarafından geliştirilmiş ve hareketli bir hedefi vurabilmek

amaçlı trigonometrik hesaplar yapan bir analog bilgisayardır.⁷ Yine de aynı dönemde en basit hali ile oluşturulmuş maddelerin uyguladığı şiddeti ölçen yarı sismik teknolojilerin varlığı da bilgisayarın tarihçesine eklenmelidir. 1940'ların başında ilk yarı iletken transistörleri⁸ 1950'lerin sonlarında silisyum temelli (MOSFET) (MOS Transistörleri) ve monolitik bütünleşmiş devre (IC) gibi çip teknolojileri ile devam etti. 1970'lerde mikroişlemci ve mikroçiplerle bilgisayar teknolojisi ivme kazandı. En basit hali ile bir bilgisayar; bir işlemci (CPU (Merkezi İşlem Birimi)), bir bellek ve yarı iletken bağlantı elemanlarından oluşmaktadır. Bunlara bazı donanımsal ürünler bağlanarak ses, görüntü, kontrol, yazı yazma ve hatta yazdığını baskıya verme kabiliyeti kazandırır.⁹ İlk kişisel bilgisayarlar Commodore International tarafından icat edilmiş ve bir basın toplantısı ile gösterilmiştir. İlk model IBM PC (IBM 5150) modelidir. 1981'de üretilmiştir. IBM işletim sistemi DOS işletim sistemine sahiptir. Bu buluş artık bilgisayarların kişisel kaynaklarınıza ile alıp satabileceğiniz bir ürün haline gelmesini sağlamıştır. Renkli ekranı olan 16 kilobayt işlemciye sahip olan bir bilgisayardır. İlk senede 1 milyon satış yapabildiği. Çok fazla veri saklayamayan hatta bugün için nerdeyse bu yazının birkaç satırını zar zor saklayabilecek bir bilgisayardır. Binlerce veri diski tüketimine sebep olan ve sürekli masraf yapmanıza sebep olacak olan, dönemi için bile aşırı lüks sayılabilecek bir ürün nerdeyse her şirket ve kurum içine girmiştir. Sebebi bir ilk olmasıdır. Hesaplamalarda bir nebze olsun hata payını azaltabileceği düşünülerek alınmıştır. Fakat esas olan burjuvanın merakını perçinlemiş olmasıdır. Belge ve iş gücünü azaltacağı düşünüldü fakat ne kadar işlevsiz de olsa bir artı değer fetişi yarattığı aşikardır.

Bilgisayarlı teknolojiler geliştirdi peki bu teknoloji sadece kendi içinde kısıtlı kalırsa ne olurdu? Büyük ihtimalle sadece kişisel verilerin olduğu veya veri taşımanın donanımsal aygıtlarla yapılacağı mahalli bir teknoloji olmakla kısıtlı kalacaktı. Bilgisayar tek başına bir devri kapatabilir miydi? Kısıtlı bir teknolojinin akademiler dışında geliştiricilerinin olmadığı ve sosyal ihtiyaçlara hiç bulaşmamış bir teknoloji olması beklenebilirdi. İnternetin icadı ile veya yaygınlaştırılması ile bu varsayım gerçekleşmedi.

İNTERNET

İnternet; etimolojik açıdan "kendi aralarında bağlantılı ağlar" anlamına gelen Interconnected Networks anlamına gelmektedir.¹⁰ İnternet tek ve sabit bir ağ sistemini kapsar, veriler büyük veri merkezlerinde kaydedilir. Kablolar aracılığıyla bu ağ oluşturulmuştur fakat bazen uydular aracılığı ile onlara ulaşımımız da sağlanır. WWW şeklinde her web sayfasının girişinde bulunan WWW'nün anlamı ise "World Wide Web" (Dünya Çapında Ağ) anlamına gelir. İnternetin tarihçesine baktığımızda kısıtlı bir askeri ağ olan SAGE Network ve sadece belli başlı havalimanlarında uçuş denetimi için kullanılan ARPANET'tir. Bu ağ teknolojisi ABD ordusu tarafından kullanılmaktaydı. Daha sonra bilgisayarların gelişmesi ile bilgisayarlar arası kablolu iletişim ve tarafların isterlerse verilerini depolayıp yayınlatabilecekleri bir ağa sahip olması formüle edilip gerçekleştirilmiştir. Yakın dönemlerde uyduların internet ağına erişimi sağlanmış ve artık uydudan internete fiberoptik kablolar olmadan bağlanmak mümkün kılınmıştır. İlk aşamada Web 1.0 şeklinde kullanıma açılan internet daha sonra sosyal ağların da kullanıma girmesi ile Web 2.0 şeklinde adlandırılmaya başlanmıştır. Yani ilk etapta internet sitelerine erişim vardı, birçok kurumsal yapı

¹⁰Online Etymology Dictionary.

da buraya bağlanıyordu. Bu bağlantılar üzerinden verilere erişip bilgi alabiliyorduk. Daha sonra 2004 yılında artık bu siteler üzerinden birbirimizle iletişime geçme imkanını sağladık. Bu iletişimin adı Web 2.0 oldu. İlerleyen süreçlerde Web 3.0'a geçileceği hatta kripto para piyasalarının oluşması ile geçildiği düşünülmekte. Yani P2P (Peer to peer (eşler arası)) veri akışı. Bu ne demek? P2P veri akışı demek artık genel ağ içerisinde olmadan eşlenmiş cihazlar arasında bir veri dolaşımı sağlayabilmek demektir. Veri akışının kontrolünün ise kriptografik olması ile sağlanmasıdır. Belirli bir noktaya kadar gerçekleşmiş bir şeydir, fakat hala dosya paylaşımlarımızı genel ağa yönlendirip orası üzerinden iletişime geçmekteyiz. Gerçekleşmiş kısmı ise artık insanların kişisel verilerine erişilmesinden çekinmeye başlaması ile Protonmail, Signal, Whatsapp, Status, Telegram gibi uygulamaların mesajları uçtan uca şifreleme ile yönlendirmesi kısmıdır. Bu uygulamalar içerisinde Signal ilk uçtan uca şifrelenmiş mesaj protokolünü yayınlamış ve bunu imzalayıp uygulamıştır. Ardından Whatsapp'ta bu protokole dahil olmuştur. Protonmail ise kendi içerisinde gönderilen mailleri kendi uygulamasına eklediği bir yazılım ile manuel şekilde imzalayıp şifrelemenizi ve göndermenizi sağlamaktadır. Status ise bir DAO (Decentralized Autonomus Organization) projesidir. İçerisinde kripto para takasını sağlayan bir uygulama ve aynı zamanda oluşturulan kripto para cüzdanı adreslerinin birbirine tanıtılması ile kullanılabilen bir mesajlaşma uygulamasıdır. Diğer uygulamaların aksine kimlik bilgisi veya GSM numarası istememektedir. Hiçbir şekilde kimlik onayı istemeden uçtan uca şifreli iletişimi sağlayabilmektedir. DAO projelerinin, iktidar ve burjuvadan sebeple, ilgi çekici olmamasından kaynaklı bu tür projelere yatırım yapılmamaktadır. İster istemez projelerin iflas edecek olması

düşüncesi belirmektedir, yine de iflas etse bile verilerinizi satamayacak konumdadır. Telegram ise sürekli kullanıcıların güvenliğini sağlayacağını söylemektedir. Belirli bir noktaya kadar bunu sağlamaktaydı fakat Signal ile aynı protokole sahip değildir. Uygulama uçtan uca şifrelemeyi kullanmaya başladıktan sonra bunu özelleştirip sadece premium kullanıcılarına sağlamayı tercih etti. Diğer uygulamalardan farklı olarak içerisinde uygulama kodlaması yapılmaktadır. Yakın zamanda tutuklanıp daha sonra serbest bırakılan Telegram kurucusu Pavel Durov'un tutuklanma sebebi ise Telegram üzerinden uyuşturucu satışından, suikast işlerine kadar birçok illegal işin yürütülüyor olmasıydı. Telegramda naif bir bilgi edinmek için bir kanal aratıldığında aniden bir işkence görüntüsüne maruz kalılabilmektedir. Ayrıca devletlerin çetelere, çetelerin sivillere rahatlıkla ulaşabileceği ve bir para sirkülasyonu üzerinden suç türetebilecekleri bir platformdur. Birçok adli soruşturma kaydında uygulamanın adı geçmektedir. Bu yüzden kullanımı toplum sağlığı ve psikolojisi açısından pek güvenli değildir. Zaten kurucusu Pavel Durov duruşmasında verileri erişime açabileceğinden söz etmiştir. İlerleyen süreçte sadece Rusya'yla sınırlı kalmayacak Avrupa ülkeleriyle de paylaşılacak telegram verileri ile karşı karşıya kalabiliriz. Yine bu uygulama üzerinden, e-devlet uygulamalarının tuttuğu kişisel verilerin satışı da yapılmaktadır. Bu veriler bazı taraflarca hacklenmiş verilerdir. Herhangi birisi düşmanlık beslediği bir kişinin adresine soy ağacına kadar birçok bilgiyi edinebilmektedir. Fakat buradaki sorun Telegram'ın sorunu değil verilerimizi dijitalleştiren ve bizi sürekli kayıt altına alan devletin korunaksız bir kurum olmasıdır. Bu tüm devletler için geçerlidir. "Meshnet" adı verilen uydu üzerinden kurulabilen internet ağı da mevcuttur. Meshnet sadece uyduya bağlanan modemler üzerinden

kurulabilmektedir. Meshnet kurucusunun uyduda oluşturduğu lokal ağ ile kullanıcılar P2P şeklinde birbirlerine bağlanabilirler. Herkes kurucu olabilir. Ne yazık ki bu bağlantı asıl internet ağına ve onun derin "bilgi denizine" erişmemize imkan sağlamıyor, sadece eşler (kullanıcıları) arası bir bilgi paylaşımı ile sınırlı kalıyor. Meshnet'e aynı zamanda kriptografi kullanımı da uygulanabilir. Böylece ağ içerisine tanınmış cihazlar veya eşler dışında giriş yapılması engellenebilir. Ne kadar gizli ve güvenli iletişim için uygun görünse de sadece doğal afet veya savaş zamanlarında zarar gören internete alternatif olabiliyor. Devletlerin uydulara sahip olduğunu ve bu ağları anında saf dışı bırakabileceğini de unutmamak gerekir.

Özgür internet veya özgür iletişimin egemenler ve sermayedarlar tarafından istenmediği bir gerçektir. Veri madenlerinin kaybolması Google ve bazı diğer şirketleri iflasa götürebilir. Çünkü sadece verilerimizi analiz edip kategorize ederek para kazanan uygulamalara dönüşmüşlerdir. Sadece kendisini iflasa götürmesi değil, hükümetlerin veri madenleri üzerinden toplum mühendisliği yapmasının önüne de geçeceği içindir ki özgür iletişim istenmemektedir. Topluluklar bu yüzden hala teknolojiye çekinerek yaklaşmaktadır. Özellikle yine bir toplum mühendisliği ürünü haline gelmiş sanal medyada ofansif mizah adı verilen bir tür mizah anlayışı oluşturulmuştur. Birçok toplumsal değeri hedef alan bir mizah anlayışıdır. Doğrudan ırkçılıkla içli dışlı olabilmekte, böylece ırkçılığı ve insani değerleri yok saymakta ve bunu normalleştirmektedir. Reddit, Instagram üzerinden çokça toplum mühendisliği amacıyla da kullanılmaktadır. Toplulukların halkların teknolojiye olan çekimserliği veya korkusu bu mizahın malzemesi olmaktan kurtulamamıştır. Drone'lar ile korkutulan yaşlı çiftçi bireyleri hepimiz biliyoruz. Bu insanlar

gerçekten teknolojiden uzak oldukları için mi bu araçlardan korkmaktadırlar? Yoksa bu araçlar birer tahakküm aracı olarak kullanıma sunulduktan sonra askeri amaçlardan saptırılıp sivil statüye alındıkları için mi korkmaktadırlar? Elbette Drone'ları gören herkes bir şekilde o dronelerin masum olmadığını düşünüp korkuyor. Çünkü üzerinde bir kamera var ve seni kimin izlediğini bilemiyorsun yani birer denetim aygıtıdır. İşinde gücünde bir kişiyi bir anda arkasında kimin olduğu bilinmeyen bir drone izleyebiliyor. Foucault'nun Panoptikon adını verdiği gözlem kuleleri gibi bir algı yaratmaktadırlar. Hatta artık boyutları fark etmeksizin birer somut saldırı aygıtına dönüşebiliyor, dönüştürülebiliyorlar. Bu toplum üzerinde tahakkümün yarattığı tahribatları boyutlarını göstermek amaçlı güzel bir örnek. Çünkü o korku hepimizin korkusudur. Her ne kadar yasal hükümlere tabi olsa da birkaç saatlik ürün birleştirme videolarını izledikten sonra denetimsiz uçuş yapabileceğiniz bir drone üretebilirsiniz. Üstelik artık bu araçlar teknolojiyi öğretme ve küçükten mühendisleştirme amaçlı ortaokul düzeyindeki çocuklara öğretilen bir teknoloji haline getirilmiştir. En masum hali ile bile, kişiler ve topluluklar üzerinde izlenme ve kontrol edilme hissiyatını veren bu araçların tahakküm aracı olmadığı söylenemez. Ortaokul düzeyinde bir çocuğa bunları öğretmek ona biz sana tahakküme alma, bizim etkin ve yetkin askerimiz olma fırsatını veriyoruz demekten farksızdır. Mühendisliğin kendisini de tamamen anti ekolojik, militarist, askerlik perspektifine sokmaktadır. Yani bu ideolojik beslemenin sadece bir ayağıdır. Türkiye'de yerli ve millileştirme adı altında büyük bir satış pazarlama tekniği yapılmaktadır. Yerli milli projeleri öğretiyoruz denilip o çocuklara hem egemen ideolojiyi aşlayıp hem parasını alıyor hem de dolaylı yoldan tehlikeli hale gelmesini sağlıyorlar. Bir de bunun somut savaş boyutu var ki içler acısı.

Bir oyun kolu benzeri bir şeyle kontrol edildiği için tıpkı oyun oynarcasına sivil ve araçları hedef alınabiliyor. Zaten oyunlar da bu bağlamdan kopuk ortaya çıkmadılar. Savaşı öldürmeyi bir nevi istenilebilir bir hale getirdiler.

ROBOTİK VE YAPAY ZEKÂ

Robotik ve yapay zekanın birlikte ele alınması gerekiyor her ne kadar bugün için birbirinden bağımsız iki teknoloji gibi görünse de şimdiden birlikte çalışmalarını yapılmaya başlandı. Robot; "önceden programlanmış veya yapay zekâ desteği ile öğrenip otonom hareket edebilen mekanik, insansı duyguya sahip olmayan araç" şeklinde tanımlanır.¹

Bunların başta gelenleri robot kollardır. Bu robotlar yapay zekâ ve makine öğrenmesi destekli yardımcı bir kol şeklindeki robotlardır. Gerek sağlık gerekse bir fabrikada üretim prosesinde yapılması gereken karmaşık işlerin yapılmasını sağlar. İnsan eliyle yapıldığında sürekli tekrara düşen ve yorucu olan işlerin yerini alması ile bilinir. Bu tür robotları yeni üretim araçları diye nitelendirmemiz gerekir. Üretimde belirli proseslerde yer alan dev gibi sanayi makinelerinin yerini de alabilmektedirler. Üretime dahil edilme biçimlerini ve enerji kaynaklarını da ekolojik kaynaklara yönlendirebilmek gerekir. Bunu yaparken ihtiyaç doğrultusunda bir üretimi planlamamızda da rahatlatıcı unsurlar olabilirler. Yapay zekâ bu noktada devreye girerek bizim girdilerimizden, ihtiyaçlarımızı tespit etme noktasında "yardımcı" bir araç olabilir. Bir ana unsur olmaktan uzakta olmaları fakat bizimle birlikte birer özne ve ihtiyaç sahibi olamayacakları gerçeğini kabullenmek gerekir. Bu teknolojiyi ve tekniği okuyamamak değildir. Bunların başta gelenleri robot kollardır. Bu robotlar yapay zekâ ve makine öğrenmesi destekli yardımcı bir kol şeklindeki robotlardır. Gerek

sağlık gerekse bir fabrikada üretim prosesinde yapılması gereken karmaşık işlerin yapılmasını sağlar. İnsan eliyle yapıldığında sürekli tekrara düşen ve yorucu olan işlerin yerini alması ile bilinir. Bu tür robotları yeni üretim araçları diye nitelendirmemiz gerekir. Üretimde belirli proseslerde yer alan dev gibi sanayi makinelerinin yerini de alabilmektedirler. Üretime dahil edilme biçimlerini ve enerji kaynaklarını da ekolojik kaynaklara yönlendirebilmek gerekir. Bunu yaparken ihtiyaç doğrultusunda bir üretimi planlamamızda da rahatlatıcı unsurlar olabilirler. Yapay zekâ bu noktada devreye girerek bizim girdilerimizden, ihtiyaçlarımızı tespit etme noktasında "yardımcı" bir araç olabilir. Bir ana unsur olmaktan uzakta olmaları fakat bizimle birlikte birer özne ve ihtiyaç sahibi olamayacakları gerçeğini kabullenmek gerekir. Bu teknolojiyi ve tekniği okuyamamak değildir. Tam tersine biyolojik bir varlığın evrimsel, kavramsallaştırma süreçlerinden geçmeyen ve salt insanın kaydettiği 20 yıllık veriler üzerinden onun yanında duran bir özne olması zor görünmekte. Evet tarih kitaplarının hepsini bilerek yapay zekâ tarihi bilebilir ama insanda olduğu gibi biyolojik alt yapıya nüfuz etmiş düşünsel süreçleri gerçekleştirmez. Temelde zaten bir varoluşsal sorgulama yapmak gerekiyor. Bilim kurgu edebiyatının ön gördüğü üzere gelişeceğini düşünmek sadece riyakarlıktır. İnsan ne kadar çabalarsa çabalasın kendinde bir duygulanım yaratsa bile karşıda bu duygulanım boyutuna erişemeyecek veya erişmesi belki de insanın onu biyolojik bedene sığdırması sonucunda olacak bir unsurdur. Yani duygularımızın ve güdülerimizin dahi sürekli olarak evrildiği tarihsel bir gerçekliğe sahibiz. Burada bildiğimiz ve anladığımız kadarıyla bir makineyi biyolojik maddeler haline getirsek bile onu bilmelerin en üstüne, yani arka planda, konuşma yetilerimizin bile

¹Atılım Üniversitesi Robot Teknolojileri ve Uygulama Merkezi 24 Haziran 2013

kazındığı ve her gün evrildiği o sürecin bir öznel bir parçası haline getiremeyeceğimizi anlamamız gerekiyor.

Robotik; sivil statüdedir ve fabrikalarda üretimi arttırmak, hızlandırmak, maliyeti düşürmek adına başlanmış bir girişim ile devam etmiştir. Bu konuda en aktif olan şirket "Boston Dynamics" tir. Bu şirketi bilmese bile, hepimiz robot köpekleri biliyoruzdur. Robot köpeklerin üretim proseslerinde yer alması gibi durumlar söz konusu değildir. Yer alabilirler fakat bu çok da faydalı değildir. Yakın zamanda bu robotların üzerine silah yerleştirmiş bir Avrupa Devletini gördük. Özel operasyonlarda uzaktan kontrol edilen bir silahın robot köpeğin sırtına montajlandığı ve operasyonlarda ön cephe hattını kollayacak bir makine haline getirildiğini gördük. Bu makineler hala yeni oldukları için her arazi koşuluna ve ortama ayak uyduramayabiliyorlar. Bu yüzden robotların orduya katılması için daha çok vakit var. Drone'lar da esasında otonom uçabildiklerinde robot sayılırlar fakat hala bir yer istasyonundan komutlar aldıkları için onlara robot diyemiyoruz. Bu yüzden robot köpeklerden korkmamızı gerektirecek bir durum söz konusu değil. Gelişim aşamasında olan robotik teknolojileri zararlı görünmüyor, aksine şu an için en temiz teknolojilere benziyorlar.

SİBER ÇAĞDA YIKIM

Hemen hayatın birçok alanına sızmış olan bilgisayarlı teknolojilerin bugüne kadarki gelişimini ve yol açtığı bazı durumları daha somut örneklerle göstermek gerekiyor. Çünkü bilgisayarlı teknolojiler modern savaşın çoklu boyutlarında (ekonomi, sağlık, ulaşım vb.) yer almaya başladı. Yaşanmış örneklerle devam ederek bilgisayarlı teknolojilerin yol açabileceği felaketleri daha net görebiliriz.

Stuxnet olayı Haziran 2010'da ortaya çıkan bir solucan yazılım olayıdır. Stuxnet adı verilen bu virüs İsrail ve ABD tarafından yaratılmış ve ortak operasyonla İran'ın Buşehr ve Natanz'daki nükleer tesislerine bulaştırılmıştır. Solucan yazılımını üretirken CIA özel bir ekip oluşturmak için operasyonel bir personel alımı yapmışlardır. Personeller sadece bu operasyonda çalışacak kişiler olacaklar ve bu kodları ne için yazdıklarını bilmeyen kişiler olacaklardır. Klasik memur tarzı ile çalışmayan birkaç bilgisayar mühendisi ve siber güvenlik konusunda pratik etkileri olmuş kişileri, büyük miktarda maddi kaynaklar vererek işe almış ve susturmuşlardır. Bu kişiler bilimkurgu izleyip karanlık odasında oturan ve masalarında oyuncaklar bulunan garip karakterlere sahip kişilerdir. Bir istihbarat örgütünün çalışma disiplinine ya da askeri bir disipline gelemeyecek kişilerdirler. Solucan yazılım tüm dosyalara çoğalarak sızan ve onu gizleyen yazılımdır. Stuxnet'te ise SiemensStep7 koduna ulaşmaya çalışan ve yazılımda yer alan PLC (motor kontrolcü) kodlarını değiştirerek, motorların çalışma şeklini bozacak bir kod geliştirilmiştir. Bu kod bir USB bellek yardımı ile nükleer tesislere sızdırılmıştır. Sızdırma aşamasında İsrail'in fevri tavrı operasyonun daha sonrasında kimler tarafından yapıldığını açığa çıkarmıştır. İsrail yaşanan bir saldırıdan hemen sonra bu yöntemi tamamlanmadan aceleyle kullanmıştır. MOSSAD'ın ABD'den habersiz bu yazılımı erkenden alıp kullandığı söylenmekte. Tesisin lokal bir ağı bulunduğundan tesisin önüne atılan bir flash belleğin güvenlik görevlisi tarafından içerdeki bir bilgisayara takılması sonucunda solucan yazılım sızmayı başarmıştır. İran'ın manuel kapatma sistemini devreye sokması ile motorlardan sadece birkaçı bozulmuş fakat tesis zarar görmemiştir. Müdahale olmaması durumunda İran'da nükleer bir felaket açığa çıkabilirdi. Bu operasyondan

sonra İran siber saldırının gücünü anlamış ve ABD şehirlerinin elektriklerini kesecek, fabrikalarının işleyişini aksatacak siber saldırılarda bulunmuştur. Elektrik kesintilerinde tıbbi cihazlar da çalışamaz hale gelebilir, bu birçok sivilin ölümü demektir. Benzer saldırılar bazı çevrelerce fabrikalara hala da yapılmakta ve karşılığında kripto para aldıktan sonra bu fabrikaları tekrar işler hale getirmektedirler.

Yakın zamanda yaşanan ve İsrail'in Hizbullah'a yönelik düzenlediği operasyonlarda binlerce insan yaralandı ve onlarca öldü. Bu olayın arka planında yine siber bir saldırı olduğu düşünülmekte. Saldırıdan önce cihazların Li-PO ve Li-ON pillerinin içerisine yerleştirilen az miktarda patlayıcının bir çeşit casus yazılım veya sinyal doldurma tekniği ile şarjının aniden bitmesine sebep olduğu söylenmekte. Bu teknikte pillerin hızlıca deşarj olmasına sebep olup bozulmasına ve yanmasına yol açtığı sonrasında içerisindeki patlayıcıları tetiklediği düşünülmekte. Güvendiğimiz ve cebimizde taşıdığımız hatta özel alan ilan ettiğimiz telefonlarımızın bile bir gün bir silah olabileceğini düşünmek gerekir. Üstelik bu cihazların hiçbiri hacklenemez değildir. Çünkü merkezi ağlara bağlıdır. Bu bile bir cihaza özel hayatımızı sığdırmamız gerektiğini gösterir.

Gün geçmeden istihbarat örgütleri ve devletler kendi aralarındaki tahakküm savaşlarına sivilleri de dahil ederek teknolojiye olan korkuyu yaygınlaştırmaktalar. Anlaşılması gereken bu cihazların tanrılar tarafından yapılmadığı, mucizevi bir biçimde de zarar verici hale gelmedikleri. Her ne kadar şirketler bize güvenlik satmaya çalışsalar da önemli olan kapitalist düzeni anlamak. Egemenlerin kimler olduğunu anladıktan sonra ve üretimin kimler tarafından dizayn edildiğini anladıktan sonra, teknikte de korkulacak,

mucizeleştirilecek bir şey olmadığı fark ediliyor. Önemli olan her alanda yaptığımız gibi toplum için üretmek toplum tarafından üretmek fikrini yaygınlaştırmak. Sermaye için üretimin yarattığı şiddetin hedefinde hepimiz varız.

TOPLUM İÇİN TEKNOLOJİ

Toplum için üretim nedir? Toplum kimliklere bölünmüştür ve tüm bu kimliklerin kendi öznel koşulları neticesinde toplumsal değerlere ve olgulara karşı reaksiyonları vardır. Kimlik üstü birleşik bir reaksiyon için ise kapsayıcı olmak gerekir. Neticesinde ise ortaklaşan mücadelede tahakküm araçlarının formülünü değiştirmek gerekir. Tahakküm araçları biçimine getirilen teknik araçların birçoğunu, üretimde işleri kolaylaştıracak, ekolojik dengeyi bozmayacak konuma getirmek mümkündür. Örneğin drone'lar ormanların yeniden yeşertilmesi için kullanılabilir. Robotlar tarımsal faaliyetlere yardımcı hale gelebilir.

Tüm bunların öncesinde ise pozitif bilimlerin ve tekniğin kadınlaştırılması gerekir. Kadınlaşmayan teknoloji tahakküm aracı biçimini almaktan uzaklaşamaz. Bugün bariz bir biçimde kadının teknolojik üretimden uzaklaştırıldığı ya da doküman ve evrakları hazırlamakla sınırlı tutulduğu bir teknik üretim söz konusu. Öyle bir şey ki teknik okullarda okuyan kadın sayısına bakıldığında çok çarpıcı biçimde ve açıkça gözükten bir durum söz konusu. Nerdeyse kadın yok! Mühendisliklerde okuyan kadınların birçoğu akademik düzeyde uzmanlaşma konusunda bizzat düzenin "Profları (Ebu Cehilleri)" tarafından fiziksel, cinsel, psikolojik saldırılara maruz bırakılarak veya geri plana atılarak gözden kaybedilmeye çalışılıyor. Diğer disiplinlere oranla daha açık ve yoğun bir saldırıya maruz kalıyorlar. Dünya tarihinin görüp görebileceği eril tahakkümün teknik

üzerinde bu kadar söz sahibi olduğu başka bir tarih sahnesi yoktur. Neolitik dönemden sonraki süreçlerde ava çıkan avlanan ve taş alet yapan kadınların varlığı bilinmekte. Çok uzağa gitmeden bugünden 100 yıl geriye gittiğimizde birçok kadının pozitif bilimlere adım attığı göz ardı edilemez ve aşikâr bir durumdur. Burjuva perspektifinden bir bakış atmak yerine derinleştirmemiz gerekirse, kapitalist hegemonya zaten temelinde kadının teknik bilgiye haiz olduğunda, üretime başlarsa sermayenin artışının duracağından açıkça emindir. Neden? Çünkü savaş sermayesi en masraflı olandır ve buradan elde edilen kâr tek başına sermayenin kendi içinde domine edilmesini de sağlayabilmektedir. Sermaye değer biçilmemiş emeğin dışında tutulan doğanın ve kadının emeği ile büyüyor. Savaş ayağı da o artışı gözle görünür değer biçilmiş emek formuna dönüştürmenin bir yoludur. Nasıl? Şöyle ki; üretim sürecindeki tüm emeğin ve hammaddenin, geri dönüştürülmeyi olanaksız kılacak şekilde tek seferde yok etmesi ile üretim sürecinin yeniden başa sarmasını sağlamakta. Yine yeniden üretim için değer biçilen erkek işçi emeği, değer biçilmemiş kadın ve doğanın emeğinin üzerine çullanmakta. Bu işleyiş ise burjuvazi tarafından kontrol edilmektedir. Tekniğin ve teknik üretimin ise kadınlaşması demek; ekolojikleştirme, emeğe kutsallık atfedip emeğin değerinin yerine araç koymama ve komünleştirme. Bunlar toplumda şiddetin önünü kapatacak ve yeniden inşanın yolunu açacaktır. Bir diğer tanımı ile kirletilmeye çalışılan bilgiyi aklayacaktır. Tabi ki tek başına tekniği kadınlaştırma bir problem çözücü değildir hatta bu yeniden üretimin ve toplumun yeniden inşasının bir sonucudur.

Toplumun yarattığı değerleri hiçe saymayan onlara karşı savaş açmamış bir "techne" mümkündür. Sadece yıkım için çalışan makineleşmenin ve dijitalleşmenin

durması demek bile bunun %60'ını tamamlamış olmak demektir. Hatta gerisinin çorap söküğü gibi geleceğinden eminiz. Güvenli iletişim kanallarının kurulması, cihazların ve makinelerin doğaya ve topluma zarar vermeyecek biçimde geliştirilmesi, bize dair bilgilerin BIG DATA adı verilen büyük veri havuzlarında tutulup yine bize karşı bir pazarlama veya toplum mühendisliği taktiği olarak kullanılmayacağı, kurumsal paylaşımların yozlaşmalardan uzak tutulması, tüm bunlar ve daha tahayyül edemediğimiz niceleri mümkündür. Teknolojinin de değişip dönüşebileceği ve canavar olmadığı her şey kadar anlaşılması gereken ve üzerine çalışılması gereken bir olgudur. Değişimin tam vaktidir! Bu değişim bugün başlamayacaksa ne zaman başlayacak?

ŞİYASETİN YENİDEN BÜYÜLENMESİ: ABDULLAH ÖCALAN, DEMOKRATİK KONFEDERALİZM VE MAKULİYET SİYASETİ

Patrick Huff

Çeviren: Menkibe Çeviri Kolektifi

Özet

Kendini İslam Devleti olarak tanımlayan DAİŞ'in Suriye'deki fiili başkenti Rakka'da askeri yenilgiye uğratılmasıyla birlikte Kürtler öncülüğündeki Demokratik Konfederalistler bölgede önemli bir sivil ve askeri güç olarak kabul edildiler. Demokratik konfederalizm üç temel ideolojik ilkeye dayanmaktadır: kadın özgürlüğü, doğrudan komünalist demokrasi ve sürdürülebilir ekolojik bir toplum. Demokratik Konfederalistler otoriter ve sömürücü olarak tanımladıkları devleti ve kapitalizmi reddederler. Demokratik Konfederalizm'in geliştiği ve giderek artan bir etki kazandığı jeopolitik gerilim hattı göz önüne alındığında, bu hareket, mevcut konjonktürde Suriye'de ve daha geniş anlamda Orta Doğu'da jeostratejik açıdan en önemli anti-otoriter hareket olarak öne çıkmaktadır. Demokratik Konfederalizm'in etkisi Kuzey Amerika ve Avrupa'da radikal sol dayanışma gruplarının oluşması ve yayılmasıyla da artmıştır. Bütün bunlara rağmen, Kürt devrimci çevrelerin dışında, hareketin tecrit altında tutulan ideolojik/politik önderi Abdullah Öcalan'ın düşüncesiyle ilgili akademik yoğunlaşmada nispeten az bir gelişme olmuştur. Bu makalede, Öcalan'ın yazılarını Nietzsche, Wallerstein, Adorno ve Bookchin gibi bazı önemli Batılı entelektüel muhatapları üzerinden okuyarak düşüncesine genel bir bakış sunuyor ve bir analiz geliştiriyorum. Weber'in modernitenin büyüünün kaybolduğuna dair meşhur beyanının aksine, Öcalan'ın paradigmasının politik olanın yeniden büyülenmesini amaçladığını iddia ediyorum. Ancak bu, moderniteden bir gerileme olarak okunmamalıdır; aksine bu *yeniden büyüleme*, "demokratik

modernitenin" gelişiminde "kapitalist moderniteyi" alaşağı etmesini ve aşmasını amaçlamaktadır. Bu yeniden büyüleme, modernitenin araçsal rasyonalitesinin, benim "makuliyet siyaseti" olarak adlandırdığım, birbiriyle çelişmek şöyle dursun, zorunlu olarak birbirini tamamlayan bireysel ve toplumsal özerklikle aşılmasını gerektirir. Mevcut konjonktürde Öcalan'ın düşüncesi, Rojava özerk bölgesi ve ötesinde ağa bağlı komünlerin ve ekonomik kooperatiflerin yaygınlaşmasını sağlayan özgürleştirici kırsal ve kentsel siyasette somut bir biçim buluyor. Demokratik Konfederalizm, otoriter teokrazi, devletçi milliyetçilik ve neoliberal kapitalizme karşı son derece belirgin bir özgürleştirici alternatif olarak öne çıkmaktadır. Suriye'deki mevcut sosyopolitik konjonktürün şekillenmesindeki rolü ve Ortadoğu'nun geleceği üzerindeki etkileri göz önüne alındığında, Öcalan'ın düşüncesi devamlı, ciddi ve ilgili bir dikkat gerektirmektedir.

GİRİŞ

Bir Kürt atasözü "Kürtlerin dağlardan başka dostu yoktur." der. Bu sözden çıkarılacak iki ders vardır: dağlık kırsallıkta kök salmış ortak kimlik vurgusu ve siyasi ihanet, baskı ve gruplar arası çatışmalarla dolu tarihi işaret eder. Bu çatışmalar son yıllarda, en belirgin olarak Kuzey Suriye'de Kürtlerin çoğunlukta olduğu Rojava'da yoğunlaştı. Kürt liderliğindeki Demokratik Konfederalist hareket 2014'ten bu yana DAİŞ'e karşı yoğun bir askeri mücadele yürütüyor. Bu durum ulusal, bölgesel ve uluslararası siyasi çıkarların birbirine karıştığı daha geniş Suriye iç savaşı bağlamında ortaya çıkmıştır. Hareketin ideolojik/politik önderi Abdullah

¹Robert Angus Buchanan Sep 10, 2024 history of technology Encyclopædia Britannica

²Key, A. J., Roberts, D. L., & Jarić, I. (2021). Statistical inference of earlier origins for the first flaked stone technologies. *Journal of Human Evolution*, 154, 102976.

Öcalan'ın yazıları demokratik konfederalizmi, kadın özgürlüğü, doğrudan komünalist demokrasi ve ekolojik toplumdaki oluşun otoriterlik karşıtı ve tabandan gelen bir program olarak tanımlamaktadır. Bölgesel bağlamda Demokratik Konfederalistler bu paradigmayı açıkça bir antifaşizm biçimi olarak çerçevelemekte, etno-milliyetçi devletlerle ilişkilendirilen otoriter popülizmi, DAİŞ ve benzeri grupların teokratik faşizmini reddetmektedir. Öcalan'ın ideolojisinin, başlangıçtaki Marksist-Leninist ilkelerle yönlendirilen devletçi milliyetçiliğe bağlılıktan, olgunlaşmış "devlet dışı sosyal paradigmaya" doğru evrilmesi dikkat çekicidir. Bu makalede Öcalan'ın düşüncesini Nietzsche, Wallerstein, Adorno ve Bookchin gibi bazı önemli Batılı entelektüel muhatapları üzerinden okuyorum. Aynı zamanda Öcalan'ın ideolojik gelişimini, onun yaşamının geçtiği bölgesel sosyo-tarihsel çatışmaların etkisiyle ele alıyorum. Öcalan'ın kırsalda yetişmesi onu derinden etkilemiş ve olgun eko-sosyal ideolojisine açıkça yansımıştır. Örneğin Öcalan, Adorno'nun otoriter modernitenin "yanlış hayat" kavramını, Zagros-Toros Dağları arasında geçirdiği gençliğinin anlamlı kırsal yaşamı ve özgürlük deneyimine karşıt olarak kullandığı görülmektedir. Bu tür bir kayıp pastoral kırsallık vizyonu, tarımsal popülizmin birçok kolunda yaygındır. Ancak Öcalan'ın siyasi vizyonu güçlü bir şekilde özgürleşmiş geleceğe yöneliktir. Weber'in (2004 [1917]) modernitenin büyüünün bozulduğuna dair meşhur beyanının aksine, Öcalan'ın paradigmasının "kapitalist modernite"nin "demokratik modernite" içinde aşılmasını gerektirerek, politik olanı yeniden canlandırdığını iddia ediyorum. Bu projenin özünde, kırsal toplulukların geleneksel karar alma biçimlerinin yüceltilmesi olarak görülebilecek, benim makuliyet siyaseti olarak adlandırdığım bir siyaset yatıyor ve şimdi Rojava'da ve ötesinde ağa bağlı

komünlerin ve ekonomik kooperatiflerin çoğalmasında somut biçimini buluyor.

I. YORUMSAL BİR MEYDAN OKUMA

Öcalan'ın eserleriyle ilgilenmek zorlu bir iştir. Öcalan tarih, arkeoloji, eleştirel teori, sosyal ekoloji ve bilim felsefesini, popüler devrimci pratiğe ilham vermeyi amaçlayan metafor bakımından zengin anlatılarda birleştirir. Bunun ötesinde, Öcalan'ın eserleriyle ilgilenirken akılda tutulması gereken daha az belirgin ancak azımsanmayacak zorluklar da vardır. Üç nokta kayda değerdir:

İlk olarak, Öcalan son on dokuz yıldır Türk devletinin siyasi mahkûmu olarak tutulmaktadır. Öcalan'ın en etkili ve önemli çalışmalarının çoğu ağır kısıtlamalar ve ağır tecrit koşulları altında üretilmiştir. Kitaplara, araştırma materyallerine, hatta kaleme ve kâğıda erişimi yıllar boyunca keyfi olarak kısıtlanmıştır. Dış dünya ile iletişimi neredeyse sadece avukatları ile sınırlandırılmış ve avukatlarının bile son üç yıldır kendisiyle görüşmesine izin verilmemektedir. Uzun süreli yalnız hücre hapsinin eziyetli koşullarının yarattığı zihinsel ve fiziksel yükü bir kenara bırakacak olursak, akademik çalışma yürütmek için verimli koşullar bulunmadığı apaçık ortadadır. Yine de Öcalan önemli ölçüde yazılı materyal üretmeyi başardı. El yazması çalışmaları, resmi olarak hukuki savunma hazırlıkları olarak avukatlarına teslim edilmiştir. Yayıncıların eline geçtiğinde Öcalan'ın editöryal katkıda bulunma, revizyon yapma veya düzeltme fırsatı olmamıştır. Bu durum, eserleri analiz edilirken göz önünde bulundurulmalıdır.

İkincisi, Öcalan geleneksel bir akademisyen değildir ve amaçları da resmi akademisyenliğin amaçlarını taşımaz. Öcalan, Gramsci'nin organik aydın figürüne kolayca uyar; yani, ezilen sınıfların çıkarlarından doğan ve bu çıkarları ifade

edebilen bir devrimci teorisyendir (Jones 2006: 10). Öcalan'ın entelektüel çalışmaları Kürt Özgürlük Hareketi'nden köklenmekte ve hareketi ilerletmeyi amaçlamaktadır. Öcalan'ın son yazılarında belli bir Kürt merkezilik görülürken, Kürt ulusal şovenizmini onaylamamakta ve hatta reddetmektedir. Öcalan'ın son dönem çalışmaları çok daha kozmopolittir. Kürt mücadelesini, insanların baskıcı kurumlardan ve toplumsal ilişkilerden kurtuluşu için verilen genel mücadelenin özel bir parçası olarak konumlandırmaktadır.

Son olarak, Öcalan'ın Batılı teorisyenlerle olan entelektüel ilişkilerini ortaya çıkarma ve analiz etme çabamın hiçbir şekilde Öcalan'ın son derece özgün çalışmalarını türevsel bir statüye indirgemek anlamına gelmediğini de vurgulamak istiyorum. Aksine Öcalan'ın yazılarındaki büyüleyici şey yaratıcı sentezidir. David Graeber'in (2015) Öcalan'ın çalışmasına yazdığı önsözde gözlemlediği gibi, "Öcalan'ın burada yaptığı, aynı parçaları alıp farklı bir şekilde bir araya getirmektir. Bunu yaparken de kendi ülkesi Kürdistan'dan yola çıkıyor..." (16). Öcalan'ın düşüncesi, geniş tarihsel kapsam ile Kürtlerin özel tarihsel deneyimlerinin kesiştiği bu noktada en zengin halini alıyor. Benim hedefim, fikriyatı şu anda Orta Doğu'nun siyasi hatlarını yeniden şekillendiren maddi bir toplumsal güç haline gelen bir önderden öğrenme sürecini başlatmaktır.

ÖCALAN'IN ERKEN DÖNEM HAYATI

Öcalan, 4 Nisan 1948'de Türkiye'nin Güneydoğu bölgesinde [Kuzey Kürdistan] Urfa iline bağlı küçük bir kırsal köy olan Amara'da (Ömerli) doğdu. Öcalan'ın doğumundan yirmi beş yıl önce, 1923 yılında modern Türkiye'nin sınırlarını belirleyen Lozan Antlaşması imzalandı. Avrupa'nın emperyal güçleri tarafından daha önce imzalanan Sykes-Picot Anlaşması gibi,

Lozan Antlaşması da Kürt ulusunun parçalanmasını ve Türkiye, Irak, Suriye ve İran sınırları içinde bölüştürülmesini sağlamıştı. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkıntıları arasından doğan modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri olan Mustafa Kemal Atatürk, ülkeyi hızlı bir modernleşme programına soktu. Öcalan'ın çocukluğu Kemalist devlet milliyetçiliğinin gölgesi altında geçti. 1925'te kabul edilen Türk anayasası vatandaşlığı katı etnik terimlerle tanımlıyor, devletin vatandaşlarının tanım gereği Türk olduğunu ilan ediyordu (Özcan 2006: 66). Kürtler ve diğer azınlıklar için bu, sivil hayata katılımın kimliklerinin inkârını gerektirdiği anlamına gelmekteydi. Anayasal olarak silinmelerine rağmen varlıklarını sürdürmekte inatla ısrar eden azınlıklar marjinalleştirildi ve baskıyla karşılaştı. Öcalan kendi biyografisini yakın tarih ve bölgenin derin geçmişi bağlamında konumlandırmaktadır:

Yaşam tarihimin başlangıcı olan 1950'ler, dönemin küresel kapitalist hamlesinin zirve yaptığı yıllardır. Mekânım halen çok köklü zihnî kalıpların kalıntılarının bulunduğu, neolitik çağa kent uygarlığının ilklerinin en uzun süreler halinde yaşadığı Toros-Zagros dağ sisteminin çerçevelediği ünlü Verimli Hilal'in en mümbit toprağı olan Mezopotamya'nın yukarı kısımlarıdır: Uygarlığa çıkış yaptıran dağ etekleri, görkemli adakların sunulduğu neolitik döneme geçişin (Urfa yakınında ilk örneği açığa çıkan, 12 bin yıllık büyük dikili taşların çevrelediği tapınak kültürleri) temel alanları. (2017: 26)

Öcalan'ın yazılarında antik ve modernite arasında bağlantı kuran temalar dikkat çekmektedir. Öcalan, geçmişten günümüze uzanan derin sosyo-tarihsel süreklilikler görmektedir. Tarihin derinlemesine anlaşılmasının devrimci dönüşümü sağlayacak mevcut bağlamlar hakkında

gerekli bilgileri sağlayabileceğine inanmaktadır. Öcalan'ın Mezopotamya'nın uzun tarihine olan derin ilgisinin bir sebebinin de Kürtlerin tarih sahnesinden silinmişliğini telafi etme arzusundan kaynaklandığı söylenebilir.

Öcalan genç yaşta, annesinin isteğine karşı gelerek köyünden ayrılmıştır (Öcalan 2011: 95). Bu konudaki düşünceleri kısmen mütereddittir. Öcalan bir yandan, "Köy toplumuna teslim olmamakta haklı olduğumdan oldukça eminim" derken, hemen ardından şöyle diyor: "Kapitalist modernitenin bu yaşam biçimine bir alternatif sunabileceğine inanmakla hata ettim. Hayatımın erken dönemlerinde köy toplumundan kökten kopmak gibi büyük bir hata yaptım..." (31). Öcalan'ın terminolojisinde kapitalist modernite kavramının artık reddettiği Marksist-Leninizmi de içerdiğini belirtmeliyim. Köy toplumunu ele alan Öcalan, "...demokratikleşmemiş olsa da ulus-devlet ve sanayileşme gibi temel aşamalardan uzaktı" (31) diye derinleştiriyor. Köyün aksine, Öcalan'ın kent uygarlığına ilişkin değerlendirmesi daha tutarlıdır. Şöyle yazıyor,

Köy toplumundan beni mıkna'tıs gibi kendine çeken kent toplumu, çözümlenmiş haliyle benim için toplumsal sorunun esas mekânıdır. Toplumun içteki çürüyüşü kadar çevreden kopuşunun da baş suçlusu kent ve yol açtığı toplumsallıktır; daha doğrusu sınıflı-devletli uygarlık kentinin toplumdur (2017: 31). Öcalan'ın kırsallığa ve doğaya olan yakınlığı bir tür neo-primitivizmi savunduğu şeklinde okunmamalıdır. Öcalan moderniteyi toptan reddetmez, daha ziyade modernitenin belirli bir biçimi olan kapitalist moderniteyi reddeder. Bu reddediş, büyük ölçüde, kapitalizmin toplumsal ilişkilerinin anlamsız ve etik dışı olarak değerlendirmesine dayanmaktadır.

Öcalan'ın paradigmasının temel unsurlarından biri, etik ve anlamlı bir yaşamın sınırlarını çizme arayışıdır. Öcalan anlamlı yaşamı, diğer insanlarla ve doğayla yakın bir birliktelik içindeki yaşam olarak değerlendirir. Anlam, elbette, kapitalist modernliğin siyasi biçimlerinden soyutlanmış ve yerini araçsal akılcılığa bırakmıştır. Öcalan, Nietzsche'nin modern durumu erken ve ileri görüşlü bir şekilde tanımasını ve teşhis etmesini takdir etmektedir. Bu nedenle Öcalan (2015), Nietzsche'nin "...neredeyse kapitalist çağın peygamberi olarak adlandırılabilirliğini" öne sürer (60). Benzer şekilde, Max Weber için de Öcalan, "Rasyonaliteyi dünyanın büyüsunü yitirmesinin sebebi sayarken, uygarlığın maddi karakterini vurgulamaktadır." (61) demektedir. Eleştirdiği güçler tarafından kelimenin tam anlamıyla hapsedilmiş olmasına rağmen, Öcalan umutsuzluğa kapılmamakta ve Weber'in modernitenin görünürdeki çıkmazının üstesinden gelme olasılığına ilişkin kötümserliğini paylaşmamaktadır. Bu bağlamda, Öcalan'ın dünyevi yaşamı olumlayan bakış açısı Nietzsche'ninkine daha yakındır. Öcalan çocukluğunda köyünü çevreleyen dağlarda yaptığı gezintileri anımsıyor:

Adım daha çocukken 'dağ delisi'ne çıkmıştı. Bu yaşamın daha çok tanrı Dionysos'a ait olduğunu sonradan öğrendim. Dionysos, peşinde ve paş'ında (Kürtçe, önünde ve arkasında) Bakha'lar adlı özgür ve sanatkâr kızlar grubuyla dolaşmış. Birlikte yiyip içip eğlenirlermiş. Bu tanrısal yaşamı sevmiştim. Filozof Nietzsche de bu tanrıyı Zeus'a tercih eder, hatta birçok özdeyişinin altına 'Dionysos'un Çömezi' imzasını atarmış. Köydeyken, dinin gereklerine pek uymasa da, kızlarla nişanlılık, baş göz olma oyunlarından çok birlikte oynamaya çok istekliydim. Doğal olanı da bana göre böyle olmalıydı. Hâkim kültürün kadını

kapatmasına asla hoşgörü göstermedim. Namus dedikleri kanunu tanımadım. Halen kadınla sınırsız özgür tartışmaya, oynamaya, yaşamın diğer tüm kutsallarını paylaşmaya yanıtım evet, ama adına ne dersek diyelim, gerekçesi ne olursa olsun, birbiriyle güç temelinde ve mülkiyet kokan kölece bağılıklara yanıtım ise sonuna kadar hayırdır. (2015: 91)

Nietzsche'nin düşüncesinde Dionysos, insanlığın büyümesi, gelişmesi ve olumlu yaşamı için bir metafor olarak kullanılır. Dionysos, özellikle kültürel değerlerle ilgili olarak, insanın yaratma ve yok etme güçlerine ve potansiyellerine sembolik bir referans olarak durmaktadır. Burnham'ın belirttiği gibi, "büyüme, özellikle güç ifadesindeki ve duygularındaki büyüme, hem yaratıcılığı (yeni yaşam pratikleri ve değerler geliştirmeyi) hem de yıkımı (mevcut pratiklerin ve değerlerin, kendindekiler dahil, yok edilmesini) gerektirir" (2015: 102). Öcalan'ın Nietzsche'yi oldukça derinlemesine okuduğu anlaşılmaktadır, bu nedenle Öcalan'ın Dionysos'a atıfta bulunmasının ardında ataerkil kültürel değerleri kınaması ve bu tür kısıtlamalardan kurtulmuş özgür bir yaşam önermesi dikkat çekicidir.

ÖCALAN'IN POLİTİK OLGUNLAŞMA SÜRECİ

Türkiye 1968'de dünyayı kasıp kavuran isyan dalgasının dışında kalmadı. 68 Hareketi farklı sosyo-politik bağlamlarda tezahür etti ve içeriği yerel tarihler ve bölgeler özelinde güç dengelerine göre şekillendi. Türkiye'nin '68 öğrenci solu oldukça fraksiyonlu bir yapıya sahipti. Birden fazla kutupsal eğilim, şimdi ideolojik önemsiz meseleler gibi görünen konularda birbirleriyle açıktan savaştı. "Kürt Sorunu" gençlik hareketinin fraksiyonları arasındaki pek çok anlaşmazlık noktasından biriydi. Bir şemsiye grup olan Dev-Genç, Türk solunun çeşitli radikal eğilimleri arasında belki de en sürekli

koordinasyon oluşturma çabasıydı. Ankara Üniversitesi devrimci ideolojinin yuvasıydı ve o zamanlar siyaset bilimi öğrencisi olan Öcalan kendini bu ortamda buldu. O günleri şöyle anlatıyor: "1970'ler Ankara'sında devrimci gençliğin sesi gür ve korkusuzdu. Tuzaklı bir sahada korkusuzluk olduğu hissediliyordu. Ama onlar benim soy varlığıma sahip çıkacak kadar cesur ve özverili idiyeler ve eğer bende sınırlı bir onur duygusu varsa, bu gençleri takip etmekten geri duramazdım. Mahir Çayanların Kızıldereli'de şahadeti ve Deniz Gezmişlerin idamları, biz namuslu sempatanlara anılarını takip etme görevi vermişti." (2011: 129). Bir öğrenci lideri olan Gezmiş, Guevaraist bir strateji geliştirerek Türk devletine karşı gerilla savaşı yürütmek üzere Türkiye Halk Kurtuluş Ordusu'nu (THKO) kurdu. Aynı şekilde Çayan da Türkiye Halk Kurtuluş Partisi-Cephesi (THKP-C) adlı ayrılıkçı bir gruba liderlik etti. Kısa ömürlü olsa da isyanları sonraki kuşaklar için ilham verici ve yol göstericiydi. Öcalan'ın stratejik analizleri üzerinde de açıkça etkileri oldu. Ancak Öcalan'ın silahlı mücadeleye geçişini hızlandıracak olan bir başka ölümdü.

1970'lerin ortalarında Öcalan, Ankara Yüksek Öğrenim Derneği'nin (ADYÖD) başkanlığına seçildi. ADYÖD'ü istikrara kavuşturmak için gösterdiği başarılı çabalar ve güçlü karizması ona çok sayıda takipçi kazandırdı. Öcalan (2011) bu dönemi şöyle anlatıyor: "Hepsi benzer şekilde yoksul ailelerden gelen bir düzine gençten oluşan bir grup topladık. Bazıları Türk kökenliydi ve enternasyonalist duruşları nedeniyle bize katılmışlardı" (130). Yıl 1974'te bu grup Kürdistan İşçi Partisi'nin (PKK) çekirdeğini oluşturuyordu ancak PKK'nin kendini ilan etmesi için dört yıl daha geçmesi gerekecekti. Bu dönem boyunca küçük militan kadrosu silahlı mücadele yerine entelektüel, ideolojik ve fiziksel mücadele kapasitelerini geliştirmeye odaklandı. 1977 yılında grubun sevilen

militanlarından ve organizatörlerinden Haki Karer, görünüşte rakip bir grup [Stërka Sor] tarafından suikasta uğradı, ancak bu Türk istihbarat servislerinin bir komplosunun parçası olarak algılandı. Öcalan'ın (2011) hatırladığına göre bu, grubu gerçekten radikalleştiren ve PKK'nin kuruluşunu teşvik eden andı. "Program ve PKK adı, Haki Karer'in anısına bağlı kalmanın direkt sonucu olarak kaleme alındı ve ilan edildi" (113).

PKK VE SONRASI

1978 yılında Kürdistan İşçi Partisi, PKK, resmen kuruldu ve aynı yılın Kasım ayında ilk parti kongresini gerçekleştirdi. Oluşum kadrosu ağırlıklı olarak yoksul ve işçi sınıfı gençlerden oluşuyordu. İdeolojik olarak Marksist-Leninist ve Kürt milliyetçiliğinin bir karışımını benimsediler. Öcalan (2011) bu durumu şöyle açıklıyor: Burjuva milliyetçi etkiler ve feodal yaşam kalıntıları da varlığını sürdürmekle birlikte, doğuşuna damgasını vuran; Türkiye'nin 1970'ler döneminde özü tam konulamamış, sınırlı klasik kitaplarda anlatılan ve ilk kurucu grubun sempatanlığı düzeyinde kavranmış bir sosyalizm anlayışdır. Bu kadar sığ bir ideolojik donanımın ilerde önemli sorunlar doğuracağı açıktır." (53). Bu tür bir pratik özeleştirir Öcalan'ın yazılarında sıkça görülür ve hatalardan öğrenmeye ve gelişmeye yönelik samimi bir arzuyu ifade eder. Başlangıçtaki ideolojilerindense, bu eleştirel zihniyet ve adaptasyon sağlama özelliğinin grubun hayatta kalmasının ve başarısının anahtarı olduğu söylenebilir. Başlangıçtaki ideolojik eksikliklerine rağmen grup, halk arasında son derece yetenekli örgütleyiciler olduklarını kanıtladı. En önemlisi, Kürt sorununu, yani Kürtlerin Türkiye'deki ve daha geniş bölgedeki tarihi ve güncel statüsünü odaklarına aldılar. Bekleneceği gibi bu onlara marjinalleştirilmiş ve tarihsel olarak zulme uğratılmış Kürtler arasında destek ve güven kazandırdı. White'in (2015) açıkladığı

gibi "Ortaya çıkan bu yeni hareket, devletin ve Türk milliyetçilerinin Kürt halkının varlığını inkâr ettiği ve hareketi bastırmak için pek çok şiddet çeşidine başvurduğu bir ideolojik iklimle karşı karşıya kaldı" (30). PKK güce güçle karşılık vermeye istekli ve muktediri. Gerilla olarak ilk eylemlerinde özellikle toprak ağaları ve Türk devletinin sömürgeci ajanları olarak gördükleri memurlar hedef alındı. Disiplinli ve cesurdular ama idmanlı değillerdi, bu nedenle 1980'de PKK kadroları Lübnan'daki militan eğitim kamplarına taşındı. Aynı yıl Türkiye'de askeri bir darbe iktidarı ele geçirirken PKK eğitime, inşa edilmeye ve örgütlenmeye devam etti. White'in (2015) belirttiği gibi, "partinin ikinci Kongresi... PKK'nin üç aşamadan oluşan askeri stratejisini belirledi: savunma, denge ve saldırı. Mao'nun uzun süreli savaş stratejisini anımsatan bu strateji, asimetrik gerilla saldırılarından konvansiyonel savaşa kadar aşamalı bir ilerleme öngörüyordu" (31). Bu strateji başlangıçta kullanılmadı, ta ki 1984 yılında PKK Türk devletine savaş açana dek.

Bazı önemli başarılarla ve askeri zaferlere dikkat çekmekle birlikte, bugün Öcalan bu dönemi de çok eleştirmektedir. Örgüt büyüdükçe ilkesel taahhütlerinin çoğunu gözden kaçırmaya başladı. Öcalan'ın bu konudaki eleştirel düşünceleri uzun uzun alıntılanmaya değer:

Kürtler ve Kürdistan genelinde yeni bir tarihi dönem anlamına gelen bu yılların PKK'sini daha somut olarak değerlendirmek, hatta tanımlamak, doğruyu yakalamamız açısından büyük önem taşımaktadır. Başta ideolojik doğuşta taşınan reel sosyalizm ve düzen alışkanlıkları, bu yeni gelişme döneminde adeta maskesini atarak gerçek yüzüyle kendini göstermeye başladı. Sınırlı özümseven ideoloji bir tarafa bırakıldı. Geleneksel kimlik, ele geçirdiği silah ve yetki fırsatçılığıyla adeta Nemrut türü bir kişiliğe

büründü. Hareketin Önderlik çalışmaları ve inanılması güç bir emeğin ürünü olan kazanımları üzerine tam bir feodal gaspçı gibi yükleniyorlardı. Yüzyıllarca yetkiye dair yaşadıkları susuzluk ve sahte komutanlık, biraz olsun varolan akıl düzeyini de ellerinden alıyordu. Bunların harekete özde ve dürüstçe bağlı olan sınırlı kadro yapısının geri kalanlarını da feodal komploculukla ortadan kaldırmayı planlı bir eylem haline getirdikleri çok geç anlaşılacaktı. [...] Bu anlamda tüm tedbirlere rağmen, PKK 1987-97 döneminde aslında özünü de, biçimini de önemli oranda yitirmişti. (2011: 54)

PKK, Kürtler arasında yaygın bir halk desteği toplamasına ve devlete karşı yetkin taktik kabiliyetlere sahip olmasına rağmen, Türk devletiyle savaşın yarattığı dış baskı, çeşitli zehirli iç çekişmeler ve iktidar mücadeleleri nedeniyle parçalanmaya başladı. Bu döneme ilişkin özeleştiril hatıralarında Öcalan, temel bir strateji ve vizyon başarısızlığına işaret etmektedir. Açıkça şöyle yazıyor: PKK'nin doğuş ve gelişme dönemlerinde, ideoloji ve eylem yapısında ortaya çıkan yetersizlik ve sapmaların temel kaynağı, esas olarak devlet anlayışı ve şiddet tarzıyla bağlantılıdır." (Öcalan 2011: 56). Yine de PKK varlığını sürdürmektedir. 1990'ların sonlarında, iç reform ihtiyacını görerek, hareketin özgürleştirici ideallerine hala bağlı olanlar kapsamlı bir reform süreci başlattılar. Öcalan'ın 1998'de yakalanmasının ardından PKK'nin ideolojik yeniden inşası devam etti ve 1998'de PKK'nin tek taraflı ateşkes ilan etmesiyle birlikte bir tür barış sürecine yönelik girişimler ortaya çıkmaya başladı, ancak bu girişimler başarısız oldu. Başka bir ateşkes 1999'da ilan edildi ve 2004'e kadar resmi olarak sürdürüldü (White 2015: 44). Bu sırada Öcalan cezaevinden yazmaya ve önceki pozisyonlarını yeniden değerlendirmeye devam etti. Öcalan bir noktada Amerikalı liberter sosyalist Murray Bookchin'in

çalışmalarıyla karşılaştı. Görünüşe göre Öcalan Bookchin'de (1995a; 1995b; 2005) benzer bir ruh görmüş ve onun adem-i merkeziyetçi, devlet dışı yerel yönetim ve ekolojik toplum vizyonundan ilham almıştır. Öcalan'ın siyaseti yeniden büyüleme projesi işte bu yeni yönelimle, devlet gücünden uzaklaşmayla başladı.

II. SİYASİ YENİDEN BÜYÜLENME

Öcalan'ın siyasal olanın yeniden büyülenmesi olarak adlandırdığım fikriyatı, birbiriyle ilişkili birkaç kavramsal unsura, bir çerçeveye dayanmakta. Tam olarak açıklamak bu makalenin kapsamını aşıyor ancak Öcalan'ın teorik çerçevesinin iki önemli alanını vurgulamak istiyorum. Birincisi, Öcalan'ın tarihselciliği olgun düşüncesinin sabit ve önemli bir özelliğidir. Mevcut koşulları doğru bir şekilde kavrayabilmek için yakın ve derin geçmişe dair bir anlayış geliştirmek gerektiğini savunmaktadır. Öcalan, tarih öncesinden antik çağa ve moderniteye uzanan derin yapısal tarihsel süreklilikleri vurgulamaktadır. Bir devrimci olarak Öcalan tarihsel değişimi reddetmemekte, aksine önemli toplumsal dönüşümlerin ancak eski baskıcı yapıların tanınması ve nihai olarak ortadan kaldırılmasıyla gerçekleşebileceğini temel almaktadır. İkinci olarak, Öcalan tarihsel analizi aracılığıyla dünya hakkında hakikat iddialarında bulunan ve anlamlı eylemlere rehberlik eden üç epistemolojik sistemi - mit/efsane, hiyerarşik din ve bilimcilik- tanımlamaktadır. Bu bilgi sistemlerini "yöntemler" olarak adlandıran Öcalan, bu sistemlerin sosyo-kültürel anlamları ve pratik eylemi çağdan çağa yapılandırdığını düşünmektedir.

ÖCALAN'IN TARİH OKUMASI

Öcalan'ın yazılarıyla en ufak bir ilişki bile tarihle, özellikle de Batı Asya tarihiyle güçlü bir meşguliyeti ortaya koymaktadır. Eric Wolf'a (1982) atıfta bulunacak olursak,

“Kürtler tarihsiz bir halktır”, yani tarihleri güçlü devletler ve imparatorluklar tarafından gizlenmiş ve ötekileştirilmiştir. Dolayısıyla Öcalan’ın analizlerinde Kürtlerin tarihsel özneliğini merkeze alması ve başarılarını kutlaması şaşırtıcı değildir. Ancak başka bir düzeyde, Öcalan’ın tarihsel kaygıları daha evrensel ve kozmopolit amaçlar taşıyor. Öcalan’ın son dönem yazılarında aciliyet taşıyan hedefler, stratejiler veya taktiklere eğilen tipik bir siyasi manifesto bulmayı bekleyen bir okuyucu hayal kırıklığına uğrayacaktır; oysa bulacağı çok daha zengin ve incelikli bir okuma olacaktır. Öcalan’ın bir teşhis tarihidir: çağdaş toplumsal hastalıkların kökleri kalıcı tarihsel ilişkilerde görülür. Bu bir kez anlaşıldığında Öcalan’ın siyasi hedefleri ve stratejisi daha belirgin hale gelir.

Öcalan’ın tarihsel analizleri Fernand Braudel, Immanuel Wallerstein, V. Gordon Childe ve Robert J. Braidwood’un çalışmalarından etkilenir. Öcalan’ın düşüncesi, Braudel’in (2012) *longue durée*, yani uzun vade kavramının merkezi önemi kabul edilmeden yeterince anlaşılabilir. Aynı şekilde Wallerstein’in (2004) *longue durée*’nin mekânsal karşılığı olan dünya-sistemi için de söylenebilir. Bu bakış açısından Öcalan’ın modernitenin sorunlarına yönelik eleştirel teşhisi, günümüzden yaklaşık 12.000 yıl önce Batı Asya’da başlayan ve kabaca milattan önce 5.000 yılında sona eren bir dönem olan Neolitik dönemin derin geçmişinde başlamaktadır. Childe’in (1935; 1951) Neolitik Devrim teorisi Öcalan’ın düşüncesi için önemlidir. Childe, Neolitik dönemi göçebe avcılık ve toplayıcılıktan yerleşik tarıma, hayvan ve bitki evcilleştirmeye geçiş bölgesi olarak tanımlamıştır. Neolitik Çağ’dan Bronz Çağ’na geçişte arkeologlar ilk devletlerin gelişimini fark etmişlerdir. Braidwood’un (1960) Mezopotamya ovasının kuzey kemerini coğrafi olarak tanımlayan Toros-Zagros sıradağları boyunca yaptığı

arkeolojik kazılar, bu bölgenin bitki ve hayvan evcilleştirmenin en erken yapıldığı yerler arasında olduğunu göstermiştir. Bu durum Öcalan için önemlidir çünkü bu dağlık bölgeler, yani Yukarı Mezopotamya, Kürtlerin geleneksel anavatanı olarak kabul edilir. Öcalan’ın bu tarihe ilişkin Kürt-merkezci okuması, modern Kürtlerin atalarını Neolitik Devrim’in kilit katkı sağlayıcıları olarak görmektedir. Son arkeolojik kanıtlar, dağlık bölgelerdeki eski halkların, en azından hayvan evcilleştirme açısından, erken evcilleştirici oldukları iddiasını desteklemektedir (Zeder 2008). Yine de özellikle Batı Asya’nın genetik ve kültürel kavşağı bağlamında, bu eski halkların meşru bir şekilde nasıl tanımlanabileceği ve çağdaş kültürlerle nasıl ilişkilendirilebileceği konusunda oldukça ihtiyatlı olunmalıdır.

Bununla birlikte, Öcalan’ın Batı Asya’nın derin tarihini okuması, siyasi düşüncesinin temel bir unsurunu oluşturmaktadır. Çünkü bu bağlamda sadece proto-devletin ortaya çıkışını değil, aynı zamanda ataerkilliğin yükselişini ve kadınların köleleştirilmesini de tanımlamaktadır. Öcalan’a göre bu, sonuçları hala üstesinden gelmeye çalıştığımız en ağır tarihsel suçlar arasında yer almaktadır. Öcalan’ın tarih okuması, Neolitik Çağ’ın proto-devletlerinin ve Tunç Çağ’ının tam teşekküllü devletlerinin hiyerarşik toplumsal yapılarının kadınların boyun eğdirilmesi ve köleleştirilmesi üzerine inşa edildiğini analiz etmektedir. Öcalan (2017), uzun süredir devam eden hiyerarşik toplumsal kurumlar için antik üç katmanlı Sümer zigguratını bir metafor olarak kullanmaktadır (57). Bu yapısal metafor, ilginç bir şekilde, Braudel’in (1981: 21) ekonomi tarihini üç katlı bir ev, en altta maddi yaşam, sonra piyasalar ve kapitalizm olarak tanımladığı metaforuyla paraleldir. Braudel (2012) tarihçilerin kısa, orta ve uzun vadeli analitik çerçevelerden yararlanması

gerektiğini savunmuştur. Tarihsel değişim sabit olabilir ancak belirli yapısal ilişkiler farklı tempolarda değişir (243). Örneğin Öcalan, ataerkilliğin yükselişinin ve devamlılığının hiyerarşik devletlerin ve insanın doğa üzerindeki tahakküm ideolojisinin temelini oluşturduğunu savunmaktadır. Öcalan (2017) ataerkilliğin yükselişini, "ilkel sosyalizm" ya da "doğal toplum" olarak adlandırdığı görece eşitlikçi bir dönem olan anaerkil toplumlar dönemiyle yan yana koymaktadır (61; 63). Öcalan, ilerleyen tarihi, birinci ve ikinci cinsel kırılma olarak adlandırdığı iki kilit an açısından karakterize etmektedir. Üçüncü ve gelecek bir cinsel kırılma öngörmektedir. İlk cinsel kırılma - ataerkilliğin ve devletin yükselişi- üç figürün ittifakıyla gerçekleşir: şamanlardan doğan proto-rahip, güçlü ve kurnaz avcı ve yaşlı erkek. Kelimesi kelimesine ele alındığında bu, son derece karmaşık ve mekânsal-zamansal olarak heterojen bir tarihsel geçişin fazlasıyla basit ve doğrusal bir görünümü gibi görünmektedir. Ancak Öcalan'ın sık sık metafor ve analogi ağırlıklı, kısaltılmış bir retorik üslup kullandığı görülmektedir. Öcalan ikinci cinsel kırılmayı, büyük tek tanrılı dinler olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'ın yükselişiyle birlikte ataerkilliğin yoğunlaşması olarak nitelendirmektedir. Kadınların boyun eğdirilmesi kutsallaştırılmıştır. Öcalan bu çıkmazı düzeltmek için üçüncü bir cinsel kopuş çağrısında bulunur. Öcalan metaforik olarak "egemen erkeğin öldürülmesi" (2013) çağrısında bulunur. Bu tezi özetleyen Öcalan şöyle yazmaktadır:

... erkek bir sistemdir. Erkek bir devlet haline gelmiş ve bunu egemen kültüre dönüştürmüştür. Sınıfsal ve cinsel baskı birlikte gelişir; erkeklik, egemen cinsiyeti, egemen sınıfı ve egemen devleti üretmiştir. Bu bağlamda analiz edildiğinde, erkekliğin öldürülmesi gerektiği açıktır. (2013: 51)

Öcalan'ın toplumsal cinsiyet ilişkilerini yeniden değerlendirme çağrısı Rojava'da ve Kürdistan'ın diğer bölgelerinde kadınların özgürleşmesi için bir halk hareketi olarak benimsendi.

ÖCALAN'IN YÖNTEMLERİ: MİT, ANLAM VE BİLİMCİLİK ELEŞTİRİSİ

Öcalan, tarihsel olarak belirli "hakikat rejimleri" (Foucault, 1980) oluşturmuş üç yöntem -mitoloji, hiyerarşik tek tanrılı din ve pozitivist bilimcilik- tanımlamaktadır. Öcalan mitolojik yöntemi en eski yöntem olarak görmekte ve Neolitik dönemle ilişkilendirmektedir. Mitolojik yöntemin bugün ve gelecek için hala önemli içgörüler barındırdığına inanmaktadır. Şöyle açıklamıştır: "Mitolojik yaklaşım yaşamla bağlantısı açısından kesinlikle çevreci, kaderden uzak, determinist olmayıp özgürlüğe açıktır. Doğayla uyumlu bu yaşam anlayışı insan topluluklarını büyük dinler çağına kadar çok renkli ve coşkulu kılmıştır" (2015: 32). Öcalan son iki yöntem daha eleştirel yaklaşmaktadır. Hiyerarşik tektanrıcılığı ve pozitivist bilimciliği dogmatik ve mutlakiyetçi karakterleri nedeniyle eleştirir.

Mitolojik yöntemin tarihsel yorumlamanın gerekli ve üretken bir unsuru olduğunu savunur, Öcalan mitolojik yöntemin, tek tanrılı dini dogma ve mutlak yasalara boyun eğdiğini iddia eden bilimsel yöntem tarafından gözden düşürüldüğünde ve kaybettiği prestijini geri verilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Ancak aynı zamanda, kısmen çelişkili bir şekilde bilimi de çağdaş mitoloji olarak eleştirmektedir. [M]itolojik yaklaşımın tam tersi olarak görülen mevcut bilimsel teorilerin çoğunun kendilerinin de salt mitolojiden başka bir şey olmadığına dair göstergeler vardır (33). Görünürdeki bu çelişkiyi incelemek aslında Öcalan'ın düşüncesinin daha derin bir tutarlılığını ortaya koymaktadır.

Bilim felsefecisi Mary Midgley (2003) Öcalan'inkine benzer bir pozisyonu dile getirmiştir. Bu makalede bahsi geçen diğer yazarların aksine, Midgley'in Öcalan'ın kuramsallaştırması üzerinde herhangi bir etkisi olduğunu iddia edemem ancak aralarındaki kavramsal yakınlaşma yine de aydınlatıcıdır. Midgley şöyle açıklıyor: "Mitler ne yalan ne de birbirinden bağımsız hikayelerdir, onlar dünyayı yorumlamanın belirli yollarını öneren hayal gücüne dayalı kalıplardır, güçlü semboller ağlarıdır. Dünyanın anlamını şekillendirirler" (2003: 1). Bu şekilde ifade edildiğinde, hem Öcalan hem de Midgley için mitolojinin kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Ancak mitoloji, zamansız bir boşlukta ya da gerçeklikten kopuk soyut bir alanda var olmaz; aksine, günlük yaşamla olan ilişkisi içinde derin bir tarihsel bağa sahiptir. "Bu tür semboller düşünce yapımızın ayrılmaz bir parçasıdır. Semboller, sadece din ve duygular gibi sembollerin bilinen ev sahibi olduğu bazı marjinal alanlarda değil, tüm düşünme süreçlerimizde önemli bir rol oynar" (Midgley 2003: 1). Bu görüş Midgley'i benim realist mit anlayışı olarak adlandırabileceğim bir anlayışa götürmüştür. Mit, insani ve ekolojik gelişmeyi sağlama çabalarını yanlış yönlendirdiği ölçüde yanlış veya uyumsuz olabilir, bunun tersi de geçerlidir; mit, gelişmeye katkıda bulunduğu ölçüde uyumlu ve yararlı da olabilir.

Mitik kavramlar bir tarihsel bağlamda son derece faydalı ve hatta özgürleştirici bir amaca hizmet ederken başka bir tarihsel bağlamda baskıcı hale gelebilir. Örneğin Midgley, Öcalan gibi, aydınlanmanın bireycilik, doğaya hükmetme ve bilimin her şeye kadir olduğu gibi kavramlarını, yararlılıklarını yitirdikleri için eleştirmektedir. "Bunlar, hepimizin doğal olarak kabul ettiği güçlü mitlerin canlı parçalarıdır; hayatımızı sürdürdüğümüz sürekli devam eden hikayelerdir. Bu kalıplar, bir şeyi

anlamlandırmak istediğimizde başvurduğumuz zihinsel haritaları şekillendirir" (Midgley 2003: 4). Midgley ve Öcalan'ın analizlerinde mitin rolü (önemli farklılıklar olsa da) Foucault'nun (1980) söylem'i [discourse] ve Castoriadis'in (1998) toplumsal tahayyülü ve Barthes'ın (1972) mitolojileri ile karşılaştırılabilir. Bununla birlikte, Öcalan'ın bilimciliğe yönelik eleştirel duruşu, Horkheimer ve Adorno'nun (2002 [1944]) Aydınlanmanın Diyalektiği'ne doğrudan selam gönderiyor gibi görünmektedir; burada yazarlar, aydınlanmanın egemen mirasının çoğunu, özellikle de araçsal rasyonalitenin zararlı olduğunu düşündükleri yıkıcı mitler olarak kınamaktadırlar.

Öcalan (2015) antik çağda dogmatik dini otoritenin yükselişini ve hükümranlığını "örtük krallar ve maskeli tanrılar çağı" olarak tanımlarken, kapitalist moderniteyi "çıplak krallar ve maskesiz tanrılar çağı" olarak tanımlamaktadır. Öcalan'ın modernitenin soyup soğana çevirme sürecine yaptığı atıf, Marx ve Engels'in modern kapitalizmin ortaya çıkışından yakınan ünlü satırlarını akla getirmektedir. "Katı olan her şey buharlaşıyor, kutsal olan her şey ayaklar altına alınıyor ve insanlar nihayet hayattaki konumlarına, karşılıklı ilişkilerine soğukkanlı bir gözle bakmaya zorlanıyorlar" (Marx ve Engels 2008: 38). Öcalan'a göre kapitalist modernitenin temel sorunlarından biri epistemolojik (ve dolayısıyla ontolojik) düalizme olan eğilimidir; pozitivistin katı özne ve nesne dikotomisi bunun başlıca örneklerinden biridir. Öcalan bu ve diğer modernist düalizmlerin insan yaşamı ve topluma dair çarpık bir görüşün, baskı ve sömürüyü kolaylaştıran bir görüşün temelini oluşturduğunu düşünmektedir. Kendi eleştirel yaklaşımını karakterize eden Öcalan (2015), "Bu bir alternatif yöntem çabası değil, özgürlük değerlerinden kopuk bir yaşamın yarattığı sorunlara çözüm bulma çabasıdır"

(39) diye açıklamaktadır. Öcalan'ın çözümü, pratik bir açık uçlu bütüncülük ve özünde yaşamın karmaşık bütünlüğüne değer veren ve onaylayan pratik bir toplumsal sezgi gerektiriyor gibi görünmektedir. Öcalan insan ve birey, toplum ve doğa arasındaki dinamik, çok katmanlı ve iç içe geçmiş ilişkilerle ilgilenmektedir.

WEBER'E KARŞI ÖCALAN

Modernizme olan bağlılığına rağmen, Weber *büyülenmenin* kaybolmasını kesinlikle olumlu bir şey olarak görmedi. Aksine bu durumun yarattığı sonuçlardan rahatsız olmasına rağmen kaçınılmaz olduğunu da kabul etti. Hennis'in (1989) değerlendirmesini özetleyen Lassman (2000), "Weber'in tüm siyasi düşüncesinin temelinde, modern rasyonelleşme ve *büyünün bozulması* koşulları altında özgür insanın varlığını sürdürmesi sorunu yatmaktadır" (95). Weber, bu görüşü ilk olarak 1917'de verdiği *Meslek Olarak Bilim* dersinde dile getirmiş, bunu kısa bir süre sonra *Meslek Olarak Siyaset* dersi izlemiştir. Bu dersler birbirini tamamlar niteliktedir. Makalelerden ilki, modernitenin temel bir koşulu olarak anlam ve yol gösterici değerlerin kaybını teşhis eder. Daha sonraki deneme ise bu hayal kırıklığının ya da değerlerin değersizleşmesinin siyasi sonuçlarını tasvir eder. Bilim ilk olarak, kolaylaştırdığı değerlerin çözülmesiyle ortaya çıkan varoluşsal boşluğu doldurmuş gibi görünmektedir. Ancak Weber bilimi nihai olarak eksik bulur. Weber'e göre bilim, tam da değerlerden ya da anlamdan söz edemediği için kendi garantisini sağlayamayan bir metodolojidir. "Değersiz" bilim, araçsalcılık çağının modeli haline gelir. Sonuç olarak, rasyonelleştirilmiş bürokratik devlet, pozitivist bilimciliğin kaçınılmaz siyasi sonucu olarak durmaktadır. Böylece Weber, birçok yönden Nietzsche'yi takip etse de modern ikilemi yaşar. Öcalan (2017) bu bağlamda Nietzsche'ye olan yakınlığını

şöyle ifade etmektedir: "Büyük filozof Nietzsche (ona kapitalist çağın en güçlü muhalif peygamberi demek doğru olur) 1870 Alman ulus-devletinin ilanıyla ilgili tehlikeleri ilk fark eden kişiydi" (237). Devlet eleştirisinin ötesinde, Nietzsche'nin Öcalan için cazibesi, rasyonalist kötümserliğe ve siyasi nihilizme karşı anlamlı yaşamın olumlanmasına yönelik ortak duruşlarında görülebilir. Nietzsche de, modernliğin sıradanlığına karşı kendi hayatını yeniden büyüleme arayışında görülür.

ÖCALAN'IN SİYASİ OLARAK YENİDEN BÜYÜLENMESİ VE MAKULİYET SİYASETİ

Öcalan, büyülenmenin kaybolması tezini kabul etmesine rağmen, araçsalcı bürokratik devletin kaçınılmaz tarihsel gerekliliği konusundaki Weber'in karamsarlığını paylaşmaz. Öcalan, Bookchin (2005) ile aynı fikirde olarak, tarihi bürokratik rasyonalitenin gri kaderine doğru kaçınılmaz bir şekilde ilerleyen kapalı bir sistem olarak değil, hem tahakküm hem de özgürlük mirasını içeren açık uçlu bir mücadele olarak görmektedir.

Öcalan'ın siyaseti yeniden büyülediğini iddia ettiğimde, bu yeniden büyülenmenin hiçbir şekilde batıl inançlara, dini otoriteye veya folklorik büyü düşünceye dayanan modern öncesi bir döneme geri dönüş anlamına gelmediği konusunda açık olmalıyım. Öcalan'ın siyaseti yeniden büyülemesi, yeniden dirilen bir siyasi ilkelcilik ya da neo-romantizm değildir. Öcalan, önceki dönemlerin gerçek başarılarını kesinlikle değerli ve kutlanacak şeyler olarak görür ve bu başarıların yararlı olabileceğini düşündüğünde tekrar elde edilmesi gerektiğine inanır. Ancak Öcalan'ın düşüncesinin gücü bugüne ve geleceğe yöneliktir. Örneğin, Öcalan antik mitolojinin içerdiği bilgelikte büyük bir değer görmektedir ve bu bilgelik yeniden kazanılması Öcalan'ın yeniden büyülenme

projesinin bir unsurudur ancak bu sadece bozulmamış bir geçmişe dönme arzusu olarak okunamaz. Hegelci aufheben kavramı, koruma, değişim ve ilerici dönüşümün eşzamanlı hareketi, burada yardımcı olmaktadır. Fransız Devrim'inin eski Jakobenlerinden farklı olarak Öcalan tarihin kaydını silmek ve takvimi sıfır yılında yeniden başlatmak istemiyor. Onun devrimci fikriyatı dönüştürücü olduğu kadar koruyucudur da. Öcalan'ın paradigmasının temel dönüştürücü veya meslekler üstü unsuru, etik ve değerlerin siyasi biçime içkin olmasını gerektirir. Başka bir deyişle, Öcalan siyaseti biçimsel ya da soyut bir hak alanı olarak değil, somut bir etik praksis içinde var olan bir şey olarak görmektedir. Bu anlamda Öcalan için siyaset toplumun dışında ya da üstünde bir şey değil, ona içkin bir şeydir. Öcalan'ın olgun düşüncesi üzerinde belki de en belirgin etkiye sahip kişi olan Bookchin, siyaset ve devletçilik arasında önemli bir ayırım yapar. Devletçilik, " ...şiddet tekeli kullanmayı, toplumu düzenleyen tüm mekanizmaların, yasal ve düzenleyici organlar şeklinde kontrolü ve toplumu yöneten profesyonel yasama organları, ordular, polis kuvvetleri ve bürokrasiler aracılığıyla toplumu yönetmeyi" içerir (220). Buna karşılık Bookchin siyaseti daha "organik" ve "samimi" bir kavram olarak algılar. Politik olan, toplumsallığın özel bir biçimidir. "Siyaset, bir etkinlik olarak düşünülüğünde, akılcı tartışmayı, kamu güçlendirmeyi, pratik akıl kullanımını ve bunların ortak, hatta katılımcı bir etkinlikte gerçekleştirilmesini içerir" (221). Bookchin ve Öcalan'ın siyasi yeniden büyüleme fikriyatları önemli ölçüde örtüşmektedir. Bookchin'in açıkladığı gibi: "İnsanı 'yeniden büyüleme' çağrısında bulunurken, insanlığın akılcı, ekolojik olarak odaklanmış, estetik olarak heyecan verici ve derinden insancıl bir dünyayı, tamamlayıcılık ve paylaşımcı bir topluma dayalı olarak yaratma potansiyelini fark etmenin önemini vurgulamak istiyorum" (1995b:232).

Bu, Öcalan tarafından paylaşılan bir vizyondur ancak dünyanın dikkatini çekmesi için Suriye iç savaşının patlak vermesi gerekecektir.

Kaynakça

- Barthes, R. (1972). *Mythologies*. (A. Lavers, Trans.). New York: The Noonday Press.
- Bookchin, M. (2005). *The Ecology of Freedom: The Emergence and Dissolution of Hierarchy*. Palo Alto: Cheshire Books, Inc.
- Bookchin, M. (1995a). *From Urbanization to Cities: toward a new politics of citizenship*. London: Cassell.
- Bookchin, M. (1995b). *Re-enchanting Humanity: A Defense of the Human Spirit Against Antihumanism, Misanthropy, Mysticism, and Primitivism*. London: Cassell.
- Braidwood, R. J. (1960). *The Agricultural Revolution*. *Scientific American*, 203(3), 130–152.
- Braudel, F. (2012). *History and the Social Sciences: The Longue Durée*. In R. E. Lee (Ed.), 1.
- Wallerstein (Trans.), *The Longue Durée and World-Systems Analysis*. New York: Suny Press.
- Braudel, F. (1981). *The Structure of Everyday Life: the limits of the possible (Vol. 1)*. London: William Collins Sons & Co Ltd London.
- Castoriadis, C. (1998). *The Imaginary Institution of Society*. (K. Blamey, Trans.). Cambridge, MA: MIT Press.
- Foucault, M. (1980). *Power/Knowledge: selected interviews and other writings 1972–1977*. (C. Gordon, Ed., C. Gordon, L. Marshall, J. Mepham, & K. Soper, Trans.). New York: Pantheon Books.
- Graeber, D. (2015). Preface. In *Manifesto for a Democratic Civilization, volume 1: The Age of Masked Gods and Disguised Kings*. Porsgrunn, Norway: New Compass Press.
- Horkheimer, M., & Adorno, T. (2002). *Dialectic of Enlightenment*. (G. S. Noerr, Ed., E. Jephcott, Trans.). Stanford: Stanford University Press.
- Jones, S. (2006). *Antonio Gramsci*. London: Routledge.
- Marx, K., & Engels, F. (2008). *The Communist Manifesto*. London: Pluto Press.
- Midgley, M. (2003). *The Myths We Live By*. London: Routledge.
- Lassman, P. (2000). *The rule of man over man: politics, power and legitimation*. In S. Turner (Ed.), *The Cambridge Companion to Weber* (pp. 83–98). Cambridge: Cambridge University Press.
- Öcalan, A. (2017). *Manifesto for a Democratic Civilization, volume 2: Capitalism: The Age of Unmasked Gods and Naked Kings. Manifesto for a Democratic Civilization (Vol. 2)*. Porsgrunn, Norway: New Compass Press.
- Abdullah Öcalan, A. (2013). *Liberating Life: Woman's Revolution*. International Initiative Edition in cooperation with Mesopotamian Publishers, Neuss
- Öcalan, A. (2011). *Prison Writings: The PKK and the Kurdish Question in the 21st Century*. London: Transmedia Publishing Ltd.
- Öcalan, A. (2015). *Manifesto for a Democratic Civilization, volume 1: The Age of Masked Gods and Disguised Kings (International Initiative, Vol. 1)*. Porsgrunn, Norway: New Compass Press.
- Özcan, A. K. (2006). *Turkey's Kurds: A theoretical analysis of the PKK and Abdullah Öcalan*. New York: Routledge.
- Wallerstein, I. (2004). *World-System Analysis: An Introduction*. Durham: Duke University Press.
- Weber, M. (2004). *The Vocation Lectures: "science as a vocation" "politics as a vocation."* (D. Owen & T. B. Strong, Eds., R. Livingstone, Trans.). Indianapolis: Hackett Publishing Company.
- White, P. (2015). *The PKK: Coming Down from the Mountains*. London: Zed Books.
- Zeder, M. A. (2008). *Animal Domestication in the Zagros: an Update and Directions for Future Research*. *Publications de La Maison de l'Orient et de La Méditerranée*, 49, 243–277.

SINIFIN HETEROJENLİĞİ: SANAYİSİZLEŞME SONRASI SINIF ANALİZİ VE SINIF OLUŞUMU

Gabriel Winant

Çeviren: Menkibe Çeviri Kolektifi

Özet

Bu makale, 2023 Kasım ayında gerçekleşen Deutscher Anma Konferansı'nın düzenlenmiş bir versiyonudur ve *The Next Shift: The Fall of Industry and the Rise of Health Care in Rust Belt America* adlı eserin genişletilmiş halidir. Kişilerarası hizmet işinin üretkenlik sınırlarına ilişkin Marksizm'e daha sıkı bir şekilde dayanan bir açıklama geliştirmekte ve toplumsal yeniden üretimin üretimden ayrılmasının siyasi olmaktan ziyade öncelikle ekonomik olduğunu savunmaktadır. Bu teorik araç, küresel bir "bakım krizi" olduğu savını desteklemek için kullanılır. Bu kriz, yalnızca önceki bakım rejimlerinin istikrarsızlaşmasıyla değil, aynı zamanda üretkenlik sınırının, yeni biçimlerin ve bakım talebindeki genişleyen hacimle karşılaşmasıyla tetiklenmektedir. Son olarak, bu kriz, toplumsal cinsiyet ve cinselliğin yeni küresel sosyolojisi ve politikasıyla bağlantılıdır. Metodolojik olarak, makale, "sınıf soyutlamacılığı" yerine proleterleşme süreçlerinin empirik özgüllüğüne yeniden dikkat çekilmesini savunur.

Anahtar Kelimeler: emek süreci; sınıf oluşumu; toplumsal cinsiyet; cinsellik; toplumsal yeniden üretim

Bugün sınıf analizi hakkında konuşmak istiyorum: bu analizi nasıl yaparız, yöntemi nasıl anladığımız ve uyguladığımız - özellikle de tarihsel ve sosyolojik bir olgu ve siyasi bir önerme olarak işçi sınıfı oluşumunun süregelen zorluğuyla ilgili. İşçi sınıfı oluşumu - hepimiz bundan biraz görmek isteriz!

Bu nedenle, 1970'lerin sonlarından 1990'lara kadar hararetle tartışılan bu olgunun doğası

üzerindeki tartışmaların hâlâ çözüme kavuşmamış olması bir sorun teşkil etmekte. Tartışmacılar bir sonuca ulaşmak için mücadele etmek yerine, genelde tartışmayı bıraktı ve farklı yollara yöneldi.¹ Onları suçlamıyorum; ben de muhtemelen aynı şeyi yapardım. Ancak bu teorik ateşkes, solun o dönemde karşılaştığı değişen koşulların bir yansıması gibi görünüyor. Tartışmanın başladığı 1970'lerin sonlarında, sosyalist olasılıklar hâlâ açık görünüyordu ve yaklaşan siyasi krize karşı etkili bir strateji geliştirmek hayati bir öneme sahipti.² Ancak 1990'ların sonuna gelindiğinde çok az kişi bu görüşü savunuyordu. Tartışmayı başlatan kriz, 1970'lerde başlamıştı ve sonunda bir çıkmaza ulaşmıştı. Tartışmacıların açık tutmaya çalıştığı siyasi imkanlar kapanmış ve mesele gündemden düşmüştü. Perry Anderson, 2000'de *New Left Review*'ün yeniden çıkışında şu gözlemlerde bulundu: "İşçi hareketi yirmi yılı aşkın süredir sessiz. Bugün; gerçekçi sol için tek başlangıç noktası, tarihsel yenilginin net bir kabulüdür. Sermaye, kendisine yönelik tüm tehditleri tamamen geri püskürttü."³ Böyle bir toplum, kendi temelini sürekli aşındırırken, zafer nasıl bu kadar kesin olabilir?

Son birkaç on yılda ortaya çıkan paradoksal bir sonuç, sınıf analizinin daha ortodoks ya da klasik bir savunusuna en açık şekilde bağlı olan Marksist analizin, aynı zamanda işçi sınıfı mücadelelerinin izlerinin ve etkilerinin artık görülmediğini savunmaya en hazır olan sesler olmasıdır. Bu tür argümanların farklı varyasyonlarına rastlıyoruz: kimlik siyasetinin işçi sınıfı siyasetini yerinden ettiğini veya dağıttığını söyleyen yaygın görüşten, siyasi

¹Bu tartışmanın önemli girdileri ve sonuçlarına ilişkin düşünceler için bkz. Stedman Jones 1983; Scott 1985; Katznelson and Zolberg 1986; Roediger 1991; Joyce 1991; Eley and Nield 2007.

²Örnek için bkz. Hobsbawm 1978; Hall 1979; Gorz 1982.

³Anderson 2000, p. 16.

davranışların artık sınıf terimleriyle açıklanamayacağını ileri süren “sınıf çözülmesi” fikrine kadar; ya da Weberci statü grubu kavramlarının yeniden gündeme getirilip, anormal gibi görünen davranışları açıklama çabalarına kadar.⁴ Bunların hiçbirini üzerinde uzun uzadıya durmadan önce, bu stratejilerin her birinin, giderek daha eşitsizleşen sınıf toplumlarının neden sınıf sonuçları ve sınıf temelli siyasi davranışlar üretmediğini, en azından işçi sınıfı açısından, açıklamaya çalıştığını kabul edebiliriz.

Bu pozisyonlarla ilgili paradoksal olan şey, bir prensip olarak daha geleneksel sınıf analizi mantığına sahip çıkmaları, ancak aynı zamanda siyaseti ve ideolojiyi sınıf ilişkilerine atıfta bulunarak sistematik olarak açıklayabileceğimiz fikrinden geri durmalarıdır. Her biri, politik ve ideolojik alanda, sınıf ilişkileriyle açıklanamayan ve bunun yerine sınıf ilişkisine dışsal olarak belirlenen bir alan açmaktadır. Bu durumda tipik olarak, yoldaşların fiilen yaptıklarını gördüğümüzden çok daha fazla nasihat mahiyetinde sınıf analizi üzerine konuştuklarını ve talepte bulduklarını duyuyoruz ve aslında sınıf analizine yönelik bu tür taleplerin pratiğin kendisini gölgede bıraktığından endişe duyuyorum.

Giriş niteliğindeki polemikimi bitirmeden önce, Amerikan sahnesinden iki örnek vermek istiyorum. Vivek Chibber’in yakın zamanda yayımlanan *The Class Matrix* adlı kitabı, kültürün işçilerin neden örgütlenmediğiyle ilgili bir önem taşımadığını savunuyor; aksine kişisel, rasyonel risk ve ödül hesaplamalarıyla bu durumu açıklamak gerektiğini öne sürüyor. Ancak işçilerin bu engeli neden zaman zaman aştıkları sorgulandığında, bunun yanıtının “dayanışma kültürü” olduğunu belirtiyor.⁵ Bir tarafta kültür, neden-sonuç ilişkisi dışında bırakılırken, diğer tarafta

yeniden gündeme getiriliyor ve ekonomik ile kültürel olan arasındaki sistematik ilişkiyi belirlemeye yönelik hiçbir çaba gösterilmiyor. Ekonomik rasyonellik, dayanışma kültürlerini dışlıyor; ama dışlamadığı durumların varlığı da söz konusu. Burada, sosyal eylemin hem ekonomik rasyonel hem de ideolojik olarak anlamlı olması ve ekonomik nesnelliğin, ortaya çıkan kültürel anlam aracılığıyla öznel olarak kavranması gereken temel Marksist anlayış neredeyse tamamen kaybolmuş durumda. Sosyal yapı ile ideoloji arasındaki ilişki kopunca, her biri diğerine anlamsız ve karşılaştırılmaz hale geliyor. Sonuç olarak, ya ekonomi ya da ideoloji etkili oluyor; ama asla ikisi birden değil ve bu iki alanın etkileşimi için bir teori de geliştirilmemiş durumda.

Benzer şekilde, son yirmi yıldaki çalışmalarında Walter Benn Michaels ve Adolph Reed Jr., profesyonel-yönetici sınıfın, sınıf siyasetini geçersiz kılmak için ırk siyaseti kullandığını savunuyor. Bu fenomenin varlığını inkâr etmemekle birlikte, belki de onların iddia ettiği kadar tekdüze ve her yönüyle kapsayıcı olmamakla birlikte, bu durum belirgin bir metodolojik ikilem yaratıyor: Nasıl oluyor da tamamen ideolojik bir olgu olan ırk, sınıfın nesnel gerçekliğini geçersiz kılabilir? Burada dikkat edilmesi gereken, bu iddianın Chibber’in görüşlerinden daha güçlü olduğudur: Chibber, dayanışmacı olmayan pratiğin bireysel olarak rasyonel olduğunu ve bu nedenle kültürün işçilerin bölünmesinde önemli bir rol oynamadığını öne sürerken, (anlaşılmaz bir şekilde) işçilerin zaman zaman bir araya gelmelerine engel olmadığını belirtiyor. Michaels ve Reed ise daha ileri giderek, dayanışmacı olmayan pratiğin işçilere kültürel yollarla başarılı bir şekilde dayatıldığını ve bunun bölünmeye yol açtığını savunuyor. Bunun geçerli olabilmesi için ya ırkın (ve daha genel olarak

⁴Örnek için bkz. Brenner and Riley 2022; Benn Michaels and Reed 2023; Karp 2023.
⁵Chibber 2022.

ideolojinin) bir sosyal nesnellik niteliğine sahip olması ya da sınıfın bu niteliği yitirmesi gerekiyor. Eğer ırk böyle bir niteliğe sahipse, o zaman bir tür ırkçı kapitalizm teorisi içindeyiz ki, Michaels ve Reed bunu kesinlikle reddedeceklerdir. Teorik olarak, bu tür bir hesabı Antonio Gramsci, Louis Althusser, Stuart Hall veya Cedric Robinson üzerinden geliştirmek mümkün; ancak onlar bu yaklaşımlardan hiçbirini benimsemeyecek ve başka bir yol bulmak da zor olacak. Öte yandan, eğer sınıf nesnellikten yoksunsa ve sadece birçok rekabet eden söylemden biri haline gelmişse, bu durumda kendimizi kültürel dönüşüm ve post-Marksizm alanında bulmuş olacağız. Fakat bu, tam da Michaels ve Reed'in ve birçok yol arkadaşının karşı çıktığı bir eğilim. Bu paradoks karşısında, Gramsci'nin ideolojizm ve ekonomizm arasındaki metodolojik Scylla ve Charybdis uyarısını hatırlamadan edemiyorum.⁶ Burada analiz, bu iki engelden birinden diğerine savrulmakta ve güvenli bir şekilde aralarından geçmemektedir. Ekonomizm temelli, ideolojinin ekonomik üzerindeki etkisini çelişkili bir biçimde açıklayan bir yaklaşım ortaya çıkıyor.

Bu konuyla başlıyorum çünkü solun en yüksek sesle sınıf analizini savunan seslerinin, aynı zamanda büyük siyasi mücadele alanlarını göz ardı edenler olmasının sağlıklı olmadığını düşünüyorum. Onlar için bu alanlar, en iyi ihtimalle soylu ama sınıf süreçleriyle ilgisiz konular olarak görülüyor. Tarafsız bir şekilde, dikkat dağıtıcı unsurlar olarak değerlendiriliyorlar. En kötü ihtimalle, bu alanlar egemen sınıfın sızma ve kontrol etme yerleri olarak kabul ediliyor. Dünyanın büyük bir kısmı ırkçılık, milliyetçilik, cinsiyet, cinsellik, göç ve din üzerine mücadelelerle dolup taşıyor: Hem sol hem de sağcı hareketler bu sosyal güçleri kendi kurtuluş ve hiyerarşi amaçları için mobilize etmeye çalışıyor. Eğer bu fenomenleri sınıf

süreçleriyle olan belirli ilişkilerini ortaya çıkararak anlaşılır ve tarihsel olarak spesifik hale getirmeyi reddedersek, görevimizi terk etmiş oluruz. Sadece sınıf hakkında konuşmamızı istemek yerine, konuyu ciddi bir somut araştırma konusu olarak incelemeliyiz; yani, zaten bildiğimiz şeylerin ötesinde bir şeyler öğrenmek için ampirik bir çaba göstermeliyiz.

Bu, işçi sınıfı tarihindeki ve deneyimindeki somut toplumsal çeşitlilikle ilgilenmemizi gerektirir. Proletarya, daha soyut bir anlamda bir bütün olsa bile, her zaman birçok olguyu bir arada barındırmıştır. Yalnızca bu daha soyut birliğe tutunmak ve somut toplumsal çeşitlilikle ilgilenmeyi reddetmek, işçi sınıfını yalnızca bir fikre, hatta en kötüsü bir fetişe, bir tılıma, bir nesneye indirgemektir. Marksizm, köylü sınıfları, kadın sorunu, çocuk emeği, emperyalizm ve ulusal sorun vb. tartışmalara kadar uzanan, toplumsal olarak tabii kılınanlar arasındaki toplumsal farklılığın araştırılması için zengin bir depoya sahiptir.⁷ Bu meseleler, işçi sınıfının oluşumuna ilişkin temel meseleyi tamamlayıcı nitelikte olmayıp, kesin bir şekilde bu sorunun bir parçasıdır. Bugün, Marksist feminizmin bize sınıf oluşumu sorunlarını yeniden ele almamız için nasıl bir miras bıraktığını tartışacağım - bu ödülün geçmişteki sahiplerinin bileşimine dair son zamanlarda ortaya çıkan anlaşılabilir endişeler göz önüne alındığında, bu konu yerinde bir konudur. Bu konuşmanın başlığını, geçici ve asli nitelikler arasında ayırım yapmanın zorluğuna işaret eden bir klişeyle -"The baby and the bathwater"- belirledim. Bu klişe aynı zamanda üreme emeği için bir metafor olup, gençlerin bakımında harcanan çaba ve insanlara nesne gibi davranmamak için gereken dikkat hakkında bir şeyler söylemektedir.*⁸

Sanayisizleşme sonrası sınıf analizi yaparken karşılaştığımız zorluklardan biri, işçi

⁶Marx 1926; Engels 2010; Luxemburg 2003; Vogel 1983; Anderson 2010.

⁸Çeviren Notu: Orijinal başlıkta geçen "baby and the bathwater" ifadesi, İngilizce'de "Don't throw the baby out with the bathwater" deyiminden türetilmiştir. Bu deyim, iyi olan bir şeyi, onu çevreleyen kötü unsurlarla birlikte atmamak gerektiğini vurgular.

sınıfı deneyimine dair genel kabul ettiklerimizin ne kadarının aslında sanayi çağına özgü olabileceğidir. Köylülerin işçilere dönüştürüldüğü proleterleşme süreci belirli bir tür tekdüzelik yaratmıştı. Sanayi yoluyla emeğin toplumsallaşması, işçiler için daha geniş siyasi ufuklar açma olasılığı yaratmıştı; çünkü sınıf içi homojenliği kademeli olarak arttırıyordu: Emeğin gerçek anlamda kapitalist üretim süreçlerine dahil edilmesi, beceri, bölge, din, hatta ırk ve etnik köken farklılıklarını kısmen baskıladı.⁹ Ancak, sınıf içi farklılıklar yeniden ortaya çıktığında, bu farklılıkların tarihsel sürecin sonuyla nasıl bir ilişkiye sahip olduğunu sorgulamalıyız.

Marksist sınıf ve sınıf oluşumu tartışmalarına devam ettiğimiz ölçüde, özellikle İngilizce konuşulan dünyada, proletaryanın somut varlığını şekillendiren işgücü piyasaları, istihdam ve işsizlik gibi sosyal deneyimlere yeterince dikkat göstermiyoruz. Emek süreçleri, beceri ve vasıfsızlaştırma; ırk ve cinsiyet temelli işgücü piyasası ayrışması; aile yapısı, üreme ve demografi gibi konular üzerine incelemeler, 1970'lerde, Marksizmin son zirve noktasında, sınıf tartışmalarının merkezinde yer alıyordu.¹⁰ Ancak bu araştırma alanlarının ampirik içeriğini yeterince güncellemedik. Ya da bunu yapabildiğimiz ölçüde, henüz sınıf analizinin teorik ve metodolojik sorunlarına geri dönemedik. Yarım yüzyıllık tarihsel yenilgi, yalnızca yöntem düzeyinde değil, proletaryanın sosyolojisi bağlamında nasıl bir iz bıraktı? Bilmiyoruz, en azından genel kavramlar düzeyinde henüz bilmiyoruz.

Endüstriyel işçi sınıfının ve örgütlerinin yadsınamaz krizi, toplumsal yerinden edilmenin yanı sıra sayısız fikri yönelim bozukluğu biçimi yarattı – bu kadarını biliyoruz. Benim kendi ampirik araştırmam bu soruna yönelikti ve bunu biraz özetleyip bundan bir sonuç çıkarmaya çalışacağım. Perspektifimin coğrafya ve dil ile sınırlı

olduğunu da söylememe izin verin: bu, Kuzey Atlantik ve özellikle anglofon dünyaya, en çok da Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik bir tartışma olacak. Çeşitli noktalarda daha geniş konuşmak için elimden geleni yapacağım, ancak iyi bildiğimin ötesine geçmeyi istemiyorum ve tartışmada daha geniş bir alana yayılabileceğimizi ve bazı karşılaştırmalar yapabileceğimizi umuyorum. Tartışmada bu tür gözden kaçan hususlara ilişkin iddialarımı düzelterecinizi umuyorum.

Harry Braverman'ın 1974'te savunduğu gibi, tarihsel ve toplumsal dalgalanmalar, kapitalist toplumlarda sınıf çatışmasının zorunlu ve kaçınılmaz bir unsurudur. Braverman, "Doğru anlaşıldığında, 'işçi sınıfı' terimi hiçbir zaman kesin bir insan grubunu tam olarak tanımlamaz; aksine, devam eden bir toplumsal süreci ifade eder" diye belirtmiştir.

Yine de uzun bir süre boyunca çoğu insanın zihninde, bu terim kapitalist ülkelerdeki nüfusun oldukça iyi tanımlanmış bir kısmını temsil ediyordu. Ancak son on yıllarda geniş mesleki değişimler ve bu değişimlere dair artan farkındalıkla birlikte, bu terim tanımlayıcı gücünün büyük bir kısmını kaybetti. Braverman, "Sadece miktarların doldurulmasını gerektiren durağan bir cebir denklemiyle değil, nüfusun farklı kesimlerinin dönüşümünü simgeleyen dinamik bir süreçle uğraşyoruz" demişti.¹¹

Burada tekrarlayan bir çelişkidен bahsedilmektedir: bir yandan biçimsel olarak gerekli ve statik iken, diğer yandan ampirik özellikleri itibarıyla hareketli ve dinamik olan bir tezat. Bu çelişki, sınıf konumlarını üreten ve nüfusun katmanlarını bu konumlara dahil eden toplumsal dalgalanma süreci ile işçi sınıfı örgütlenmesinin daha yavaş gelişen siyasi ve ideolojik alt yapısı – sendikalar, partiler ve

⁹Davis 2018, pp. 1–154.

¹⁰Örnek için bkz. Bonacich 1972; Braverman 1974; Zimbalist 1980; Tilly and Scott 1978; Edwards, Reich and Gordon 1982; Burawoy 1985; Milkman 1987; Seccombe 1993.

¹¹Braverman 1974, p. 17.

Braverman'ın "oldukça iyi tanımlanmış" eskimiş bir imaj sorunu olarak belirttiği dil ve semboller - arasında ortaya çıkmaktadır. Kültür tarihçisi Michael Denning'in değindiği gibi, "Nüfusun sınıfsal yapılanmasındaki konumumuz ne olursa olsun, sınıf imgelerimiz genellikle sınıf oluşumunun gerçeklerinin, çalışan nüfusu yeniden şekillendiren kapitalizm güçlerinin bir nesil gerisindedir."

Denning, solun bu sorundan muaf olacağına inanmak için bir neden olmadığını vurgular.¹² Bu noktada Adam Przeworski, "ideolojik mücadele, sınıflar arası bir mücadeleden önce sınıf hakkında bir mücadeledir" diye değinmektedir.¹³ Peki, 1970'lerden bu yana çoğalan ve bizi sınıf üzerine yeni bir mücadele turuna davet eden farklılıkların ampirik doğası nedir?

Kendi araştırma programımdan, tüm yerel sınırlılıklarıyla başlamak istiyorum. Beni buraya getiren ödüle layık görülen kitabım *The Next Shift: The Fall of Industry and the Rise of Health Care in Rust Belt America*, iş gücü piyasasındaki dönüşümün sosyal tarihini ele alıyor. ABD'nin Pittsburgh şehrine odaklanarak, Amerikan çelik endüstrisinin bu tarihi merkezinde bugünün düşük ücretli hizmet ekonomisinin, sanayi işçi sınıfı oluşumunun sınırlarından ve paradokslarından nasıl ortaya çıktığını gösteriyorum. Bu geçişi yalnızca "iyi işlerden kötü işlere" bir kayma olarak anlamak yeterli değil: İşçi sınıfının kalıntı ve yeni gelişen fraksiyonları, kısmen dayanışmacı, kısmen çatışmalı karmaşık tarihsel örüntüler içinde iç içe geçmiştir.¹⁴

ABD iş gücü piyasasında "sağlık hizmetleri ve sosyal yardım" olarak adlandırılan kategori, istihdamın en büyük sektörüdür ve her yedi işten birini oluşturmaktadır. Sanayisizleşmiş Kuzeydoğu ve Ortabatı kentlerinde, yani Rust Belt [Pas Kuşağı]

olarak bilinen bölgede bu oran her altı işten biri, bazen de her beş işten birine kadar çıkmaktadır. Amerikan ücret yapısının en alt diliminde, geniş anlamda bakım ekonomisi 1980'lerde tüm iş büyümesinin %56'sını, 1990'larda %63'ünü ve 2000'lerde %74'ünü oluşturmuştur. Bu işleri yapanların büyük çoğunluğu hâlâ kadınlar, özellikle de Afrikan Amerikan ve göçmen kadınlardır.¹⁵ Evde sağlık yardımcılığı, yıllardır Amerika'da en hızlı büyüyen mesleklerden biri olmuştur.

Yaklaşık on yıl önce Pittsburgh'da, bir sendika temsilciliği anlaşmazlığı bağlamında, Pittsburgh Üniversitesi Tıp Merkezi, Ulusal Çalışma İlişkileri Kurulu önünde hiç çalışanı olmadığını iddia etti. O dönemde yaklaşık 70.000, bugün ise 110.000'e yakın çalışanı olan bu kurumun Pennsylvania eyaletinin en büyük işvereni olduğu bilindiğinden, bu durum oldukça kayda değerdi. Pandemiden bu yana çok bilindik bir paradoksun başlangıcıydı bu: Çalışanlar nasıl hem gerekli hem de harcanabilir, nasıl her yerde ama görünmez olabiliyorlar? Daha açık bir ifadeyle: Belirli bir sektörün bu denli durmaksızın büyümesi ve ürünlerine olan talep, nasıl olur da bu sektörü icra eden işçiler için bir avantaj, fırsat ve güce dönüşmez? Burada kristalize olan sınıf oluşumunu yapılandıran ırk, toplumsal cinsiyet, sınıf ve devlet dolayimleri ya da eklemlemeleri nelerdir ve nasıl örgütlenirler?

Bir zamanlar Amerikan sanayi sermayesinin yoğunlaştığı yerlerdeki bakım ekonomisinin büyüklüğü, sınıf oluşumunun bir evresi ile diğeri arasında tarihsel bir bağ olduğunu düşündürmektedir. Bu bağlantının yeniden inşası, hem bu yeni bakım ekonomisinin kökenlerini hem de kendine özgü özelliklerinin nedenlerini gösterebilir.

Endüstriyel işçi sınıfı kendini konsolide ettiğinde ve refah devletini oluşturan

¹²Denning 2007, p. 143.

¹³Przeworski 1977, p. 371.

¹⁴Winant 2021.

¹⁵Dwyer 2013, p. 398.

imtiyazları kazandığında, istikrarlı kapitalist toplumlardaki tüm işçi sınıfı oluşumları gibi, bunu hegemonik bir sınıf olarak yapmadı. Faaliyetlerinin yasallaştırıldığı ve ekonomik güvenliğinin 1930'lar ve 1940'larda müzakere edildiği koşullar, örgütlenmesini Gramsci'nin terimleriyle "ekonomik-şirket" türüne ait olarak sağlamaştırdı. Amerika Birleşik Devletleri'nde bu süreç, özellikle firma düzeyinde toplu pazarlık yoluyla kurulan bir özel sektör refah devleti biçimini aldı.

Amerikan emeğinin ekonomik gücünün zirveye ulaştığı dönem, aynı zamanda McCarthyizm ve Soğuk Savaş ortamının örgütlü emeğin etrafında temsiliyet sınırları oluşturmaya başlamasıyla birlikte siyasi bölünmüşlüğü de yeniden ortaya çıkmaya başladığı dönemdi. Demokrat koalisyonda bir çıkar grubu olarak örgütlü işçiler, işçi sınıfının geri kalanından yapısal olarak ayrılmıştı.¹⁶ Sanayi işçileri sendikalı ve sosyal yardımları özel sektör toplu pazarlığı yoluyla dağıtan ve sanayi işgücü piyasalarına erişimi olmayan işçilerin - kadınlar, ırksal azınlıklar - büyük ölçüde dışlandığı özelleştirilmiş bir refah devleti tarafından korunuyordu. Bu durum 1960'lar ve 1970'lerde siyasi bölünmeyle sonuçlanacaktı ancak yapısal ve ekonomik unsurları da büyük önem taşıyordu.

Sosyal ücretin sanayi işçi sınıfına özel sektör istihdamı aracılığıyla dağıtılması, sınıfın farklı katmanları arasında yapısal bir antagonizmayı kurumsallaştırdı; bu antagonizma genel olarak ırk ve cinsiyet tarafından belirlenir ve harekete geçirilir. En iyi bilinen form, hane içinde gerçekleşen şekildedir: çalışan işçinin maaşı ve yan hakları, evde çalışmayan eş tarafından yiyecek, temizlik, çamaşır, boş zaman, cinsellik ve çocuklar gibi ihtiyaçlara dönüştürülmeliydi; bu durum, gerçek bir kişisel çatışma olarak ortaya çıkabileceği gibi, çıkmayabilir de. Burada, ödülün finalisti Silvia Federici'ye olan

borcumu belirtmek isterim; elbette onun yanında anılmak bile bir onurdur. Ancak, bunun daha geniş bir örüntünün önemli bir örneği olduğunu önermek istiyorum; bu örüntüde, ücretin bir kısmı temelde, evde çalışmayan veya başka bir şekilde marjinalleşmiş bir kadın işçiden üreme iş gücünü talep etmek için bir kupon haline gelir. Özellikle, özel sektör refah devletinin 1940'larda kamu sektöründeki bir girişimin başarısızlığının ardından işçilerin kazandığı en önemli kazanımlardan biri olan istihdam bazlı sağlık sigortası, tam olarak böyle bir kuponu temsil eder: ödenecek olan, esasen hastanede geçirilen zamandır; bu, yalnızca tıbbi bakımı değil, hemşireler, hemşire yardımcılar, çamaşır ve mutfak işçileri ile teknisyenlerin emeklerini de içerir. Ancak sağlık çalışanları, emek yasaları tarafından korunmazdı - çelik işçilerinin sağlık sigortası kazanmasını sağlayan aynı emek yasaları, hastane çalışanlarını resmi istihdam korumasından hariç tutuyordu. Bu tür korumalardan bağımsız olarak faaliyet gösteren hastaneler, işgücü piyasasının en savunmasız katmanlarından eleman alıyordu.

Ortada ırk ve toplumsal cinsiyetin aracılık ettiği klasik bir ikilemiş işgücü piyasası yapısı vardır ve bu yapının varyasyonları, örgütlü işçi sınıflarının yirminci yüzyılda büyük kazanımlar elde ettiği ancak hiçbir zaman hegemonya kuramadığı Kuzey Atlantik refah devletlerinde görülmüştür. İlginç olan ek bir diğer soru ise, bir zamanlar sanayi ekonomisine yardımcı olarak konumlandırılan marjinal sektörlerin sayısal olarak nasıl bu kadar baskın hale geldiği ve ekonomik marjinalliklerinin bu tersine dönüş boyunca neden devam ettiği.

Burada Fordizmin sona ermesinin dinamiklerini ve yeniden üretim emeği için sonuçlarını anlamak kritik önem taşımaktadır. Nancy Fraser'ın ileri sürdüğü

¹⁶Davis 1986; Lichtenstein 1989; Klein 2003.

gibi, neoliberalizme geçiş Fordist bakım rejimini istikrarsızlaştırmıştır.¹⁷ Ancak bu durumu kavramak için yeterli değildir, çünkü toplumsal yeniden üretim sistemi durduğu yerde istikrarsızlaşmamıştır; aynı zamanda hızla genişlemiş, iç mantığı değişirken dahi genişlemiştir. Özellikle 1950'lerin sonlarında kademeli olarak başlayan ve 1970'ler ile 1980'lerde hızla hızlanan fabrikalardaki iş kaybı süreci, nüfusun daha yaşlı, daha yoksul ve daha hasta olmasına neden olmuştur.

Başlangıçta, sanayisizleşme ekonomik küçülmeyi de beraberinde getirmiştir. Pittsburgh bölgesinde, yirmi yıllık yavaş düşüşün ardından 1975 ve 1985 yılları arasında 150.000 fabrika işi yok olmuştur. Bölgedeki yoksulluk oranı bu yıllar arasında iki kattan fazla arttı; evsiz nüfusu da öyle. Çelik kasabası Aliquippa'da araştırmacılar 1981'den 1984'e kadar kazanılan gelirden yüzde 55'lik bir düşüş gözlemlemiş ve "bu büyüklükteki düşüşler kaçınılmaz olarak bireysel ve kolektif hayatta kalma mücadelesini harekete geçirdi" yorumunda bulunmuşlardır.¹⁸

Hayatta kalma dili uygundur: yerinden edilme süreci ekonomik olmaktan çıkıp demografik ve epidemiyolojik bir hal almıştır. Sanayisizleşme, kıdeme dayalı işgücü piyasalarının sendikalı sanayideki merkezi konumu nedeniyle nüfusu daha yaşlı hale getirmiştir. Bu durum kaçınılmaz olarak, azalan istihdam oranlarının demografik olarak yaşlı bir işgücü ve nüfus üreteceği anlamına geliyordu: gençler fırsat aramak için uzaklaşırken, en büyük gruplar buldukları yerde yaşlandı. 1950'de Pittsburgh çelik işçilerinin yüzde 38'i 45 yaşın üzerindeydi; 1980'de ise yarısı. Ya da başka bir deyişle, 1970 yılında bölge nüfusunun yüzde 11'i 65 yaşın üzerindeydi. 1990 yılına gelindiğinde nüfusun yüzde 17'sinden fazlası 65 yaşın üzerindeydi. Sadece göreceli değil

mutlak büyüme de dahil olmak üzere 20 yıl içinde yüzde 11'den yüzde 17'ye. 1940'ların savaş üretimi için işe alınan büyük grup, gençler ayrılırken bile buldukları yerde yaşlandı. 1990 yılına gelindiğinde Pittsburgh, Florida'nın Broward County'sinden sonra ülkenin en yaşlı ikinci metropolitan bölgesi haline geldi.¹⁹

Son olarak, daha yoksul ve daha yaşlı bir nüfus aynı zamanda daha hasta bir nüfustur. Doğal olarak yaşlı insanlar daha hastadır. Yoksul insanlar da genel bir kural olarak daha da hastadır ve ekonomik şok kısa sürede bir sağlık şokuna dönüşmüştür. Batı Pennsylvania'da 1980 ve 1986 yılları arasında işten çıkarılan kıdemi yüksek sanayi işçileri için, hemen sonrasında ölüm tehlikesi %50 ila %100 oranında artmıştır.²⁰ İşten çıkarılan her bir çelik işçisi hayatını kaybederken, çok daha fazlası hastalanmıştır. Aile içi şiddet, bağımlılık, intihar ve hatta kalp hastalığı gibi olgularda gözlemlenebilir artışlar sanayisizleşmeye kendine özgü bir epidemiyoloji kazandırmıştır.

Burada biyolojik olarak adlandırabileceğimiz daha karmaşık bir mekanizma da söz konusudur. Refah devletinin büyük bir kısmı özelleştirildiği ve istihdama dayalı olduğu için, sanayi işçilerinin özel sektörde sağlanan sağlık hizmetleri üzerindeki talepleri diğer sosyal yardımlardan çok daha güçlüydü. Sosyal destek talep etmek isteyen yerinden edilmiş işçiler ve aileleri için, sosyal sıkıntının sağlıkla ilgili tezahürleri en umut verici yollardan birini sunuyordu. Sağlık sisteminin kullanımı 1970'ler ve 1980'lerde sanayi merkezlerinde çok hızlı bir şekilde artmış, özellikle mavi yakalı işçiler ve aileleri arasında ulusal ortalamadan çok üzerine çıkmıştır. Bu, sık ve özellikle çok uzun süreli hastane yatışlarından oluşuyordu. 1979 yılında Pittsburgh'da kişi başına ortalama 1,6

¹⁷Fraser 2016.

¹⁸Winant 2021, p. 189.

¹⁹Winant 2021, p. 196.

²⁰Sullivan and von Wachter 2009, pp. 1286-7.

hastane yatış günü düşüyordu ki bu rakam bugün ABD’de ulusal oranın yaklaşık üç katıdır. Bu durum, çelik işçileri ve aile üyeleri için aynı şekilde geçerli olup, işyeri tehlikesine değil, sağlık sisteminin kritik olmayan durumların yönetimi yoluyla sosyal bakım için kullanıldığı sosyoekonomik bir etkiye işaret etmektedir.²¹ Sanayisizleşme bu kullanım biçimini tetikledikçe, sağlık sigortası bir tür konjonktür karşıtı mali pompa görevi görerek sistem muazzam bir şekilde büyümüştür. Sistem büyüdükçe işe alımlar da arttı.

Burada bir ailenin düşünülmesi faydalı olacaktır. 1950’de Kore Savaşı patlaması sırasında babasının çalıştığı fabrikada işe alınan bir çelik işçisi. İşe girdikten sonra kız arkadaşıyla evleniyorlar, kız garsonluk işini bırakıyor, bir ev alıyorlar ve birkaç çocukları oluyor. On yıllar boyunca işten çıkarılıp geri çağrılır ve birçok kez greve gider; birkaç kez yaralanır ama asla ciddi şekilde yaralanmaz. Bu yıllar boyunca karısı, çocuklarına olduğu gibi ona da bakar. 1980’de geldiğinde emekli olma zamanı gelmiştir ve çiftin her iki ferdi de emekliliğe hazırdır. mavi yakalı yaşamın fiziksel yükleri – yaralanmalar, kirlilik, stres, sigara ve alkol – bir ömür boyu birikmiştir.

1980’de oğullar babalarını ve dedelerini takip edip değirmene gidemezler: iş yoktur. Bu yüzden göç etmeyi düşünmeye başlarlar. Ama eşleri, yaşlanan ebeveynlerine kim bakacak diye sorarlar? Ve böylece genç neslin kızları, annelerinin ev işleriyle dolu hayatlarından ayrılarak iş aramak zorunda kalır. Peki kim işe alacak? Hastaneler ve huzurevleri. Yaşlanan tüm çelik işçileri ve ev kadınları, kendileri gibi diğer ailelerin kızları tarafından bakılmaktadır. Böylece kadınlar 1960’ların sonlarından 1990’lara kadar, kocaları fabrikadaki işlerini kaybeden Afro–Amerikan kadınlarla en alttan başlayarak ve beyaz kadınlarla en

katıldıkça alt tabakaları yavaş yavaş doldurarak işgücü piyasasına girdiler. 1980 yılında sağlık hizmetleri en büyük işveren olarak çelik sektörünü geçti. Genel olarak sağlık sektörü, endüstriyel ekonominin daralmasına karşı genişleyen ve üçüncü taraf sağlık sigortası ve özel sağlık hizmetleri idaresinin mali yapısı yoluyla ve kayıtlı işgücü piyasasına giren kadınların işgücü arzı yoluyla, bir zamanlar ailelerde bulunan bakım işlevlerini kurumsallaştıran ve metalaştıran bir şok emici olarak işlev gördü.

Bir düzeyde bu, işçi sınıfının toplumsal yeniden üretimi için gerekli olan karşılıklı bağımlılık ağının yeniden genişlemesiyle, emeğin artan toplumsallaşmasının çok klasik bir biçimi gibi görünmektedir. Bir zamanlar köylüler kendi yiyecek ve giyeceklerini kendileri ürettiyordu; daha sonra bu tür mallar için pazarın aracılığı ile işçiler olarak birbirlerine bağımlı hale geldiler. Aileler kendi bakımlarını daha fazla üretir hale geldikten sonra, hastaneler, ajanslar, okullar ve bakım evleri aracılığıyla birbirlerine bağımlı hale geldiler. Ancak yine başka bir düzeyde, bu son süreç yeni, anormal özelliklere sahiptir.

İşte bu noktada Pittsburgh’dan sapma merdivenini tırmanmak istiyorum. Daha önce bakım ekonomisinin büyük bir kısmının, istikrarlı sektörel büyüme ve artan işgücü talebine rağmen, işgücü piyasasının düşük ücretli ve güvencesiz katmanlarına saplanıp kaldığını gözlemlemiştim. Bu anomali, dikkatimizi bakım ekonomisinin ve daha genel olarak kişiler arası hizmet işinin ayırt edici özelliğine çekmektedir. kapitalist sanayi ile ilişkilendirdiğimiz verimlilik artışı türlerine karşı gösterdiği direnç.

Bu olgu son yıllarda yaygın olarak gözlemlenmekte ve küresel ekonomik durgunlukla ilgili tartışmalarda

kullanılmaktadır.²² Buraya kadar olan tartışmamı genişletmek suretiyle, bu olgunun önemine ilişkin tartışmaya iki gözlem eklemek istiyorum. Birincisi, bu ampirik gözlemi, Marksist gelenek içinden hizmet-ekonomi durgunluğuna bir açıklama getirmek için yeterli çaba sarf etmeden, tamamen kendi kendini açıklayıcı olarak kabul etmiş olmamızdır. bunun için kaynaklar Marksist feminizmde mevcuttur.²³

Öncelikle, Marx'ın kendisinin bu soruyu biraz karıştırdığını belirtelim. Toplumsal yeniden üretimle ilgili olarak, emek sürecinde "insan kasının, sinirinin, beyninin vb. belirli bir miktarının [bestimmtes Quantum] harcadığını ve bu şeylerin yerine yenilerinin konması gerektiğini" gözlemler.²⁴ Fakat bu miktar nasıl belirli olabilir? Bu noktada, 1970'lerdeki "ev işleri" tartışmaları sırasında ileri sürüldüğü gibi, kesinlikle somut emeğin karanlık niteliksel alanındayız - soyut emeğin niceliksel, piyasa tarafından dengelenmiş netliğinde değil.²⁵ Ve bu somut alanda, insan kasının, sinirinin, beyninin vs. miktarı kesin olamaz. Harcanan miktar işçiden işçiye, gündün güne, kısmen şeffaf olmayan sonsuz sayıda olumsuzluğa göre değişecektir. Neden kötü uyuduğumu, neyi arzuladığımı, nasıl iyi besleneceğimi, vücudumun bir yerinin neden acıdığını, depresyonumun nedenini ya da -daha da zoru- çare için neyin gerekli olduğunu her zaman bilemem.²⁶ Bir uzman bile çoğu zaman bunu bilemez ya da etkin bir şekilde müdahale edemez. Aslında aynı pasajda Marx, emek-gücünün yeniden üretim maliyetlerini belirleyen yaşam standardının tarihsel olarak özgül olduğunu ve kısmen sınıf mücadelesi yoluyla belirlendiğini kabul ederek bu soruna bir cevap üretmeye başlar. Bu nokta soyutlandığında, emek-gücünün toplumsal yeniden üretimi için gereken kullanım değerlerinde nesnel bir belirsizliğe işaret eder - daha önceki pasajdaki "belirli miktar"ın tam tersidir.

Yeniden-üretim emeğinin ürünü olduğu kadar aracı da olan insan bedeninin kendisi sermayeye bir sınır sunar; bu sınır bakım emeği sürecinde kendini gösterir. Bu sınır, siyaset kuramcısı Alyssa Battistoni'nin de vurguladığı gibi, bedenin hareket etmek zorunda olduğu doğal zaman döngülerinden kaynaklanır.²⁷ Bu döngüler kendilerine özgü şekil ve anlamlarını toplumsal bağlamdan alsalar da, sonsuz derecede esnek olmadıkları gibi, tamamen bilinebilir de değildirler. Beden, müdahaleye karşı fiziksel dirençler ve epistemik opaklık sergileyerek kapitalizm içinde üretimi homojenleştirme eğiliminde olan rasyonelleştirme biçimlerini engeller. Aslında, bir üretim sürecini "endüstriyel" yapan, bu tür bir rasyonelleştirme ve homojenleştirmeye uygun olma niteliğidir. Bunun yokluğunda, toplumsal yeniden üretim pratiklerine geniş bir çeşitlilik dayatılır.

Aynı şekilde, toplumsal yeniden üretim süreçleri de tatmin edici bir şekilde değerde kristalleşemez. Bunların bedenden geçmesi gerekir ve bedenin değerini soyut zorlamasına tamamen uyması sağlanamaz. Açlık ve uyku ihtiyacının giderilmesi, cinsel arzunun tatmini, hijyen ve sağlığın korunması, engelliliğin yönetimi, yaş ve ölümle müzakere, doğurganlık ve üreme, bilgi ve deneyim birikimi - bu tür olgular canlı emeği ve onun istihdam edilebilir emek-gücü olarak yeniden üretimini tanımlar; bunların tamamen sermayeye dahil edilmesi zor ya da imkansızdır. Örneğin, ekonomik koşullar ile insan doğurganlığı arasında bir ilişki olsa da, çocuk üretimi doğrusal bir şekilde emek piyasası talebine karşılık gelmez. Çocukların, eğitimin verdiği bilgileri düzenli bir şekilde özümsemeleri de sağlanamaz - "insan sermayesi" denilen şeyin kendisi, aralıklı olarak direnç gösteren bir nesne olan çocuk üzerinde uygulanan emek yoğun, zamansal olarak eşitsiz bir süreçten kaynaklanır.

²²Benav 2023.

²³Gonzalez and Neton 2014; De'Ath 2018.

²⁴Marx 1977, pp. 274-5.

²⁵Coulson, Magaš and Wainwright 1975.

²⁶Yararlı bir tartışma için bkz. Davies 2011.

²⁷Battistoni 2025.

Emek bu tür belirsiz kişiler arası süreçlerle yeniden üretildiğinden, belirsizlikler toplumsal yeniden üretime içkindir. Emek gücünün yenilenmesi için tam olarak neyin gerekli olduğu, emek-gücünün nesiller boyu yeniden üretiminin zaman ölçeği bir yana, günlük ve haftalık döngüler içinde kendi kapasiteleri konusunda işçilerin kendileri için bile kısmen belirsizdir. Emek-gücünün yenilenmesine akrabalık, piyasa ya da devlet kurumları aracılık ettiğinden, bu belirsizlik katlanarak artar. Bir başkasının yeniden üretim emeğine ihtiyaç duyan işçinin ihtiyaç duyduğu yenilenme - genellikle "bakım" olarak adlandırılan bir şey - bu görevle yükümlü bakıcılar için belirsiz olabilir; ya da bakıcının teşhisi ile alıcının kendi hesabı arasında uyumsuzluk olabilir. Çocuklar ve ebeveynler genellikle birbirleriyle ya da öğretmenlerle anlaşmazlığa düşer; danışanlar sosyal hizmet uzmanlarına direnir; yaşlılar yönetilmeye içerler.

Bu tür bir uyumsuzluk genellikle bir yanda yeniden üretim hizmetlerinin piyasa dolayımı sağlayıcıları üzerinde işleyen piyasa baskılarının soyut niceliksel talepleri ile diğer yanda toplumsal yeniden üretimin somut belirsizliği - emek gücünün depolandığı dinamik fiziksel beden sorunu - arasındaki çelişkiden kaynaklanır. Hizmet çalışanları ve müşteriler açısından bakıldığında, verimlilik sorunu dikkat ve çaba üzerine sıfır toplamı bir mücadele olarak görünür. Bir kurum - bir hastane, bir okul - ve onun yöneticileri, alacaklıları ve düzenleyicileri açısından kabul edilebilir bir ilgi ve bakım miktarı, bir hasta veya öğrenci için tamamen yetersiz veya bir işçi için yorucu görünebilir.

Neoklasik iktisatta bu örüntü başka şekillerde de bilinmektedir. Bunlardan biri William Baumol'un hizmet sektörlerinin verimlilik durgunluğundan mustarip olduğu

ve bunun da artan maliyetlere yol açarak fiyat artışlarını zorunlu kıldığı meşhur "maliyet hastalığı"dır.²⁸ Benzer şekilde - 1960'ların neoklasik sağlık ekonomisinden bir başka görüşle - Kenneth Arrow belirsizlik ve bilgi asimetrisinin sistematik olarak sağlık hizmetleri sunumunun başına bela olduğunu ileri sürmüştür. Bu belirsizlik "piyasanın olağan varsayımlarının bir dereceye kadar çeliştiği birçok sosyal kurum yaratmıştır. Tıp mesleği bunun sadece bir örneğidir".²⁹ Arrow elbette değer yasası ile hizmet ekonomisinin kesiştiği noktaya bir müdahalede bulunduğunu düşünmemiştir. Bununla birlikte, gözlemine bu terimlerle görmek kolaydır: toplumsal yeniden üretimin ekonomi politikası anormal örgütsel biçimler geliştirme eğilimindedir. Normal yollarla alınıp satılamaz ve genellikle olağandışı piyasa kurumları ya da devlet için aşırı büyük roller içerir. Aile sadece başlıca örnektir ve ideolojik olarak en yüklü olanıdır.³⁰ Aile ile metalaşmış toplumsal yeniden üretimin işlev bozuklukları arasındaki kavramsal bağlantı, Arrow 1963'te yazdığında bile gözlemlenebilirdi. Şöyle devam ediyor: "Kişisel ilişkilerin ve özellikle de aile ilişkilerinin ekonomik önemi, azalmakla birlikte, en gelişmiş ekonomilerde hiçbir şekilde önemsiz değildir; aksi takdirde aşırı belirsizlikten etkilenecek olan davranışların garantisini oluşturan piyasa dışı ilişkilere dayanmaktadır."³¹

Başka bir deyişle, bazı sosyal karşılıklı bağımlılık biçimleri, kendilerini karakterize eden belirsizlik nedeniyle, sistematik olarak metalaştırılamaz. Aslında, Arrow'un aksine, aile ilişkileri alternatif bir güvenilirlik garantisi sunmamaktadır. Bir bakım ilişkisinde ortaya çıkan belirsizliği ortadan kaldıran hiçbir kurumsal yapılandırma yoktur, çünkü bu belirsizlik ilişkinin biçiminden değil içeriğinden kaynaklanır.

Burada iki ünlü teori arasında bir bağlantı

²⁸Baumol 1967.

²⁹Arrow 1963, p. 967.

³⁰Cooper 2017.

³¹Arrow 1963, p. 967.

kurmak istiyorum. Birini daha önce tartışmıştık, hizmet işlerinde verimlilik durgunluğu sorunu. Diğeri ise Judith Butler'ın klasik toplumsal cinsiyet teorisidir. Butler'ın terimleriyle toplumsal cinsiyet, "stilize bir tekrar" oluşturan, "içsel olarak süresiz eylemler aracılığıyla kurulan... oluşturulmuş bir toplumsal zamansallıktır".³² Bu tekrardaki kayma kaçınılmazdır ve bu da Butler için toplumsal cinsiyete dayalı eylemlerde yenilik olasılığını yaratır.

Soyut, biçimsel bir analiz düzeyinde, bu süresiz tekrarlama yoluyla ortaya çıkan kaymanın kaçınılmazlığı, hizmet işindeki üretkenlik durgunluğu sorununa önemli ölçüde benzemektedir. Her iki teori de bedenün günlük yaşam döngüsü boyunca ya da bir ömür boyu herhangi bir kesin protokolü izleyeceğine güvenilemeyeceğini söylemektedir. Hizmet işyerinde, emeğin emek-gücüne soyutlanması sekteye uğrar ve sendeler. Nasıl ki özne toplumsal cinsiyete hakim olamaz ve onu mükemmel bir şekilde üretilmezse, benzer şekilde hiçbir uçuş görevlisi de her seferinde tam olarak aynı gülümsemeyi ortaya koyamaz ya da bunu yaparken daha verimli olamaz.³³ Aslında bunlar aynı şeyi söylemenin neredeyse iki yoludur. Dahası, eğer uçuş görevlisi bunu yapabilseydi, her yolcu üzerinde aynı etkiyi yaratacağını garanti etmenin hiçbir yolu olmazdı.

İnsan biyolojisinin politik-ekonomik ilişkilerde bir miktar etkili olmasına müsaade ettikten sonra, onu toplumsal cinsiyet açıklamamızdan bir kez daha uzaklaştırmak gerekir. İnsan hizmetleri işini emek-yoğun ve dolayısıyla yüksek maliyetli kılan kendine özgü bedenlenme sorununun özünde toplumsal cinsiyetle hiçbir ilgisi yoktur. Daha ziyade, bedenleşme sorunu, bu tür işlerin, ekonomik nedenlerle, proletaryanın marjinal katmanlarına ücretli ve ücretsiz biçimlerde yaptırılmasına neden

olmaktadır.³⁴ Kadınların ikincilleştirilmesinin tarihsel olarak gebelik, doğum ve emzirme gibi biyolojik süreçleri çevreleyen toplumsal biçimlerle bağlantılı olduğu elbette doğrudur.³⁵ Ancak bu noktanın buradaki tartışmamız açısından önemi, bu tür tarihsel sosyo-biyolojik biçimlerin kadınların toplumsal olarak marjinalleştirilmiş bu katmanlara hapsedilmesini mümkün kılmasıdır. Battistoni'nin vurguladığı gibi, cinsiyete dayalı hizmet ekonomisi ile modern toplumun tarihsel "kadın sorunu" arasındaki ilişki yalnızca tesadüfidir ve kadınların en az toplumsal güce sahip oldukları için en az arzu edilen işlere atandıkları noktada birleşir - bu tarihsel bir gerçektir ve nihayetinde biyolojik süreçlerin toplumsal olarak düzenlenmesine dayanır. En az arzu edilen işlerin de bedenle ilgili olduğu için bu niteliği taşıdığı gerçeği, biyoloji ve toplumsal cinsiyet arasında olduğu iddia edilen ilişkiye yüzeysel benzerliğine rağmen analitik olarak farklıdır.

Bu tür sonradan düşünülmüş, düşük üretkenlikli sektörler - Battistoni bunlara "kalıntılar" adını veriyor; Maya Gonzalez ve Jeanne Neton bunlara "abject" diyor - Stuart Hall'u izleyerek, kapitalist üretimle hem "eklemlenme" hem de "koruma-çözülme" ilişkisi olarak adlandırabileceğimiz bir konumda duruyor.³⁶ İnsani hizmet sağlayıcıları, her zaman olmasa da sıklıkla, kapitalizmin ihtiyaç duyduğu, ancak kapitalist süreçlerin üretimini ancak eşitsiz bir şekilde emip yönlendirebildiği bir ürünü - emek-gücünü - tedarik ediyor. Ayrıca, emek-gücü olarak talep edilmediği durumlarda bile canlı emeği yeniden üretmeye devam ederler; bu da sermayeye tam olarak tabi olmaya dirençlerinin bir başka özelliğidir. Burada, kapitalist üretim tarzı ile sömürgeci yayılma yoluyla karşılaştığı diğer dışsal tarzlar arasındaki ilişki hakkında Charles Bettelheim'dan alıntı yapan Stuart Hall'dan

³²Butler 1990, p. 179.

³³Hochschild 1983.

³⁴Smith 2020, pp. 114-28.

³⁵Yararlı tartışmalar için bkz. Vogel 1983; Butler 1993; Battistoni 2025.

³⁶Gonzalez and Neton 2014.

alıntı yapmama izin verin:

Daha “klasik” bir görüşe sahip gibi görünen Charles Bettelheim, baskın eğilimin diğer biçimlerin kapitalist olan tarafından çözülmesi yönünde olduğunu savunmaktadır. Ancak bu genellikle ikinci bir eğilimle –“koruma-çözülme” eğilimiyle – birleşir: kapitalist olmayan biçimler “yok olmadan önce ‘yeniden yapılandırılır’ (kısmen çözülür) ve böylece baskın kapitalist ilişkilere tabi kılınır (ve böylece korunur).”³⁷

Toplumsal yeniden üretim, sömürgecilik öncesi toplumsal oluşumlar gibi *kendi başına* kapitalizmin dışında ve öncesinde yer almasa da, niteliksel özellikleri nedeniyle benzer bir şekilde bütünüyle soğurulmaya karşı dirençlidir. Sermaye sürekli olarak gerçek özümseme fırsatlarını araştırıp sınırlarını buldukça, tabi kılınması da benzer şekilde ayırt edici niteliklerinin korunmasına neden olur. Bakımı kapitalist topluma içkin ancak bu sınırla kapitalist üretimden ayrılmış olarak görmek, bu görüş ile genellikle toplumsal yeniden üretimin ayırt edici özelliğinin siyasi bir etki olduğunu savunan toplumsal yeniden üretim teorisi arasındaki kritik bir farkı tanımlar. Benim burada savunduğum şey, bu ayırt ediciliğin sermayenin farklı kar arayışı mantığına içkin olduğu ve bu nedenle bakım ve sermaye arasındaki ilişkinin bir ayrışma değil, bir eklemlenme olduğu; mantığı önce ekonomik, sonra politik olan bir ilişki olduğudur. Bu nedenle, temel bir ekonomik kısıtlamaya aracılık eden çeşitli siyasi mücadelelerle birlikte, bakımın sağlanması için çok çeşitli kurumsal konfigürasyonlar mümkün hale gelir. Toplumsal cinsiyet de bu aracılıklar yoluyla üretilir, çünkü bu kısıtlamanın toplumsal sonuçları işbölümü yoluyla ortaya çıkar. Kimin hangi tür işleri yapmaya zorlanabileceği, toplumsal cinsiyeti takip etmekten ziyade çoğu zaman

ondan önce gelen ve onu harekete geçiren bir sorudur.³⁸

Hizmet ekonomisindeki verimlilik sorununun kökenlerine dair daha teorik bir açıklama geliştirdikten sonra, şimdi hizmet ekonomisi ile daha geniş kapitalist toplumsal formasyon arasındaki ilişkiyi karakterize eden verimlilik sınırı hakkında ikinci bir gözlemde bulunmak istiyorum – yeniden üretim hizmetlerine talep sorunu üzerinden. Ana akım sosyal bilimlerde standart hikaye, bazen “üçüncülleşme” olarak da adlandırılan hizmet talebine geçişi büyümenin doğrusal bir fonksiyonu olarak görmektir. Maslow’un ihtiyaçlar hiyerarşisindeki tırmanışta olduğu gibi, kalkınma merdiveninde birincil sektörlerden ikincil sektörlere ve üçüncül sektörlere geçiş, artan refaha eşlik eder. Ancak benim ampirik vakamdan yola çıkarak savunduğum şey, bakım talebindeki genişlemenin ekonomik durgunluktan da kaynaklanabileceği – ya da daha doğrusu özel bir durumda, endüstriyel aşırı gelişmenin ardından durgunluğun geldiği kümülatif bir döngüden kaynaklanabileceğidir. Burada işleyen mekanizma, endüstriyel genişlemenin sağladığı tek gelirli hane halkları için fırsatların azalması ve bunu takiben daha fazla hane halkı ve akrabalık birimi üyesinin nakit bağına girmesiyle ortaya çıkan karşılıklı sorumlulukların fraktal paterni ve işgücü arzı giderek dışa dönük hale geldikçe genişleyen hane halkı bakım ihtiyaçlarıdır. Kız çocuğu hemşire olarak işe giriyor, ancak şimdi çocuklarına bakacak birini bulması gerekiyor.

Bu perspektiften bakıldığında, küresel sanayisizleşme olgusu, ifadeleri son derece çeşitli olsa da, bakım hizmetlerinin istikrarsızlaşmasının yanı sıra genişlemesinin de küresel bir modelini üretmesi muhtemeldir. Fordist ve kalkınmacı

³⁷Hall 2019, pp. 192–3.

³⁸Ong 1987; Fernandes 1997; Salzinger 2003; Haley 2017.

modellerin başarısızlığı, köylü ve proleter hanelerin mevcut bakım ihtiyaçlarını karşılama becerilerine zarar vermeye kalmadı; yeni bakım ihtiyaçları yarattı. Yine de bu ihtiyaçların doğası, belirsiz oldukları için, bunları karşılamaya yönelik olası sosyal düzenlemelerde muazzam bir esnekliğe karşılık gelir: tek bir en iyi yol, rasyonelleştirilmiş kitlesel olarak üretilmiş bir bakım olmadığı için, tek bir küresel süreç – endüstriyel istihdamın göreceli düşüşü – dünya sistemi boyunca heterojen bir şekilde tezahür eder. Ortaya çıkan bakım ilişkileri, sıfır toplamlı çaba ekonomilerinin müzakeresinden oluştuğu için, karşılıklı bağımlılık, hatta dayanışma biçimlerini sömürü ile iç içe geçirmektedir. Dünya çapında sağlık tesislerinde yaşanan personel yetersizliği krizleri bu olguyu örneklemektedir; zira personel hem işlerin yürütmesi ve hastaların yaşaması için özveride bulunmakta hem de hastalarla bazen yoğun bir husumet içine girmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, ölümcül olmayan işyeri şiddeti vakalarının yüzde 73'üne ev sahipliği yapan sağlık tesislerinde bir şiddet salgınıyla karşı karşıyadır; Çin'de ise Yi Nao adı verilen uzmanlaşmış çeteler, mağdur hastalar adına doktor ve hemşirelerden zorla tazminat almaktadır.³⁹

Küresel olarak, kapitalist büyüme modellerinin neredeyse tüm dünyada zayıflaması, proletarya nüfuslarını kolektif ve birbirine bağımlı hayatta kalma modlarına geri döndürmüştür. Bu modlardan bazıları devlet aracılığıyla, bazıları piyasa aracılığıyla, bazıları ise akrabalık aracılığıyla işler. Bazıları endüstriyel iş kaybını takip ederken, diğerleri tarım dışı geçiş izler. Tüm bunlar, zor koşullar altında işlev göstermeleri için öncelikle gelir sağlamakla giderek daha fazla sorumlu olan savunmasız kadın işçilerin sömürülmesine; ikincisi, sıfır toplamlı çaba ekonomilerini işlevsel hale getirmek için yeni günlük proleter dayanışma kalıplarının

oluşumuna dayanır.⁴⁰

Dünyanın birçok yerinde, Kuzey Atlantik normatif modeli çok daha zayıf bir şekilde, ya da hiç yerleşmemiştir; bu modelin dayandığı aile ücretli sanayi işleri asla geniş ölçüde mevcut olmamıştır. Bunun yerine, kadınlar sıklıkla kırsal ve kentsel alanlar ile hane ve pazar arasındaki bağlantı noktalarında karmaşık roller üstlenmişlerdir ve bu durum, cinsiyet temelli iş bölümündeki yenilik ile tarihsel patriyarkal formlarla devamlılık arasında kavramsal olarak zorlayıcı bir etkileşim yaratmıştır. Deborah Bryceson'un belirttiği gibi, "Sosyal sınırlar, pazar katılımcılarının girişini maksimize etmek için yeniden çizildi. Nakit için yapılan yarış, yüzyıllardır süregelen cinsiyet ve nesil iş bölümlerinde bir çalkantıya neden oldu. Sadece erkeklere ya da kadınlara atfedilen iş türleri parçalanmıştır."⁴¹

Daha istikrarsız bir dünya işgücü pazarında giderek yaygınlaşan bir model, genişletilmiş akrabalık sistemlerinin, bir annenin ücretli iş arayışı sırasında fedakarlık yapılan çocuk bakım işini üstlenmesi şeklinde ortaya çıkmasıdır. Ayşe Arslan'ın ifade ettiği gibi, bu durum "kadınların üreme iş gücü yedek ordusu" olarak tanımlanabilir.⁴² Uluslararası göç bağlamında, genellikle bir "bakım zinciri" oluşur; haneler, üreme iş gücünü ihraç ederek havale gelirleri elde ederken, aile üyeleri geride kalan çocuklara veya yaşlılara bakar ve göçmenin yokluğunda üremenin sağlanmasını güvence altına alır. Alternatif olarak, iç bölgelerdeki ucuz ev içi iş gücü, bu açığı kapatmak için devreye girer.⁴³

"Para için yapılan yarış" her yerde aynı şekilde gerçekleşirse de, kadınlar üzerinde resmi işgücü pazarındaki duraklama veya başarısız kalkınmayı telafi etme baskısının arttığı temel dinamik yaygın olarak

³⁹Bureau of Labor Statistics 2018; Zhang and Sleeboom-Faulkner 2011; Hesketh et al. 2012; Jao et al. 2015.

⁴⁰Denning 2010; Breman and Shah 2004, pp. 114–34.

⁴¹Bryceson 1999, p. 182.

⁴²Arslan 2021, p. 2.

⁴³Parreñas 2001; Fudge 2012.

paylaşılmaktadır. Dünya genelindeki durumu özetleyen Shahrā Razavi ve Shireen Hassim, "Tüm hane üyelerinin -ister kadın ister erkek, genç veya yaşlı- ücretli iş üstlenmesi giderek daha gerekli hale geliyor. ... Bu işlerin çoğu, kötü bir şekilde ücretlendirilme eğilimindedir ve kadınlar, düşük girişli ve düşük getirili aktivitelerde yoğunlaşmaktadırlar" şeklinde ifade ediyorlar.⁴⁴

Duraklayan veya azalan sanayi istihdamı ve yetersiz işgücü talebinin bir dizi çelişkili etkisi vardır. Bu durum, sosyal yeniden üretim kurumları üzerinde baskı yaratır, işlevlerini aşırı derecede büyütür (ya daha fazla üreme işçisi ya da üreme işinin yoğunlaşması şeklinde) ve bu da üreme işçilerini zor bir duruma sokar. Kısacası, sorumluluklar genişlerken, bunları yerine getirmek için gereken kaynaklar azalır. Nancy Fraser'ın "bakım krizi" dediği bu durum, yalnızca mali tasarrufların ve yetersiz istihdamın aile ve sosyal devletle düzenlenmiş sistemlerle çarpışmasından kaynaklanmaz; aynı zamanda normatif istihdamın çöküşüyle ailelerin ve sosyal devletlerin üstlenmek zorunda kaldığı yeni rollerden de etkilenir. Fraser'ın belirttiği gibi, sosyal yeniden üretim sadece "sarsılmakla" kalmaz; aynı zamanda, sermaye ile olan bağı sayesinde genişler.⁴⁵ Neoliberalizm ile sosyal yeniden üretim arasındaki ilişkiyi basitçe atomize edici ve özelleştirici olarak görmek, bu çelişkili genişletici boyutu gözden kaçırmak demektir; bu boyut, akrabalık birimleri içinde ve yabancılar arasında yeni üreme bağlantıları yaratır.⁴⁶

Bakım krizi, ilk olarak kapital için değil, günlük yaşamda hissedilen bir açık olarak yaşayan işgücü için ortaya çıkar. Bu açığın belirsiz bir niteliği vardır: onu doldurmak için neye ihtiyaç duyulacağı açık bir soru olup, genellikle birden fazla olası yanıt vardır. Üreme işçileri, bakım görevini üstlenenler,

kendi çabalarını bu açığa göre artırabilir ve belirli bir ölçüde artıracaklardır.⁴⁷ Sarah Mosoetsa, KwaZulu-Natal'daki araştırmasını özetlerken, "Hanelere önceki yıllara göre çok daha fazla bağımlılık vardı; o yıllarda haneler hayatta kalmak için neredeyse tamamen sürekli ücretli çalışmaya dayanıyordu. Resmi istihdam ve ücretli gelir yokluğunda, hanelerde yapılan iş, üyelerinin hayatta kalması için kritik hale gelir" diyor. Burada da, yeni ortaya çıkan bakım ihtiyaçlarının yönetiminde nesiller arası ilişkiler analitik olarak kritik bir rol oynamaktadır. "Uzun süreli haneler için bakıcı ve sağlayıcı rolündeki yaşlı kadınlar, bu işin çoğunu üstleniyor. AIDS ve işsizlik genç kadınlar üzerinde olumsuz bir etki yarattığı için, yaşlı kadınlar bugün yoksul hanelerde merkezi figürler haline gelmiştir."⁴⁸ Bu bağımlılığın genişlemesi, birçok yerde – özellikle Latin Amerika'da – feminist mücadelelerin evrensellik kazanmasıyla açıkça siyasi olasılıkları ortaya çıkarmıştır; sınıf ve ırk adaleti talepleri de bu mücadelenin bir parçası olmuştur.

Küresel ölçekte, üreme iş gücünün genişlemesi, iş vardiyalarında çocuklarını akrabalarına bırakan kadınlardan, devlet destekli sosyal bakım kurumlarına yerleştirilen yaşlılara kadar çok çeşitli biçimler alır. Ancak, pek çok yerde anneler ve eşler, teyzeler, büyükanneler, kızlar, torunlar, öğretmenler, hemşireler, dadılar ve ev işçilerine kıyasla, hemen akrabalara yemek, banyo, ders, terapi, ilaç veya bakım süreleri üretmektedir. Üreme ilişkilerinin daha geniş ve karmaşık kalıpları, ücretli çalışanlarla olan ilişkileri de kapsayarak, neredeyse evrensel bir şekilde daha sık hale gelmektedir. Bu dünya modeli, sosyal eşitsizliğin yapısının temel bir unsurunu oluşturur; çünkü sosyal yeniden üretim sorumluluğunun görece korumasız işgücü biçimlerine aktarımını artırarak tanımlar. Bu korumasız iş rejimi, Filipinli bir büyükannenin

⁴⁴Hassim and Razavi 2006, pp. 10–11. Ayrıca bkz. Razavi 2011, p. 891.

⁴⁵Fraser 2016, p. 99.

⁴⁶Bu konuda bkz. Gago 2017.

⁴⁷Ehrenreich and Hochschild 2004, p. 8.

⁴⁸Mosoetsa 2011, p. 40.

kendi gayri resmi piyasa işini yaparken torunlarına bakması gibi akrabalık temelli ve gayri resmi hale gelebilir; ya da bu kayıtsızlık, Amerika Birleşik Devletleri'nde evde sağlık yardımcısı olarak çalışan kızıyla birlikte takip ettiğimizde açık bir hukuksal şekil alabilir, burada vatandaşlık ve iş yeri korumalarından yoksundur.⁴⁹

Son olarak, bu analiz bana küresel cinsiyet politikalarını anlamının yeni bir yolunu sunduğunu düşündürüyor; özellikle de heteropatriyarkal normların genç nesillerde kendini yeniden üretememesi ve buna karşılık yeni mobilizasyonların bunun uygulanması için çabası. Cinsiyetin performansını, bireyin kendisini sabit bir eksen etrafında gerçekleştirme çabası olarak düşününce, ikili modelin ekonomik çöküşünün bir karmaşa getirmesi gerektiği ortaya çıkıyor. Bireyler, "para için yapılan yarış"ın karmaşık ve çok boyutlu taleplerine yanıt vermek için kapasitelerini ve dolayısıyla kendilerini esnetme zorunluluğuyla karşı karşıya kalıyor. Görünüşte geçerli bir normatif yaşam yolu bir zamanlar mevcutken, bu hayali gelecek geriye uzanıp gençleri kendi imgesinde şekillendirecekti – ancak bu, sürtüşmelerle dolu olsa da – artık işlevsel olmayan bir güçle. Örneğin, işçi sınıfı ailelerinin daha fazla üyesi nakit getirme baskısıyla karşılaştıkça, ebeveynler çocuklarını daha sık diğer aile üyelerine, tanıdıklara veya yabancılara emanet etmek zorunda kalıyor. Bunu yaptıkları ölçüde, çocukların ebeveynlerin imgesinde şekillenmesi zayıflıyor. Max Fox, "Çocukların cinsiyet kendini belirleme hakkının aile için oluşturduğu tehdit, çocuğun imgesinin ebeveynlerin yalnızca kontrol edemediği bir sosyal nesne olarak ortaya çıkmasını sağlamasıdır" diye değiniyor (sağcı pedofili paniği bağlamında). "Her gerçek, canlı çocuğun nihai cinsiyeti, maddi bedeni ve sosyal varlığı arasında bir gizemdir; sayısız koşullu

karşılaşmalar ve izlerini bir araya getirerek tutarlı ve kalıcı bir şey haline getirir."⁵⁰

Savunduğum temel nokta, hemen ailenin dışındaki sayısız koşullu karşılaşmaların sayısının arttığıdır – bu sadece çocuklar için değil, genel olarak herkes için geçerlidir. Kathi Weeks bu olguyu "gerekli işin kapsamının genişlemesi" olarak adlandırıyor.⁵¹ Sosyal hareketlerin cinsiyet ve cinsellik üzerindeki normatif düzenlere karşı çıkışı elbette burada kritik bir rol oynamıştır; ancak bu başarıların maddi mantığı, Weeks'in adlandırdığı olguda bulunur.⁵²

Başka bir deyişle, eski izleri takip ederek yaşam döngüsüne geçiş yapamayan bireyler, büyüklerinin yaptığı gibi cinsiyetlerini gerçekleştirme seçeneğine sahip değildiler; bu durum bazen anlaşılabilirlik veya hatta düşmanlık yaratır. Fordizm, rutinleşmiş üretimle uyumlu olarak kendilikte belirli katılıklar oluşturmuştur. Buna karşılık, düşük verimlilikteki hizmet ekonomisindeki sifir toplamı çaba ekonomileri, sabit tipolojilere sahip değildir; bireyler, bağımlılık ilişkileri aracılığıyla kendi pozisyonlarını müzakere ederler; bu süreç, cinsiyetin performansında kayma yaşanmasını hızlandırır. Bu mekanizmayı en belirgin şekilde gösteren örneklerden biri, ilk olarak Japonya'da tanınan ve adlandırılan hikikomori fenomenidir; bu fenomen şimdi küresel ölçekte gözlemlenmektedir. Ekonomik büyümenin uzun vadeli duraklaması, kötüleşen ekonomik fırsatların katı bir yaşam yolu ile uyumlu olmaktan çıkmasıyla, yüz binlerce Japon gencin radikal bir sosyal geri çekilmesiyle karşılandı.⁵³ Hikikomori, ekonomik duraklamanın yarattığı sosyal zararın nasıl kadınlaşmış üreme iş gücünü genişlettiğini de uç bir örnekle sergiliyor: bu fenomenin ortaya çıkması, genç erkekleri yavaş yavaş toplumsal hayata geri döndürmek için "kiralık kardeşler" adı verilen yeni bir

⁴⁹Bkz. Parreñas 2001; Boris and Klein 2012; Boris 2019.

⁵⁰Fox 2022.

⁵¹Weeks 1998, p. 150.

⁵²Canaday 2023.

⁵³Furlong 2008. For global observation, see Teo et al. 2014.

endüstrinin doğmasıyla karşılandı; kiralık kardeşler, hikikomorilere, Pittsburgh çelik işçilerine hemşirelerin rolü gibi hizmet eder.⁵⁴ Bu tür uç durumlar olmadan bile, cinsiyet normlarının nesiller arası aktarımındaki kopuş, yeni faşist hareketler tarafından sert bir şekilde dirençle karşılanan, üretken bir küresel olasılık olarak ortaya çıkmaktadır.⁵⁵

Tartıştığım şey, kapitalist gelişim ve gelişmemişlik tarafından üreme iş gücünün sosyalizasyonunun, hem işçi sınıfı sosyal farklılaşması hem de sosyal bağımlılık sistematik süreçlerini ürettiğidir; bu süreçler, hizmet iş gücüne yönelik arz ve talebin niteliksel özellikleriyle belirlenir. Ancak, bu süreçlerin gerçekleşme koşullarının klasik vakalarının tekrar etmesi pek olası görünmüyor. Bu farklılaşma içinde, homojenlikten değil, bu bağımlılıktan kaynaklanan dayanışma olasılıkları vardır; ve bu olasılıklar sadece gizli değildir. Amerika Birleşik Devletleri'nde, öğretmenler ve hemşirelerin mücadeleleri, işçi hareketinin canlanmasında merkezi bir rol oynamıştır. Latin Amerika'da, yeni pembe dalga, cinsiyete dayalı şiddete karşı Ni Una Menos mücadelesiyle derin bir bağlantıya sahiptir.⁵⁶ Bugün Filistin mücadelesinde, sumud, kararlılık ve direnişin değeri, kadınların sürgün ve sınırlama koşullarında hayatta kalmak için gereken günlük sosyal pratiklere derin bir şekilde kök salmıştır – doktorlar ve hemşirelerin dikkat çekici rolü de cabası.

Yöntemsel bir yansıma açısından dönecek olursak, bu yeniden yapılanma tarihi ışığında, yirminci yüzyılın sonundaki sınıf analizinin krizi tarihsel bir zorunluluk niteliği taşıyordu. Bu durum herkesi etkisi altına aldı ve gerçekten kaçınılmazdı; sadece bilinçli bir şekilde ele alınması gerekiyordu. Burada diyalektik bir zorluk, tekrar eden ve hatta süreklilik arz eden biçimlerin – işçi sınıflarının değer yasasına göre yaratılması, yok

edilmesi ve yeniden yaratılması – tarihsel, ampirik yenilikler barındırabileceğini tanımlar. Tarihsel materyalistler olarak yükümlülüğümüz, bu ampirik yenilikle metodumuzun kalıcı güçlerini yüzleştirmek ve bu yüzleşmenin sonuçlarını içselleştirmektir.

Sınıf oluşumunun döngüsündeki dip noktalarında, sınıfın yeniden yapılanması sırasında onu yeniden tanımlamak için siyasi ve ideolojik çabalar gereklidir; sınıfın özgül tarihsel özelliklerini ve bunların siyasi olanaklarını ve sınırlarını yeniden keşfetmek önemlidir. Przeworski'nin de vurguladığı gibi, bu tür çabalar, sınıflar arasındaki daha açık mücadele aşamalarından önce gelmeli ve üretim güçleri ile ilişkilerinin proletarya için herhangi bir belirli tarihsel yapılandırmayı dikte etmediği açık uçlu bir dinamik ile karakterize edilmelidir. Proletarya, sınıf sınırlarını tanımlayan "sınıf mücadelesi" adı verilen bir siyasi süreç aracılığıyla şekil kazanır. Sınıf yeniden şekillendikçe, eski özellikleri tanıyacak, yenilerini keşfedecek ve belki de eski özelliklerin yeni formlarda ortaya çıktığını göreceğiz: bu da yine "bebeği ve banyoyu" ayırma zorluğudur.

Michael Denning'in dikkat çektiği gibi, Kapitalizm altında işçi sınıfı yaşamının merkezi dinamiği, ne homojenleşme yönünde seküler bir eğilim ne de sonsuz farklılıkların çoğalmasındır; aksine, Marx'ın sözleriyle ifade etmek gerekirse, rekabet ve dayanışma arasındaki diyalektiktir. Neo-liberal küreselleşmenin komutuna – "dünyanın işçileri, rekabet edin" – karşılık vermemiz gereken, küresel adalet hareketinin eski sloganı olan "dünyanın işçileri, birleşin"dir. Ancak bunu yaparken, yeni kelimelere, yeni şarkılara ve henüz hayal edilmemiş bir topluluğun yeni figürlerine ihtiyaç duyuyoruz.⁵⁷

Bu figürler mücadelelerden doğacaktır, dersliklerden değil. Ancak gerekli işin

⁵⁴Furlong 2008, p. 317.

⁵⁵Butler 2024.

⁵⁶Gago 2020.

⁵⁷Denning 2007, p. 144.

kapsamının genişlemesi – hem sıkıntı hem de işbirliği, dayanışma ve rekabet süreci – bizim için bir ad, bir sembol, bir slogan ve söyleyecek bir şarkı bulmamız gereken toplumsal deneyimdir.

Kaynakça

- Anderson, Perry 2000, 'Renewals', *New Left Review*, i, 1: 5–24.
- Anderson, Kevin B. 2016, *Marx at the Margins: On Nationalism, Ethnicity, and Non-Western Societies*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Arslan, Ayşe 2021, 'Relations of Production and Social Reproduction, the State and the Everyday: Women's Labour in Turkey', *Review of International Political Economy*, 29, 6: 1894–916.
- Battistoni, Alyssa 2025 [forthcoming], *Free Gifts: Capitalism and the Politics of Nature*, Princeton: Princeton University Press.
- Benanav, Aaron 2023, 'A Dissipating Glut?', *New Left Review*, ii, 140/141: 53–81.
- Benn Michaels, Walter and Adolph Reed, Jr. 2023, *No Politics but Class Politics*, edited by Anton Jäger and Daniel Zamora, London: Eris.
- Bonacich, Edna 1972, 'A Theory of Ethnic Antagonism: The Split Labor Market', *American Sociological Review*, 37, 5: 547–59.
- Boris, Eileen 2019, *Making the Woman Worker: Precarious Labor and the Fight for Global Standards, 1919–2019*, New York: Oxford University Press.
- Boris, Eileen and Jennifer Klein 2012, *Caring for America: Home Health Workers in the Shadow of the Welfare State*, New York: Oxford University Press.
- Braverman, Harry 1974, *Labor and Monopoly Capital: The Degradation of Work in the Twentieth Century*, New York: Monthly Review Press.
- Breman, Jan and Parthiv Shah 2004, *Working in the Mill No More*, Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Brenner, Robert and Dylan Riley 2022, 'Seven Theses on American Politics', *New Left Review*, ii, 138: 5–27.
- Bryceson, Deborah Fahy 1999, 'African Rural Labour, Income Diversification and Livelihood Approaches: A Long-term Development Perspective', *Review of African Political Economy*, 26, 80: 171–89.
- Burawoy, Michael 1985, *The Politics of Production: Factory Regimes under Capitalism and Socialism*, London: Verso.
- Bureau of Labor Statistics 2020, 'Fact Sheet: Workplace Violence in Healthcare, 2018', available at: <<https://www.bls.gov/iif/factsheets/workplace-violence-healthcare-2018.htm>>.
- Butler, Judith 1990, *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*, New York: Routledge.
- Butler, Judith 1993, *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*, New York: Routledge.
- Butler, Judith 2024, *Who's Afraid of Gender?*, New York: MacMillan.
- Canaday, Margot 2023, *Queer Career: Sexuality and Work in Modern America*, Princeton: Princeton University Press.
- Chibber, Vivek 2022, *The Class Matrix: Social Theory after the Cultural Turn*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Cooper, Melinda 2017, *Family Values: Between Neoliberalism and the New Social Conservatism*, Cambridge, MA: Zone Books.
- Coulson, Margaret, Branka Magaš and Hilary Wainwright 1975, 'The Housewife and her Labour under Capitalism' – A Critique', *New Left Review*, i, 89: 59–71.
- Davies, William 2011, 'The Political Economy of Unhappiness', *New Left Review*, ii, 71: 65–80.
- Davis, Mike 1986, *Prisoners of the American Dream: Politics and Economy in the History of the US Working Class*, London: Verso.
- Davis, Mike 2018, *Old Gods, New Enigmas: Marx's Lost Theory*, London: Verso.
- De'Ath, Amy 2018, 'Gender and Social Reproduction', in *The Sage Handbook of Frankfurt School Critical Theory*, edited by Beverley Best, Werner Bonefeld and Chris O'Kane, London: Sage Publications.
- Denning, Michael 2007, 'Representing Global Labor', *Social Text*, 25, 3: 125–45.
- Denning, Michael 2010, 'Wageless Life', *New Left Review*, ii, 66: 79–97.
- Dwyer, Rachel E. 2013, 'The Care Economy?: Gender, Economic Restructuring, and Job Polarization in the U.S. Labor Market', *American Sociological Review*, 78, 3: 390–416.
- Edwards, Richard, Michael Reich and David M. Gordon 1982, *Segmented Work, Divided Workers: The Historical Transformation of Labor in the United States*, New York: Cambridge University Press.
- Ehrenreich, Barbara and Arlie Russell Hochschild 2004, *Global Woman: Nannies, Maids, and Sex Workers in the New Economy*, New York: Holt.
- Eley, Geoff and Keith Nield 2007, *The Future of Class in History: What's Left of the Social?*, Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Engels, Friedrich 2010 [1884], *The Origin of the Family, Private Property, and the State*, translated by Ernest Untermann, New York: Penguin.
- Fernandes, Leela 1997, *Producing Workers: The Politics of Gender, Class, and Culture in the Calcutta Jute Mills*, Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Fox, Max 2022, 'The Traffic in Children', *Parapraxis*, 1, available at: <<https://www.parapraxismagazine.com/articles/the-traffic-in-children>>.
- Fraser, Nancy 2016, 'Contradictions of Capital and Care', *New Left Review*, ii, 100: 99–117.
- Fudge, Judy 2012, 'Global Care Chains: Transnational Migrant Workers', *International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, 28, 1: 63–9.
- Furlong, Andy 2008, 'The Japanese Hikikomori Phenomenon: Acute Social Withdrawal among Young People', *The Sociological Review*, 56, 2: 309–25.
- Gago, Verónica 2017, *Neoliberalism from Below: Popular Pragmatics and Baroque Economies*, translated by Liz Mason-Deese, Durham, NC: Duke University Press.
- Gago, Verónica 2020, *The Feminist International: How to Change Everything*, translated by Liz Mason-Deese, London: Verso.
- Gonzalez, Maya and Jeanne Neton 2014, 'The Logic of Gender: On the Separation of Spheres and the Process of Abjection', in *Contemporary Marxist Theory: A Reader*, edited by Andrew Pendakis, Jeff Diamanti, Nicholas Brown, Josh Robinson and Imre Szeman, New York: Bloomsbury.

- Gorz, André 1982, *Farewell to the Working Class: An Essay on Post-Industrial Socialism*, translated by Michael Sonenscher, London: Pluto Press.
- Gramsci, Antonio 1971, *Selections from the Prison Notebooks*, edited and translated by Quintin Hoare and Geoffrey Nowell-Smith, New York: International Publishers.
- Haley, Sarah 2017, *No Mercy Here: Gender, Punishment, and the Making of Jim Crow Modernity*, Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Hall, Stuart 1979, 'The Great Moving Right Show', *Marxism Today*, 23, 1: 14–20.
- Hall, Stuart 2019 [1980], 'Race, Articulation, and Societies Structured in Dominance', in *Essential Essays, Volume I*, edited by David Morley, Durham, NC: Duke University Press.
- Hassim, Shireen and Shahra Razavi 2006, 'Gender and Social Policy in a Global Context: Uncovering the Gendered Structure of "the Social"', in *Gender and Social Policy in a Global Context: Uncovering the Gendered Structure of "the Social"*, edited by Shahra Razavi and Shireen Hassim, New York: unriscd.
- Hesketh, Teresa, Dan Wu, Linan Mao and Nan Ma 2012, 'Violence against Doctors in China', *BMJ*, 345: 25–7.
- Hobsbawm, Eric 1978, 'The Forward March of Labour Halted?', *Marxism Today*, 22, 9: 279–86.
- Hochschild, Arlie Russell 1983, *The Managed Heart: Commercialization of Human Feeling*, Berkeley: University of California Press.
- Jiao, Mingli et al. 2015, 'Workplace Violence against Nurses in Chinese Hospitals: A Cross-Sectional Survey', *BMJ Open*, 5: 1–9, <doi:10.1136/bmjopen-2014-006719>.
- Joyce, Patrick 1991, *Visions of the People: Industrial England and the Question of Class 1848–1914*, New York: Cambridge University Press.
- Karp, Matthew 2023, 'Party and Class in American Politics', *New Left Review*, ii, 139: 131–44.
- Katznelson, Ira and Aristide R. Zolberg (eds.) 1986, *Working-Class Formation: Nineteenth-Century Patterns in Western Europe and the United States*, Princeton: Princeton University Press.
- Klein, Jennifer 2003, *For All These Rights: Business, Labor, and the Shaping of the Public-Private Welfare State*, Princeton: Princeton University Press.
- Lichtenstein, Nelson 1989, 'From Corporatism to Collective Bargaining: Organized Labor and the Eclipse of Social Democracy in the Postwar Era', in *The Rise and Fall of the New Deal Order*, edited by Steve Fraser and Gary Gerstle, Princeton: Princeton University Press.
- Luxemburg, Rosa 2003 [1913], *The Accumulation of Capital*, translated by Agnes Schwarzschild, New York: Routledge.
- Marx, Karl 1926 [1852], *The Eighteenth Brumaire of Louis Bonaparte*, translated by Eden Paul and Cedar Paul, New York: International Publishers.
- Marx, Karl 1977 [1867], *Capital: A Critique of Political Economy. Volume One*, translated by Ben Fowkes, New York: Vintage.
- McCarthy, Michael A. and Mathieu Hikaru Desan 2023, 'The Problem of Class Abstractionism', *Sociological Theory*, 41, 1: 3–26.
- Milkman, Ruth 1987, *Gender at Work: The Dynamics of Job Segregation by Sex during World War II*, Urbana: University of Illinois Press.
- Milkman, Ruth 1987, *Gender at Work: The Dynamics of Job Segregation by Sex during World War II*, Urbana: University of Illinois Press.
- Mosoetsa, Sarah 2011, *Eating from One Pot: The Dynamics of Survival in Poor South African Households*, Johannesburg: Wits University Press.
- Ong, Aihwa 1987, *Spirits of Resistance and Capitalist Discipline: Factory Women in Malaysia*, Albany: suny Press.
- Parreñas, Rhacel Salazar 2001, *Servants of Globalization: Migration and Domestic Work*, Stanford: Stanford University Press.
- Przeworski, Adam 1977, 'Proletariat into a Class: The Process of Class Formation from Kautsky's *Class Struggle* to Recent Controversies', *Politics & Society*, 7, 4: 343–401.
- Razavi, Shahra 2011, 'Rethinking Care in a Development Context: An Introduction', *Development and Change*, 42, 4: 873–903.
- Roberts, William Clare 2022, 'The Red Pill: Breaking Out of the Class Matrix', *Radical Philosophy*, 213: 57–65.
- Roediger, David R. 1991, *The Wages of Whiteness: Race and the Making of the American Working Class*, London: Verso.
- Salzinger, Leslie 2003, *Genders in Production: Making Workers in Mexico's Global Factories*, Berkeley: University of California Press.
- Scott, Joan Wallach 1999, *Gender and the Politics of History*, New York: Columbia University Press.
- Secombe, Wally 1993, *Weathering the Storm: Working-Class Families from the Industrial Revolution to the Fertility Decline*, London: Verso.
- Smith, Jason E. 2020, *Smart Machines and Service Work: Automation in an Age of Stagnation*, Chicago: The University of Chicago Press.
- Stedman Jones, Gareth 1983, *Languages of Class: Studies in English Working Class History, 1832–1982*, New York: Cambridge University Press.
- Sullivan, Daniel and Till von Wachter 2009, 'Job Displacement and Mortality: An Analysis Using Administrative Data', *Quarterly Journal of Economics*, 124, 3: 1265–306.
- Teo, Alan R. et al. 2013, 'Identification of the Hikikomori Syndrome of Social Withdrawal: Psychosocial Features and Treatment Preferences in Four Countries', *International Journal of Social Psychiatry*, 61, 1: 64–72.
- Tilly, Louise A. and Joan W. Scott 1978, *Women, Work, and Family*, New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Vogel, Lise 1983, *Marxism and the Oppression of Women: Toward a Unitary Theory*, New Brunswick: Rutgers University Press.
- Weeks, Kathi 1998, *Constituting Feminist Subjects*, London: Verso.
- Winant, Gabriel 2021, *The Next Shift: The Fall of Industry and the Rise of Health Care in Rust Belt America*, Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Zhang, Xinqing and Margaret Sleeboom-Faulkner 2011, 'Tensions between Medical Professionals and Patients in Mainland China', *Cambridge Quarterly of Healthcare Ethics*, 20, 3: 458–65.
- Zimbalist, Andrew (ed.) 1980, *Case Studies on the Labor Process*, New York: Monthly Review Press.
- Kaynak: *Historical Materialism / Brill / <https://brill.com> [01 Oct 2024]*

NE YAPMALI? NASIL YAPMALI?

Sebahat Tuncel
Röportaj-Menkibe Dergi

Bugünlerde Türkiye halkları devletin ortağı olan aktörlerin örtülü ve açık çıkışları ile olası bir "Barış Süreci" ihtimalini tekrar tartışmaya başladı. Çokça ihtimalin dillendirildiği ama somut adımların atılmadığı gündemde en önemli gelişme ise şüphesiz İmralı'dan kamuoyuna iletilen mesaj oldu. Siz Kürt Siyasi Hareketi'nin kamuoyunda da oldukça bilinen bir figürü olarak bu yeni diyalog zeminini nasıl yorumluyorsunuz?

Türkiye'de son süreçte yaşanan gelişmeler ve iktidar cephesinin aldığı pozisyon Kürt karşıtı politikaların iflas ettiğini göstermektedir. 2015'ten bugüne Kürt siyasi hareketine yönelik sistematik olarak devlet şiddeti ve zorunu devreye koyan Cumhur İttifakı'nın gelinen aşamada bu politikalarından sonuç almadığını, Kürt halkının, Kürt siyasi hareketinin direnişi karşısında yeni bir politik hat belirlemek zorunda olduğunu göstermektedir. Ancak söylemler dışında pratikte nasıl bir yolun izleneceği veya hangi adımların atılacağı net değildir. Cumhur İttifakı'nın büyük ortağı AKP henüz bu konuda bir söz söylememiştir. (Bu röportaj yapıldığı sırada) Ancak Kürt halkının mücadelesi, direnişi, Orta Doğu'da yaşanan gelişmeler, Türkiye'nin içerisine girdiği siyasi ve ekonomik kriz sorunun çözümünü zorunlu kılmaktadır.

Sayın Abdullah Öcalan'ın DEM milletvekili Sayın Ömer Öcalan'la yaptığı görüşmede kamuoyuna ilettiği "tecrit devam ediyor, koşullar oluşursa bu süreci şiddet ve çatışma zemininden hukuki ve siyasi zemine çekecek teorik ve pratik güce sahibim" değerlendirmesi esasta devletin

henüz somut bir adım atmadığını göstermektedir. Sayın Öcalan 2013-2015 yılları arasında yürütülen diyalog ve müzakere sürecinde de sorunun siyaseten çözülmesi gerekliliği, parlamentonun sorumluluk üstlenmesi ve sürecin hukuki güvence altına alınması konusunda değerlendirmeleri vardı. Bu konuda yaklaşımının sürdüğü ve devletin ciddi yaklaşması durumunda onurlu bir barışın yaratılması için şartların oluşturması gerektiğinin altını çizmiştir. Bundan sonra yapılması gereken, başta Kürtler olmak üzere Türkiye'de demokrasi ve barış isteyenlerin sorumluluk üstlenmesi ve ortaya çıkan barış ihtimalinin gerçeğe dönüşmesi konusunda yoğun bir emek ve çaba içerisine girmektir. Gençliğin bu sürecin ilerlemesi, barış taleplerinin toplumsallaşması konusunda ve olası bir müzakere sürecinde daha aktif görev almak için kendisini örgütlemesi gerektiğini düşünüyorum.

2012-15 sekansındaki "Çözüm Süreci" girişiminde yaşanan en büyük eksikliğin halklar arasında barış köprüleri kuracak ve toplumda barış zeminini inşa edecek çalışmanın eksik yapılması olduğu birçok kesim tarafından dile getirildi. Siz bu konudaki eksikliği nasıl yorumluyorsunuz? Şu an onurlu bir çözüme giden yolun politik propagandası somut olarak nasıl bir programla yapılabilir?

2013-2015 yılları arasında yürütülen diyalog ve müzakere sürecinde Türkiye halklarının %70-%80 desteği vardı. O dönem yapılan kamuoyu araştırmalarında bu duruma

çıkıyordu. Hatırlarsanız akıl insanlar komisyonunun bölgelerde yaptığı toplantılarda da geniş bir kesimin desteği vardı. O dönem ana muhalefet partisi CHP'nin bugün iktidar ortağı olan MHP'nin sürece karşı olmasına rağmen toplumda ciddi bir destek vardı. Ancak iktidar bu süreci kalıcı barış sağlama ve toplumunun beklentisini karşılamak yerine Kürt siyasi hareketini tasfiye etmeyi amaçladığı için başarısızlığa uğradı. O dönem iktidar bir yandan Kürt halkınındı. Sayın Abdullah Öcalan'la Kürt siyasi hareketinin çeşitli bileşenleri ile diyalog süreci yürütürken bir yandan da 2014 MGK toplantısında gizli olarak hazırlanıp sunulan "Çöktürme Planı" çerçevesine Kürt siyasi hareketini tasfiye etmeyi amaçlayan bir strateji benimsediği ortaya çıkmıştır. Dolmabahçe mutabakatıyla yeni bir evreyi yani müzakerelere geçireceği sırada AKP'nin, devletin masayı devirmesi süreci başarısızlığa uğramasına ve ve sonrası yaşanan çatışmalı bir döneme evrilmesine yol açmıştır.

Yaşanan bu deneyim bizi barış mücadelesinin, barış çabasının iktidarın insafına bırakılmayacak kadar önemli olduğunu göstermektedir. O nedenle halkların, kadınların, gençlerin olası bir barış sürecinde aktif rol alması ve Barış'ı toplumsallaştırması sürecin sağlıklı ilerlemesi açısından oldukça önemlidir. Eğer güçlü barışın inisiyatifleri oluşur sivil toplum örgütleri, gençlik hareketleri, kadın hareketleri, ekoloji hareketleri ve demokrasi özgürlük güçleri bu süreçte Barış'ı örgütleyebilir ve süreci denetleme sorumluluğun yerine getirirse bu iktidarın keyfi yaklaşımlarını engeller diye düşünüyorum.

Türkiye'de çok uzun süredir cinsiyetçi, milliyetçi, dinci ve militarist politikalar nedeniyle toplumda kutuplaşma çok

derinleşmiş, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gibi gelişmiş sorunların diyalog ve müzakere ile çözülmesi yerine baskı, zor, zulüm araçları ve şiddet yaşamın her alanına yayılmış durumdadır. Kadın katliamları, hayvan katliamları, doğa katliamları çocuklara ve kadınlara yönelik cinsel istismar, özel savaş politikaları nedeniyle özellikle Kürdistan'da gençliğin yaşadığı toplumsal sorunlar olası bir barış sürecinin gündemlerinden olacaktır. Demokrasi ve özgürlüklerin güvenceye alınması, düşünce ifade özgürlüğü, eylem örgütlenme, siyaset yapma özgürlüğü güvence alınması sürecin sağlıklı ilerlemesi ve toplumsallaşması açısından oldukça önemlidir. O nedenle öncelikle Türkiye'de konuşulur hale getirmek ve Barış talebini yükseltmek için gençlik başta olmak üzere tüm toplumsal kesimlerin sorumluluk düzenlemesi gerekir diye düşünüyorum.

Türkiye Devrimci Hareketi'nin bazı kurum ve yapıları bugüne kadar Kürt sorununu "kaçak dövüşme" olarak tabir edilebilecek bir yöntem ile sorunu kendi pratik programlarında yer almayan uzak bir geleceğe havale ederek Kürt Özgürlük Hareketi eksenli yürütülen mücadeleyi görmezden geldi. Bu kurumlara nasıl bir yoldaşlık çağrısı yapmak istersiniz? UKKTH çerçevesinde ve konuya dair mücadele eden bir öznenin olduğu bilinci ile en anlamlı katkıyı nasıl sunabilirler?

Türkiye Sosyalist Hareketi teoride Kürt halkının kendi kaderini tayin etme hakkını tanımakta ve bunu desteklediğini ifade etmektedir. Hakların demokratik kongresi bileşenleri açısından Kürt siyasi hareket ile birlikte Kürt halkının eşitlik ve özgürlük talebini karşılayacak demokratik bir Cumhuriyet'in inşası konusunda stratejik bir ortaklık olduğu biliniyor. Bu ortak mücadele zemini Türkiye'nin en geniş birleşik sosyalist mücadelesi olması açısından da önemli bir

yerde duruyor. Ancak Türkiye’de kendisini sol sosyalist olarak tanımlayan, sosyal demokrat olarak tanımlayan kesimlerin Kürt sorununa yaklaşımı sorunlu bir yerde durmaktadır. Söylemde Kürtlerin kendi kaderini tayin hakkını ifade etseler de pratikte bu politikayı hayata geçirecek herhangi bir somut politika ortaya koymamaktadırlar. Kürt siyasi hareketini milliyetçi bir hareket olarak tanımlamak, onun sosyal karakterini görmemek en temel yanlışlarıdır. Yeni bu çevreler Kürt halkına, Kürt siyasi hareketine yaklaşımları da sorunludur. Türk ulus devleti zihniyet yapısını aşamayan bu yapılar Kemalizm’in etkisiyle katı ulus devleti aşamamakta Kürt halkının özgürlük ve eşitlik talepleri ulus devlet yaklaşımıyla değerlendirilmektedir. Bu da doğal olarak sol çevreleri ve sosyal demokratları bugüne kadar sorunun çözümünü geliştirmeden ziyade olası çözüm olanaklarının karşısında konumlanmasına yol açmıştır.

Güncelde yaşanan gelişmeler ışığında bu çevrelerin soruna yaklaşımına baktığımızda da Kürt sorunun eşitlikçi, özgürlükçü ve barışçıl çözümünü konusunda herhangi bir stratejileri veya politika programa sahip olmadıkları görülecektir.

Cumhur İttifakı’nın Devlet Bahçeli şahsında gündeme getirdiği “iç barışın sağlanması” Konusunda; CHP Genel başkanı Özgür Özel’in Kürtlerin eşit yurttaş olmaları gerektiğini “ Kürtlere bir devlet vaat ediyorum” diyerek sorunun çözümü konusunda engel olmayacaklarını ifade etmeleri önemli bir adımdır. Ancak CHP’nin bunu bir parti politikası haline getirip getirmediği, Kürt halkının eşitlik ve özgürlük taleplerinin nasıl karşılayacağı konusunda somut bir politikası henüz açığa çıkmış değildir. Daha çok seçim endeksli, Kürtlerin desteğini kaybetmemek ve iktidara gelmeyi hedefleyen politik söylemler olarak

yansımaktadır. Oysa Kürt sorunu seçime kurban edilmeyecek Türkiye’nin bugün için girdiği rejim krizinin temel nedeni olan ve Türkiye’nin 100 yıllık siyasi tarihini belirleyen ve son 40 50 yılda savaş ve çatışma zemininde seyreden ve Türkiye’nin geleceğini belirleyecek olan stratejik bir konudur. Ve stratejik ele almayı gerektirir.

Sonuç olarak Kürtler hem Türkiye’de hem Orta Doğu’da demokratik, ekolojik kadın özgürlükçü paradigması ile kadınların, halkların geleceğini belirleyecek olan bir halk konumundadır. Coğrafyası dörde bölünmüş Kürdistan halkının eşitlik ve özgürlük mücadelesi sadece Kürtlere değil, birlikte yaşadığı Orta Doğu haklarını da özgürleştirecektir. O yüzden Türkiye’de gelişecek olan veya gelişme potansiyeli olan barış süreci sadece Kürtlerin geleceğini değil tüm Türkiye’ye halkların geleceğini belirleyecektir. O nedenle başta sosyalist, feminist hareketler olmak üzere demokrasi ve özgürlük güçlerinin süreci izleyen değil sürecin içinde yer alarak demokratik bir cumhuriyetin inşasında aktif sorumluluk üstlenmesi tarihi bir görev olarak önlerinde durmaktadır. Biz Kürtler, Kürt siyasi hareketi olarak tarihin her döneminde sorumlu yaklaşarak faşizme karşı direndik ve barış, özgürlük, demokrasi mücadelesinin hep en ön safalarında yer aldık. Bundan sonra da bu böyle olacaktır. Bu süreci başarıya ulaştıracak olan ortak mücadele olacaktır. Bu sürecin onurlu bir barışa evrilmesi, halkların eşitliği ve kardeşliği temelinde demokratik bir cumhuriyetin inşasına yol açması ortak mücadele ile gelişecektir diye düşünüyorum.

Kürdistan’da siyaset son yıllarda bir stratejik devlet politikası olarak Kürt milliyetçisi ve İslamcı aktörlerin palazlanmasına sahne oldu. İlegaliteden arındırılmış yeni bir ambalaj ile sunulan

bu sağcı odakların Kürt gençleri arasında zemin bulduğunu düşünüyör musunuz? Bu siyasetin bu dönemde en iyi panzehiri nedir? Nerede eksik kalınıyor?

Kürdistan'da devlet Kürt siyasi hareketinin demokratik ekolojik kadın özgürlükçü paradigmasına karşı dinci milliyetçi gerici güçleri siyasi hareketine karşı desteklemiş onlarla ittifak kurmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan itibaren eşitlik ve özgürlük talebi olan Kürtlere karşı bir yandan işbirlikçi ihanetçi çizgiyi desteklemiş diğer yandan da direnen, mücadele eden Kürtlere karşı amansız bir devlet zoru ve şiddeti uygulanmıştır. Kürtlere karşı yürütölen inkar imha ve asimilasyon politikası, Kürtlere karşı stratejik bir yaklaşım olarak günümüze kadar sürdürölmüştür. Kürt halkının direniş ve mücadelesi bu politikaları boşa çıkarsa da devlet baskı ve zor araçlarını Kürtler üzerinden eksik etmeyerek bunu sistematik bir hale getirerek Kürtleri tarih sahnesinden silmek istemiştir. Bunu yaparken de bazı Kürtleri yanına atarak özgürlük taleplerini bastırmaya çalışmıştır. KDP ile kurduğu iş birliği, Hüda-Par ile kurduğu iş birliği buna somut örnek olarak gösterilebilir.

AKP iktidarı sadece Kürdistan'da değil bütün Orta Doğu'da islamcı cihatçı gruplarla iş birliği yapmaktadır. Bu işbirliği AKP'nin gelecek tahayyülü ile alakalıdır. Bir dönem İlimli İslam Projesi'nin öncüsü olan AKP'nin cihatçı gruplarla, radikal islamcı gruplarla kurduğu ilişki taktikte stratejiktir. AKP'nin kadın karşıtı politikası da bununla bağlantılıdır. İstanbul Sözleşmesi'nden çekilmesi 6284 sayılı yasayı yürürlükten kaldırmak istemesi, Kürt kadınlarına yönelik saldırıları eş başkanlık sistemine bir tehlike ve tehdit olarak görmesi AKP'nin bu karakterinden kaynaklıdır. AKP şeriatçı yani dinciliği temel alan bir anayasa inşa etmek

istemektedir. Bu nedenle de kendi dinci politikalarını toplumsallaştırmak bir kültür haline getirmek istemektedir. Tayyip Erdoğan'ın "biz iktidar olduk ama kültürel olarak iktidar olamadık" sözleri AKP'nin nasıl gelecek kurmak istediğini itirafıdır.

AKP Kürdistan'da da benzer bir politika yürütmekte cemaatler, dinci gruplar aracılığıyla Kürt gençlerini hatta çocukları bu politikaya göre şekillendirmek istemektedir. Cemaatlerin Kürdistan'da rahat çalışması için her türlü olanağı sağlamaktadır. Dikkat ederseniz Diyanet İşleri Bakanlığının bütçesi pek çok bakanlığın bütçesinden çok daha fazladır. Yine cumhurbaşkanı gittiği her yere Diyanet İşleri Başkanı'na götürmekte ve her şeyi dini esaslara göre yapmaktadır. Bu bir stratejidir Kürdistan'da da bu politikayı uygulamakta diyanet politikalarını merkezine yerleştirmektedir. Kobani kumpas davasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nın müdahil olması ve yaptığı açıklamalar aslında kurumun yani Diyanet İşleri Başkanlığının ne kadar siyasallaştığını ne kadar Kürtlere karşı yürütölen bir politikanın parçası haline geldiğini çok çarpıcı bir şekilde göstermiştir.

Devlet bir yandan Türk gençlerine karşı özel savaş politikaları uygularken diğer yandan diyanet aracılığıyla gençleri islamcı grupların içerisine çekmekte ve gençleri kendi gerçeğine, halkına yabancı, özgür bir birey olmaktan yoksun iktidarın cemaatlerin politikalarına biat eden bir noktaya getirmektedir. bunu yaparken de Kürt karşıtı politikanın bir parçası olarak bu uygulamaları devreye koymaktadır.

Kürt gençleri devletin hem özel savaş politikalarını hem de diyanet aracılığıyla cemaatler aracılığıyla gençliği özgür bir birey olmaktan yoksun bırakan halkına yabancılaşan politikalara karşı direnmek ve

örgütlü mücadeleyi yürütmek zorundadır. Bilimle, fenle, edebiyatla kendi gerçeğinin farkına varan, dilini, kültürünü, inancını ve özgürlüğünü sağlayan bir gerçekliği açığa çıkarmak örgütlü gençlik çalışması ile mümkündür. Dikkat ederseniz devlet gençlerin yan yana gelmesini, örgütlenmesini engellemek için her türlü yöntemi devreye koymaktadır. Gençliğin de bu politikalara karşı çeşitli yöntemlerle bir araya gelmezse örgütlenmesi sadece gençlerin geleceği açısından değil tüm toplumun geleceği açısından kritik öneme sahiptir.

Son süreçte tahliye olan 30 yıllık mahkumların bazılarından Kürt halkının Kürtçeyi eskisi kadar kullanmadığı, dil bilinse dahi birçok ortamda Türkçe tercih edilmesine dair eleştiriler gelmişti. Dil, kültür ve sanat alanında Kürdistan'ın durumunu nasıl görüyorsunuz? Birçok dil kurumu olmasına rağmen yeterli çalışma yapılmıyor mu?

Bir halkın kendisini ifade ettiği en önemli araçlardan birisi dildir. Bir halkın dilinin yasaklanması, inkar edilmesi o halkın yasaklanması, inkar edilmesi anlamına gelir. Türk devleti Kürt diline yönelik sistematik bir inkar ve asimilasyon politikasını günümüze kadar da uygulamıştır. Bu politikalar sonucu milyonlarca Kürt genci kendi ana dilini konuşmaktan mahrum bırakılmıştır. Ancak Kürt siyasi hareketi hem Kürt dilinin ve kültürünün korunması, hem de gelişmesi konusunda verdiği mücadele halkımızın, gençlerin dillerine kültürlerine sahip çıkmasını sağlamıştır. Kürtlere karşı dayatılan kültürel soykırıma karşı verilecek en iyi cevap gençliğin kendi kimliğine, diline ve kültürüne sahip çıkması ve bunun etrafında örgütlenmesidir. Örgütlü toplum özgürlüğe en yakın toplumdur. Devlet o yüzden Kürt gençlerinin örgütlenmesini

engellemek kendisine, kendi kimliğini dilini kültürüne sahip çıkmasını engellemek için her türlü özel savaş politikasına başvurmaktadır. Buna karşı direnen örgütlenen gençliği de kriminalize ekmekte, gözaltı ve tutuklamalarla mücadelesini engellemeye çalışmaktadır. Bu gerçeklikler biliniyor zaten.

Dil konusunun diğer bir boyutu ise bireyin veya toplumun kendisini ifade biçimi olarak toplumsal değişim-dönüşüm ve yaşamın hangi ilkeler etrafında olacağına dair ideoloji ve politikanın, zihniyetin yansımalarıdır. Erkek egemen kapitalist toplumda kadın özgürlükçü bir sistemin kurulması, demokratik ekolojik kadın özgürlükçü paradigmanın toplumsallaşması açısından önemli bir araçtır. Yani sadece hangi dili konuştuğumuz değil konuşurken neyi ifade ettiğimiz neyi temsil ettiğimiz de önemlidir. Dikkat ederseniz devlet TRT Kurdi ile Kürtçe dilinde Kürt halkının varlığının inkarını, kültürel ve siyasi soykırım politikasını topluma ulaştırmaktadır. Burada önemli olan asimilasyona siyasi ve kültürel soykırıma karşı çıkacak, Kürt halkının hak ve özgürlüklerini ve kendi kaderini belirleme hakkının savunacak bir zihniyet geliştirilmesidir. Yani dil önemli bir araçtır ancak tek başına dil sorunu çözmek için yeterli değildir.

Kürdistan'da Kürt dili ve kültürünün gelişmesinde sanatın, edebiyatın, bilimin bir rolü vardır. Tabii ki siyaset de önemli bir araçtır. Ancak dil ve kültürün yaşamsallaşmasının gelecek kuşaklara taşınmasında sanat, edebiyat ve tıp da etkilidir. Bu konuda birçok kurum, kültür merkezi sanat merkezi olsa da henüz toplumun ihtiyacını karşılayacak noktada kendisini getirmiş değildir. Tabii bunda devletin Kürtlere karşı yürüttüğü politikaların, Kürt kurumlarına yönelik sistematik baskı ve

zor politikalarını da etkisi var. Ancak Kürtler olarak bizlerin bu kurumların gelişmesinde, örgütlenmesinde ve toplumsallaşmasında daha aktif ve etkin olmamız gerekiyor. Kurumlaşma kadar kurumların üretimlerinin toplumla buluşmasını da sağlamak gerekir.

Son yıllarda açığa çıkan hak ve adalet eylemleri ekseninde sıkça dile getirilen bir talep olan faşizme karşı ortak cephe tartışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz? Solun örgütlülüğünün geçmişe nazaran daha az olduğu günümüz koşullarında asgari ilkelerde buluşulması ve böyle bir cephe kurulması mümkün mü (EÖİ'nin netleşmesi ve genişletilmesi)?

Faşizme karşı ortak mücadele ve direniş sosyalist, demokrasi ve özgürlük güçleri açısından; demokratik ve özgürlükçü bir yaşam inşa etmek açısından zorunlu bir görevdir. Ancak Türkiye'de solun zayıflığı, Kendisine en sol veya sosyalist diyen bazı çevrelerin Kürt siyasi hareketine mesafeli yaklaşımları ve faşizmi tarif etme biçimleri güçlü bir cephenin oluşmasını engellemektedir. Sizin de bildiğiniz gibi emek ve özgürlük ittifakı faşizme karşı birleşik bir cephe kurma ve mücadele birliği kurma iddiasıyla yola çıkmış olsa da bu konuda toplumun taleplerini karşılayacak bir örgütlülüğe kavuşmamıştır, klasik seçim ittifakına dönmüştür. Ancak Türkiye'nin ihtiyacı olan erkek egemen kapitalist düzenin temsilcisi olan AKP-MHP Ergenekon Faşist İttifakına karşı demokratik ekolojik kadın özgürlükçü bir paradigmayı geliştirmektir. Bu paradigmanın yaşam bulması için sol, sosyalist, feminist, sistem karşıtı tüm hareketlerin yan yana gelmesi ve ortak mücadele geliştirmesi gerekir. Parlamenter mücadele bunun sadece bir parçası olabilir. Ancak Türkiye'de toplumsal siyaset, demokratik siyaset engellendiği, siyasetin sadece parlamentoya hapsedildiği bir gerçeklik

yaşanmaktadır. Parlamento mevcut haliyle sorunları çözmek yerine iktidar ve ortaklarının öngördüğü yasaların çıkarıldığı tek taraflı işleyen bir mekanizmadır. Toplumun değil iktidarın çıkarlarına göre yasalar yapılmaktadır. O nedenle parlamento dışı toplumsal siyasetin geliştirilmesi oldukça önemlidir. Demokrasinin geliştirilmesi, özgürlüklerin güvence altına alınması, demokratik ve özgürlükçü bir hukuk düzenini geliştirilmesi demokratik siyasetin toplumsallaşması ile mümkün olacaktır. Bu konuda gençlere çok büyük görev ve sorumluluk düşmektedir.

Bildiğiniz gibi gençliğin parlamenter siyasette var olması neredeyse imkansızdır. Birkaç temsili ve göstermelik adım dışında gençliğin sözü, eylemi ve siyaseti parlamenter sisteme yansımaktadır. Faşizme karşı birleşik mücadele ve demokratik, kadın özgürlükçü paradigma toplumsallaşması kadınların ve gençlerin öncülük etmesiyle başarıya ulaşacaktır. Bu konuda sizin de belirttiğiniz gibi zayıflıklar vardır. Türkiye'de örgütlü gençlere yönelik uygulanan baskı ve zor politikaları gençliğin örgütlenmesini ve yanyana gelmesini engellemektedir. Özellikle Kürt gençlerine karşı özel bir politika uygulanmakta örgütlenmesinin ve öncülük misyonu yerine getirmesinin olanakları daraltılmaktadır. Dikkat ederseniz Türkiye'de Kürt gençleri başta olmak üzere binlerce genç yurtdışına gitmeyi tercih etmektedir. Gençliğin kendisini ifade etme olanağının ortadan kaldırıldığı, kendisini özgür hissetmediği bir ortamda kalmak istememesi anlaşılabilir. Ancak bu çözüm değildir. Gençliğin yapması gereken hem kendisi için hem de içinde yaşadığı toplum için mücadele etmek ve değiştirmektir. Yaşanan tüm engellemeler ve zorluklara rağmen gençlerin yeni yol ve yöntemler bularak yeni bir ahlaki ve politik toplumun gelişmesi, özel savaş politikalarına karşı gençliğin örgütlenmesi ve özgürlükçü

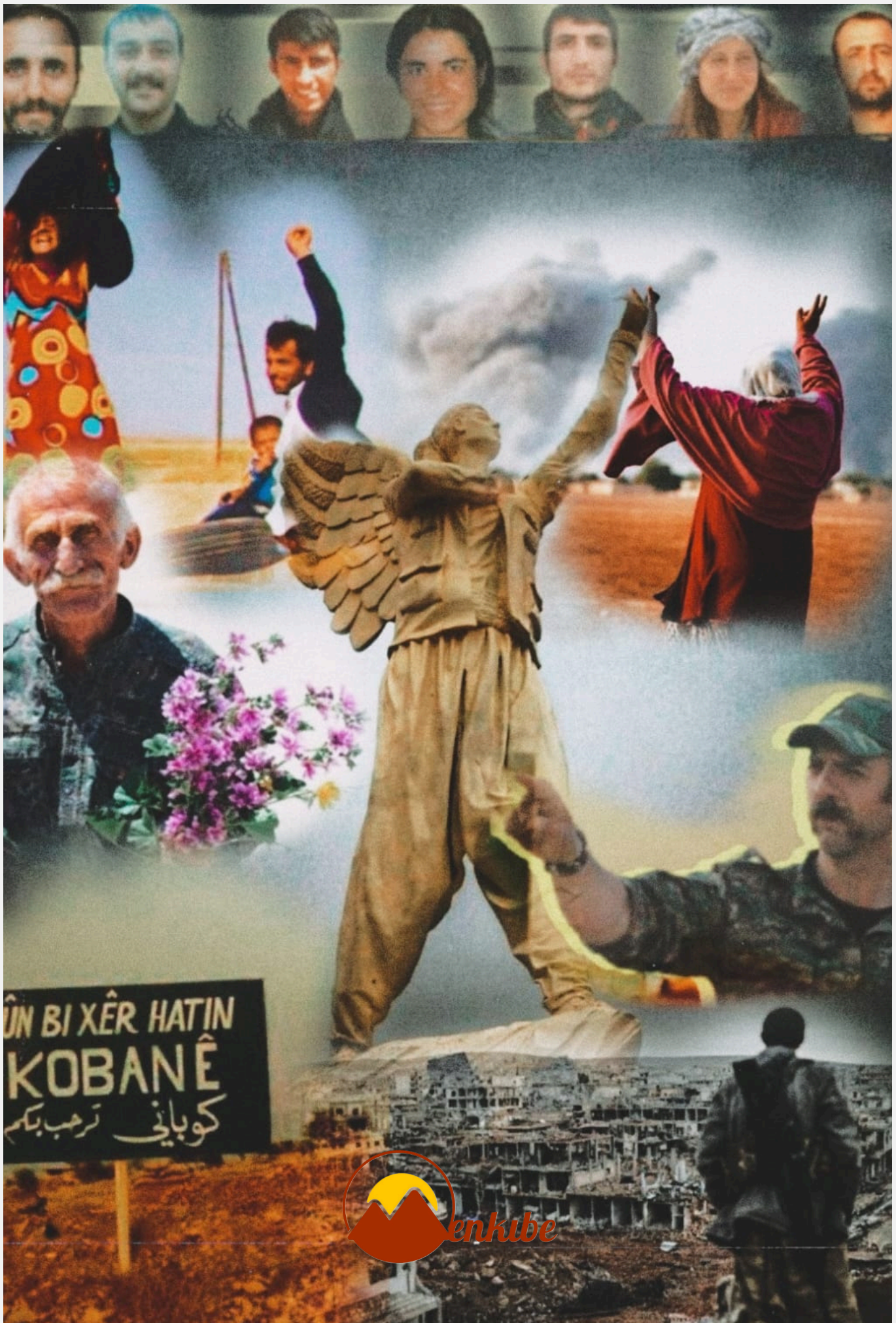
çizgide buluşma zemini vardır. HDK gençliği başta olmak üzere bu sistemden mağdur olan tüm gençlerin bu zemini güçlendirmek için yan yana gelmesi tarihi ve sorumluluk olarak görmek gerekir.

Toplumsal hafıza konseptinin halkların ve ezilenlerin mücadelesinde büyük bir yeri olduğu çokça değerlendirilen bir gerçek. Coğrafyamızda ise sermaye ve devlet eliyle bu kolektif bilincin nesiller arası aktarılmasına ve gelişmesine karşı yürütülen kesintisiz bir savaş var. Siz yeni nesil Kürt gençliğinde "halkın devrimci değerleri" olarak gösterilebilecek hafızanın yaşadığını, tanındığını ve bilindiğini düşünüyor musunuz?

Erkek egemen kapitalist sistem kendisini yalanlar üzerinden, hakikatin katledilmesi üzerinden kurmuş ve geliştirmiştir. İlk katledilen gerçeklik kadın gerçekliğidir. Erkek egemen sistem ilk önce kadın gerçekliğini gizlemiş kadınların yarattığı tüm değerleri gasp etmiş, kadını siyasal toplumsal ekonomik yaşamın dışına itmiştir. 5000 yıllık erkek egemen sistem kadın emeği ve bedeninin sömürüsü üzerinden şekillenmiştir. İlk eşitsizlik kadın ve erkek arasında yaşanan eşitsizliktir. Bu eşitsizlik diğer tüm toplumsal ilişkilerde sürdürülmüş hiyerarşi, tahakküm, şiddet, sömürü kadın üzerinde geliştirmiştir. Neolitik kültürün yarattığı tüm değerler gasp edilmiş ve tarihsel gerçeklikler erkek egemenliği tarafından tersyüz edilmiştir. İlk sınıf ilişkisi yine merkez uygarlık sisteminde kadının emeğinin sömürüsüyle başlamıştır. Erkek egemenliği kendisini kurumsallaştırmak için kadınların olmadığı, erkeğin kutsadığı bir hikaye uydurmuştur. 5000 yıllık merkez uygarlık sisteminin geliştirdiği toplumsal hafıza bugün yaşadığınız ahlaki ve politik sorunların temelini oluşturmaktadır. O açıdan gerçeğin açığa çıkartılması oldukça önemlidir. Gerçeğin açığa çıkartılması için

de kadınların, ezilenlerin emekçilerin gerçek tarihinin, direnişinin mücadelesinin açığa çıkarılması gerekir.

Erkek egemen kapitalist sisteme karşı mücadele edenler, direnenler de bir hafıza direnç ve mücadele hafızası açığa çıkarmıştır. Kadın özgürlük mücadelesi, ekolojik mücadele, halkların özgürlük mücadelesi ve direnişi önemli bir toplumsal hafıza ve deneyim biriktirmiştir. Bu birikim tam anlamıyla olmasa da gençliğe ulaşmıştır. Kürt gençleri Kürt özgürlük mücadelesini, demokrasi ve barış mücadelenin güncel olması nedeniyle açığa çıkan bu deneyim bilgisine ulaşma imkanlarına sahiptir. Kürt gençleri bir yandan ailelerin yaşadığı deneyimi öğrenirken diğer yandan da bilim ve teknolojinin geldiği düzey de dikkate alındığında bir bilgi kaynağı imkanına sahiptir. Ancak önemli olan bu bilgi ve deneyimle ne yapılacağıdır. Bağ çatıdan ideolojik ve politik olarak kendisini örgütlemiş, demokratik ekolojik, kadın özgürlükçü paradigmayı bilince çıkarmış gençlerin örgütlü mücadelesi Kürt halkının yaşadığı deneyimleri, mücadele hafızasını gençliğe aktarmakta önemli bir rol oynayacaktır. Sizlerin de bildiği gibi politik alanda kazanmadan hiçbir alanda kazanmak mümkün değildir. O nedenle gençliğin siyasetinin politikleşmesi ve gençliğin ürettiği siyasetin toplumsallaşması birlikte yürütülmesi gereken bir süreçtir. Egemenlerin topluma dayattığı hafızasızlığa karşı yapılması gereken tarihin derinliklerinden hakikati açığa çıkarmak ve bunu örgütlemektir. Bu konuda gençliğin başarılı olacağına inanıyorum. Şunu biliyoruz ki gençlik olmadan gelecek olmaz. Geleceğimizin özgür olması için gençliğimizin özgür olması ve özgürlüğü örgütlemesi gerekir.

UN BI XÊR HATIN
KOBANÊ
کوبانی ترعب بکمر

